అధ్యాత్మ రామాయణం

వ్యాస మహర్షి

అధ్యాత్మ రామాయణం

శ్రీ వ్యాస మహర్షి

విషయ సూచిక

॥ రామ హృదయం॥

యః పృథివీభరవారణాయ దివిజైః సంప్రార్థితశ్చిన్మయః
సంజాతః పృథివీతలే రవికులే మాయామనుష్యోఽవ్యయః ।
నిశ్చక్రం హతరాక్షసః పునరగాద్ బ్రహ్మత్వమాద్యం స్థిరాం
కీర్తిం పాపహరాం విధాయ జగతాం తం జానకీశం భజే ॥ ౧॥

విశ్వోద్భవస్థితిలయాదిషు హేతుమేకం
మాయాశ్రయం విగతమాయమచింత్యమూర్తిం ।
ఆనందసాంద్రమమలం నిజబోధరూపం
సీతాపతిం విదితతత్త్వమహం నమామి ॥ ౨॥

పఠంతి యే నిత్యమనన్యచేతసః
శృణ్వంతి చాధ్యాత్మికసంజ్ఞితం శుభం ।
రామాయణం సర్వపురాణసంమతం
నిర్ధూతపాపా హరిమేవ యాంతి తే ॥ ౩॥

అధ్యాత్మరామాయణమేవ నిత్యం
పఠేద్యదీచ్ఛేద్భవబంధముక్తిం ।
గవాం సహస్రాయుతకోటిదానాత్
ఫలం లభేద్యః శృణుయాత్స నిత్యం ॥ ౪॥

పురారిగిరిసంభూతా శ్రీరామార్ణవసంగతా ।
అధ్యాత్మరామగంగేయం పునాతి భువనత్రయం ॥ ౫॥

కైలాసాగ్రే కదాచిద్రవిశతవిమలే మందిరే రత్నపీఠే
సంవిష్టం ధ్యాననిష్ఠం త్రినయనమభయం సేవితం సిద్ధసఙ్ఘైః ।
దేవీ వామాంకసంస్థా గిరివరతనయా పార్వతీ భక్తినమ్రా
ప్రాహేదం దేవమీశం సకలమలహరం వాక్యమానందకందం ॥ ౬॥

పార్వత్యువాచ

నమోఽస్తు తే దేవ జగన్నివాస
సర్వాత్మదృక్ త్వం పరమేశ్వరోఽసి ।
పృచ్ఛామి తత్త్వం పురుషోత్తమస్య
సనాతనం త్వం చ సనాతనోఽసి ॥ ౭॥

గోప్యం యదత్యంతమనన్యవాచ్యం
వదంతి భక్తేషు మహానుభావాః ।
తదప్యహోఽహం తవ దేవ భక్తా
ప్రియోఽసి మే త్వం వద యత్తు పృష్టం ॥ ౮॥

జ్ఞానం సవిజ్ఞానమథానుభక్తివైరాగ్యయుక్తం
    చ మితం విభాస్వత్ ।
జానామ్యహం యోషిదపి త్వదుక్తం
    యథా తథా బ్రూహి తరంతి యేన ॥ ౯॥

పృచ్ఛామి చాన్యచ్చ పరం రహస్యం
    తదేవ చాగ్రే వద వారిజాక్ష ।
శ్రీరామచంద్రేఽఖిలలోకసారే
    భక్తిర్దృఢా నౌర్భవతి ప్రసిద్ధా ॥ ౧౦॥

భక్తిః ప్రసిద్ధా భవమోక్షణాయ
    నాన్యత్తతః సాధనమస్తి కించిత్ ।
తథాపి హృత్సంశయబంధనం మే
    విభేత్తుమర్హస్యమలోక్తిభిస్త్వం ॥ ౧౧॥

వదంతి రామం పరమేకమాద్యం
    నిరస్తమాయాగుణసంప్రవాహం ।
భజంతి చాహర్నిశమప్రమత్తాః
    పరం పదం యాంతి తథైవ సిద్ధాః ॥ ౧౨॥

వదంతి కేచిత్పరమోఽపి రామః
    స్వావిద్యయా సంవృతమాత్మసంజ్ఞం ।
జానాతి నాత్మానమతః పరేణ
    సంబోధితో వేద పరాత్మతత్త్వం ॥ ౧౩॥

యది స్మ జానాతి కుతో విలాపః
    సీతాకృతేఽనేన కృతః పరేణ ।
జానాతి నైవం యది కేన సేవ్యః
    సమో హి సర్వైరపి జీవజాతైః ॥ ౧౪॥

అత్రోత్తరం కిం విదితం భవద్భిః
    తద్బ్రూత మే సంశయభేది వాక్యం ॥ ౧౫॥

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ

ధన్యాసి భక్తాసి పరాత్మనస్త్వం
    యజ్జ్ఞాతుమిచ్ఛా తవ రామతత్త్వం ।
పురా న కేనాప్యభిచోదితోఽహం
    వక్తుం రహస్యం పరమం నిగూఢం ॥ ౧౬॥

త్వయాద్య భక్త్యా పరినోదితోఽహం
    వక్ష్యే నమస్కృత్య రఘూత్తమం తే ।
రామః పరాత్మా ప్రకృతేరనాది-
    రానంద ఏకః పురుషోత్తమో హి ॥ ౧౭॥

స్వమాయయా కృత్స్నమిదం హి సృష్ట్వా

నభోవదంతర్బహిరాస్థితో యః |
సర్వాంతరస్థోఽపి నిగూఢ ఆత్మా
స్వమాయయా సృష్టమిదం విచష్టే || ౧౮||

జగంతి నిత్యం పరితో భ్రమంతి
యత్సన్నిధౌ చుంబకలోహవద్ధి |
ఏతన్న జానంతి విమూఢచిత్తాః
స్వావిద్యయా సంవృతమానసా యే || ౧౯||

స్వాజ్ఞానమప్యాత్మని శుద్ధబుద్ధే
స్వారోపయంతీహ నిరస్తమాయే |
సంసారమేవానుసరంతి తే వై
పుత్రాదిసక్తాః పురుకర్మయుక్తాః || ౨౦||

యథాఽప్రకాశో న తు విద్యతే రవౌ
జ్యోతిఃస్వభావే పరమేశ్వరే తథా |
విశుద్ధవిజ్ఞానఘనే రఘూత్తమేఽవిద్యా
కథం స్యాత్పరతః పరాత్మని || ౨౧||

యథా హి చాక్ష్ణా భ్రమతా గృహాదికం
వినష్టదృష్టేర్భ్రమతీవ దృశ్యతే |
తథైవ దేహేంద్రియకర్తురాత్మనః
కృతే పరేఽధ్యస్య జనో విముహ్యతి || ౨౨||

నాహో న రాత్రిః సవితుర్యథా భవేత్
ప్రకాశరూపావ్యభిచారతః క్వచిత్ |
జ్ఞానం తథాజ్ఞానమిదం ద్వయం హరౌ
రామే కథం స్థాస్యతి శుద్ధచిద్ఘనే || ౨౩||

తస్మాత్పరానందమయే రఘూత్తమే
విజ్ఞానరూపే హి న విద్యతే తమః |
అజ్ఞానసాక్షిణ్యరవిందలోచనే
మాయాశ్రయత్వాన్న హి మోహకారణం || ౨౪||

అత్ర తే కథయిష్యామి రహస్యమపి దుర్లభం |
సీతారామమరుత్సూనుసంవాదం మోక్షసాధనం || ౨౫||

పురా రామాయణే రామే రావణం దేవకంటకం |
హత్వా రణే రణశ్లాఘీ సపుత్రబలవాహనం || ౨౬||

సీతయా సహ సుగ్రీవలక్ష్మణాభ్యాం సమన్వితః |
అయోధ్యామగమద్రామో హనూమత్ప్రముఖైర్వృతః || ౨౭||

అభిషిక్తః పరివృతో వసిష్ఠాద్యైర్మహాత్మభిః |
సింహాసనే సమాసీనః కోటిసూర్యసమప్రభః || ౨౮||

దృష్ట్వా తదా హనూమంతం ప్రాంజలిం పురతః స్థితం ।
కృతకార్యం నిరాకాంక్షం జ్ఞానాపేక్షం మహామతిం ॥ ౨౯॥

రామః సీతామువాచేదం బ్రూహి తత్త్వం హనూమతే ।
నిష్కల్మషోఽయం జ్ఞానస్య పాత్రం నో నిత్యభక్తిమాన్ ॥ ౩౦॥

తథేతి జానకీ ప్రాహ తత్త్వం రామస్య నిశ్చితం ।
హనూమతే ప్రపన్నాయ సీతా లోకవిమోహినీ ॥ ౩౧॥

సీతోవాచ

రామం విద్ధి పరం బ్రహ్మ సచ్చిదానందమద్వయం ।
సర్వోపాధివినిర్ముక్తం సత్తామాత్రమగోచరం ॥ ౩౨॥

ఆనందం నిర్మలం శాంతం నిర్వికారం నిరంజనం ।
సర్వవ్యాపినమాత్మానం స్వప్రకాశమకల్మషం ॥ ౩౩॥

మాం విద్ధి మూలప్రకృతిం సర్గస్థిత్యంతకారిణీం ।
తస్య సన్నిధిమాత్రేణ సృజామీదమతంద్రితా ॥ ౩౪॥

తత్సాన్నిధ్యాన్మయా సృష్టం తస్మిన్నారోప్యతేఽబుధైః ।
అయోధ్యానగరే జన్మ రఘువంశేఽతినిర్మలే ॥ ౩౫॥

విశ్వామిత్రసహాయత్వం మఖసంరక్షణం తతః ।
అహల్యాశాపశమనం చాపభంగో మహేశితుః ॥ ౩౬॥

మత్పాణిగ్రహణం పశ్చాద్భార్గవస్య మదక్షయః ।
అయోధ్యానగరే వాసో మయా ద్వాదశవార్షికః ॥ ౩౭॥

దండకారణ్యగమనం విరాధవధ ఏవ చ ।
మాయామారీచమరణం మాయాసీతాహృతిస్తథా ॥ ౩౮॥

జటాయుషో మోక్షలాభః కబంధస్య తథైవ చ ।
శబర్యాః పూజనం పశ్చాత్సుగ్రీవేణ సమాగమః ॥ ౩౯॥

వాలినశ్చ వధః పశ్చాత్సీతాన్వేషణమేవ చ ।
సేతుబంధశ్చ జలధౌ లంకాయాశ్చ నిరోధనం ॥ ౪౦॥

రావణస్య వధో యుద్ధే సపుత్రస్య దురాత్మనః ।
విభీషణే రాజ్యదానం పుష్పకేణ మయా సహ ॥ ౪౧॥

అయోధ్యాగమనం పశ్చాద్రాజ్యే రామాభిషేచనం ।
ఏవమాదీని కర్మాణి మయ్యైవాచరితాన్యపి
ఆరోపయంతి రామేఽస్మిన్నిర్వికారేఽఖిలాత్మని ॥ ౪౨॥

రామో న గచ్ఛతి న తిష్ఠతి నానుశోచత్యాకాంక్షతే
త్యజతి నో న కరోతి కించిత్ ।

ఆనందమూర్తిరచలః పరిణామహీనో
మాయాగుణాననుగతో హి తథా విభాతి ॥ ४३॥

తతో రామః స్వయం ప్రాహ హనూమంతముపస్థితం ।
శృణు తత్త్వం ప్రవక్ష్యామి హ్యాత్మానాత్మపరాత్మనాం ॥ ४४॥

ఆకాశస్య యథా భేదస్త్రివిధో దృశ్యతే మహాన్ ।
జలాశయే మహాకాశస్తదవచ్ఛిన్న ఏవ హి ।
ప్రతిబింబాఖ్యమపరం దృశ్యతే త్రివిధం నభః ॥ ४५॥

బుద్ధ్యవచ్ఛిన్నచైతన్యమేకం పూర్ణమథాపరం ।
ఆభాసస్త్వపరం బింబభూతమేవం త్రిధా చితిః ॥ ४६॥

సాభాసబుద్ధేః కర్తృత్వమవిచ్ఛిన్నేఽవికారిణి ।
సాక్షిణ్యారోప్యతే భ్రాంత్యా జీవత్వం చ తథా బుధైః ॥ ४७॥

ఆభాసస్తు మృషా బుద్ధిరవిద్యాకార్యముచ్యతే ।
అవిచ్ఛిన్నం తు తద్బ్రహ్మ విచ్ఛేదస్తు వికల్పతః ॥ ४८॥

అవిచ్ఛిన్నస్య పూర్ణేన ఏకత్వం ప్రతిపాద్యతే ।
తత్త్వమస్యాదివాక్యైశ్చ సాభాసస్యాహమస్తథా ॥ ४९॥

ఐక్యజ్ఞానం యదోత్పన్నం మహావాక్యేన చాత్మనోః ।
తదాఽవిద్యా స్వకార్యైశ్చ నశ్యత్యేవ న సంశయః ॥ ५०॥

ఏతద్విజ్ఞాయ మద్భక్తో మద్భావాయోపపద్యతే ।
మద్భక్తివిముఖానాం హి శాస్త్రగర్తేషు ముహ్యతాం ।
న జ్ఞానం న చ మోక్షః స్యాత్తేషాం జన్మశతైరపి ॥ ५१॥

ఇదం రహస్యం హృదయం మమాత్మనో
మయైవ సాక్షాత్కథితం తవానఘ ।
మద్భక్తిహీనాయ శఠాయ న త్వయా
దాతవ్యమైంద్రాదపి రాజ్యతోఽధికం ॥ ५२॥

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ

ఏతత్తేఽభిహితం దేవి శ్రీరామహృదయం మయా ।
అతిగుహ్యతమం హృద్యం పవిత్రం పాపశోధనం ॥ ५३॥

సాక్షాద్రామేణ కథితం సర్వవేదాంతసంగ్రహం ।
యః పఠేత్సతతం భక్త్యా స ముక్తో నాత్ర సంశయః ॥ ५४॥

బ్రహ్మహత్యాది పాపాని బహుజన్మార్జితాన్యపి ।
నశ్యంత్యేవ న సందేహో రామస్య వచనం యథా ॥ ५५॥

యోఽతిభ్రష్టోఽతిపాపీ పరధనపరదారేషు నిత్యోద్యతో వా
స్తేయీ బ్రహ్మఘ్నమాతాపితృవధనిరతో యోగివృందాపకారీ

యః సంపూజ్యాభిరామం పఠతి చ హృదయం రామచంద్రస్య భక్త్యా
యోగీంద్రైరప్యలభ్యం పదమిహ లభతే సర్వదేవైః స పూజ్యం ॥ ౫౬॥

ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే బాలకాండే శ్రీరామహృదయం నామ ప్రథమః సర్గః ॥ ౧॥

॥ ద్వితీయః సర్గః॥

పార్వత్యువాచ

ధన్యాస్మ్యనుగృహీతాస్మి కృతార్థాస్మి జగత్ప్రభో ।
విచ్ఛిన్నో మేఽతిసందేహగ్రంథిర్భవదనుగ్రహాత్ ॥ ౧॥

త్వన్ముఖాద్గలితం రామతత్త్వామృతరసాయనం ।
పిబంత్యా మే మనో దేవ న తృప్యతి భవాపహం ॥ ౨॥

శ్రీరామస్య కథా త్వత్తః శ్రుతా సంక్షేపతో మయా ।
ఇదానీం శ్రోతుమిచ్ఛామి విస్తరేణ స్ఫుటాక్షరం ॥ ౩॥

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ

శృణు దేవి ప్రవక్ష్యామి గుహ్యాద్గుహ్యతరం మహత్ ।
అధ్యాత్మరామచరితం రామేణోక్తం పురా మమ ॥ ౪ ।

తదద్య కథయిష్యామి శృణు తాపత్రయాపహం ।
యచ్ఛ్రుత్వా ముచ్యతే జంతురజ్ఞానోత్థమహాభయాత్ ।
ప్రాప్నోతి పరమామృద్ధిం దీర్ఘాయుః పుత్రసంతతిం ॥ ౫॥

భూమిర్భారేణ మగ్నా దశవదనముఖాశేషరక్షోగణానాం
ధృత్వా గోరూపమాదౌ దివిజమునిజనైః సాకమబ్జాసనస్య ।
గత్వా లోకం రుదంతీ వ్యసనముపగతం బ్రహ్మణే ప్రాహ సర్వం
బ్రహ్మా ధ్యాత్వా ముహూర్తం సకలమపి హృదావేదశేషాత్మకత్వాత్ ॥ ౬॥

తస్మాత్క్షీరసముద్రతీరమగమద్ బ్రహ్మాథ దేవైర్వృతో
దేవ్యా చాఖిలలోకహృత్స్థమజరం సర్వజ్ఞమీశం హరిం ।
అస్తౌషీచ్ఛ్రుతిసిద్ధనిర్మలపదైః స్తోత్రైః పురాణోద్భవైః
భక్త్యా గద్గదయా గిరాతివిమలైరానందబాష్పైర్వృతః ॥ ౭॥

తతః స్ఫురత్సహస్రాంశుసహస్రసదృశప్రభః ।
ఆవిరాసీద్ధరిః ప్రాచ్యాం దిశాం వ్యపనయన్తమః ॥ ౮॥

కథంచిద్దృష్టవాన్ బ్రహ్మా దుర్దర్శమకృతాత్మనాం ।
ఇంద్రనీలప్రతీకాశం స్మితాస్యం పద్మలోచనం ॥ ౯॥

కిరీటహారకేయూరకుండలైః కటకాదిభిః ।
విభ్రాజమానం శ్రీవత్సకౌస్తుభప్రభయాన్వితం ॥ ౧౦॥

స్తువద్భిః సనకాద్యైశ్చ పార్షదైః పరివేష్టితం ।
శంఖచక్రగదాపద్మవనమాలావిరాజితం ॥ ౧౧॥

స్వర్ణయజ్ఞోపవీతేన స్వర్ణవర్ణాంబరేణ చ ।
శ్రియా భూమ్యా చ సహితం గరుడోపరి సంస్థితం ॥ ౧౨॥

హర్షగద్గదయా వాచా స్తోతుం సముపచక్రమే ॥ ౧౩॥

బ్రహ్మోవాచ

నతోఽస్మి తే పదం దేవ ప్రాణబుద్ధీంద్రియాత్మభిః ।
యచ్చింత్యతే కర్మపాశాద్ధృది నిత్యం ముముక్షుభిః ॥ ౧౪॥

మాయయా గుణమయ్యా త్వం సృజస్యవసి లుంపసి ।
జగత్తేన న తే లేప ఆనందానుభవాత్మనః ॥ ౧౫॥

తథా శుద్ధిర్న దుష్టానాం దానాధ్యయనకర్మభిః ।
శుద్ధాత్మతా తే యశసి సదా భక్తిమతాం యథా ॥ ౧౬॥

అతస్తవాంఘ్రిర్మే దృష్టశ్చిత్తదోషాపనుత్తయే ।
సద్యోఽన్తర్హృదయే నిత్యం మునిభిః సాత్వతైర్వృతః ॥ ౧౭॥

బ్రహ్మాద్యైః స్వార్థసిద్ధ్యర్థమస్మాభిః పూర్వసేవితః ।
అపరోక్షానుభూత్యర్థం జ్ఞానిభిర్హృది భావితః ॥ ౧౮॥

తవాంఘ్రిపూజానిర్మాల్యతులసీమాలయా విభో ।
స్పర్ధతే వక్షసి పదం లబ్ధ్వాపి శ్రీః సపత్నివత్ ॥ ౧౯॥

అతస్త్వత్పాదభక్తేషు తవ భక్తిః శ్రియోఽధికా ।
భక్తిమేవాభివాంఛంతి త్వద్భక్తాః సారవేదినః ॥ ౨౦॥

అతస్త్వత్పాదకమలే భక్తిరేవ సదాస్తు మే ।
సంసారాఽఽమయతప్తానాం భేషజం భక్తిరేవ తే ॥ ౨౧॥

ఇతి బ్రువంతం బ్రహ్మాణం బభాషే భగవాన్ హరిః ।
కిం కరోమీతి తం వేధాః ప్రత్యువాచాతిహర్షితః ॥ ౨౨॥

భగవన్ రావణో నామ పౌలస్త్యతనయో మహాన్ ।
రాక్షసానామధిపతిర్మద్దత్తవరదర్పితః ॥ ౨౩॥

త్రిలోకీం లోకపాలాన్స్చ బాధతే విశ్వబాధకః ।
మానుషేణ మృతిస్తస్య మయా కల్యాణ కల్పితా ॥ ౨౪॥

అతస్త్వం మానుషో భూత్వా జహి దేవరిపుం ప్రభో ॥ ౨౫॥

శ్రీభగవానువాచ

కశ్యపస్య వరో దత్తస్తపసా తోషితేన మే ।
యాచితః పుత్రభావాయ తథేత్యంగీకృతం మయా ।
స ఇదానీం దశరథో భూత్వా తిష్ఠతి భూతలే ॥ ౨౬॥

తస్యాహం పుత్రతామేత్య కౌసల్యాయాం శుభే దినే ।
చతుర్ధాఽఽత్మానమేవాహం సృజామీతరయోః పృథక్ ॥ ౨౭॥

యోగమాయాపి సీతేతి జనకస్య గృహే తదా ।
ఉత్పత్స్యతే తయా సార్ధం సర్వం సంపాదయామ్యహం ।
ఇత్యుక్త్వాంతర్దధే విష్ణుర్బ్రహ్మా దేవానథాబ్రవీత్ ॥ ౨౮॥

బ్రహ్మోవాచ

విష్ణుర్మానుషరూపేణ భవిష్యతి రఘోః కులే ॥ ౨౯॥

యూయం సృజధ్వం సర్వేఽపి వానరేష్వంశసంభవాన్ ।
విష్ణోః సహాయం కురుత యావత్స్థాస్యతి భూతలే ॥ ౩౦॥

ఇతి దేవాన్ సమాదిశ్య సమాశ్వాస్య చ మేదినీం ।
యయౌ బ్రహ్మా స్వభవనం విజ్వరః సుఖమాస్థితః ॥ ౩౧॥

దేవాశ్చ సర్వే హరిరూపధారిణః
స్థితాః సహాయార్థమితస్తతో హరేః ।
మహాబలాః పర్వతవృక్షయోధినః
ప్రతీక్షమాణా భగవంతమీశ్వరం ॥ ౩౨॥

ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే బాలకాండే ద్వితీయః సర్గః ॥ ౨॥

॥ తృతీయః సర్గః ॥

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ

అథ రాజా దశరథః శ్రీమాన్ సత్యపరాయణః ।
అయోధ్యాధిపతిర్వీరః సర్వలోకేషు విశ్రుతః ॥ ౧॥

సోఽనపత్యత్వదుఃఖేన పీడితో గురుమేకదా ।
వసిష్ఠం స్వకులాచార్యమభివాద్యేదమబ్రవీత్ ॥ ౨॥

స్వామిన్ పుత్రాః కథం మే స్యుః సర్వలక్షణలక్షితాః ।
పుత్రహీనస్య మే రాజ్యం సర్వం దుఃఖాయ కల్పతే ॥ ౩॥

తతోఽబ్రవీద్వసిష్ఠస్తం భవిష్యంతి సుతాస్తవ ।
చత్వారః సత్త్వసంపన్నా లోకపాలా ఇవాపరాః ॥ ౪॥

శాంతాభర్తారమానీయ ఋష్యశృంగం తపోధనం ।
అస్మాభిః సహితః పుత్రకామేష్టిం శీఘ్రమాచర ॥ ౫॥

తథేతి మునిమానీయ మంత్రిభిః సహితః శుచిః ।
యజ్ఞకర్మ సమారేభే మునిభిర్వీతకల్మషైః ॥ ౬॥

శ్రద్ధయా హూయమానేఽగ్నౌ తప్తజాంబూనదప్రభః ।
పాయసం స్వర్ణపాత్రస్థం గృహీత్వోవాచ హవ్యవాట్ ॥ ౭॥

గృహాణ పాయసం దివ్యం పుత్రీయం దేవనిర్మితం ।
లప్స్యసే పరమాత్మానం పుత్రత్వేన న సంశయః ॥ ౮॥

ఇత్యుక్త్వా పాయసం దత్త్వా రాజ్ఞే సోఽన్తర్దధేఽనలః ।
వవందే మునిశార్దూలౌ రాజా లబ్ధమనోరథః ॥ ౯॥

వసిష్ఠఋష్యశృంగాభ్యామనుజ్ఞాతో దదౌ హవిః ।
కౌసల్యాయై సకైకేయ్యై అర్ధమర్ధం ప్రయత్నతః ॥ ౧౦॥

తతః సుమిత్రా సంప్రాప్తా జగృధ్నుః పౌత్రికం చరుం ।
కౌసల్యా తు స్వభాగార్ధం దదౌ తస్యై ముదాన్వితా ॥ ౧౧॥

కైకేయీ చ స్వభాగార్ధం దదౌ ప్రీతిసమన్వితా ।
ఉపభుజ్య చరుం సర్వాః స్త్రియో గర్భసమన్వితాః ॥ ౧౨॥

దేవతా ఇవ రేజుస్తాః స్వభాసా రాజమందిరే ।
దశమే మాసి కౌసల్యా సుషువే పుత్రమద్భుతం ॥ ౧౩॥

మధుమాసే సితే పక్షే నవమ్యాం కర్కటే శుభే ।
పునర్వస్వృక్షసహితే ఉచ్చస్థే గ్రహపంచకే ॥ ౧౪॥

మేషం పూషణి సంప్రాప్తే పుష్పవృష్టిసమాకులే ।
ఆవిరాసీజ్జగన్నాథః పరమాత్మా సనాతనః ॥ ౧౫॥

నీలోత్పలదలశ్యామః పీతవాసాశ్చతుర్భుజః ।
జలజారుణనేత్రాంతః స్ఫురత్కుండలమండితః ॥ ౧౬॥

సహస్రార్కప్రతీకాశః కిరీటీ కుంచితాలకః ।
శంఖచక్రగదాపద్మవనమాలావిరాజితః ॥ ౧౭॥

అనుగ్రహాఖ్యహృత్స్థేందుసూచకస్మితచంద్రికః ।
కరుణారససంపూర్ణవిశాలోత్పలలోచనః ।
శ్రీవత్సహారకేయూరనూపురాదివిభూషణః ॥ ౧౮॥

దృష్ట్వా తం పరమాత్మానం కౌసల్యా విస్మయాకులా ।
హర్షాశ్రుపూర్ణనయనా నత్వా ప్రాంజలిరబ్రవీత్ ॥ ౧౯॥

కౌసల్యోవాచ

దేవదేవ నమస్తేఽస్తు శంఖచక్రగదాధర ।
పరమాత్మాచ్యుతోఽనంతః పూర్ణస్త్వం పురుషోత్తమః ॥ ౨౦॥

వదంత్యగోచరం వాచాం బుద్ధ్యాదీనామతీంద్రియం ।
త్వాం వేదవాదినః సత్తామాత్రం జ్ఞానైకవిగ్రహం ॥ ౨౧॥

త్వమేవ మాయయా విశ్వం సృజస్యవసి హన్సి చ ।
సత్త్వాదిగుణసంయుక్తస్తుర్య ఏవామలః సదా ॥ ౨౨॥

కరోషీవ న కర్తా త్వం గచ్ఛసీవ న గచ్ఛసి ।
శృణోషి న శృణోషీవ పశ్యసీవ న పశ్యసి ॥ ౨౩॥

అప్రాణో హ్యమనాః శుద్ధ ఇత్యాది శ్రుతిరబ్రవీత్ ।
సమః సర్వేషు భూతేషు తిష్ఠన్నపి న లక్ష్యసే ॥ ౨౪॥

అజ్ఞానధ్వాంతచిత్తానాం వ్యక్త ఏవ సుమేధసాం ।
జఠరే తవ దృశ్యంతే బ్రహ్మాండాః పరమాణవః ॥ ౨౫॥

త్వం మమోదరసంభూత ఇతి లోకాన్ విడంబసే ।
భక్తేషు పారవశ్యం తే దృష్టం మేఽద్య రఘూత్తమ ॥ ౨౬॥

సంసారసాగరే మగ్నా పతిపుత్రధనాదిషు ।
భ్రమామి మాయయా తేఽద్య పాదమూలముపాగతా ॥ ౨౭॥

దేవ త్వద్రూపమేతన్మే సదా తిష్ఠతు మానసే ।
ఆవృణోతు న మాం మాయా తవ విశ్వవిమోహినీ ॥ ౨౮॥

ఉపసంహర విశ్వాత్మన్నదో రూపమలౌకికం ।
దర్శయస్వ మహానందబాలభావం సుకోమలం ।
లలితాలింగనాలాపైస్తరిష్యామ్యుత్కటం తమః ॥ ౨౯॥

శ్రీభగవానువాచ

యద్యదిష్టం తవాస్త్యంబ తత్తద్భవతు నాన్యథా ॥ ౩౦॥

అహం తు బ్రహ్మణా పూర్వం భూమేర్భారాపనుత్తయే ।
ప్రార్థితో రావణం హంతుం మానుషత్వముపాగతః ॥ ౩౧॥

త్వయా దశరథేనాహం తపసారాధితః పురా ।
మత్పుత్రత్వాభికాంక్షిణ్యా తథా కృతమనిందితే ॥ ౩౨॥

రూపమేతత్త్వయా దృష్టం ప్రాక్తనం తపసః ఫలం ।
మద్దర్శనం విమోక్షాయ కల్పతే హ్యన్యదుర్లభం ॥ ౩౩॥

సంవాదమావయోర్యస్తు పఠేద్వా శృణుయాదపి ।
స యాతి మమ సారూప్యం మరణే మత్స్మృతిం లభేత్ ॥ ౩౪॥

ఇత్యుక్త్వా మాతరం రామో బాలో భూత్వా రురోద హ |
బాలత్వేఽపీంద్రనీలాభో విశాలాక్షోఽతిసుందరః || ౩౫||

బాలారుణప్రతీకాశో లాలితాఖిలలోకపః |
అథ రాజా దశరథః శ్రుత్వా పుత్రోద్భవోత్సవం |
ఆనందార్ణవమగ్నోఽసావాయయౌ గురుణా సహ || ౩౬||

రామం రాజీవపత్రాక్షం దృష్ట్వా హర్షాశ్రుసంప్లుతః |
గురుణా జాతకర్మాణి కర్తవ్యాని చకార సః || ౩౭||

కైకేయీ చాథ భరతమసూత కమలేక్షణా |
సుమిత్రాయాం యమౌ జాతౌ పూర్ణేందుసదృశాననౌ || ౩౮||

తదా గ్రామసహస్రాణి బ్రాహ్మణేభ్యో ముదా దదౌ |
సువర్ణాని చ రత్నాని వాసాంసి సురభీః శుభాః || ౩౯||

యస్మిన్ రమంతే మునయో విద్యయా జ్ఞానవిప్లవే |
తం గురుః ప్రాహ రామేతి రమణాద్రామ ఇత్యపి || ౪౦||

భరణాద్భరతో నామ లక్ష్మణం లక్షణాన్వితం |
శత్రుఘ్నం శత్రుహంతారమేవం గురురభాషత || ౪౧||

లక్ష్మణో రామచంద్రేణ శత్రుఘ్నో భరతేన చ |
ద్వంద్వీభూయ చరంతౌ తౌ పాయసాంశానుసారతః || ౪౨||

రామస్తు లక్ష్మణేనాథ విచరన్ బాలలీలయా |
రమయామాస పితరౌ చేష్టితైర్ముగ్ధభాషితైః || ౪౩||

భాలే స్వర్ణమయాశ్వత్థపర్ణముక్తాఫలప్రభం |
కంఠే రత్నమణివ్రాతమధ్యద్వీపినఖాంచితం || ౪౪||

కర్ణయోః స్వర్ణసంపన్నరత్నార్జునసటాలుకం |
శింజానమణిమంజీరకటిసూత్రాంగదైర్వృతం || ౪౫||

స్మితవక్త్రాల్పదశనమింద్రనీలమణిప్రభం |
అంగణే రింగమాణం తం తర్ణకానను సర్వతః |
దృష్ట్వా దశరథో రాజా కౌసల్యా ముముదే తదా || ౪౬||

భోక్ష్యమాణో దశరథో రామమేహీతి చాసకృత్ |
ఆహ్వయత్యతిహర్షేణ ప్రేమ్ణా నాయాతి లీలయా || ౪౭||

ఆనయేతి చ కౌసల్యామాహ సా సస్మితా సుతం |
ధావత్యపి న శక్నోతి స్ప్రష్టుం యోగిమనోగతిం || ౪౮||

ప్రహసన్ స్వయమాయాతి కర్దమాంకితపాణినా |
కించిద్గృహీత్వా కవలం పునరేవ పలాయతే || ౪౯||

కౌసల్యా జననీ తస్య మాసి మాసి ప్రకుర్వతీ ।
వాయనాని విచిత్రాణి సమలంకృత్య రాఘవం ॥ ౫౦॥

అపూపాన్ మోదకాన్ కృత్వా కర్ణశష్కులికాస్తథా ।
కర్ణపూరాన్శ్చ వివిధాన్ వర్షవృద్ధౌ చ వాయనం ॥ ౫౧॥

గృహకృత్యం తయా త్యక్తం తస్య చాపల్యకారణాత్ ।
ఏకదా రఘునాథోఽసౌ గతో మాతరమంతికే ॥ ౫౨॥

భోజనం దేహి మే మాతర్న శ్రుతం కార్యసక్తయా ।
తతః క్రోధేన భాండాని లగుడేనాహనత్తదా ॥ ౫౩॥

శిక్యస్థం పాతయామాస గవ్యం చ నవనీతకం ।
లక్ష్మణాయ దదౌ రామో భరతాయ యథాక్రమం ॥ ౫౪॥

శత్రుఘ్నాయ దదౌ పశ్చాద్దధి దుగ్ధం తథైవ చ ।
సూదేన కథితే మాత్రే హాస్యం కృత్వా ప్రధావతి ॥ ౫౫॥

ఆగతాం తాం విలోక్యాథ తతః సర్వైః పలాయితం ।
కౌసల్యా ధావమానాపి ప్రస్ఖలంతీ పదే పదే ॥ ౫౬॥

రఘునాథం కరే ధృత్వా కించిన్నోవాచ భామినీ ।
బాలభావం సమాశ్రిత్య మందం మందం రురోద హ ॥ ౫౭॥

తే సర్వే లాలితా మాత్రా గాఢమాలింగ్య యత్నతః ।
ఏవమానందసందోహజగదానందకారకః ॥ ౫౮॥

మాయాబాలవపుర్ధృత్వా రమయామాస దంపతీ ।
అథ కాలేన తే సర్వే కౌమారం ప్రతిపేదిరే ॥ ౫౯॥

ఉపనీతా వసిష్ఠేన సర్వవిద్యావిశారదాః ।
ధనుర్వేదే చ నిరతాః సర్వశాస్త్రార్థవేదినః ॥ ౬౦॥

బభూవుర్జగతాం నాథా లీలయా నరరూపిణః ।
లక్ష్మణస్తు సదా రామమనుగచ్ఛతి సాదరం ॥ ౬౧॥

సేవ్యసేవకభావేన శత్రుఘ్నో భరతం తథా ।
రామశ్చాపధరో నిత్యం తూణీబాణాన్వితః ప్రభుః ॥ ౬౨॥

అశ్వారూఢో వనం యాతి మృగయాయై సలక్ష్మణః ।
హత్వా దుష్టమృగాన్ సర్వాన్ పిత్రే సర్వం న్యవేదయత్ ॥ ౬౩॥

ప్రాతరుత్థాయ సుస్నాతః పితరావభివాద్య చ ।
పౌరకార్యాణి సర్వాణి కరోతి వినయాన్వితః ॥ ౬౪॥

బంధుభిః సహితో నిత్యం భుక్త్వా మునిభిరన్వహం ।
ధర్మశాస్త్రరహస్యాని శృణోతి వ్యాకరోతి చ ॥ ౬౫॥

ఏవం పరాత్మా మనుజావతారో మనుష్యలోకాననుస్సృత్య సర్వం ।
చక్రేఽవికారీ పరిణామహీనో విచార్యమాణే న కరోతి కించిత్ ॥ ౬౬॥

ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే బాలకాండే తృతీయః సర్గః ॥ ౩॥

॥ చతుర్థః సర్గః ॥

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ

కదాచిత్కౌశికోఽభ్యాగాదయోధ్యాం జ్వలనప్రభః ।
ద్రష్టుం రామం పరాత్మానం జాతం జ్ఞాత్వా స్వమాయయా ॥ ౧॥

దృష్ట్వా దశరథో రాజా ప్రత్యుత్థాయాచిరేణ తు ।
వసిష్ఠేన సమాగమ్య పూజయిత్వా యథావిధి ॥ ౨॥

అభివాద్య మునిం రాజా ప్రాంజలిర్భక్తినమ్రధీః ।
కృతార్థోఽస్మి మునీంద్రాహం త్వదాగమనకారణాత్ ॥ ౩॥

త్వద్విధా యద్గృహం యాంతి తత్రైవాయాంతి సంపదః ।
యదర్థమాగతోఽసి త్వం బ్రూహి సత్యం కరోమి తత్ ॥ ౪॥

విశ్వామిత్రోఽపి తం ప్రీతః ప్రత్యువాచ మహీపతిం ।
అహం పర్వణి సంప్రాప్తే దృష్ట్వా యష్టుం సురాన్ పితౄన్ ॥ ౫॥

యదారభే తదా దైత్యా విఘ్నం కుర్వంతి నిత్యశః ।
మారీచశ్చ సుబాహుశ్చాపరే చానుచరాస్తయోః ॥ ౬॥

అతస్తయోర్వధార్థాయ జ్యేష్ఠం రామం ప్రయచ్ఛ మే ।
లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా తవ శ్రేయో భవిష్యతి ॥ ౭॥

వసిష్ఠేన సహామంత్ర్య దీయతాం యది రోచతే ।
పప్రచ్ఛ గురుమేకాంతే రాజా చింతాపరాయణః ॥ ౮॥

కిం కరోమి గురో రామం త్యక్తుం నోత్సహతే మనః ।
బహువర్షసహస్రాంతే కష్టేనోత్పాదితాః సుతాః ॥ ౯॥

చత్వారోఽమరతుల్యాస్తే తేషాం రామోఽతివల్లభః ।
రామస్త్వితో గచ్ఛతి చేన్న జీవామి కథంచన ॥ ౧౦॥

ప్రత్యాఖ్యాతో యది మునిః శాపం దాస్యత్యసంశయః ।
కథం శ్రేయో భవేన్మహ్యమసత్యం చాపి న స్పృశేత్ ॥ ౧౧॥

వసిష్ఠ ఉవాచ

శృణు రాజన్ దేవగుహ్యం గోపనీయం ప్రయత్నతః ।

రామో న మానుషో జాతః పరమాత్మా సనాతనః ॥ ౧౨॥

భూమేర్భారావతారాయ బ్రహ్మణా ప్రార్థితః పురా ।
స ఏవ జాతో భవనే కౌసల్యాయాం తవానఘ ॥ ౧౩॥

త్వం తు ప్రజాపతిః పూర్వం కశ్యపో బ్రహ్మణః సుతః ।
కౌసల్యా చాదితిర్దేవమాతా పూర్వం యశస్వినీ ॥ ౧౪॥

భవంతౌ తప ఉగ్రం వై తేపాథే బహువత్సరం ।
అగ్రామ్యవిషయౌ విష్ణుపూజాధ్యానైకతత్పరౌ ।
తదా ప్రసన్నో భగవాన్ వరదో భక్తవత్సలః ॥ ౧౫॥

వృణీష్వ వరమిత్యుక్తే త్వం మే పుత్రో భవామల ।
ఇతి త్వయా యాచితోఽసౌ భగవాన్ భూతభావనః ॥ ౧౬॥

తథేత్యుక్త్వాద్య పుత్రస్తే జాతో రామః స ఏవ హి ।
శేషస్తు లక్ష్మణో రాజన్ రామమేవాన్వపద్యత ॥ ౧౭॥

జాతౌ భరతశత్రుఘ్నౌ శంఖచక్రే గదాభృతః ।
యోగమాయాపి సీతేతి జాతా జనకనందినీ ॥ ౧౮॥

విశ్వామిత్రోఽపి రామాయ తాం యోజయితుమాగతః ।
ఏతద్గుహ్యతమం రాజన్న వక్తవ్యం కదాచన ॥ ౧౯॥

అతః ప్రీతేన మనసా పూజయిత్వాథ కౌశికం ।
ప్రేషయస్వ రమానాథం రాఘవం సహలక్ష్మణం ॥ ౨౦॥

వసిష్ఠేనైవముక్తస్తు రాజా దశరథస్తదా ।
కృతకృత్యమివాత్మానం మేనే ప్రముదితాంతరః ॥ ౨౧॥

ఆహూయ రామరామేతి లక్ష్మణేతి చ సాదరం ।
ఆలింగ్య మూర్ధ్న్యవఘ్రాయ కౌశికాయ సమర్పయత్ ॥ ౨౨॥

తతోఽతిహృష్టో భగవాన్ విశ్వామిత్రః ప్రతాపవాన్ ।
ఆశీర్భిరభినంద్యాథ ఆగతౌ రామలక్ష్మణౌ ।
గృహీత్వా చాపతూణీరబాణఖడ్గధరౌ యయౌ ॥ ౨౩॥

కించిద్దేశమతిక్రమ్య రామమాహూయ భక్తితః ।
దదౌ బలాం చాతిబలాం విద్యే ద్వే దేవనిర్మితే ॥ ౨౪॥

యయోర్గ్రహణమాత్రేణ క్షుత్క్షామాది న జాయతే ॥ ౨౫॥

తత ఉత్తీర్య గంగాం తే తాటకావనమాగమన్ ।
విశ్వామిత్రస్తదా ప్రాహ రామం సత్యపరాక్రమం ॥ ౨౬॥

అత్రాస్తి తాటకా నామ రాక్షసీ కామరూపిణీ ।
బాధతే లోకమఖిలం జహి తామవిచారయన్ ॥ ౨౭॥

తథేతి ధనురాదాయ సగుణం రఘునందనః ।
టంకారమకరోత్తేన శబ్దేనాపూరయద్వనం ॥ ౨౮॥

తచ్ఛ్రుత్వాసహమానా సా తాటకా ఘోరరూపిణీ ।
క్రోధసంమూర్చ్ఛితా రామమభిదుద్రావ మేఘవత్ ॥ ౨౯॥

తామేకేన శరేణాశు తాడయామాస వక్షసి ।
పపాత విపినే ఘోరా వమంతీ రుధిరం బహు ॥ ౩౦॥

తతోఽతిసుందరీ యక్షీ సర్వాభరణభూషితా ।
శాపాత్పిశాచతాం ప్రాప్తా ముక్తా రామప్రసాదతః ॥ ౩౧॥

నత్వా రామం పరిక్రమ్య గతా రామాజ్ఞయా దివం ॥ ౩౨॥

తతోఽతిహృష్టః పరిరభ్య రామం
మూర్ధన్యవఘ్రాయ విచింత్య కించిత్ ।
సర్వాస్త్రజాలం సరహస్యమంత్రం
ప్రీత్యాభిరామాయ దదౌ మునీంద్రః ॥ ౩౩॥

ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే బాలకాండే చతుర్థః సర్గః ॥ ౪॥

॥ పంచమః సర్గః ॥

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ

తత్ర కామాశ్రమే రమ్యే కాననే మునిసంకులే ।
ఉషిత్వా రజనీమేకాం ప్రభాతే ప్రస్థితాః శనైః ॥ ౧॥

సిద్ధాశ్రమం గతాః సర్వే సిద్ధచారణసేవితం ।
విశ్వామిత్రేణ సందిష్టా మునయస్తన్నివాసినః ॥ ౨॥

పూజాం చ మహతీం చక్రూ రామలక్ష్మణయోర్ద్రుతం ।
శ్రీరామః కౌశికం ప్రాహ మునే దీక్షాం ప్రవిశ్యతాం ॥ ౩॥

దర్శయస్వ మహాభాగ కుతస్తౌ రాక్షసాధమౌ ।
తథేత్యుక్త్వా మునిర్యష్టుమారేభే మునిభిః సహ ॥ ౪॥

మధ్యాహ్నే దదృశాతే తౌ రాక్షసౌ కామరూపిణౌ ।
మారీచశ్చ సుబాహుశ్చ వర్షంతౌ రుధిరాస్థినీ ॥ ౫॥

రామోఽపి ధనురాదాయ ద్వౌ బాణౌ సందధే సుధీః ।
ఆకర్ణాంతం సమాకృష్య విససర్జ తయోః పృథక్ ॥ ౬॥

తయోరేకస్తు మారీచం భ్రామయంఛతయోజనం ।

పాతయామాస జలధౌ తదద్భుతమివాభవత్ ‖ ౭‖

ద్వితీయోఽగ్నిమయో బాణః సుబాహుమజయత్క్షణాత్ ।
అపరే లక్ష్మణేనాశు హతాస్తదనుయాయినః ‖ ౮‖

పుష్పౌఘైరాకిరన్ దేవా రాఘవం సహలక్ష్మణం ।
దేవదుందుభయో నేదుస్తుష్టువుః సిద్ధచారణాః ‖ ౯‖

విశ్వామిత్రస్తు సంపూజ్య పూజార్హం రఘునందనం ।
అంకే నివేశ్య చాలింగ్య భక్త్యా బాష్పాకులేక్షణః ‖ ౧౦‖

భోజయిత్వా సహ భ్రాత్రా రామం పక్వఫలాదిభిః ।
పురాణవాక్యైర్మధురైర్నినాయ దివసత్రయం ‖ ౧౧‖

చతుర్థేఽహని సంప్రాప్తే కౌశికో రామమబ్రవీత్ ।
రామ రామ మహాయజ్ఞం ద్రష్టుం గచ్ఛామహే వయం ‖ ౧౨‖

విదేహరాజనగరే జనకస్య మహాత్మనః ।
తత్ర మాహేశ్వరం చాపమస్తి న్యస్తం పినాకినా ‖ ౧౩‖

ద్రక్ష్యసి త్వం మహాసత్త్వం పూజ్యసే జనకేన చ ।
ఇత్యుక్త్వా మునిభిస్తాభ్యాం యయౌ గంగాసమీపగం ‖ ౧౪‖

గౌతమస్యాశ్రమం పుణ్యం యత్రాహల్యాఽఽస్థితా తపః ।
దివ్యపుష్పఫలోపేతపాదపైః పరివేష్టితం ‖ ౧౫‖

మృగపక్షిగణైర్హీనం నానాజంతువివర్జితం ।
దృష్ట్వోవాచ మునిం శ్రీమాన్ రామో రాజీవలోచనః ‖ ౧౬‖

కస్యైతదాశ్రమపదం భాతి భాస్వచ్ఛుభం మహత్ ।
పత్రపుష్పఫలైర్యుక్తం జంతుభిః పరివర్జితం ‖ ౧౭‖

ఆహ్లాదయతి మే చేతో భగవన్ బ్రూహి తత్త్వతః ‖ ౧౮‖

విశ్వామిత్ర ఉవాచ

శృణు రామ పురా వృత్తం గౌతమో లోకవిశ్రుతః ।
సర్వధర్మభృతాం శ్రేష్ఠస్తపసారాధయన్ హరిం ‖ ౧౯‖

తస్మై బ్రహ్మా దదౌ కన్యామహల్యాం లోకసుందరీం ।
బ్రహ్మచర్యేణ సంతుష్టః శుశ్రూషణపరాయణాం ‖ ౨౦‖

తయా సార్ధమిహావాత్సీద్గౌతమస్తపతాం వరః ।
శక్రస్తు తాం ధర్షయితుమంతరం ప్రేప్సురన్వహం ‖ ౨౧‖

కదాచిన్మునివేషేణ గౌతమే నిర్గతే గృహాత్ ।
ధర్షయిత్వాథ నిరగాత్త్వరితం మునిరప్యగాత్ ‖ ౨౨‖

దృష్ట్వా యాంతం స్వరూపేణ మునిః పరమకోపనః |
పప్రచ్ఛ కస్త్వం దుష్టాత్మన్ మమ రూపధరోఽధమః || ౨౩||

సత్యం బ్రూహి న చేద్భస్మ కరిష్యామి న సంశయః |
సోఽబ్రవీద్దేవరాజోఽహం పాహి మాం కామకింకరం || ౨౪||

కృతం జుగుప్సితం కర్మ మయా కుత్సితచేతసా |
గౌతమః క్రోధతామ్రాక్షః శశాప దివిజాధిపం || ౨౫||

యోనిలంపట దుష్టాత్మన్ సహస్రభగవాన్ భవ |
శప్త్వా తం దేవరాజానం ప్రవిశ్య స్వాశ్రమం ద్రుతం || ౨౬||

దృష్ట్వాహల్యాం వేపమానాం ప్రాంజలిం గౌతమోఽబ్రవీత్ |
దుష్టే త్వం తిష్ఠ దుర్వృత్తే శిలాయామాశ్రమే మమ || ౨౭||

నిరాహారా దివారాత్రం తపః పరమమాస్థితా |
ఆతపానిలవర్షాదిసహిష్ణుః పరమేశ్వరం || ౨౮||

ధ్యాయంతీ రామమేకాగ్రమనసా హృది సంస్థితం |
నానాజంతువిహీనోఽయమాశ్రమో మే భవిష్యతి || ౨౯||

ఏవం వర్షసహస్రేషు హ్యనేకేషు గతేషు చ |
రామో దాశరథిః శ్రీమానాగమిష్యతి సానుజః || ౩౦||

యదా త్వదాశ్రయశిలాం పాదాభ్యామాక్రమిష్యతి |
తదైవ ధూతపాపా త్వం రామం సంపూజ్య భక్తితః || ౩౧||

పరిక్రమ్య నమస్కృత్య స్తుత్వా శాపాద్విమోక్ష్యసే |
పూర్వవన్మమ శుశ్రూషాం కరిష్యసి యథాసుఖం || ౩౨||

ఇత్యుక్త్వా గౌతమః ప్రాగాద్ధిమవంతం నగోత్తమం |
తదాద్యహల్యా భూతానామదృశ్యా స్వాశ్రమే శుభే || ౩౩||

తవ పాదరజఃస్పర్శం కాంక్షతే పవనాశనా |
ఆస్తేఽద్యాపి రఘుశ్రేష్ఠ తపో దుష్కరమాస్థితా || ౩౪||

పావయస్వ మునేర్భార్యామహల్యాం బ్రహ్మణః సుతాం |
ఇత్యుక్త్వా రాఘవం హస్తే గృహీత్వా మునిపుంగవః || ౩౫||

దర్శయామాస చాహల్యాముగ్రేణ తపసా స్థితాం |
రామః శిలాం పదా స్పృష్ట్వా తాం చాపశ్యత్తపోధనాం || ౩౬||

ననామ రాఘవోఽహల్యాం రామోఽహమితి చాబ్రవీత్ |
తతో దృష్ట్వా రఘుశ్రేష్ఠం పీతకౌశేయవాససం || ౩౭||

చతుర్భుజం శంఖచక్రగదాపంకజధారిణం |
ధనుర్బాణధరం రామం లక్ష్మణేన సమన్వితం || ౩౮||

స్మితవక్త్రం పద్మనేత్రం శ్రీవత్సాంకితవక్షసం ।
నీలమాణిక్యసంకాశం ద్యోతయంతం దిశో దశ ॥ ౩౯॥

దృష్ట్వా రామం రమానాథం హర్షవిస్ఫారితేక్షణా ।
గౌతమస్య వచః స్మృత్వా జ్ఞాత్వా నారాయణం వరం ॥ ౪౦॥

సంపూజ్య విధివద్రామమర్ఘ్యాదిభిరనిందితా ।
హర్షాశ్రుజలనేత్రాంతా దండవత్ప్రణిపత్య సా ॥ ౪౧॥

ఉత్థాయ చ పునర్దృష్ట్వా రామం రాజీవలోచనం ।
పులకాంకితసర్వాంగా గిరా గద్గదయైలత ॥ ౪౨॥

అహల్యోవాచ

అహో కృతార్థాస్మి జగన్నివాస తే
పాదాబ్జసంలగ్నరజఃకణాదహం ।
స్పృశామి యత్పద్మజశంకరాదిభి-
ర్విమృగ్యతే రంధితమానసైః సదా ॥ ౪౩॥

అహో విచిత్రం తవ రామ చేష్టితం
మనుష్యభావేన విమోహితం జగత్ ।
చలస్యజస్రం చరణాదివర్జితః
సంపూర్ణ ఆనందమయోఽతిమాయికః ॥ ౪౪॥

యత్పాదపంకజపరాగపవిత్రగాత్రా
భాగీరథీ భవవిరించిముఖాన్ పునాతి ।
సాక్షాత్స ఏవ మమ దృగ్విషయో యదాస్తే
కిం వర్ణ్యతే మమ పురాకృతభాగధేయం ॥ ౪౫॥

మర్త్యావతారే మనుజాకృతిం హరిం
రామాభిధేయం రమణీయదేహినం ।
ధనుర్ధరం పద్మవిశాలలోచనం
భజామి నిత్యం న పరాన్ భజిష్యే ॥ ౪౬॥

యత్పాదపంకజరజః శ్రుతిభిర్విమృగ్యం
యన్నాభిపంకజభవః కమలాసనశ్చ ।
యన్నామసారరసికో భగవాన్ పురారిస్తం
రామచంద్రమనిశం హృది భావయామి ॥ ౪౭॥

యస్యావతారచరితాని విరించిలోకే
గాయంతి నారదముఖా భవపద్మజాద్యాః ।
ఆనందజాశ్రుపరిషిక్తకుచాగ్రసీమా
వాగీశ్వరీ చ తమహం శరణం ప్రపద్యే ॥ ౪౮॥

సోఽయం పరాత్మా పురుషః పురాణ
ఏకః స్వయంజ్యోతిరనంత ఆద్యః ।

మాయాతనుం లోకవిమోహనీయాం
ధత్తే పరానుగ్రహ ఏష రామః ॥ ౪౯॥

అయం హి విశ్వోద్భవసంయమానామేకః
స్వమాయాగుణబింబితో యః ।
విరించివిష్ణ్వీశ్వరనామభేదాన్
ధత్తే స్వతంత్రః పరిపూర్ణ ఆత్మా ॥ ౫౦॥

నమోఽస్తు తే రామ తవాంఘ్రిపంకజం
శ్రియా ధృతం వక్షసి లాలితం ప్రియాత్ ।
ఆక్రాంతమేకేన జగత్త్రయం పురా
ధ్యేయం మునీంద్రైరభిమానవర్జితైః ॥ ౫౧॥

జగతామాదిభూతస్త్వం జగత్త్వం జగదాశ్రయః ।
సర్వభూతేష్వసంయుక్త ఏకో భాతి భవాన్ పరః ॥ ౫౨॥

ఓంకారవాచ్యస్త్వం రామ వాచామవిషయః పుమాన్ ।
వాచ్యవాచకభేదేన భవానేవ జగన్మయః ॥ ౫౩॥

కార్యకారణకర్తృత్వఫలసాధనభేదతః ।
ఏకో విభాసి రామ త్వం మాయయా బహురూపయా ॥ ౫౪॥

త్వన్మాయామోహితధియస్త్వాం న జానంతి తత్త్వతః ।
మానుషం త్వాభిమన్యంతే మాయినం పరమేశ్వరం ॥ ౫౫॥

ఆకాశవత్త్వం సర్వత్ర బహిరంతర్గతోఽమలః ।
అసంగో హ్యచలో నిత్యః శుద్ధో బుద్ధః సదవ్యయః ॥ ౫౬॥

యోషిన్మూఢాహమజ్ఞా తే తత్త్వం జానే కథం విభో ।
తస్మాత్తే శతశో రామ నమస్కుర్యామనన్యధీః ॥ ౫౭॥

దేవ మే యత్ర కుత్రాపి స్థితాయా అపి సర్వదా ।
త్వత్పాదకమలే సక్తా భక్తిరేవ సదాస్తు మే ॥ ౫౮॥

నమస్తే పురుషాధ్యక్ష నమస్తే భక్తవత్సల ।
నమస్తేఽస్తు హృషీకేశ నారాయణ నమోఽస్తుతే ॥ ౫౯॥

భవభయహరమేకం భానుకోటిప్రకాశం
కరధృతశరచాపం కాలమేఘావభాసం ।
కనకరుచిరవస్త్రం రత్నవత్కుండలాఢ్యం
కమలవిశదనేత్రం సానుజం రామమీడే ॥ ౬౦॥

స్తుత్వైవం పురుషం సాక్షాద్రాఘవం పురతః స్థితం ।
పరిక్రమ్య ప్రణమ్యాశు సాఽనుజ్ఞాతా యయౌ పతిం ॥ ౬౧॥

అహల్యయా కృతం స్తోత్రం యః పఠేద్భక్తిసంయుతః ।

స ముచ్యతేఽఖిలైః పాపైః పరం బ్రహ్మాధిగచ్ఛతి ॥ ౬౨॥

పుత్రాద్యర్థే పఠేద్భక్త్యా రామం హృది నిధాయ చ ।
సంవత్సరేణ లభతే వంధ్యా అపి సుపుత్రకం ॥ ౬౩॥

సర్వాన్ కామానవాప్నోతి రామచంద్రప్రసాదతః ॥ ౬౪॥

బ్రహ్మఘ్నో గురుతల్పగోఽపి పురుషః స్తేయీ సురాపోఽపి వా
మాతృభ్రాతృవిహింసకోఽపి సతతం భోగైకబద్ధాతురః ।
నిత్యం స్తోత్రమిదం జపన్ రఘుపతిం భక్త్యా హృదిస్థం స్మరన్
ధ్యాయన్ముక్తిముపైతి కిం పునరసౌ స్వాచారయుక్తో నరః ॥ ౬౫॥

ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే బాలకాండే అహల్యోద్ధరణం నామ
పంచమః సర్గః ॥ ౫॥

॥ షష్ఠః సర్గః ॥

విశ్వామిత్రోఽథ తం ప్రాహ రాఘవం సహలక్ష్మణం ।
గచ్ఛామో వత్స మిథిలాం జనకేనాభిపాలితాం ॥ ౧॥

దృష్ట్వా క్రతువరం పశ్చాదయోధ్యాం గంతుమర్హసి ।
ఇత్యుక్త్వా ప్రయయౌ గంగాముత్తర్తుం సహరాఘవః ।
తస్మిన్ కాలే నావికేన నిషిద్ధో రఘునందనః ॥ ౨॥

నావిక ఉవాచ

క్షాలయామి తవ పాదపంకజం
నాథ దారుదృషదోః కిమంతరం ।
మానుషీకరణచూర్ణమస్తి తే
పాదయోరితి కథా ప్రథీయసీ ॥ ౩॥

పాదాంబుజం తే విమలం హి కృత్వా
పశ్చాత్పరం తీరమహం నయామి ।
నో చేత్తరీ సద్యువతీ మలేన
స్యాచ్చేద్విభో విద్ధి కుటుంబహానిః ॥ ౪॥

ఇత్యుక్త్వా క్షాలితౌ పాదౌ పరం తీరం తతో గతాః ।
కౌశికో రఘునాథేన సహితో మిథిలాం యయౌ ॥ ౫॥

విదేహస్య పురం ప్రాతరృషివాటం సమావిశత్ ।
ప్రాప్తం కౌశికమాకర్ణ్య జనకోఽతిముదాన్వితః ॥ ౬॥

పూజాద్రవ్యాణి సంగృహ్య సోపాధ్యాయః సమాయయౌ ।
దండవత్ప్రణిపత్యాథ పూజయామాస కౌశికం ॥ ౭॥

పప్రచ్ఛ రాఘవౌ దృష్ట్వా సర్వలక్షణసంయుతౌ ।
ద్యోతయంతౌ దిశః సర్వాశ్చంద్రసూర్యావివాపరౌ ॥ ౮॥

కస్యైతౌ నరశార్దూలౌ పుత్రౌ దేవసుతోపమౌ ।
మనఃప్రీతికరౌ మేఽద్య నరనారాయణావివ ॥ ౯॥

ప్రత్యువాచ మునిః ప్రీతో హర్షయన్ జనకం తదా ।
పుత్రౌ దశరథస్యైతౌ భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ ॥ ౧౦॥

మఖసంరక్షణార్థాయ మయానీతౌ పితుః పురాత్ ।
ఆగచ్ఛన్ రాఘవో మార్గే తాటకాం విశ్వఘాతినీం ॥ ౧౧॥

శరేణైకేన హతవాన్నోదితో మేఽతివిక్రమః ।
తతో మమాశ్రమం గత్వా మమ యజ్ఞవిహింసకాన్ ॥ ౧౨॥

సుబాహుప్రముఖాన్ హత్వా మారీచం సాగరేఽక్షిపత్ ।
తతో గంగాతటే పుణ్యే గౌతమస్యాశ్రమం శుభం ॥ ౧౩॥

గత్వా తత్ర శిలారూపా గౌతమస్య వధూః స్థితా ।
పాదపంకజసంస్పర్శాత్కృతా మానుషరూపిణీ ॥ ౧౪॥

దృష్ట్వాహల్యాం నమస్కృత్య తయా సమ్యక్ప్రపూజితః ।
ఇదానీం ద్రష్టుకామస్తే గృహే మాహేశ్వరం ధనుః ॥ ౧౫॥

పూజితం రాజభిః సర్వైర్దృష్టమిత్యనుశుశ్రువే ।
అతో దర్శయ రాజేంద్ర శైవం చాపమనుత్తమం ।
దృష్ట్వాయోధ్యాం జిగమిషుః పితరం ద్రష్టుమిచ్ఛతి ॥ ౧౬॥

ఇత్యుక్తో మునినా రాజా పూజార్హావితి పూజయా ।
పూజయామాస ధర్మజ్ఞో విధిదృష్టేన కర్మణా ।
తతః సంప్రేషయామాస మంత్రిణం బుద్ధిమత్తరం ॥ ౧౭॥

జనక ఉవాచ

శీఘ్రమానయ విశ్వేశచాపం రామాయ దర్శయ ॥ ౧౮॥

తతో గతే మంత్రివరే రాజా కౌశికమబ్రవీత్ ।
యది రామో ధనుర్ధృత్వా కోట్యామారోపయేద్గుణం ॥ ౧౯॥

తదా మయాత్మజా సీతా దీయతే రాఘవాయ హి ।
తథేతి కౌశికోఽప్యాహ రామం సంవీక్ష్య సస్మితం ॥ ౨౦॥

శీఘ్రం దర్శయ చాపాగ్ర్యం రామాయామితతేజసే ।
ఏవం బ్రువతి మౌనీశే ఆగతాశ్చాపవాహకాః ॥ ౨౧॥

చాపం గృహీత్వా బలినః పంచసాహస్రసంఖ్యకాః ।
ఘంటాశతసమాయుక్తం మణివజ్రాదిభూషితం ॥ ౨౨॥

దర్శయామాస రామాయ మంత్రీ మంత్రయతాం వరః |
దృష్ట్వా రామః ప్రహృష్టాత్మా బద్ధ్వా పరికరం దృఢం || ౨౩||

గృహీత్వా వామహస్తేన లీలయా తోలయన్ ధనుః |
ఆరోపయామాస గుణం పశ్యత్స్వఖిలరాజసు || ౨౪||

ఈషదాకర్షయామాస పాణినా దక్షిణేన సః |
బభంజాఖిలహృత్సారో దిశః శబ్దేన పూరయన్ || ౨౫||

దిశశ్చ విదిశశ్చైవ స్వర్గం మర్త్యం రసాతలం |
తదద్భుతమభూత్తత్ర దేవానాం దివి పశ్యతాం || ౨౬||

ఆచ్ఛాదయంతః కుసుమైర్దేవాః స్తుతిభిరీడిరే |
దేవదుందుభయో నేదుర్ననృతుశ్చాప్సరోగణాః || ౨౭||

ద్విధా భగ్నం ధనుర్దృష్ట్వా రాజాలింగ్య రఘూద్వహం |
విస్మయం లేభిరే సీతామాతరోఽన్తఃపురాజిరే || ౨౮||

సీతా స్వర్ణమయీం మాలాం గృహీత్వా దక్షిణే కరే |
స్మితవక్త్రా స్వర్ణవర్ణా సర్వాభరణభూషితా || ౨౯||

ముక్తాహారైః కర్ణపత్రైః క్వణచ్చరణనూపురా |
దుకూలపరిసంవీతా వస్త్రాంతర్వ్యంజితస్తనీ || ౩౦||

రామస్యోపరి నిక్షిప్య స్మయమానా ముదం యయౌ |
తతో ముముదిరే సర్వే రాజదారాః స్వలంకృతం || ౩౧||

గవాక్షజాలరంధ్రేభ్యో దృష్ట్వా లోకవిమోహనం |
తతోఽబ్రవీన్మునిం రాజా సర్వశాస్త్రవిశారదః || ౩౨||

భో కౌశిక మునిశ్రేష్ఠ పత్రం ప్రేషయ సత్వరం |
రాజా దశరథః శీఘ్రమాగచ్ఛతు సపుత్రకః || ౩౩|

వివాహార్థం కుమారాణాం సదారః సహమంత్రిభిః |
తథేతి ప్రేషయామాస దూతాన్స్త్వరితవిక్రమాన్ || ౩౪||

తే గత్వా రాజశార్దూలం రామశ్రేయో న్యవేదయన్ |
శ్రుత్వా రామకృతం రాజా హర్షేణ మహతాప్లుతః || ౩౫||

మిథిలాగమనార్థాయ త్వరయామాస మంత్రిభిః |
గచ్ఛంతు మిథిలాం సర్వే గజాశ్వరథపత్తయః || ౩౬||

రథమానయ మే శీఘ్రం గచ్ఛామ్యద్యైవ మా చిరం |
వసిష్ఠస్త్వగ్రతో యాతు సదారః సహితోఽగ్నిభిః || ౩౭||

రామమాతౄః సమాదాయ మునిర్మే భగవాన్ గురుః |
ఏవం ప్రస్థాప్య సకలం రాజర్షిర్విపులం రథం || ౩౮||

మహత్యా సేనయా సార్ధమారుహ్య త్వరితో యయౌ ।
ఆగతం రాఘవం శ్రుత్వా రాజా హర్షసమాకులః ॥ ౩౯॥

ప్రత్యుజ్జగామ జనకః శతానందపురోధసా ।
యథోక్తపూజయా పూజ్యం పూజయామాస సత్కృతం ॥ ౪౦॥

రామస్తు లక్ష్మణేనాశు వవందే చరణౌ పితుః ।
తతో హృష్టో దశరథో రామం వచనమబ్రవీత్ ॥ ౪౧॥

దిష్ట్యా పశ్యామి తే రామ ముఖం ఫుల్లాంబుజోపమం ।
మునేరనుగ్రహాత్సర్వం సంపన్నం మమ శోభనం ॥ ౪౨॥

ఇత్యుక్త్వాఘ్రాయ మూర్ధానమాలింగ్య చ పునః పునః ।
హర్షేణ మహతావిష్టో బ్రహ్మానందం గతో యథా ॥ ౪౩॥

తతో జనకరాజేన మందిరే సన్నివేశితః ।
శోభనే సర్వభోగాఢ్యే సదారః ససుతః సుఖీ ॥ ౪౪॥

తతః శుభే దినే లగ్నే సుముహూర్తే రఘూత్తమం ।
ఆనయామాస ధర్మజ్ఞో రామం సభ్రాతృకం తదా ॥ ౪౫॥

రత్నస్తంభసువిస్తారే సువితానే సుతోరణే ।
మండపే సర్వశోభాఢ్యే ముక్తాపుష్పఫలాన్వితే ॥ ౪౬॥

వేదవిద్భిః సుసంబాధే బ్రాహ్మణైః స్వర్ణభూషితైః ।
సువాసినీభిః పరితో నిష్కకంఠీభిరావృతే ॥ ౪౭॥

భేరీదుందుభినిర్ఘోషైర్గీతనృత్యైః సమాకులే ।
దివ్యరత్నాంచితే స్వర్ణపీఠే రామం న్యవేశయత్ ॥ ౪౮॥

వసిష్ఠం కౌశికం చైవ శతానందః పురోహితః ।
యథాక్రమం పూజయిత్వా రామస్యోభయపార్శ్వయోః ॥ ౪౯॥

స్థాపయిత్వా స తత్రాగ్నిం జ్వాలయిత్వా యథావిధి ।
సీతామానీయ శోభాఢ్యాం నానారత్నవిభూషితాం ॥ ౫౦॥

సభార్యో జనకః ప్రాయాద్రామం రాజీవలోచనం ।
పాదౌ ప్రక్షాల్య విధివత్తదపో మూర్ధ్న్యధారయత్ ॥ ౫౧॥

యా ధృతా మూర్ధ్ని శర్వేణ బ్రహ్మణా మునిభిః సదా ।
తతః సీతాం కరే ధృత్వా సాక్షతోదకపూర్వకం ॥ ౫౨॥

రామాయ ప్రదదౌ ప్రీత్యా పాణిగ్రహవిధానతః ।
సీతా కమలపత్రాక్షీ స్వర్ణముక్తాదిభూషితా ॥ ౫౩॥

దీయతే మే సుతా తుభ్యం ప్రీతో భవ రఘూత్తమ ।
ఇతి ప్రీతేన మనసా సీతాం రామకరేఽర్పయన్ ॥ ౫౪॥

ముమోద జనకో లక్ష్మీం క్షీరాబ్ధిరివ విష్ణవే ।
ఉర్మిలాం చౌరసీం కన్యాం లక్ష్మణాయ దదౌ ముదా ॥ ౫౫॥

తథైవ శ్రుతికీర్తిం చ మాండవీం భ్రాతృకన్యకే ।
భరతాయ దదావేకాం శత్రుఘ్నాయాపరాం దదౌ ॥ ౫౬॥

చత్వారో దారసంపన్నా భ్రాతరః శుభలక్షణాః ।
విరేజుః ప్రజయా సర్వే లోకపాలా ఇవాపరే ॥ ౫౭॥

తతోఽబ్రవీద్వసిష్ఠాయ విశ్వామిత్రాయ మైథిలః ।
జనకః స్వసుతోదంతం నారదేనాభిభాషితం ॥ ౫౮॥

యజ్ఞభూమివిశుద్ధ్యర్థం కర్షతో లాంగలేన మే ।
సీతాముఖాత్సముత్పన్నా కన్యకా శుభలక్షణా ॥ ౫౯॥

తామద్రాక్షమహం ప్రీత్యా పుత్రికాభావభావితాం ।
అర్పితా ప్రియభార్యాయై శరచ్చంద్రనిభాననా ॥ ౬౦॥

ఏకదా నారదోఽభ్యాగాద్వివిక్తే మయి సంస్థితే ।
రణయన్మహతీం వీణాం గాయన్నారాయణం విభుం ॥ ౬౧॥

పూజితః సుఖమాసీనో మామువాచ సుఖాన్వితః ।
శృణుష్వ వచనం గుహ్యం తవాభ్యుదయకారణం ॥ ౬౨॥

పరమాత్మా హృషీకేశో భక్తానుగ్రహకామ్యయా ।
దేవకార్యార్థసిద్ధ్యర్థం రావణస్య వధాయ చ ॥ ౬౩॥

జాతో రామ ఇతి ఖ్యాతో మాయామానుషవేషధృక్ ।
ఆస్తే దాశరథిర్భూత్వా చతుర్ధా పరమేశ్వరః ॥ ౬౪॥

యోగమాయాఽపి సీతేతి జాతా వై తవ వేశ్మని ।
అతస్త్వం రాఘవాయైవ దేహి సీతాం ప్రయత్నతః ॥ ౬౫॥

నాన్యేభ్యః పూర్వభార్యైషా రామస్య పరమాత్మనః ।
ఇత్యుక్త్వా ప్రయయౌ దేవగతిం దేవమునిస్తదా ॥ ౬౬॥

తదారభ్య మయా సీతా విష్ణోర్లక్ష్మీర్విభావ్యతే ।
కథం మయా రాఘవాయ దీయతే జానకీ శుభా ॥ ౬౭॥

ఇతి చింతాసమావిష్టః కార్యమేకమచింతయం ।
మత్పితామహగేహే తు న్యాసభూతమిదం ధనుః ॥ ౬౮॥

ఈశ్వరేణ పురా క్షిప్తం పురదాహాదనంతరం ।
ధనురేతత్పణం కార్యమితి చింత్య కృతం తథా ॥ ౬౯॥

సీతాపాణిగ్రహార్థాయ సర్వేషాం మాననాశనం ।
త్వత్ప్రసాదాన్మునిశ్రేష్ఠ రామో రాజీవలోచనః ॥ ౭౦॥

ఆగతోఽత్ర ధనుర్ద్రష్టుం ఫలితో మే మనోరథః ।
అద్య మే సఫలం జన్మ రామ త్వాం సహ సీతయా ॥ ౭౧॥

ఏకాసనస్థం పశ్యామి భ్రాజమానం రవిం యథా ॥ ౭౨॥

త్వత్పాదాంబుధరో బ్రహ్మా సృష్టిచక్రప్రవర్తకః ।
బలిస్త్వత్పాదసలిలం ధృత్వాభూద్దివిజాధిపః ॥ ౭౩॥

త్వత్పాదపాంసుసంస్పర్శాదహల్యా భర్తృశాపతః ।
సద్య ఏవ వినిర్ముక్తా కోఽన్యస్త్వత్తోఽధిరక్షితా ॥ ౭౪॥

యత్పాదపంకజపరాగసురాగయోగి-
వృందైర్జితంభవభయం జితకాలచక్రైః ।
యన్నామకీర్తనపరా జితదుఃఖశోకా
దేవాస్తమేవ శరణం సతతం ప్రపద్యే ॥ ౭౫॥

ఇతి స్తుత్వా నృపః ప్రాదాద్రాఘవాయ మహాత్మనే ।
దీనారాణాం కోటిశతం రథానామయుతం తదా ॥ ౭౬॥

అశ్వానాం నియుతం ప్రాదాద్గజానాం షట్శతం తథా ।
పత్తీనాం లక్షమేకం తు దాసీనాం త్రిశతం దదౌ ॥ ౭౭॥

దివ్యాంబరాణి హారాంశ్చ ముక్తారత్నమయోజ్జ్వలాన్ ।
సీతాయై జనకః ప్రాదాత్ప్రీత్యా దుహితృవత్సలః ॥ ౭౮॥

వసిష్ఠాదీన్ సుసంపూజ్య భరతం లక్ష్మణం తథా ।
పూజయిత్వా యథాన్యాయం తథా దశరథం నృపం ॥ ౭౯॥

ప్రస్థాపయామాస నృపో రాజానం రఘుసత్తమం ।
సీతామాలింగ్య రుదతీం మాతరః సాశ్రులోచనాః ॥ ౮౦॥

శ్వశ్రూశుశ్రూషణపరా నిత్యం రామమనువ్రతా ।
పాతివ్రత్యముపాలంబ్య తిష్ఠ వత్సే యథా సుఖం ॥ ౮౧॥

ప్రయాణకాలే రఘునందనస్య భేరీమృదంగానకతూర్యఘోషః ।
స్వర్వాసిభేరీఘనతూర్యశబ్దైః సంమూర్చ్ఛితో భూతభయంకరోఽభూత్ ॥ ౮౨॥

ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే బాలకాండే షష్ఠః సర్గః ॥ ౬॥

॥ సప్తమః సర్గః ॥

అథ గచ్ఛతి శ్రీరామే మైథిలాద్యోజనత్రయం ।
నిమిత్తాన్యతిఘోరాణి దదర్శ నృపసత్తమః ॥ ౧॥

నత్వా వసిష్ఠం పప్రచ్ఛ కిమిదం మునిపుంగవ ।
నిమిత్తానీహ దృశ్యంతే విషమాణి సమంతతః ॥ ౨॥

వసిష్ఠస్తమథ ప్రాహ భయమాగామి సూచ్యతే ।
పునరప్యభయం తేఽద్య శీఘ్రమేవ భవిష్యతి ॥ ౩॥

మృగాః ప్రదక్షిణం యాంతి పశ్య త్వాం శుభసూచకాః ।
ఇత్యేవం వదతస్తస్య వవౌ ఘోరతరోఽనిలః ॥ ౪॥

ముష్ణన్చక్షూంషి సర్వేషాం పాంసువృష్టిభిరర్దయన్ ।
తతో వ్రజన్ దదర్శాగ్రే తేజోరాశిముపస్థితం ॥ ౫॥

కోటిసూర్యప్రతీకాశం విద్యుత్పుంజసమప్రభం ।
తేజోరాశిం దదర్శాథ జామదగ్న్యం ప్రతాపవాన్ ॥ ౬॥

నీలమేఘనిభం ప్రాంశుం జటామండలమండితం ।
ధనుః పరశుపాణిం చ సాక్షాత్కాలమివాంతకం ॥ ౭॥

కార్తవీర్యాంతకం రామం దృప్తక్షత్రియమర్దనం ।
ప్రాప్తం దశరథస్యాగ్రే కాలమృత్యుమివాపరం ॥ ౮॥

తం దృష్ట్వా భయసంత్రస్తో రాజా దశరథస్తదా ।
అర్ఘ్యాదిపూజాం విస్మృత్య త్రాహి త్రాహీతి చాబ్రవీత్ ॥ ౯॥

దండవత్ప్రణిపత్యాహ పుత్రప్రాణం ప్రయచ్ఛ మే ।
ఇతి బ్రువంతం రాజానమనాదృత్య రఘూత్తమం ॥ ౧౦॥

ఉవాచ నిష్ఠురం వాక్యం క్రోధాత్ప్రచలితేంద్రియః ।
త్వం రామ ఇతి నామ్నా మే చరసి క్షత్రియాధమ ॥ ౧౧॥

ద్వంద్వయుద్ధం ప్రయచ్ఛాశు యది త్వం క్షత్రియోఽసి వై ।
పురాణం జర్జరం చాపం భంక్త్వా త్వం కత్థసే ముధా ॥ ౧౨॥

అస్మిన్ను వైష్ణవే చాపే ఆరోపయసి చేద్గుణం ।
తదా యుద్ధం త్వయా సార్ధం కరోమి రఘువంశజ ॥ ౧౩॥

నో చేత్సర్వాన్ హనిష్యామి క్షత్రియాంతకరో హ్యహం ।
ఇతి బ్రువతి వై తస్మిన్చచాల వసుధా భృశం ॥ ౧౪॥

అంధకారో బభూవాథ సర్వేషామపి చక్షుషాం ।
రామో దాశరథిర్వీరో వీక్ష్య తం భార్గవం రుషా ॥ ౧౫॥

ధనురాచ్ఛిద్య తద్ధస్తాదారోప్య గుణమంజసా ।
తూణీరాద్బాణమాదాయ సంధాయాకృష్య వీర్యవాన్ ॥ ౧౬॥

ఉవాచ భార్గవం రామం శృణు బ్రహ్మన్ వచో మమ ।
లక్ష్యం దర్శయ బాణస్య హ్యమోఘో మమ సాయకః ॥ ౧౭॥

లోకాన్ పాదయుగం వాపి వద శీఘ్రం మమాజ్ఞయా ।
అయం లోకః పరో వాథ త్వయా గంతుం న శక్యతే ॥ ౧౮॥

ఏవం త్వం హి ప్రకర్తవ్యం వద శీఘ్రం మమాజ్ఞయా ।
ఏవం వదతి శ్రీరామే భార్గవో వికృతాననః ॥ ౧౯॥

సంస్మరన్ పూర్వవృత్తాంతమిదం వచనమబ్రవీత్ ।
రామ రామ మహాబాహో జానే త్వాం పరమేశ్వరం ॥ ౨౦॥

పురాణపురుషం విష్ణుం జగత్సర్గలయోద్భవం ।
బాల్యేఽహం తపసా విష్ణుమారాధయితుమంజసా ॥ ౨౧॥

చక్రతీర్థం శుభం గత్వా తపసా విష్ణుమన్వహం ।
అతోషయం మహాత్మానం నారాయణమనన్యధీః ॥ ౨౨॥

తతః ప్రసన్నో దేవేశః శంఖచక్రగదాధరః ।
ఉవాచ మాం రఘుశ్రేష్ఠ ప్రసన్నముఖపంకజః ॥ ౨౩॥

శ్రీభగవానువాచ

ఉత్తిష్ఠ తపసో బ్రహ్మన్ ఫలితం తే తపో మహత్ ।
మచ్చిదంశేన యుక్తస్త్వం జహి హైహయపుంగవం ॥ ౨౪॥

కార్తవీర్యం పితృహణం యదర్థం తపసః శ్రమః ।
తతస్త్రిఃసప్తకృత్వస్త్వం హత్వా క్షత్రియమండలం ॥ ౨౫॥

కృత్స్నాం భూమిం కశ్యపాయ దత్త్వా శాంతిముపావహ ।
త్రేతాముఖే దాశరథిర్భూత్వా రామోఽహమవ్యయః ॥ ౨౬॥

ఉత్పత్స్యే పరయా శక్త్యా తదా ద్రక్ష్యసి మాం తతః ।
మత్తేజః పునరాదాస్యే త్వయి దత్తం మయా పురా ॥ ౨౭॥

తదా తపశ్చరన్లోకే తిష్ఠ త్వం బ్రహ్మణో దినం ।
ఇత్యుక్త్వాంతర్దధే దేవస్తథా సర్వం కృతం మయా ॥ ౨౮॥

స ఏవ విష్ణుస్త్వం రామ జాతోఽసి బ్రహ్మణార్థితః ।
మయి స్థితం తు త్వత్తేజస్త్వయైవ పునరాహృతం ॥ ౨౯॥

అద్య మే సఫలం జన్మ ప్రతీతోఽసి మమ ప్రభో ।
బ్రహ్మాదిభిరలభ్యస్త్వం ప్రకృతేః పారగో మతః ॥ ౩౦॥

త్వయి జన్మాదిషడ్భావా న సంత్యజ్ఞానసంభవాః ।
నిర్వికారోఽసి పూర్ణస్త్వం గమనాదివివర్జితః ॥ ౩౧॥

యథా జలే ఫేనజాలం ధూమో వహ్నౌ తథా త్వయి ।
త్వదాధారా త్వద్విషయా మాయా కార్యం సృజత్యహో ॥ ౩౨॥

యావన్మాయావృతా లోకాస్తావత్త్వాం న విజానతే ।
అవిచారితసిద్ధైషాఽవిద్యా విద్యావిరోధినీ ॥ ౩౩॥

అవిద్యాకృతదేహాదిసంఘాతే ప్రతిబింబితా ।
చిచ్ఛక్తిర్జీవలోకేఽస్మిన్ జీవ ఇత్యభిధీయతే ॥ ౩౪॥

యావద్దేహమనఃప్రాణబుద్ధ్యాదిష్వభిమానవాన్ ।
తావత్కర్తృత్వభోక్తృత్వసుఖదుఃఖాదిభాగ్భవేత్ ॥ ౩౫॥

ఆత్మనఃసంసృతిర్నాస్తి బుద్ధేర్జ్ఞానం న జాత్వితి ।
అవివేకాద్ద్వయం యుంక్త్వా సంసారీతి ప్రవర్తతే ॥ ౩౬॥

జడస్య చిత్సమాయోగాచ్చిత్త్వం భూయాచ్చితేస్తథా ।
జడసంగాజ్జడత్వం హి జలాగ్న్యోర్మేలనం యథా ॥ ౩౭॥

యావత్త్వత్పాదభక్తానాం సంగసౌఖ్యం న విందతి ।
తావత్సంసారదుఃఖౌఘాన్న నివర్తేన్నరః సదా ॥ ౩౮॥

తత్సంగలబ్ధయా భక్త్యా యదా త్వాం సముపాసతే ।
తదా మాయా శనైర్యాతి తానవం ప్రతిపద్యతే ॥ ౩౯॥

తతస్త్వజ్జ్ఞానసంపన్నః సద్గురుస్తేన లభ్యతే ।
వాక్యజ్ఞానం గురోర్లబ్ధ్వా త్వత్ప్రసాదాద్విముచ్యతే ॥ ౪౦॥

తస్మాత్త్వద్భక్తిహీనానాం కల్పకోటిశతైరపి ।
న ముక్తిశంకా విజ్ఞానశంకా నైవ సుఖం తథా ॥ ౪౧॥

అతస్త్వత్పాదయుగలే భక్తిర్మే జన్మజన్మని ।
స్యాత్త్వద్భక్తిమతాం సంగోఽవిద్యా యాభ్యాం వినశ్యతి ॥ ౪౨॥

లోకే త్వద్భక్తినిరతాస్త్వద్ధర్మామృతవర్షిణః ।
పునంతి లోకమఖిలం కిం పునః స్వకులోద్భవాన్ ॥ ౪౩॥

నమోఽస్తు జగతాం నాథ నమస్తే భక్తిభావన ।
నమః కారుణికానంత రామచంద్ర నమోఽస్తు తే ॥ ౪౪॥

దేవ యద్యత్కృతం పుణ్యం మయా లోకజిగీషయా ।
తత్సర్వం తవ బాణాయ భూయాద్రామ నమోఽస్తు తే ॥ ౪౫॥

తతః ప్రసన్నో భగవాన్ శ్రీరామః కరుణామయః ।
ప్రసన్నోఽస్మి తవ బ్రహ్మన్ యత్తే మనసి వర్తతే ॥ ౪౬॥

దాస్యే తదఖిలం కామం మా కురుష్వాత్ర సంశయం ।
తతః ప్రీతేన మనసా భార్గవో రామమబ్రవీత్ ॥ ౪౭॥

యది మేఽనుగ్రహో రామ తవాస్తి మధుసూదన ।
త్వద్భక్తసంగస్త్వత్పాదే దృఢా భక్తిః సదాస్తు మే ॥ ౪౮॥

స్తోత్రమేతత్పఠేద్యస్తు భక్తిహీనోఽపి సర్వదా ।
త్వద్భక్తిస్తస్య విజ్ఞానం భూయాదంతే స్మృతిస్తవ ॥ ౪౯॥

తథేతి రాఘవేణోక్తః పరిక్రమ్య ప్రణమ్య తం ।
పూజితస్తదనుజ్ఞాతో మహేంద్రాచలమన్వగాత్ ॥ ౫౦॥

రాజా దశరథో హృష్టో రామం మృతమివాగతం ।
ఆలింగ్యాలింగ్య హర్షేణ నేత్రాభ్యాం జలముత్సృజత్ ॥ ౫౧॥

తతః ప్రీతేన మనసా స్వస్థచిత్తః పురం యయౌ ।
రామలక్ష్మణశత్రుఘ్నభరతా దేవసంమితాః ॥ ౫౨॥

స్వాం స్వాం భార్యాముపాదాయ రేమిరే స్వస్వమందిరే ।
మాతాపితృభ్యాం సంహృష్టో రామః సీతాసమన్వితః ।
రేమే వైకుంఠభవనే శ్రియా సహ యథా హరిః ॥ ౫౩॥

యుధాజిన్నామ కైకేయీభ్రాతా భరతమాతులః ।
భరతం నేతుమాగచ్ఛత్స్వరాజ్యం ప్రీతిసంయుతః ॥ ౫౪॥

ప్రేషయామాస భరతం రాజా స్నేహసమన్వితః ।
శత్రుఘ్నం చాపి సంపూజ్య యుధాజితమరిందమః ॥ ౫౫॥

కౌసల్యా శుశుభే దేవీ రామేణ సహ సీతయా ।
దేవమాతేవ పౌలోమ్యా శచ్యా శక్రేణ శోభనా ॥ ౫౬॥

సాకేతే లోకనాథప్రథితగుణగణో లోకసంగీతకీర్తిః
శ్రీరామః సీతయాస్తేఽఖిలజననికరానందసందోహమూర్తిః ।
నిత్యశ్రీర్నిర్వికారో నిరవధివిభవో నిత్యమాయానిరాసో
మాయాకార్యానుసారీ మనుజ ఇవ సదా భాతి దేవోఽఖిలేశః ॥ ౫౭॥

ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే బాలకాండే సప్తమః సర్గః ॥ ౭॥

॥ సమాప్తోఽయం బాలకాండః ॥

॥ ప్రథమః సర్గః ॥

ఏకదా సుఖమాసీనం రామం స్వాంతఃపురాజిరే ।
సర్వాభరణసంపన్నం రత్నసింహాసనే స్థితం ॥ ౧॥

నీలోత్పలదలశ్యామం కౌస్తుభాముక్తకంధరం ।
సీతయా రత్నదండేన చామరేణాథ వీజితం ॥ ౨॥

వినోదయంతం తాంబూలచర్వణాదిభిరాదరాత్ ।
నారదోఽవతరద్ద్రష్టుమంబరాద్యత్ర రాఘవః ॥ ౩॥

శుద్ధస్ఫటికసంకాశః శరచ్చంద్ర ఇవామలః ।
అతర్కితముపాయాతో నారదో దివ్యదర్శనః ॥ ౪॥

తం దృష్ట్వా సహసోత్థాయ రామః ప్రీత్యా కృతాంజలిః ।
ననామ శిరసా భూమౌ సీతయా సహ భక్తిమాన్ ॥ ౫॥

ఉవాచ నారదం రామః ప్రీత్యా పరమయా యుతః ।
సంసారిణాం మునిశ్రేష్ఠ దుర్లభం తవ దర్శనం ।
అస్మాకం విషయాసక్తచేతసాం నితరాం మునే ॥ ౬॥

అవాప్తం మే పూర్వజన్మకృతపుణ్యమహోదయైః ।
సంసారిణాపి హి మునే లభ్యతే సత్సమాగమః ॥ ౭॥

అతస్త్వద్దర్శనాదేవ కృతార్థోఽస్మి మునీశ్వర ।
కిం కార్యం తే మయా కార్యం బ్రూహి తత్కరవాణి భోః ॥ ౮॥

అథ తం నారదోఽప్యాహ రాఘవం భక్తవత్సలం ।
కిం మోహయసి మాం రామ వాక్యైర్లోకానుసారిభిః ॥ ౯॥

సంసార్యహమితి ప్రోక్తం సత్యమేతత్త్వయా విభో ।
జగతామాదిభూతా యా సా మాయా గృహిణీ తవ ॥ ౧౦॥

త్వత్సన్నికర్షాజ్జాయంతే తస్యాం బ్రహ్మాదయః ప్రజాః ।
త్వదాశ్రయా సదా భాతి మాయా యా త్రిగుణాత్మికా ॥ ౧౧॥

సూతేఽజస్రం శుక్లకృష్ణలోహితాః సర్వదా ప్రజాః ।
లోకత్రయమహాగేహే గృహస్థస్త్వముదాహృతః ॥ ౧౨॥

త్వం విష్ణుర్జానకీ లక్ష్మీః శివస్త్వం జానకీ శివా ।
బ్రహ్మా త్వం జానకీ వాణీ సూర్యస్త్వం జానకీ ప్రభా ॥ ౧౩॥

భవాన్ శశాంకః సీతా తు రోహిణీ శుభలక్షణా ।
శక్రస్త్వమేవ పౌలోమీ సీతా స్వాహానలో భవాన్ ॥ ౧౪॥

యమస్త్వం కాలరూపశ్చ సీతా సంయమినీ ప్రభో ।
నిరృతిస్త్వం జగన్నాథ తామసీ జానకీ శుభా ॥ ౧౫॥

రామ త్వమేవ వరుణో భార్గవీ జానకీ శుభా ।
వాయుస్త్వం రామ సీతా తు సదాగతిరితీరితా ॥ ౧౬॥

కుబేరస్త్వం రామ సీతా సర్వసంపత్ప్రకీర్తితా ।
రుద్రాణీ జానకీ ప్రోక్తా రుద్రస్త్వం లోకనాశకృత్ ॥ ౧౭॥

లోకే స్త్రీవాచకం యావత్తత్సర్వం జానకీ శుభా ।
పున్నామవాచకం యావత్తత్సర్వం త్వం హి రాఘవ ॥ ౧౮॥

తస్మాల్లోకత్రయే దేవ యువాభ్యాం నాస్తి కించన ॥ ౧౯॥

త్వదాభాసోదితాజ్ఞానమవ్యాకృతమితీర్యతే ।
తస్మాన్మహాన్స్తతః సూత్రం లింగం సర్వాత్మకం తతః ॥ ౨౦॥

అహంకారశ్చ బుద్ధిశ్చ పంచప్రాణేంద్రియాణి చ ।
లింగమిత్యుచ్యతే ప్రాజ్ఞైర్జన్మమృత్యుసుఖాదిమత్ ॥ ౨౧॥

స ఏవ జీవసంజ్ఞశ్చ లోకే భాతి జగన్మయః ।
అవాచ్యానాద్యవిద్యైవ కారణోపాధిరుచ్యతే ॥ ౨౨॥

స్థూలం సూక్ష్మం కారణాఖ్యముపాధిత్రితయం చితేః ।
ఏతైర్విశిష్టో జీవః స్యాద్వియుక్తః పరమేశ్వరః ॥ ౨౩॥

జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్త్యాఖ్యా సంసృతిర్యా ప్రవర్తతే ।
తస్యా విలక్షణః సాక్షీ చిన్మాత్రస్త్వం రఘూత్తమ ॥ ౨౪॥

త్వత్త ఏవ జగజ్జాతం త్వయి సర్వం ప్రతిష్ఠితం ।
త్వయ్యేవ లీయతే కృత్స్నం తస్మాత్త్వం సర్వకారణం ॥ ౨౫॥

రజ్జావహిమివాత్మానం జీవం జ్ఞాత్వా భయం భవేత్ ।
పరాత్మాహమితి జ్ఞాత్వా భయదుఃఖైర్విముచ్యతే ॥ ౨౬॥

చిన్మాత్రజ్యోతిషా సర్వాః సర్వదేహేషు బుద్ధయః ।
త్వయా యస్మాత్ప్రకాశ్యంతే సర్వస్యాత్మా తతో భవాన్ ॥ ౨౭॥

అజ్ఞానాన్న్యస్యతే సర్వం త్వయి రజ్జౌ భుజంగవత్ ॥ ౨౮॥

త్వత్పాదభక్తియుక్తానాం విజ్ఞానం భవతి క్రమాత్ ।
తస్మాత్త్వద్భక్తియుక్తా యే ముక్తిభాజస్త ఏవ హి ॥ ౨౯॥

అహం త్వద్భక్తభక్తానాం తద్భక్తానాం చ కింకరః ।

అతో మామనుగృహ్ణీష్వ మోహయస్వ న మాం ప్రభో ॥ ౩౦॥

త్వన్నాభికమలోత్పన్నో బ్రహ్మా మే జనకః ప్రభో ।
అతస్తవాహం పౌత్రోఽస్మి భక్తం మాం పాహి రాఘవ ॥ ౩౧॥

ఇత్యుక్త్వా బహుశో నత్వా స్వానందాశ్రుపరిప్లుతః ।
ఉవాచ వచనం రామ బ్రహ్మణా నోదితోఽస్మ్యహం ॥ ౩౨॥

రావణస్య వధార్థాయ జాతోఽసి రఘుసత్తమ ।
ఇదానీం రాజ్యరక్షార్థం పితా త్వామభిషేక్ష్యతి ॥ ౩౩॥

యది రాజ్యాభిసంసక్తో రావణం న హనిష్యసి ।
ప్రతిజ్ఞా తే కృతా రామ భూభారహరణాయ వై ॥ ౩౪॥

తత్సత్యం కురు రాజేంద్ర సత్యసంధస్త్వమేవ హి ।
శ్రుత్వైతద్గదితం రామో నారదం ప్రాహ సస్మితం ॥ ౩౫॥

శృణు నారద మే కించిద్విద్యతేఽవిదితం క్వచిత్ ।
ప్రతిజ్ఞాతం చ యత్పూర్వం కరిష్యే తన్న సంశయః ॥ ౩౬॥

కింతు కాలానురోధేన తత్తత్ప్రారబ్ధసంక్షయాత్ ।
హరిష్యే సర్వభూభారం క్రమేణాసురమండలం ॥ ౩౭॥

రావణస్య వినాశార్థం శ్వో గంతా దండకాననం ।
చతుర్దశ సమాస్తత్ర హ్యుషిత్వా మునివేషధృక్ ॥ ౩౮॥

సీతామిషేణ తం దుష్టం సకులం నాశయామ్యహం ।
ఏవం రామే ప్రతిజ్ఞాతే నారదః ప్రముమోద హ ॥ ౩౯॥

ప్రదక్షిణత్రయం కృత్వా దండవత్ప్రణిపత్య తం ।
అనుజ్ఞాతశ్చ రామేణ యయౌ దేవగతిం మునిః ॥ ౪౦॥

సంవాదం పఠతి శృణోతి సంస్మరేద్వా
యో నిత్యం మునివరరామయోః సభక్త్యా ।
సంప్రాప్నోత్యమరసుదుర్లభం విమోక్షం
కైవల్యం విరతిపురఃసరం క్రమేణ ॥ ౪౧॥

ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే అయోధ్యాకాండే ప్రథమః సర్గః ॥ ౧॥

॥ ద్వితీయః సర్గః ॥

అథ రాజా దశరథః కదాచిద్రహసి స్థితః ।
వసిష్ఠం స్వకులాచార్యమాహూయేదమభాషత ॥ ౧॥

భగవన్ రామమఖిలాః ప్రశంసంతి ముహుర్ముహుః |
పౌరాశ్చ నిగమా వృద్ధా మంత్రిణశ్చ విశేషతః || ౨||

తతః సర్వగుణోపేతం రామం రాజీవలోచనం |
జ్యేష్ఠం రాజ్యేఽభిషేక్ష్యామి వృద్ధోఽహం మునిపుంగవ || ౩||

భరతో మాతులం ద్రష్టుం గతః శత్రుఘ్నసంయుతః |
అభిషేక్ష్యే శ్వ ఏవాశు భవాన్స్తచ్చానుమోదతాం || ౪||

సంభారాః సంభ్రియంతాం చ గచ్ఛ మంత్రయ రాఘవం |
ఉచ్ఛ్రీయంతాం పతాకాశ్చ నానావర్ణాః సమంతతః || ౫||

తోరణాని విచిత్రాణి స్వర్ణముక్తామయాని వై |
ఆహూయ మంత్రిణం రాజా సుమంత్రం మంత్రిసత్తమం ||౬||

ఆజ్ఞాపయతి యద్యత్త్వాం మునిస్తత్తత్సమానయ |
యౌవరాజ్యేఽభిషేక్ష్యామి శ్వోభూతే రఘునందనం || ౭||

తథేతి హర్షాత్స మునిం కిం కరోమీత్యభాషత |
తమువాచ మహాతేజా వసిష్ఠో జ్ఞానినాం వరః || ౮||

శ్వః ప్రభాతే మధ్యకక్షే కన్యకాః స్వర్ణభూషితాః |
తిష్ఠంతు షోడశ గజాః స్వర్ణరత్నాది భూషితాః || ౯||

చతుర్దంతః సమాయాతు ఐరావతకులోద్భవః |
నానాతీర్థోదకైః పూర్ణాః స్వర్ణకుంభాః సహస్రశః || ౧౦||

స్థాప్యంతాం నవవైయాఘ్రచర్మాణి త్రీణి చానయ |
శ్వేతచ్ఛత్రం రత్నదండం ముక్తామణివిరాజితం || ౧౧||

దివ్యమాల్యాని వస్త్రాణి దివ్యాన్యాభరణాని చ |
మునయః సత్కృతాస్తత్ర తిష్ఠంతు కుశపాణయః || ౧౨||

నర్తక్యో వారముఖ్యాశ్చ గాయకా వేణుకాస్తథా |
నానావాదిత్రకుశలా వాదయంతు నృపాంగణే || ౧౩||

హస్త్యశ్వరథపాదాతా బహిస్తిష్ఠంతు సాయుధాః |
నగరే యాని తిష్ఠంతి దేవతాయతనాని చ || ౧౪||

తేషు ప్రవర్తతాం పూజా నానాబలిభిరావృతా |
రాజానః శీఘ్రమాయాంతు నానోపాయనపాణయః || ౧౫||

ఇత్యాదిశ్య మునిః శ్రీమాన్ సుమంత్రం నృపమంత్రిణం |
స్వయం జగామ భవనం రాఘవస్యాతిశోభనం || ౧౬||

రథమారుహ్య భగవాన్ వసిష్ఠో మునిసత్తమః |
త్రీణి కక్షాణ్యతిక్రమ్య రథాత్క్షితిమవాతరత్ || ౧౭||

అంతః ప్రవిశ్య భవనం స్వాచార్యత్వాదవారితః |
గురుమాగతమాజ్ఞాయ రామస్తూర్ణః కృతాంజలిః || ౧౮||

ప్రత్యుద్గమ్య నమస్కృత్య దండవద్భక్తిసంయుతః |
స్వర్ణపాత్రేణ పానీయమానినాయాశు జానకీ || ౧౯||

రత్నాసనే సమావేశ్య పాదౌ ప్రక్షాల్య భక్తితః |
తదపః శిరసా ధృత్వా సీతాయా సహ రాఘవః || ౨౦||

ధన్యోఽస్మీత్యబ్రవీద్రామస్తవ పాదాంబుధారణాత్ |
శ్రీరామేణైవముక్తస్తు ప్రహసన్ మునిరబ్రవీత్ || ౨౧||

త్వత్పాదసలిలం ధృత్వా ధన్యోఽభూద్గిరిజాపతిః |
బ్రహ్మాపి మత్పితా తే హి పాదతీర్థహతాశుభః || ౨౨||

ఇదానీం భాషసే యత్త్వం లోకానాముపదేశకృత్ |
జానామి త్వాం పరాత్మానం లక్ష్మ్యా సంజాతమీశ్వరం || ౨౩||

దేవకార్యార్థసిద్ధ్యర్థం భక్తానాం భక్తిసిద్ధయే |
రావణస్య వధార్థాయ జాతం జానామి రాఘవ || ౨౪||

తథాపి దేవకార్యార్థం గుహ్యం నోద్ఘాటయామ్యహం |
తథా త్వం మాయయా సర్వం కరోషి రఘునందన || ౨౫||

తథైవానువిధాస్యేఽహం శిష్యస్త్వం గురురప్యహం |
గురుర్గురూణాం త్వం దేవ పితౄణాం త్వం పితామహః || ౨౬||

అంతర్యామీ జగద్యాత్రావాహకస్త్వమగోచరః |
శుద్ధసత్త్వమయం దేహం ధృత్వా స్వాధీనసంభవం || ౨౭||

మనుష్య ఇవ లోకేఽస్మిన్ భాసి త్వం యోగమాయయా |
పౌరోహిత్యమహం జానే విగర్హ్యం దూష్యజీవనం || ౨౮||

ఇక్ష్వాకూణాం కులే రామః పరమాత్మా జనిష్యతే |
ఇతి జ్ఞాతం మయా పూర్వం బ్రహ్మణా కథితం పురా || ౨౯||

తతోఽహమాశయా రామ తవ సంబంధకాంక్షయా |
అకార్షం గర్హితమపి తవాచార్యత్వసిద్ధయే || ౩౦||

తతో మనోరథో మేఽద్య ఫలితో రఘునందన |
త్వదధీనా మహామాయా సర్వలోకైకమోహినీ || ౩౧||

మాం యథా మోహయేన్నైవ తథా కురు రఘూద్వహ |
గురునిష్కృతికామస్త్వం యది దేహ్యేతదేవ మే || ౩౨||

ప్రసంగాత్సర్వమప్యుక్తం న వాచ్యం కుత్రచిన్మయా |
రాజ్ఞా దశరథేనాహం ప్రేషితోఽస్మి రఘూద్వహ || ౩౩||

త్వామామంత్రయితుం రాజ్యే శ్వోఽభిషేక్ష్యతి రాఘవ |
అద్య త్వం సీతయా సార్ధముపవాసం యథావిధి || ౩౪||

కృత్వా శుచిర్భూమిశాయీ భవ రామ జితేంద్రియః |
గచ్ఛామి రాజసాన్నిధ్యం త్వం తు ప్రాతర్గమిష్యసి || ౩౫||

ఇత్యుక్త్వా రథమారుహ్య యయౌ రాజగురుర్ద్రుతం |
రామోఽపి లక్ష్మణం దృష్ట్వా ప్రహసన్నిదమబ్రవీత్ || ౩౬||

సౌమిత్రే యౌవరాజ్యే మే శ్వోఽభిషేకో భవిష్యతి |
నిమిత్తమాత్రమేవాహం కర్తా భోక్తా త్వమేవ హి || ౩౭||

మమ త్వం హి బహిఃప్రాణో నాత్ర కార్యా విచారణా |
తతో వసిష్ఠేన యథా భాషితం తత్తథాకరోత్ || ౩౮||

వసిష్ఠోఽపి నృపం గత్వా కృతం సర్వం న్యవేదయత్ |
వసిష్ఠస్య పురో రాజ్ఞా హ్యుక్తం రామాభిషేచనం || ౩౯||

యదా తదైవ నగరే శ్రుత్వా కశ్చిత్పుమాన్ జగౌ |
కౌసల్యాయై రామమాత్రే సుమిత్రాయై తథైవ చ || ౪౦||

శ్రుత్వా తే హర్షసంపూర్ణే దదతుర్హారముత్తమం |
తస్మై తతః ప్రీతమనాః కౌసల్యా పుత్రవత్సలా || ౪౧||

లక్ష్మీం పర్యచరద్దేవీం రామస్యార్థప్రసిద్ధయే |
సత్యవాదీ దశరథః కరోత్యేవ ప్రతిశ్రుతం || ౪౨||

కైకేయీవశగః కింతు కాముకః కిం కరిష్యతి |
ఇతి వ్యాకులచిత్తా సా దుర్గాం దేవీమపూజయత్ || ౪౩||

ఏతస్మిన్నంతరే దేవా దేవీం వాణీమచోదయన్ |
గచ్ఛ దేవి భువో లోకమయోధ్యాయాం ప్రయత్నతః || ౪౪||

రామాభిషేకవిఘ్నార్థం యతస్వ బ్రహ్మవాక్యతః |
మంథరాం ప్రవిశస్వాదౌ కైకేయీం చ తతః పరం || ౪౫||

తతో విఘ్నే సముత్పన్నే పునరేహి దివం శుభే |
తథేత్యుక్త్వా తథా చక్రే ప్రవివేశాథ మంథరాం || ౪౬||

సాపి కుబ్జా త్రివక్రా తు ప్రాసాదాగ్రమథారుహత్ |
నగరం పరితో దృష్ట్వా సర్వతః సమలంకృతం || ౪౭||

నానాతోరణసంబాధం పతాకాభిరలంకృతం |
సర్వోత్సవసమాయుక్తం విస్మితా పునరాగమత్ || ౪౮||

ధాత్రీం పప్రచ్ఛ మాతః కిం నగరం సమలంకృతం |
నానోత్సవసమాయుక్తా కౌసల్యా చాతిహర్షితా || ౪౯||

దదాతి విప్రముఖ్యేభ్యో వస్త్రాణి వివిధాని చ ।
తాామువాచ తదా ధాత్రీ రామచంద్రాభిషేచనం ॥ ౩౦॥

శ్వో భవిష్యతి తేనాద్య సర్వతోఽలంకృతం పురం ।
తచ్ఛ్రుత్వా త్వరితం గత్వా కైకేయీం వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౩౧॥

పర్యంకస్థాం విశాలాక్షీమేకాంతే పర్యవస్థితాం ।
కిం శేషే దుర్భగే మూఢే మహద్భయముపస్థితం ॥ ౩౨॥

న జానీషేఽతిసౌందర్యమానినీ మత్తగామినీ ॥ ౩౩॥

రామస్యానుగ్రహాద్రాజ్ఞః శ్వోఽభిషేకో భవిష్యతి ।
తచ్ఛ్రుత్వా సహసోత్థాయ కైకేయీ ప్రియవాదినీ ॥ ౩౪॥

తస్యై దివ్యం దదౌ స్వర్ణనూపురం రత్నభూషితం ।
హర్షస్థానే కిమితి మే కథ్యతే భయమాగతం ॥ ౩౫॥

భరతాదధికో రామః ప్రియకృన్మే ప్రియంవదః ।
కౌసల్యాం మాం సమం పశ్యన్ సదా శుశ్రూషతే హి మాం ॥ ౩౬॥

రామాద్భయం కిమాపన్నం తవ మూఢే వదస్వ మే ।
తచ్ఛ్రుత్వా విషసాదాథ కుబ్జాఽకారణవైరిణీ ॥ ౩౭॥

శృణు మద్వచనం దేవి యథార్థం తే మహద్భయం ।
త్వాం తోషయన్ సదా రాజా ప్రియవాక్యాని భాషతే ॥ ౩౮॥

కాముకోఽతథ్యవాదీ చ త్వాం వాచా పరితోషయన్ ।
కార్యం కరోతి తస్యా వై రామమాతుః సుపుష్కలం ॥ ౩౯॥

మనస్యేతన్నిధాయైవ ప్రేషయామాస తే సుతం ।
భరతం మాతులకులే ప్రేషయామాస సానుజం ॥ ౪౦॥

సుమిత్రాయాః సమీచీనం భవిష్యతి న సంశయః ।
లక్ష్మణో రామమన్వేతి రాజ్యం సోఽనుభవిష్యతి ॥ ౪౧॥

భరతో రాఘవస్యాగ్రే కింకరో వా భవిష్యతి ।
వివాస్యతే వా నగరాత్ప్రాణైర్వా హాప్యతేఽచిరాత్ ॥ ౪౨॥

త్వం తు దాసీవ కౌసల్యాం నిత్యం పరిచరిష్యసి ।
తతోఽపి మరణం శ్రేయో యత్సపత్న్యాః పరాభవః ॥ ౪౩॥

అతః శీఘ్రం యతస్వాద్య భరతస్యాభిషేచనే ।
రామస్య వనవాసార్థం వర్షాణి నవ పంచ చ ॥ ౪౪॥

తతో రూఢోఽభయే పుత్రస్తవ రాజ్ఞి భవిష్యతి ।
ఉపాయం తే ప్రవక్ష్యామి పూర్వమేవ సునిశ్చితం ॥ ౪౫॥

పురా దేవాసురే యుద్ధే రాజా దశరథః స్వయం |
ఇంద్రేణ యాచితో ధన్వీ సహాయార్థం మహారథః || ౬౬||

జగామ సేనయా సార్ధం త్వయా సహ శుభాననే |
యుద్ధం ప్రకుర్వతస్తస్య రాక్షసైః సహ ధన్వినః || ౬౭||

తదాక్షకీలో న్యపతచ్ఛిన్నస్తస్య న వేద సః |
త్వం తు హస్తం సమావేశ్య కీలరంధ్రేఽతిధైర్యతః || ౬౮||

స్థితవత్యసితాపాంగి పతిప్రాణపరీప్సయా |
తతో హత్వాసురాన్ సర్వాన్ దదర్శ త్వామరిందమః || ౬౯||

ఆశ్చర్యం పరమం లేభే త్వామాలింగ్య ముదాన్వితః |
వృణీష్వ యత్తే మనసి వాంఛితం వరదోఽస్మ్యహం || ౭౦||

వరద్వయం వృణీష్వ త్వమేవం రాజావదత్స్వయం |
త్వయోక్తో వరదో రాజన్ యది దత్తం వరద్వయం || ౭౧||

త్వయ్యేవ తిష్ఠతు చిరం న్యాసభూతం మమానఘ |
యదా మేఽవసరో భూయాత్తదా దేహి వరద్వయం || ౭౨||

తథేత్యుక్త్వా స్వయం రాజా మందిరం వ్రజ సువ్రతే |
త్వత్తః శ్రుతం మయా పూర్వమిదానీం స్మృతిమాగతం || ౭౩||

అతః శీఘ్రం ప్రవిశ్యాద్య క్రోధాగారం రుషాన్వితా |
విముచ్య సర్వాభరణం సర్వతో వినికీర్య చ || ౭౪||

భూమావేవ శయానా త్వం తూష్ణీమాతిష్ఠ భామిని |
యావత్సత్యం ప్రతిజ్ఞాయ రాజాభీష్టం కరోతి తే || ౭౫||

శ్రుత్వా త్రివక్రయోక్తం తత్తదా కేకయనందినీ |
తథ్యమేవాఖిలం మేనే దుఃసంగాహితవిభ్రమా || ౭౬||

తామాహ కైకేయీ దుష్టా కుతస్తే బుద్ధిరీదృశీ |
ఏవం త్వాం బుద్ధిసంపన్నాం న జానే వక్రసుందరి || ౭౭||

భరతో యది రాజా మే భవిష్యతి సుతః ప్రియః |
గ్రామాన్ శతం ప్రదాస్యామి మమ త్వం ప్రాణవల్లభా || ౭౮||

ఇత్యుక్త్వా కోపభవనం ప్రవిశ్య సహసా రుషా |
విముచ్య సర్వాభరణం పరికీర్య సమంతతః || ౭౯||

భూమౌ శయానా మలినా మలినాంబరధారిణీ |
ప్రోవాచ శృణు మే కుబ్జే యావద్రామో వనం వ్రజేత్ || ౮౦||

ప్రాణాన్స్త్యక్ష్యేఽథ వా వక్రే శయిష్యే తావదేవ హి |
నిశ్చయం కురు కల్యాణి కల్యాణం తే భవిష్యతి || ౮౧||

ఇత్యుక్త్వా ప్రయయౌ కుబ్జా గృహం సాఽపి తథాకరోత్ ॥ ౮౨॥

ధీరోఽత్యంతదయాన్వితోఽపి సగుణాచారాన్వితో వాథవా
నీతిజ్ఞో విధివాదదేశికపరో విద్యావివేకోఽథవా ।
దుష్టానామతిపాపభావితధియాం సంగం సదా చేద్భజేత్
తద్బుద్ధ్యా పరిభావితో వ్రజతి తత్సామ్యం క్రమేణ స్ఫుటం ॥౮౩॥

అతః సంగః పరిత్యాజ్యో దుష్టానాం సర్వదైవ హి ।
దుఃసంగీ చ్యవతే స్వార్థాద్యథేయం రాజకన్యకా ॥ ౮౪॥

ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే అయోధ్యాకాండే ద్వితీయః సర్గః ॥ ౨॥

॥ తృతీయః సర్గః ॥

తతో దశరథో రాజా రామాభ్యుదయకారణాత్ ।
ఆదిశ్య మంత్రిప్రకృతీః సానందో గృహమావిశత్ ॥ ౧॥

తత్రాదృష్ట్వా ప్రియాం రాజా కిమేతదితి విహ్వలః ।
యా పురా మందిరం తస్యాః ప్రవిష్టే మయి శోభనా ॥ ౨॥

హసంతీ మాముపాయాతి సా కిం నైవాద్య దృశ్యతే ।
ఇత్యాత్మన్యేవ సంచింత్య మనసాతివిదూయతా ॥ ౩॥

పప్రచ్ఛ దాసీనికరం కుతో వః స్వామినీ శుభా ।
నాయాతి మాం యథాపూర్వం మత్ప్రియా ప్రియదర్శనా ॥ ౪॥

తా ఊచుః క్రోధభవనం ప్రవిష్టా నైవ విద్మహే ।
కారణం తత్ర దేవ త్వం గచ్ఛ నిశ్చేతుమర్హసి ॥ ౫॥

ఇత్యుక్తో భయసంత్రస్తో రాజా తస్యాః సమీపగః ।
ఉపవిశ్య శనైర్దేహం స్పృశన్వై పాణినాబ్రవీత్ ॥ ౬॥

కిం శేషే వసుధాపృష్ఠే పర్యంకాదీన్ విహాయ చ ।
మాం త్వం ఖేదయసే భీరు యతో మాం నావభాషసే ॥ ౭॥

అలంకారం పరిత్యజ్య భూమౌ మలినవాససా ।
కిమర్థం బ్రూహి సకలం విధాస్యే తవ వాంఛితం ॥ ౮॥

కో వా తవాహితం కర్తా నారీ వా పురుషోఽపి వా ।
స మే దండ్యశ్చ వధ్యశ్చ భవిష్యతి న సంశయః ॥ ౯॥

బ్రూహి దేవి యథా ప్రీతిస్తదవశ్యం మమాగ్రతః ।
తదిదానీం సాధయిష్యే సుదుర్లభమపి క్షణాత్ ॥ ౧౦॥

జానాసి త్వం మమ స్వాంతం ప్రియం మాం స్వవశే స్థితం |
తథాపి మాం ఖేదయసే వృథా తవ పరిశ్రమః || ౧౧||

బ్రూహి కిం ధనినం కుర్యాం దరిద్రం తే ప్రియంకరం |
ధనినం క్షణమాత్రేణ నిర్ధనం చ తవాహితం || ౧౨||

బ్రూహి కం వా వధిష్యామి వధార్హో వా విమోక్ష్యతే |
కిమత్ర బహునోక్తేన ప్రాణాన్ దాస్యామి తే ప్రియే || ౧౩||

మమ ప్రాణాత్ప్రియతరో రామో రాజీవలోచనః |
తస్యోపరి శపే బ్రూహి త్వద్ధితం తత్కరోమ్యహం || ౧౪||

ఇతి బ్రువాణం రాజానం శపంతం రాఘవోపరి |
శనైర్విమృజ్య నేత్రే సా రాజానం ప్రత్యభాషత || ౧౫||

యది సత్యప్రతిజ్ఞోఽసి శపథం కురుషే యది |
యాచ్ఞాం మే సఫలాం కర్తుం శీఘ్రమేవ త్వమర్హసి || ౧౬||

పూర్వం దేవాసురే యుద్ధే మయా త్వం పరిరక్షితః |
తదా వరద్వయం దత్తం త్వయా మే తుష్టచేతసా || ౧౭||

తద్ద్వయం న్యాసభూతం మే స్థాపితం త్వయి సువ్రత |
తత్రైకేన వరేణాశు భరతం మే ప్రియం సుతం || ౧౮||

ఏభిః సంభృతసంభారైర్యౌవరాజ్యేఽభిషేచయ |
అపరేణ వరేణాశు రామో గచ్ఛతు దండకాన్ || ౧౯||

మునివేషధరః శ్రీమాన్ జటావల్కలభూషణః |
చతుర్దశ సమాస్తత్ర కందమూలఫలాశనః || ౨౦||

పునరాయాతు తస్యాంతే వనే వా తిష్ఠతు స్వయం |
ప్రభాతే గచ్ఛతు వనం రామో రాజీవలోచనః || ౨౧||

యది కించిద్విలంబేత ప్రాణాన్స్త్యక్ష్యే తవాగ్రతః |
భవ సత్యప్రతిజ్ఞస్త్వమేతదేవ మమ ప్రియం || ౨౨||

శ్రుత్వైతద్దారుణం వాక్యం కైకేయ్యా రోమహర్షణం |
నిపపాత మహీపాలో వజ్రాహత ఇవాచలః || ౨౩||

శనైరున్మీల్య నయనే విమృజ్య పరయా భియా |
దుఃస్వప్నో వా మయా దృష్టో హ్యథవా చిత్తవిభ్రమః || ౨౪||

ఇత్యాలోక్య పురః పత్నీం వ్యాఘ్రీమివ పురః స్థితాం |
కిమిదం భాషసే భద్రే మమ ప్రాణహరం వచః || ౨౫||

రామః కమపరాధం తే కృతవాన్ కమలేక్షణః |
మమాగ్రే రాఘవగుణాన్ వర్ణయస్యనిశం శుభాన్ || ౨౬||

కౌసల్యాం మాం సమం పశ్యన్ శుశ్రూషా కురుతే సదా ।
ఇతి బ్రువంతీ త్వం పూర్వమిదానీం భాషసేఽన్యథా ॥ ౨౭॥

రాజ్యం గృహాణ పుత్రాయ రామస్తిష్ఠతు మందిరే ।
అనుగృహ్ణీష్వ మాం వామే రామాన్నాస్తి భయం తవ ॥ ౨౮॥

ఇత్యుక్త్వాశ్రుపరీతాక్షః పాదయోర్నిపపాత హ ।
కైకేయీ ప్రత్యువాచేదం సాపి రక్తాంతలోచనా ॥ ౨౯॥

రాజేంద్ర కిం త్వం భ్రాంతోఽసి ఉక్తం తద్భాషసేఽన్యథా ।
మిథ్యా కరోషి చేత్స్వీయం భాషితం నరకో భవేత్ ॥ ౩౦॥

వనం న గచ్ఛేద్యది రామచంద్రః
ప్రభాతకాలేఽజినచీరయుక్తః ।
ఉద్బంధనం వా విషభక్షణం వా
కృత్వా మరిష్యే పురతస్తవాహం ॥ ౩౧॥

సత్యప్రతిజ్ఞోఽహమితీహ లోకే
విడంబసే సర్వసభాంతరేషు ।
రామోపరి త్వం శపథం చ కృత్వా
మిథ్యాప్రతిజ్ఞో నరకం ప్రయాహి ॥ ౩౨॥

ఇత్యుక్తః ప్రియయా దీనో మగ్నో దుఃఖార్ణవే నృపః ।
మూర్ఛ్ఛితః పతితో భూమౌ విసంజ్ఞో మృతకో యథా ॥ ౩౩॥

ఏవం రాత్రిర్గతా తస్య దుఃఖాత్సంవత్సరోపమా ।
అరుణోదయకాలే తు వందినో గాయకా జగుః ॥ ౩౪॥

నివారయిత్వా తాన్ సర్వాన్ కైకేయీ రోషమాస్థితా ।
తతః ప్రభాతసమయే మధ్యకక్షముపస్థితాః ॥ ౩౫॥

బ్రాహ్మణాః క్షత్రియా వైశ్యా ఋషయః కన్యకాస్తథా ।
ఛత్రం చ చామరం దివ్యం గజో వాజీ తథైవ చ ॥ ౩౬॥

అన్యాశ్చ వారముఖ్యా యాః పౌరజానపదాస్తథా ।
వసిష్ఠేన యథాజ్ఞప్తం తత్సర్వం తత్ర సంస్థితం ॥ ౩౭॥

స్త్రియో బాలాశ్చ వృద్ధాశ్చ రాత్రౌ నిద్రాం న లేభిరే ।
కదా ద్రక్ష్యామహే రామం పీతకౌశేయవాససం ॥ ౩౮॥

సర్వాభరణసంపన్నం కిరీటకటకోజ్జ్వలం ।
కౌస్తుభాభరణం శ్యామం కందర్పశతసుందరం ॥ ౩౯॥

అభిషిక్తం సమాయాతం గజారూఢం స్మితాననం ।
శ్వేతచ్ఛత్రధరం తత్ర లక్ష్మణం లక్షణాన్వితం ॥ ౪౦॥

రామం కదా వా ద్రక్ష్యామః ప్రభాతం వా కదా భవేత్ ।

ఇత్యుత్సుకధియః సర్వే బభూవుః పురవాసినః ॥ ౪౧॥

నేదానీముత్థితో రాజా కిమర్థం చేతి చింతయన్ ।
సుమంత్రః శనకైః ప్రాయాద్యత్ర రాజాఽవతిష్ఠతే ॥ ౪౨॥

వర్ధయన్ జయశబ్దేన ప్రణమన్ శిరసా నృపం ।
అతిఖిన్నం నృపం దృష్ట్వా కైకేయీం సమపృచ్ఛత ॥ ౪౩॥

దేవి కైకేయి వర్ధస్వ కిం రాజా దృశ్యతేఽన్యథా ।
తమాహ కైకేయీ రాజా రాత్రౌ నిద్రాం న లబ్ధవాన్ ॥ ౪౪॥

రామ రామేతి రామేతి రామమేవానుచింతయన్ ।
ప్రజాగరేణ వై రాజా హ్యాస్వస్థ ఇవ లక్ష్యతే ।
రామమానయ శీఘ్రం త్వం రాజా ద్రష్టుమిహేచ్ఛతి ॥ ౪౫॥

అశ్రుత్వా రాజవచనం కథం గచ్ఛామి భామిని ।
తచ్ఛ్రుత్వా మంత్రిణో వాక్యం రాజా మంత్రిణమబ్రవీత్ ॥ ౪౬॥

సుమంత్ర రామం ద్రక్ష్యామి శీఘ్రమానయ సుందరం ।
ఇత్యుక్తస్త్వరితం గత్వా సుమంత్రో రామమందిరం ॥ ౪౭॥

అవారితః ప్రవిష్టోఽయం త్వరితం రామమబ్రవీత్ ।
శీఘ్రమాగచ్ఛ భద్రం తే రామ రాజీవలోచన ॥ ౪౮॥

పితుర్గేహం మయా సార్ధం రాజా త్వాం ద్రష్టుమిచ్ఛతి ।
ఇత్యుక్తో రథమారుహ్య సంభ్రమాత్త్వరితో యయౌ ॥ ౪౯॥

రామః సారథినా సార్ధం లక్ష్మణేన సమన్వితః ।
మధ్యకక్షే వసిష్ఠాదీన్ పశ్యన్నేవ త్వరాన్వితః ॥ ౫౦॥

పితుః సమీపం సంగమ్య ననామ చరణౌ పితుః ।
రామమాలింగితుం రాజా సముత్థాయ ససంభ్రమః ॥ ౫౧॥

బాహూ ప్రసార్య రామేతి దుఃఖాన్మధ్యే పపాత హ ।
హా హేతి రామస్తం శీఘ్రమాలింగ్యాంకే న్యవేశయత్ ॥ ౫౨॥

రాజానం మూర్చ్ఛితం దృష్ట్వా చుక్రుశుః సర్వయోషితః ।
కిమర్థం రోదనమితి వసిష్ఠోఽపి సమావిశత్ ॥ ౫౩॥

రామః పప్రచ్ఛ కిమిదం రాజ్ఞో దుఃఖస్య కారణం ।
ఏవం పృచ్ఛతి రామే సా కైకేయీ రామమబ్రవీత్ ॥ ౫౪॥

త్వమేవ కారణం హ్యత్ర రాజ్ఞో దుఃఖోపశాంతయే ।
కించిత్కార్యం త్వయా రామ కర్తవ్యం నృపతేర్హితం ॥ ౫౫॥

కురు సత్యప్రతిజ్ఞస్త్వం రాజానం సత్యవాదినం ।
రాజ్ఞా వరద్వయం దత్తం మమ సంతుష్టచేతసా ॥ ౫౬॥

త్వదధీనం తు తత్సర్వం వక్తుం త్వాం లజ్జతే నృపః |
సత్యపాశేన సంబద్ధం పితరం త్రాతుమర్హసి || ౫౭||

పుత్రశబ్దేన చైతద్ధి నరకాత్త్రాయతే పితా |
రామస్తయోదితం శ్రుత్వా శూలేనాభిహతో యథా || ౫౮||

వ్యథితః కైకేయీం ప్రాహ కిం మామేవం ప్రభాషసే |
పిత్రర్థే జీవితం దాస్యే పిబేయం విషముల్బణం || ౫౯||

సీతాం త్యక్ష్యేఽథ కౌసల్యాం రాజ్యం చాపి త్యజామ్యహం |
అనాజ్ఞప్తోఽపి కురుతే పితుః కార్యం స ఉత్తమః || ౬౦||

ఉక్తః కరోతి యః పుత్రః స మధ్యమ ఉదాహృతః |
ఉక్తోఽపి కురుతే నైవ స పుత్రో మల ఉచ్యతే || ౬౧||

అతః కరోమి తత్సర్వం యన్మామాహ పితా మమ |
సత్యం సత్యం కరోమ్యేవ రామో ద్విర్నాభిభాషతే || ౬౨||

ఇతి రామప్రతిజ్ఞాం సా శ్రుత్వా వక్తుం ప్రచక్రమే |
రామ త్వదభిషేకార్థం సంభారాః సంభృతాశ్చ యే || ౬౩||

తైరేవ భరతోఽవశ్యమభిషేచ్యః ప్రియో మమ |
అపరేణ వరేణాశు చీరవాసా జటాధరః || ౬౪||

వనం ప్రయాహి శీఘ్రం త్వమద్యైవ పితురాజ్ఞయా |
చతుర్దశ సమాస్తత్ర వస మున్యన్నభోజనః || ౬౫||

ఏతదేవ పితుస్తేఽద్య కార్యం త్వం కర్తుమర్హసి |
రాజా తు లజ్జతే వక్తుం త్వామేవం రఘునందన || ౬౬||

శ్రీరామ ఉవాచ

భరతస్యైవ రాజ్యం స్యాదహం గచ్ఛామి దండకాన్ |
కింతు రాజా న వక్తీహ మాం న జానేఽత్ర కారణం || ౬౭||

శ్రుత్వైతద్రామవచనం దృష్ట్వా రామం పురః స్థితం |
ప్రాహ రాజా దశరథో దుఃఖితో దుఃఖితం వచః || ౬౮||

స్త్రీజితం భ్రాంతహృదయమున్మార్గపరివర్తినం |
నిగృహ్య మాం గృహాణేదం రాజ్యం పాపం న తద్భవేత్ || ౬౯||

ఏవం చేదనృతం నైవ మాం స్పృశేద్రఘునందన |
ఇత్యుక్త్వా దుఃఖసంతప్తో విలలాప నృపస్తదా || ౭౦||

హా రామ హా జగన్నాథ హా మమ ప్రాణవల్లభ |
మాం విసృజ్య కథం ఘోరం విపినం గంతుమర్హసి || ౭౧||

ఇతి రామం సమాలింగ్య ముక్తకంఠో రురోద హ ।
విమృజ్య నయనే రామః పితుః సజలపాణినా ॥ ౭౨॥

ఆశ్వాసయామాస నృపం శనైః స నయకోవిదః ।
కిమత్ర దుఃఖేన విభో రాజ్యం శాసతు మేఽనుజః ॥ ౭౩॥

అహం ప్రతిజ్ఞాం నిస్తీర్య పునర్యాస్యామి తే పురం ।
రాజ్యాత్కోటిగుణం సౌఖ్యం మమ రాజన్ వనే సతః ॥ ౭౪॥

త్వత్సత్యపాలనం దేవ కార్యం చాపి భవిష్యతి ।
కైకేయ్యాశ్చ ప్రియో రాజన్ వనవాసో మహాగుణః ॥ ౭౫॥

ఇదానీం గంతుమిచ్ఛామి వ్యేతు మాతుశ్చ హృజ్జ్వరః ।
సంభారశ్చోపహ్రియంతామభిషేకార్థమాహృతాః ॥ ౭౬॥

మాతరం సమనుశ్వాస్య అనునీయ చ జానకీం ।
ఆగత్య పాదౌ వందిత్వా తవ యాస్యే సుఖం వనం ॥ ౭౭॥

ఇత్యుక్త్వా తు పరిక్రమ్య మాతరం ద్రష్టుమాయయౌ ।
కౌసల్యాపి హరేః పూజాం కురుతే రామకారణాత్ ॥ ౭౮॥

హోమం చ కారయామాస బ్రాహ్మణేభ్యో దదౌ ధనం ।
ధ్యాయతే విష్ణుమేకాగ్రమనసా మౌనమాస్థితా ॥ ౭౯॥

అంతఃస్థమేకం ఘనచిత్ప్రకాశం
నిరస్తసర్వాతిశయస్వరూపం ।
విష్ణుం సదానందమయం హృదబ్జే
సా భావయంతీ న దదర్శ రామం ॥ ౮౦॥

ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే అయోధ్యాకాండే తృతీయః సర్గః ॥ ౩॥

॥ చతుర్థః సర్గః ॥

తతః సుమిత్రా దృష్ట్వైనం రామం రాజ్ఞీం ససంభ్రమా ।
కౌసల్యాం బోధయామాస రామోఽయం సముపస్థితః ॥ ౧॥

శ్రుత్వైవ రామనామైషా బహిర్దృష్టిప్రవాహితా ।
రామం దృష్ట్వా విశాలాక్షమాలింగ్యాంకే న్యవేశయత్ ॥ ౨॥

మూర్ధ్న్యవఘ్రాయ పస్పర్శ గాత్రం నీలోత్పలచ్ఛవి ।
భుంక్ష్వ పుత్రేతి చ ప్రాహ మిష్టమన్నం క్షుధార్దితః ॥ ౩॥

రామః ప్రాహ న మే మాతర్భోజనావసరః కుతః ।

దండకాగమనే శీఘ్రం మమ కాలోఽద్య నిశ్చితః ॥ ౪॥

కైకేయీవరదానేన సత్యసంధః పితా మమ ।
భరతాయ దదౌ రాజ్యం మమాప్యారణ్యముత్తమం ॥ ౫॥

చతుర్దశ సమాస్తత్ర హ్యుషిత్వా మునివేషధృక్ ।
ఆగమిష్యే పునః శీఘ్రం న చింతాం కర్తుమర్హసి ॥ ౬॥

తచ్ఛ్రుత్వా సహసోద్విగ్నా మూర్చ్ఛితా పునరుత్థితా ।
ఆహ రామం సుదుఃఖార్తా దుఃఖసాగరసంప్లుతా ॥ ౭॥

యది రామ వనం సత్యం యాసి చేన్నయ మామపి ।
త్వద్విహీనా క్షణార్ధం వా జీవితం ధారయే కథం ॥ ౮॥

యథా గౌర్బాలకం వత్సం త్యక్త్వా తిష్ఠేన్న కుత్రచిత్ ।
తథైవ త్వాం న శక్నోమి త్యక్తుం ప్రాణాత్ప్రియం సుతం ॥ ౯॥

భరతాయ ప్రసన్నశ్చేద్రాజ్యం రాజా ప్రయచ్ఛతు ।
కిమర్థం వనవాసాయ త్వామాజ్ఞాపయతి ప్రియం ॥ ౧౦॥

కైకేయ్యా వరదో రాజా సర్వస్వం వా ప్రయచ్ఛతు ।
త్వయా కిమపరాద్ధం హి కైకేయ్యా వా నృపస్య వా ॥ ౧౧॥

పితా గురుర్యథా రామ తవాహమధికా తతః ।
పిత్రాఽఽజ్ఞప్తో వనం గంతుం వారయేయమహం సుతం ॥ ౧౨॥

యది గచ్ఛసి మద్వాక్యముల్లంఘ్య నృపవాక్యతః ।
తదా ప్రాణాన్ పరిత్యజ్య గచ్ఛామి యమసాదనం ॥ ౧౩॥

లక్ష్మణోఽపి తతః శ్రుత్వా కౌసల్యావచనం రుషా ।
ఉవాచ రాఘవం వీక్ష్య దహన్నివ జగత్త్రయం ॥ ౧౪॥

ఉన్మత్తం భ్రాంతమనసం కైకేయీవశవర్తినం ।
బద్ధ్వా నిహన్మి భరతం తద్బంధూన్మాతులానపి ॥ ౧౫॥

అద్య పశ్యంతు మే శౌర్యం లోకాన్ ప్రదహతః పురా ।
రామ త్వమభిషేకాయ కురు యత్నమరిందమ ॥ ౧౬॥

ధనుష్పాణిరహం తత్ర నిహన్యాం విఘ్నకారిణః ।
ఇతి బ్రువంతం సౌమిత్రిమాలింగ్య రఘునందనః ॥ ౧౭॥

శూరోఽసి రఘుశార్దూల మమాత్యంతహితే రతః ।
జానామి సర్వం తే సత్యం కింతు తత్సమయో న హి ॥ ౧౮॥

యదిదం దృశ్యతే సర్వం రాజ్యం దేహాదికం చ యత్ ।
యది సత్యం భవేత్తత్ర ఆయాసః సఫలశ్చ తే ॥ ౧౯॥

భోగా మేఘవితానస్థవిద్యుల్లేఖేవ చంచలాః |
ఆయురప్యగ్నిసంతప్తలోహస్థజలబిందువత్ ॥ ౨౦॥

యథా వ్యాలగలస్థోఽపి భేకో దంశానపేక్షతే |
తథా కాలాహినా గ్రస్తో లోకో భోగానశాశ్వతాన్ ॥ ౨౧॥

కరోతి దుఃఖేన హి కర్మతంత్రం
శరీరభోగార్థమహర్నిశం నరః |
దేహస్తు భిన్నః పురుషాత్సమీక్ష్యతే
కో వాత్ర భోగః పురుషేణ భుజ్యతే ॥ ౨౨॥

పితృమాతృసుతభ్రాతృదారబంధ్వాదిసంగమః |
ప్రపాయామివ జంతూనాం నద్యాం కాష్ఠౌఘవచ్చలః ॥ ౨౩॥

ఛాయేవ లక్ష్మీశ్చపలా ప్రతీతా
తారుణ్యమంబూర్మివదధ్రువం చ |
స్వప్నోపమం స్త్రీసుఖమాయురల్పం
తథాపి జంతోరభిమాన ఏషః ॥ ౨౪॥

సంసృతిః స్వప్నసదృశీ సదా రోగాదిసంకులా |
గంధర్వనగరప్రఖ్యా మూఢస్తామనువర్తతే ॥ ౨౫॥

ఆయుష్యం క్షీయతే యస్మాదాదిత్యస్య గతాగతైః |
దృష్ట్వాన్యేషాం జరామృత్యూ కథంచిన్నైవ బుధ్యతే ॥ ౨౬॥

స ఏవ దివసః సైవ రాత్రిరిత్యేవ మూఢధీః |
భోగాననుపతత్యేవ కాలవేగం న పశ్యతి ॥ ౨౭॥

ప్రతిక్షణం క్షరత్యేతదాయురామఘటాంబువత్ |
సపత్నా ఇవ రోగౌఘాః శరీరం ప్రహరంత్యహో ॥ ౨౮॥

జరా వ్యాఘ్రీవ పురతస్తర్జయంత్యవతిష్ఠతే |
మృత్యుః సహైవ యాత్యేష సమయం సంప్రతీక్షతే ॥ ౨౯॥

దేహోఽహంభావమాపన్నో రాజాహం లోకవిశ్రుతః |
ఇత్యస్మిన్మనుతే జంతుః కృమివిడ్భస్మసంజ్ఞితే ॥ ౩౦॥

త్వగస్థిమాంసవిణ్మూత్రరేతోరక్తాదిసంయుతః |
వికారీ పరిణామీ చ దేహ ఆత్మా కథం వద ॥ ౩౧॥

యమాస్థాయ భవాన్లోకం దగ్ధుమిచ్ఛతి లక్ష్మణ |
దేహాభిమానినః సర్వే దోషాః ప్రాదుర్భవంతి హి ॥ ౩౨॥

దేహోఽహమితి యా బుద్ధిరవిద్యా సా ప్రకీర్తితా |
నాహం దేహశ్చిదాత్మేతి బుద్ధిర్విద్యేతి భణ్యతే ॥ ౩౩॥

అవిద్యా సంసృతేర్హేతుర్విద్యా తస్యా నివర్తికా |

తస్మాద్యత్నః సదా కార్యో విద్యాభ్యాసే ముముక్షుభిః ।
కామక్రోధాదయస్తత్ర శత్రవః శత్రుసూదన ॥ ౩౪॥

తత్రాపి క్రోధ ఏవాలం మోక్షవిఘ్నాయ సర్వదా ।
యేనావిష్టః పుమాన్ హంతి పితృభ్రాతృసుహృత్సఖీన్ ॥ ౩౫॥

క్రోధమూలో మనస్తాపః క్రోధః సంసారబంధనం ।
ధర్మక్షయకరః క్రోధస్తస్మాత్క్రోధం పరిత్యజ ॥ ౩౬॥

క్రోధ ఏష మహాన్ శత్రుస్తృష్ణా వైతరణీ నదీ ।
సంతోషో నందనవనం శాంతిరేవ హి కామధుక్ ॥ ౩౭॥

తస్మాచ్ఛాంతిం భజస్వాద్య శత్రురేవం భవేన్న తే ।
దేహేంద్రియమనఃప్రాణబుద్ధ్యాదిభ్యో విలక్షణః ॥ ౩౮॥

ఆత్మా శుద్ధః స్వయంజ్యోతిరవికారీ నిరాకృతిః ।
యావద్దేహేంద్రియప్రాణైర్భిన్నత్వం నాత్మనో విదుః ॥ ౩౯॥

తావత్సంసారదుఃఖౌఘైః పీడ్యంతే మృత్యుసంయుతాః ।
తస్మాత్త్వం సర్వదా భిన్నమాత్మానం హృది భావయ ॥ ౪౦॥

బుద్ధ్యాదిభ్యో బహిః సర్వమనువర్తస్వ మా ఖిదః ।
భుంజన్ ప్రారబ్ధమఖిలం సుఖం వా దుఃఖమేవ వా ॥ ౪౧॥

ప్రవాహపతితం కార్యం కుర్వన్నపి న లిప్యసే ।
బాహ్యే సర్వత్ర కర్తృత్వమావహన్నపి రాఘవ ॥ ౪౨॥

అంతఃశుద్ధస్వభావస్త్వం లిప్యసే న చ కర్మభిః ।
ఏతన్మయోదితం కృత్స్నం హృది భావయ సర్వదా ॥ ౪౩॥

సంసారదుఃఖైరఖిలైర్బాధ్యసే న కదాచన ।
త్వమప్యంబ మమాఽఽదిష్టం హృది భావయ నిత్యదా ॥ ౪౪॥

సమాగమం ప్రతీక్షస్వ న దుఃఖైః పీడ్యసే చిరం ।
న సదైకత్ర సంవాసః కర్మమార్గానువర్తినాం ॥ ౪౫॥

యథా ప్రవాహపతితప్లవానాం సరితాం తథా ।
చతుర్దశసమా సంఖ్యా క్షణార్ద్ధమివ జాయతే ॥ ౪౬॥

అనుమన్యస్వ మామంబ దుఃఖం సంత్యజ్య దూరతః ।
ఏవం చేత్సుఖసంవాసో భవిష్యతి వనే మమ ॥ ౪౭॥

ఇత్యుక్త్వా దండవన్మాతుః పాదయోరపతచ్చిరం ।
ఉత్థాప్యాంకే సమావేశ్య ఆశీర్భిరభ్యనందయత్ ॥ ౪౮॥

సర్వే దేవాః సగంధర్వా బ్రహ్మవిష్ణుశివాదయః ।
రక్షంతు త్వాం సదా యాంతం తిష్ఠంతం నిద్రయా యుతం ॥ ౪౯॥

ఇతి ప్రస్థాపయామాస సమాలింగ్య పునః పునః |
లక్ష్మణోఽపి తదా రామం నత్వా హర్షాశ్రుగద్గదః || ౫౦||

ఆహ రామ మమాంతఃస్థః సంశయోఽయం త్వయా హృతః |
యాస్యామి పృష్ఠతో రామ సేవాం కర్తుం తదాదిశ || ౫౧||

అనుగృహ్ణీష్వ మాం రామ నోచేత్ప్రాణాన్స్త్యజామ్యహం |
తథేతి రాఘవోఽప్యాహ లక్ష్మణం యాహి మా చిరం || ౫౨||

ప్రతస్థే తాం సమాధాతుం గతః సీతాపతిర్విభుః |
ఆగతం పతిమాలోక్య సీతా సుస్మితభాషిణీ || ౫౩||

స్వర్ణపాత్రస్థసలిలైః పాదౌ ప్రక్షాల్య భక్తితః |
పప్రచ్ఛ పతిమాలోక్య దేవ కిం సేనయా వినా || ౫౪||

ఆగతోఽసి గతః కుత్ర శ్వేతచ్ఛత్రం చ తే కుతః |
వాదిత్రాణి న వాద్యంతే కిరీటాదివివర్జితః || ౫౫||

సామంతరాజసహితః సంభ్రమాన్నాగతోఽసి కిం |
ఇతి స్మ సీతయా పృష్టో రామః సస్మితమబ్రవీత్ || ౫౬||

రాజ్ఞా మే దండకారణ్యే రాజ్యం దత్తం శుభేఽఖిలం |
అతస్తత్పాలనార్థాయ శీఘ్రం యాస్యామి భామిని || ౫౭||

అద్యైవ యాస్యామి వనం త్వం తు శ్వశ్రూసమీపగా |
శుశ్రూషాం కురు మే మాతుర్న మిథ్యావాదినో వయం || ౫౮||

ఇతి బ్రువంతం శ్రీరామం సీతా భీతాబ్రవీద్వచః |
కిమర్థం వనరాజ్యం తే పిత్రా దత్తం మహాత్మనా || ౫౯||

తామాహ రామః కైకేయ్యై రాజా ప్రీతో వరం దదౌ |
భరతాయ దదౌ రాజ్యం వనవాసం మమానఘే || ౬౦||

చతుర్దశ సమాస్తత్ర వాసో మే కిల యాచితః |
తయా దేవ్యా దదౌ రాజా సత్యవాదీ దయాపరః || ౬౧||

అతః శీఘ్రం గమిష్యామి మా విఘ్నం కురు భామిని |
శ్రుత్వా తద్రామవచనం జానకీ ప్రీతిసంయుతా || ౬౨||

అహమగ్రే గమిష్యామి వనం పశ్చాత్త్వమేష్యసి |
ఇత్యాహ మాం వినా గంతుం తవ రాఘవ నోచితం || ౬౩||

తామాహ రాఘవః ప్రీతః స్వప్రియాం ప్రియవాదినీం |
కథం వనం త్వాం నేష్యేఽహం బహువ్యాఘ్రమృగాకులం || ౬౪||

రాక్షసా ఘోరరూపాశ్చ సంతి మానుషభోజినః |
సింహవ్యాఘ్రవరాహాశ్చ సంచరంతి సమంతతః || ౬౫||

కట్వమ్లఫలమూలాని భోజనార్థం సుమధ్యమే ।
అపూపాన్నవ్యంజనాని విద్యంతే న కదాచన ॥ ౬౬॥

కాలే కాలే ఫలం వాపి విద్యతే కుత్ర సుందరి ।
మార్గో న దృశ్యతే క్వాపి శర్కరాకంటకాన్వితః ॥ ౬౭॥

గుహాగహ్వరసంబాధం ఝిల్లీదంశాదిభిర్యుతం ।
ఏవం బహువిధం దోషం వనం దండకసంజ్ఞితం ॥ ౬౮॥

పాదచారేణ గంతవ్యం శీతవాతాతపాదిమత్ ।
రాక్షసాదీన్ వనే దృష్ట్వా జీవితం హాస్యసేఽచిరాత్ ॥ ౬౯॥

తస్మాద్భద్రే గృహే తిష్ఠ శీఘ్రం ద్రక్ష్యసి మాం పునః ।
రామస్య వచనం శ్రుత్వా సీతా దుఃఖసమన్వితా ॥ ౭౦॥

ప్రత్యువాచ స్ఫురద్వక్త్రా కించిత్కోపసమన్వితా ।
కథం మామిచ్ఛసే త్యక్తుం ధర్మపత్నీం పతివ్రతాం ॥ ౭౧॥

త్వదనన్యామదోషాం మాం ధర్మజ్ఞోఽసి దయాపరః ।
త్వత్సమీపే స్థితాం రామ కో వా మాం ధర్షయేద్వనే ॥ ౭౨॥

ఫలమూలాదికం యద్యత్త్వ భుక్తావశేషితం ।
తదేవామృతతుల్యం మే తేన తుష్టా రమామ్యహం ॥ ౭౩॥

త్వయా సహ చరంత్యా మే కుశాః కాశాశ్చ కంటకాః ।
పుష్పాస్తరణతుల్యా మే భవిష్యంతి న సంశయః ॥ ౭౪॥

అహం త్వాం క్లేశయే నైవ భవేయం కార్యసాధినీ ।
బాల్యే మాం వీక్ష్య కశ్చిన్మాం జ్యోతిఃశాస్త్రవిశారదః ॥ ౭౫॥

ప్రాహ తే విపినే వాసః పత్యా సహ భవిష్యతి ।
సత్యవాదీ ద్విజో భూయాద్గమిష్యామి త్వయా సహ ॥ ౭౬॥

అన్యత్కించిత్ప్రవక్ష్యామి శ్రుత్వా మాం నయ కాననం ।
రామాయణాని బహుశః శ్రుతాని బహుభిర్ద్విజైః ॥ ౭౭॥

సీతాం వినా వనం రామో గతః కిం కుత్రచిద్వద ।
అతస్త్వయా గమిష్యామి సర్వథా త్వత్సహాయినీ ॥ ౭౮॥

యది గచ్ఛసి మాం త్యక్త్వా ప్రాణాన్స్త్యక్ష్యామి తేఽగ్రతః ।
ఇతి తం నిశ్చయం జ్ఞాత్వా సీతాయా రఘునందనః ॥ ౭౯॥

అబ్రవీద్దేవి గచ్ఛ త్వం వనం శీఘ్రం మయా సహ ।
అరుంధత్యై ప్రయచ్ఛాశు హారానాభరణాని చ ॥ ౮౦॥

బ్రాహ్మణేభ్యో ధనం సర్వం దత్త్వా గచ్ఛామహే వనం ।
ఇత్యుక్త్వా లక్ష్మణేనాశు ద్విజానాహూయ భక్తితః ॥ ౮౧॥

దదౌ గవాం వృందశతం ధనాని
వస్త్రాణి దివ్యాని విభూషణాని ।
కుటుంబవద్భ్యః శ్రుతశీలవద్భ్యో
ముదా ద్విజేభ్యో రఘువంశకేతుః ॥ ౮౨॥

అరుంధత్యై దదౌ సీతా ముఖ్యాన్యాభరణాని చ ।
రామో మాతుః సేవకేభ్యో దదౌ ధనమనేకధా ॥ ౮౩॥

స్వకాంతఃపురవాసిభ్యః సేవకేభ్యస్తథైవ చ ।
పౌరజానపదేభ్యశ్చ బ్రాహ్మణేభ్యః సహస్రశః ॥ ౮౪॥

లక్ష్మణోఽపి సుమిత్రాం తు కౌసల్యాయై సమర్పయత్ ।
ధనుష్పాణిః సమాగత్య రామస్యాగ్రే వ్యవస్థితః ॥ ౮౫॥

రామః సీతా లక్ష్మణశ్చ జగ్ముః సర్వే నృపాలయం ॥ ౮౬॥

శ్రీరామః సహ సీతయా నృపపథే గచ్ఛన్ శనైః సానుజః ।
పౌరాన్ జానపదాన్ కుతూహలదృశః సానందముద్వీక్షయన్ ।
శ్యామః కామసహస్రసుందరవపుః కాంత్యా దిశో భాసయన్ ।
పాదన్యాసపవిత్రితాఽఖిలజగత్ ప్రాపాలయం తత్పితుః ॥ ౮౭॥

ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే అయోధ్యాకాండే చతుర్థః సర్గః ॥ ౪॥

॥ పంచమః సర్గః ॥

ఆయాంతం నాగరా దృష్ట్వా మార్గే రామం సజానకీం ।
లక్ష్మణేన సమం వీక్ష్య ఊచుః సర్వే పరస్పరం ॥ ౧॥

కైకేయ్యా వరదానాది శ్రుత్వా దుఃఖసమావృతాః ।
బత రాజా దశరథః సత్యసంధం ప్రియం సుతం ॥ ౨॥

స్త్రీహేతోరత్యజత్కామీ తస్య సత్యవతా కుతః ।
కైకేయీ వా కథం దుష్టా రామం సత్యం ప్రియంకరం ॥ ౩॥

వివాసయామాస కథం క్రూరకర్మాఽతిమూఢధీః ।
హే జనా నాత్ర వస్తవ్యం గచ్ఛామోఽద్యైవ కాననం ॥ ౪॥

యత్ర రామః సభార్యశ్చ సానుజో గంతుమిచ్ఛతి ।
పశ్యంతు జానకీం సర్వే పాదచారేణ గచ్ఛతీం ॥ ౫॥

పుంభిః కదాచిద్దృష్ట్వా వా జానకీ లోకసుందరీ ।
సాపి పాదేన గచ్ఛంతీ జనసంఘేష్వనావృతా ॥ ౬॥

రామోఽపి పాదచారేణ గజాశ్వాదివివర్జితః ।

గచ్ఛతి ద్రక్ష్యథ విభుం సర్వలోకైకసుందరం ॥ ౭॥

రాక్షసీ కైకేయీనామ్నీ జాతా సర్వవినాశినీ ।
రామస్యాపి భవేద్దుఃఖం సీతాయాః పాదయానతః ॥ ౮॥

బలవాన్ విధిరేవాత్ర పుంప్రయత్నో హి దుర్బలః ।
ఇతి దుఃఖాకులే వృందే సాధూనాం మునిపుంగవః ॥ ౯॥

అబ్రవీద్వామదేవోఽథ సాధూనాం సంఘమధ్యగః ।
మానుశోచథ రామం వా సీతాం వా వచ్మి తత్త్వతః ॥ ౧౦॥

ఏష రమః పరో విష్ణురాదినారాయణః స్మృతః ।
ఏషా సా జానకీ లక్ష్మీర్యోగమాయేతి విశ్రుతా ॥ ౧౧॥

అసౌ శేషస్తమన్వేతి లక్ష్మణాఖ్యశ్చ సాంప్రతం ।
ఏష మాయాగుణైర్యుక్తస్తత్తదాకారవానివ ॥ ౧౨॥

ఏష ఏవ రజోయుక్తో బ్రహ్మాభూద్విశ్వభావనః ।
సత్త్వావిష్టస్తథా విష్ణుస్త్రిజగత్ప్రతిపాలకః ॥ ౧౩॥

ఏష రుద్రస్తామసోఽన్తే జగత్ప్రలయకారణం ।
ఏష మత్స్యః పురా భూత్వా భక్తం వైవస్వతం మనుం ॥ ౧౪॥

నావ్యారోప్య లయస్యాంతే పాలయామాస రాఘవః ।
సముద్రమథనే పూర్వం మందరే సుతలం గతే ॥ ౧౫॥

అధారయత్స్వపృష్ఠేఽద్రిం కూర్మరూపీ రఘూత్తమః ।
మహీ రసాతలం యాతా ప్రలయే సూకరోఽభవత్ ॥ ౧౬॥

తోలయామాస దంష్ట్రాగ్రే తాం క్షోణీం రఘునందనః ।
నారసింహం వపుః కృత్వా ప్రహ్లాదవరదః పురా ॥ ౧౭॥

త్రైలోక్యకంటకం రక్షః పాటయామాస తన్నఖైః ।
పుత్రరాజ్యం హృతం దృష్ట్వా హ్యదిత్యా యాచితః పురా ॥ ౧౮॥

వామనత్వముపాగమ్య యాచ్ఞయా చాహరత్పునః ।
దుష్టక్షత్రియభూభారనివృత్త్యై భార్గవోఽభవత్ ॥ ౧౯॥

స ఏవ జగతాం నాథ ఇదానీం రామతాం గతః ।
రావణాదీని రక్షాంసి కోటిశో నిహనిష్యతి ॥ ౨౦॥

మానుషేణైవ మరణం తస్య దృష్టం దురాత్మనః ।
రాజ్ఞా దశరథేనాపి తపసారాధితో హరిః ॥ ౨౧॥

పుత్రత్వాకాంక్షయా విష్ణోస్తదా పుత్రోఽభవద్ధరిః ।
స ఏవ విష్ణుః శ్రీరామో రావణాదివధాయ హి ॥ ౨౨॥

గంతాద్యైవ వనం రామో లక్ష్మణేన సహాయవాన్ ।
ఏషా సీతా హరేర్మాయా సృష్టిస్థిత్యంతకారిణీ ॥ ౨౩॥

రాజా వా కైకేయీ వాపి నాత్ర కారణమణ్వపి ।
పూర్వేద్యుర్నారదః ప్రాహ భూభారహరణాయ చ ॥ ౨౪॥

రామోఽప్యాహ స్వయం సాక్షాచ్ఛ్వో గమిష్యామ్యహం వనం ।
అతో రామం సముద్దిశ్య చింతాం త్యజత బాలిశాః ॥ ౨౫॥

రామరామేతి యే నిత్యం జపంతి మనుజా భువి ।
తేషాం మృత్యుభయాదీని న భవంతి కదాచన ॥ ౨౬॥

కా పునస్తస్య రామస్య దుఃఖశంకా మహాత్మనః ।
రామనామ్నైవ ముక్తిః స్యాత్కలౌ నాన్యేన కేనచిత్ ॥ ౨౭॥

మాయామానుషరూపేణ విడంబయతి లోకకృత్ ।
భక్తానాం భజనార్థాయ రావణస్య వధాయ చ ॥ ౨౮॥

రాజ్ఞశ్చాభీష్టసిద్ధ్యర్థం మానుషం వపురాశ్రితః ।
ఇత్యుక్త్వా విరరామాథ వామదేవో మాహాముని ॥ ౨౯॥

శ్రుత్వా తేఽపి ద్విజాః సర్వే రామం జ్ఞాత్వా హరిం విభుం ।
జహుర్హృత్సంశయగ్రంథిం రామమేవాన్వచింతయన్ ॥ ౩౦॥

య ఇదం చింతయేన్నిత్యం రహస్యం రామసీతయోః ।
తస్య రామే దృఢా భక్తిర్భవేద్విజ్ఞానపూర్వికా ॥ ౩౧॥

రహస్యం గోపనీయం వో యూయం వై రాఘవప్రియాః ।
ఇత్యుక్త్వా ప్రయయౌ విప్రస్తేఽపి రామం పరం విదుః ॥ ౩౨॥

తతో రామః సమావిశ్య పితృగేహమవారితః ।
సానుజః సీతయా గత్వా కైకేయీమిదమబ్రవీత్ ॥ ౩౩॥

ఆగతాః స్మో వయం మాతస్త్రయస్తే సమ్మతం వనం ।
గంతుం కృతధియః శీఘ్రమాజ్ఞాపయతు నః పితా ॥ ౩౪॥

ఇత్యుక్తా సహసోత్థాయ చీరాణి ప్రదదౌ స్వయం ।
రామాయ లక్ష్మణాయాథ సీతాయై చ పృథక్ పృథక్ ॥ ౩౫॥

రామస్తు వస్త్రాణ్యుత్సృజ్య వన్యచీరాణి పర్యధాత్ ।
లక్ష్మణోఽపి తథా చక్రే సీతా తన్న విజానతీ ॥ ౩౬॥

హస్తే గృహీత్వా రామస్య లజ్జయా ముఖమైక్షత ।
రామో గృహీత్వా తచ్చీరమంశుకే పర్యవేష్టయత్ ॥ ౩౭॥

తద్ దృష్ట్వా రురుదుః సర్వే రాజదారాః సమంతతః ।
వసిష్ఠస్తు తదాకర్ణ్య రుదితం భర్త్సయన్ రుషా ॥ ౩౮॥

కైకేయీం ప్రాహ దుర్వృత్తే రామ ఏవ త్వయా వృతః |
వనవాసాయ దుష్టే త్వం సీతాయై కిం ప్రయచ్ఛసి || ౩౯||

యది రామం సమన్వేతి సీతా భక్త్యా పతివ్రతా |
దివ్యాంబరధరా నిత్యం సర్వాభరణభూషితా || ౪౦||

రమయత్వనిశం రామం వనదుఃఖనివారిణీ |
రాజా దశరథోఽప్యాహ సుమంత్రం రథమానయ || ౪౧||

రథమారుహ్య గచ్ఛంతు వనం వనచరప్రియాః |
ఇత్యుక్త్వా రామమాలోక్య సీతాం చైవ సలక్ష్మణం || ౪౨||

దుఃఖాన్నిపతితో భూమౌ రురోదాశ్రుపరిప్లుతః |
ఆరురోహ రథం సీతా శీఘ్రం రామస్య పశ్యతః || ౪౩||

రామః ప్రదక్షిణం కృత్వా పితరం రథమారుహత్ |
లక్ష్మణః ఖడ్గయుగలం ధనుస్తూణీయుగం తథా || ౪౪||

గృహీత్వా రథమారుహ్య నోదయామాస సారథిం |
తిష్ఠ తిష్ఠ సుమంత్రేతి రాజా దశరథోఽబ్రవీత్ || ౪౫||

గచ్ఛ గచ్ఛేతి రామేణ నోదితోఽచోదయద్రథం |
రామే దూరం గతే రాజా మూర్చ్ఛితః ప్రాపతద్భువి || ౪౬||

పౌరాస్తు బాలవృద్ధాశ్చ వృద్ధా బ్రాహ్మణసత్తమాః |
తిష్ఠ తిష్ఠేతి రామేతి క్రోశంతో రథమన్వయుః || ౪౭||

రాజా రుదిత్వా సుచిరం మాం నయంతు గృహం ప్రతి |
కౌసల్యాయా రామమాతురిత్యాహ పరిచారకాన్ || ౪౮||

కించిత్కాలం భవేత్తత్ర జీవనం దుఃఖితస్య మే |
అత ఊర్ధ్వం న జీవామి చిరం రామం వినా కృతః || ౪౯||

తతో గృహం ప్రవిశ్యైవ కౌసల్యాయాః పపాత హ |
మూర్చ్ఛితశ్చ చిరాద్బుద్ధ్వా తూష్ణీమేవావతస్థివాన్ || ౫౦||

రామస్తు తమసాతీరం గత్వా తత్రావసత్సుఖీ |
జలం ప్రాశ్య నిరాహారో వృక్షమూలేఽస్వపద్విభుః || ౫౧||

సీతయా సహ ధర్మాత్మా ధనుష్పాణిస్తు లక్ష్మణః |
పాలయామాస ధర్మజ్ఞః సుమంత్రేణ సమన్వితః || ౫౨||

పౌరాః సర్వే సమాగత్య స్థితాస్తస్యావిదూరతః |
శక్తా రామం పురం నేతుం నో చేద్గచ్ఛామహే వనం || ౫౩||

ఇతి నిశ్చయమాజ్ఞాయ తేషాం రామోఽతివిస్మితః |
నాహం గచ్ఛామి నగరమేతే వై క్లేశభాగినః || ౫౪||

భవిష్యంతీతి నిశ్చిత్య సుమంత్రమిదమబ్రవీత్ ।
ఇదానీమేవ గచ్ఛామః సుమంత్ర రథమానయ ॥ ౫౫॥

ఇత్యాజ్ఞప్తః సుమంత్రోఽపి రథం వాహైరయోజయత్ ।
ఆరుహ్య రామః సీతా చ లక్ష్మణోఽపి యయుర్ద్రుతం ॥ ౫౬॥

అయోధ్యాభిముఖం గత్వా కించిద్దూరం తతో యయుః ।
తేఽపి రామమదృష్ట్వైవ ప్రాతరుత్థాయ దుఃఖితాః ॥ ౫౭॥

రథనేమిగతం మార్గం పశ్యంతస్తే పురం యయుః ।
హృది రామం ససీతం తే ధ్యాయంతస్తస్థురన్వహం ॥ ౫౮॥

సుమంత్రోఽపి రథం శీఘ్రం నోదయామాస సాదరం ।
స్ఫీతాన్ జనపదాన్ పశ్యన్ రామః సీతాసమన్వితః ॥ ౫౯॥

గంగాతీరం సమాగచ్ఛచ్ఛృంగవేరావిదూరతః ।
గంగాం దృష్ట్వా నమస్కృత్య స్నాత్వా సానందమానసః ॥ ౬౦॥

శింశపావృక్షమూలే స నిషసాద రఘూత్తమః ।
తతో గుహో జనైః శ్రుత్వా రామాగమమహోత్సవం ॥ ౬౧॥

సఖాయం స్వామినం ద్రష్టుం హర్షాత్తూర్ణం సమాపతత్ ।
ఫలాని మధుపుష్పాది గృహీత్వా భక్తిసంయుతః ॥ ౬౨॥

రామస్యాగ్రే వినిక్షిప్య దండవత్ప్రాపతద్భువి ।
గుహముత్థాప్య తం తూర్ణం రాఘవః పరిషస్వజే ॥ ౬౩॥

సంపృష్టకుశలో రామం గుహః ప్రాంజలిరబ్రవీత్ ।
ధన్యోఽహమద్య మే జన్మ నైషాదం లోకపావన ॥ ౬౪॥

బభూవ పరమానందః స్పృష్ట్వా తేఽఙ్గం రఘూత్తమ ।
నైషాదరాజ్యమేతత్తే కింకరస్య రఘూత్తమ ॥ ౬౫॥

త్వదధీనం వసన్నత్ర పాలయాస్మాన్ రఘూద్వహ ।
ఆగచ్ఛ యామో నగరం పావనం కురు మే గృహం ॥ ౬౬॥

గృహాణ ఫలమూలాని త్వదర్థం సంచితాని మే ।
అనుగృహ్ణీష్వ భగవన్ దాసస్తేఽహం సురోత్తమ ॥ ౬౭॥

రామస్తమాహ సుప్రీతో వచనం శృణు మే సఖే ।
న వేక్ష్యామి గృహం గ్రామం నవ వర్షాణి పంచ చ ॥ ౬౮॥

దత్తమన్యేన నో భుంజే ఫలమూలాది కించన ।
రాజ్యం మమైతత్తే సర్వం త్వం సఖా మేఽతివల్లభః ॥ ౬౯॥

వటక్షీరం సమానాయ్య జటాముకుటమాదరాత్ ।
బబంధ లక్ష్మణేనాథ సహితో రఘునందనః ॥ ౭౦॥

జలమాత్రం తు సంప్రాశ్య సీతయా సహ రాఘవః ।
ఆస్తృతం కుశపర్ణాద్యైః శయనం లక్ష్మణేన హి ॥ ౨౧॥

ఉవాస తత్ర నగరప్రాసాదాగ్రే యథా పురా ।
సుష్వాప తత్ర వైదేహ్యా పర్యంక ఇవ సంస్కృతే ॥ ౨౨॥

తతోఽవిదూరే పరిగృహ్య చాపం
సబాణతూణీరధనుః స లక్ష్మణః ।
రరక్ష రామం పరితో విపశ్యన్
గుహేన సార్ధం సశరాసనేన ॥ ౨౩॥

ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే అయోధ్యాకాండే పంచమః సర్గః ॥ ౫॥

॥ షష్ఠః సర్గః ॥

సుప్తం రామం సమాలోక్య గుహః సోఽశ్రుపరిప్లుతః ।
లక్ష్మణం ప్రాహ వినయాద్ భ్రాతః పశ్యసి రాఘవం ॥ ౧॥

శయానం కుశపత్రౌఘసంస్తరే సీతయా సహ ।
యః శేతే స్వర్ణపర్యంకే స్వాస్తీర్ణే భవనోత్తమే ॥ ౨॥

కైకేయీ రామదుఃఖస్య కారణం విధినా కృతా ।
మంథరాబుద్ధిమాస్థాయ కైకేయీ పాపమాచరత్ ॥ ౩॥

తచ్ఛ్రుత్వా లక్ష్మణః ప్రాహ సఖే శృణు వచో మమ ।
కః కస్య హేతుర్దుఃఖస్య కశ్చ హేతుః సుఖస్య చ ॥ ౪॥

స్వపూర్వార్జితకర్మైవ కారణం సుఖదుఃఖయోః ॥ ౫॥

సుఖస్య దుఃఖస్య న కోఽపి దాతా
పరో దదాతీతి కుబుద్ధిరేషా ।
అహం కరోమీతి వృథాభిమానః
స్వకర్మసూత్రగ్రథితో హి లోకః ॥ ౬॥

సుహృన్మిత్రార్యుదాసీనద్వేష్యమధ్యస్థబాంధవాః ।
స్వయమేవాచరన్ కర్మ తథా తత్ర విభావ్యతే ॥ ౭॥

సుఖం వా యది వా దుఃఖం స్వకర్మవశగో నరః ।
యద్యద్యథాగతం తత్తద్ భుక్త్వా స్వస్థమనా భవేత్ ॥ ౮॥

న మే భోగాగమే వాంఛా న మే భోగవివర్జనే ।
ఆగచ్ఛత్వథ మాగచ్ఛత్వభోగవశగో భవేత్ ॥ ౯॥

స్వస్మిన్ దేశే చ కాలే చ యస్మాద్వా యేన కేన వా ।
కృతం శుభాశుభం కర్మ భోజ్యం తత్తత్ర నాన్యథా ॥ ౧౦॥

అలం హర్షవిషాదాభ్యాం శుభాశుభఫలోదయే ।
విధాత్రా విహితం యద్యత్తదలంఘ్యం సురాసురైః ॥ ౧౧॥

సర్వదా సుఖదుఃఖాభ్యాం నరః ప్రత్యవరుధ్యతే ।
శరీరం పుణ్యపాపాభ్యాముత్పన్నం సుఖదుఃఖవత్ ॥ ౧౨॥

సుఖస్యానంతరం దుఃఖం దుఃఖస్యానంతరం సుఖం ।
ద్వయమేతద్ధి జంతూనామలంఘ్యం దినరాత్రివత్ ॥ ౧౩॥

సుఖమధ్యే స్థితం దుఃఖం దుఃఖమధ్యే స్థితం సుఖం ।
ద్వయమన్యోన్యసంయుక్తం ప్రోచ్యతే జలపంకవత్ ॥ ౧౪॥

తస్మాద్ధైర్యేణ విద్వాంస ఇష్టానిష్టోపపత్తిషు ।
న హృష్యంతి న ముహ్యంతి సమం మాయేతి భావనాత్ ॥ ౧౫॥

గుహలక్ష్మణయోరేవం భాషతోర్విమలం నభః ।
బభూవ రామః సలిలం స్పృష్ట్వా ప్రాతః సమాహితః ॥ ౧౬॥

ఉవాచ శీఘ్రం సుదృఢం నావమానయ మే సఖే ।
శ్రుత్వా రామస్య వచనం నిషాదాధిపతిర్గుహః ॥ ౧౭॥

స్వయమేవ దృఢం నావమానినాయ సులక్షణాం ।
స్వామిన్నారుహ్యతాం నౌకాం సీతయా లక్ష్మణేన చ ॥ ౧౮॥

వాహయే జ్ఞాతిభిః సార్ధమహమేవ సమాహితః ।
తథేతి రాఘవః సీతామారోప్య శుభలక్షణాం ॥ ౧౯॥

గుహస్య హస్తావాలంబ్య స్వయం చారోహదచ్యుతః ।
ఆయుధాదీన్ సమారోప్య లక్ష్మణోఽప్యారురోహ చ ॥ ౨౦॥

గుహస్తాన్ వాహయామాస జ్ఞాతిభిః సహితః స్వయం ।
గంగామధ్యే గతాం గంగాం ప్రార్థయామాస జానకీ ॥ ౨౧॥

దేవి గంగే నమస్తుభ్యం నివృత్తా వనవాసతః ।
రామేణ సహితాహం త్వాం లక్ష్మణేన చ పూజయే ॥ ౨౨॥

సురామాన్సోపహారైశ్చ నానాబలిభిరాదృతా ।
ఇత్యుక్త్వా పరకూలం తౌ శనైరుత్తీర్య జగ్మతుః ॥ ౨౩॥

గుహోఽపి రాఘవం ప్రాహ గమిష్యామి త్వయా సహ ।
అనుజ్ఞాం దేహి రాజేంద్ర నో చేత్ప్రాణాన్స్త్యజామ్యహం ॥ ౨౪॥

శ్రుత్వా నైషాదివచనం శ్రీరామస్తమథాబ్రవీత్ ।
చతుర్దశ సమాః స్థిత్వా దండకే పునరప్యహం ॥ ౨౫॥

ఆయాస్యామ్యుదితం సత్యం నాసత్యం రామభాషితం |
ఇత్యుక్త్వాలింగ్య తం భక్తం సమాశ్వాస్య పునః పునః || ౨౬||

నివర్తయామాస గుహం సోఽపి కృచ్ఛ్రాద్యయౌ గృహం || ౨౭||

తత్ర మేధ్యం మృగం హత్వా పక్త్వా హుత్వా చ తే త్రయః |
భుక్త్వా వృక్షతలే సుప్త్వా సుఖమాసత తాం నిశాం || ౨౮||

తతో రామస్తు వైదేహ్యా లక్ష్మణేన సమన్వితః |
భరద్వాజాశ్రమపదం గత్వా బహిరుపస్థితః |
తత్రైకం వటుకం దృష్ట్వా రామః ప్రాహ చ హే వటో || ౨౯||

రామో దాశరథిః సీతాలక్ష్మణాభ్యాం సమన్వితః |
ఆస్తే బహిర్వనస్యేతి హ్యుచ్యతాం మునిసన్నిధౌ || ౩౦||

తచ్ఛ్రుత్వా సహసా గత్వా పాదయోః పతితో మునేః |
స్వామిన్ రామః సమాగత్య వనాద్బహిరవస్థితః || ౩౧||

సభార్యః సానుజః శ్రీమానాహ మాం దేవసన్నిభః |
భరద్వాజాయ మునయే జ్ఞాపయస్వ యథోచితం || ౩౨||

తచ్ఛ్రుత్వా సహసోత్థాయ భరద్వాజో మునీశ్వరః |
గృహీత్వార్ఘ్యం చ పాద్యం చ రామసామీప్యమాయయౌ || ౩౩||

దృష్ట్వా రామం యథాన్యాయం పూజయిత్వా సలక్ష్మణం |
ఆహ మే పర్ణశాలాం భో రామ రాజీవలోచన || ౩౪||

ఆగచ్ఛ పాదరజసా పునీహి రఘునందన |
ఇత్యుక్త్వోటజమానీయ సీతయా సహ రఘూవౌ || ౩౫||

భక్త్యా పునః పూజయిత్వా చకారాతిథ్యముత్తమం |
అద్యాహం తపసః పారం గతోఽస్మి తవ సంగమాత్ || ౩౬||

జ్ఞాతం రామ తవోదంతం భూతం చాగామికం చ యత్ |
జానామి త్వాం పరాత్మానం మాయయా కార్యమానుషం || ౩౭||

యదర్థమవతీర్ణోఽసి ప్రార్థితో బ్రహ్మణా పురా |
యదర్థం వనవాసస్తే యత్కరిష్యసి వై పురః || ౩౮||

జానామి జ్ఞానదృష్ట్యాహం జాతయా త్వదుపాసనాత్ |
ఇతః పరం త్వాం కిం వక్ష్యే కృతార్థోఽహం రఘూత్తమ || ౩౯||

యస్త్వాం పశ్యామి కాకుత్స్థం పురుషం ప్రకృతేః పరం |
రామస్తమభివాద్యాహ సీతాలక్ష్మణసంయుతః || ౪౦||

అనుగ్రాహ్యాస్త్వయా బ్రహ్మన్వయం క్షత్రియబాంధవాః |
ఇతి సంభాష్య తేఽన్యోన్యముషిత్వా మునిసన్నిధౌ || ౪౧||

ప్రాతరుత్థాయ యమునాముత్తీర్య మునివారకైః ।
కృతాప్లవేన మునినా దృష్టమార్గేణ రాఘవః ॥ ౪౨॥

ప్రయయౌ చిత్రకూటాద్రిం వాల్మీకేర్యత్ర చాశ్రమః ।
గత్వా రామోఽథ వాల్మీకేరాశ్రమం ఋషిసంకులం ॥ ౪౩॥

నానామృగద్విజాకీర్ణం నిత్యపుష్పఫలాకులం ।
తత్ర దృష్ట్వా సమాసీనం వాల్మీకిం మునిసత్తమం ॥ ౪౪॥

ననామ శిరసా రామో లక్ష్మణేన చ సీతయా ।
దృష్ట్వా రామం రమానాథం వాల్మీకిర్లోకసుందరం ॥ ౪౫॥

జానకీలక్ష్మణోపేతం జటాముకుటమండితం ।
కందర్పసదృశాకారం కమనీయాంబుజేక్షణం ॥ ౪౬॥

దృష్ట్వైవ సహసోత్థాయ విస్మయానిమిషేక్షణః ।
ఆలింగ్య పరమానందం రామం హర్షాశ్రులోచనః ॥ ౪౭॥

పూజయిత్వా జగత్పూజ్యం భక్త్యార్ఘ్యాదిభిరాదృతః ।
ఫలమూలైః స మధురైర్భోజయిత్వా చ లాలితః ॥ ౪౮॥

రాఘవః ప్రాంజలిః ప్రాహ వాల్మీకిం వినయాన్వితః ।
పితురాజ్ఞాం పురస్కృత్య దండకానాగతా వయం ॥ ౪౯॥

భవంతో యది జానంతి కిం వక్ష్యామోఽత్ర కారణం ।
యత్ర మే సుఖవాసాయ భవేత్స్థానం వదస్వ తత్ ॥ ౫౦॥

సీతయా సహితః కాలం కించిత్తత్ర నయామ్యహం ।
ఇత్యుక్తో రాఘవేణాసౌ మునిః సస్మితమబ్రవీత్ ॥ ౫౧॥

త్వమేవ సర్వలోకానాం నివాసస్థానముత్తమం ।
తవాపి సర్వభూతాని నివాససదనాని హి ॥ ౫౨॥

ఏవం సాధారణం స్థానముక్తం తే రఘునందన ।
సీతయా సహితస్యేతి విశేషం పృచ్ఛతస్తవ ।
తద్వక్ష్యామి రఘుశ్రేష్ఠ యత్తే నియతమందిరం ॥ ౫౩॥

శాంతానాం సమదృష్టీనామద్వేష్టౄణాం చ జంతుషు ।
త్వామేవ భజతాం నిత్యం హృదయం తేఽధిమందిరం ॥ ౫౪॥

ధర్మాధర్మాన్ పరిత్యజ్య త్వామేవ భజతోఽనిశం ।
సీతయా సహ తే రామ తస్య హృత్సుఖమందిరం ॥ ౫౫॥

త్వన్మంత్రజాపకో యస్తు త్వామేవ శరణం గతః ।
నిర్ద్వంద్వో నిఃస్పృహస్తస్య హృదయం తే సుమందిరం ॥ ౫౬॥

నిరహంకారిణః శాంతా యే రాగద్వేషవర్జితాః ।

సమలోష్టాశ్మకనకాస్తేషాం తే హృదయం గృహం ॥ ౩౭॥

త్వయి దత్తమనోబుద్ధిర్యః సంతుష్టః సదా భవేత్ ।
త్వయి సంత్యక్తకర్మా యస్తన్మనస్తే శుభం గృహం ॥ ౩౮॥

యో న ద్వేష్ట్యప్రియం ప్రాప్య ప్రియం ప్రాప్య న హృష్యతి ।
సర్వం మాయేతి నిశ్చిత్య త్వాం భజేత్తన్మనో గృహం ॥ ౩౯॥

షడ్భావాదివికారాన్ యో దేహే పశ్యతి నాత్మని ।
క్షుత్తృట్ సుఖం భయం దుఃఖం ప్రాణబుద్ధ్యోర్నిరీక్షతే ॥ ౬౦॥

సంసారధర్మైర్నిర్ముక్తస్తస్య తే మానసం గృహం ॥ ౬౧॥

పశ్యంతి యే సర్వగుహాశయస్థం
త్వాం చిద్ఘనం సత్యమనంతమేకం ।
అలేపకం సర్వగతం వరేణ్యం
తేషాం హృదబ్జే సహ సీతయా వస ॥ ౬౨॥

నిరంతరాభ్యాసదృఢీకృతాత్మనాం
త్వత్పాదసేవాపరినిష్ఠితానాం ।
త్వన్నామకీర్త్యా హతకల్మషాణాం
సీతాసమేతస్య గృహం హృదబ్జే ॥ ౬౩॥

రామ త్వన్నామమహిమా వర్ణ్యతే కేన వా కథం ।
యత్ప్రభావాదహం రామ బ్రహ్మర్షిత్వమవాప్తవాన్ ॥ ౬౪॥

అహం పురా కిరాతేషు కిరాతైః సహ వర్ధితః ।
జన్మమాత్రద్విజత్వం మే శూద్రాచారరతః సదా ॥ ౬౫॥

శూద్రాయాం బహవః పుత్రా ఉత్పన్నా మేఽజితాత్మనః ।
తతశ్చోరైశ్చ సంగమ్య చోరోఽహమభవం పురా ॥ ౬౬॥

ధనుర్బాణధరో నిత్యం జీవానామంతకోపమః ।
ఏకదా మునయః సప్త దృష్టా మహతి కాననే ॥ ౬౭॥

సాక్షాన్మయా ప్రకాశంతో జ్వలనార్కసమప్రభాః ।
తానన్వధావం లోభేన తేషాం సర్వపరిచ్ఛదాన్ ॥ ౬౮॥

గ్రహీతుకామస్తత్రాహం తిష్ఠ తిష్ఠేతి చాబ్రవం ।
దృష్ట్వా మాం మునయోఽపృచ్ఛన్ కిమాయాసి ద్విజాధమ ॥ ౬౯॥

అహం తానబ్రవం కించిదాదాతుం మునిసత్తమాః ।
పుత్రదారాదయః సంతి బహవో మే బుభుక్షితాః ॥ ౭౦॥

తేషాం సంరక్షణార్థాయ చరామి గిరికాననే ।
తతో మామూచురవ్యగ్రాః పృచ్ఛ గత్వా కుటుంబకం ॥ ౭౧॥

యో యో మయా ప్రతిదినం క్రియతే పాపసంచయః ।
యూయం తద్భాగినః కిం వా నేతి వేతిపృథక్పృథక్ ॥ ౭౨॥

వయం స్థాస్యామహే తావదాగమిష్యసి నిశ్చయః ।
తథేత్యుక్త్వా గృహం గత్వా మునిభిర్యదుదీరితం ॥ ౭౩॥

అపృచ్ఛం పుత్రదారాదీన్స్తై రుక్తోఽహం రఘూత్తమ ।
పాపం తవైవ తత్సర్వం వయం తు ఫలభాగినః ॥ ౭౪॥

తచ్ఛ్రుత్వా జాతనిర్వేదో విచార్య పునరాగమం ।
మునయో యత్ర తిష్ఠంతి కరుణాపూర్ణమానసాః ॥ ౭౫॥

మునీనాం దర్శనాదేవ శుద్ధాంతఃకరణోఽభవం ।
ధనురాదీన్ పరిత్యజ్య దండవత్పతితోఽస్మ్యహం ॥ ౭౬॥

రక్షధ్వం మాం మునిశ్రేష్ఠా గచ్ఛంతం నిరయార్ణవం ।
ఇత్యగ్రే పతితం దృష్ట్వా మామూచుర్మునిసత్తమాః ॥ ౭౭॥

ఉత్తిష్ఠోత్తిష్ఠ భద్రం తే సఫలః సత్సమాగమః ।
ఉపదేక్ష్యామహే తుభ్యం కించిత్తేనైవ మోక్ష్యసే ॥ ౭౮॥

పరస్పరం సమాలోచ్య దుర్వృత్తోయం ద్విజాధమః ।
ఉపేక్ష్య ఏవ సద్వృత్తైస్తథాపి శరణం గతః ।
రక్షణీయః ప్రయత్నేన మోక్షమార్గోపదేశతః ॥ ౭౯॥

ఇత్యుక్త్వా రామ తే నామ వ్యత్యస్తాక్షరపూర్వకం ।
ఏకాగ్రమనసాత్రైవ మరేతి జప సర్వదా ॥ ౮౦॥

ఆగచ్ఛామః పునర్యావత్తావదుక్తం సదా జప ।
ఇత్యుక్త్వా ప్రయయుః సర్వే మునయో దివ్యదర్శనాః ॥ ౮౧॥

అహం యథోపదిష్టం తైస్తథాకరవమంజసా ।
జపన్నేకాగ్రమనసా బాహ్యం విస్మృతవానహం ॥ ౮౨॥

ఏవం బహుతిథే కాలే గతే నిశ్చలరూపిణః ।
సర్వసంగవిహీనస్య వల్మీకోఽభూన్మమోపరి ॥ ౮౩॥

తతో యుగసహస్రాంతే ఋషయః పునరాగమన్ ।
మామూచుర్నిష్క్రమస్వేతి తచ్ఛ్రుత్వా తూర్ణముత్థితః ॥ ౮౪॥

వల్మీకాన్నిర్గతశ్చాహం నీహారాదివ భాస్కరః ।
మామప్యాహుర్మునిగణా వాల్మీకిస్త్వం మునీశ్వర ॥ ౮౫॥

వల్మీకాత్సంభవో యస్మాద్ ద్వితీయం జన్మ తేఽభవత్ ।
ఇత్యుక్త్వా తే యయుర్దివ్యగతిం రఘుకులోత్తమ ॥ ౮౬॥

అహం తే రామ నామ్నశ్చ ప్రభావాదీదృశోఽభవం ।

అద్య సాక్షాత్ప్రపశ్యామి ససీతం లక్ష్మణేన చ ॥ ౮౭॥

రామం రాజీవపత్రాక్షం త్వాం ముక్తో నాత్ర సంశయః ।
ఆగచ్ఛ రామ భద్రం తే స్థలం వై దర్శయామ్యహం ॥ ౮౮॥

ఏవముక్త్వా మునిః శ్రీమాన్లక్ష్మణేన సమన్వితః ।
శిష్యైః పరివృతో గత్వా మధ్యే పర్వతగంగయోః ॥ ౮౯॥

తత్ర శాలాం సువిస్తీర్ణాం కారయామాస వాసభూః ।
ప్రాక్పశ్చిమం దక్షిణోదక్ శోభనం మందిరద్వయం ॥ ౯౦॥

జానక్యా సహితో రామో లక్ష్మణేన సమన్వితః ।
తత్ర తే దేవసదృశా హ్యవసన్ భవనోత్తమే ॥ ౯౧॥

వాల్మీకినా తత్ర సుపూజితోఽయం
రామః ససీతః సహ లక్ష్మణేన ।
దేవైర్మునీంద్రైః సహితో ముదాస్తే
స్వర్గే యథా దేవపతిః సశచ్యా ॥ ౯౨॥

ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే అయోధ్యాకాండే షష్ఠః సర్గః ॥ ౬॥

॥ సప్తమః సర్గః ॥

సుమంత్రోఽపి తదాయోధ్యాం దినాంతే ప్రవివేశ హ ।
వస్త్రేణ ముఖమాచ్ఛాద్య బాష్పాకులితలోచనః ॥ ౧॥

బహిరేవ రథం స్థాప్య రాజానం ద్రష్టుమాయయౌ ।
జయశబ్దేన రాజానం స్తుత్వా తం ప్రణనామ హ ॥ ౨॥

తతో రాజా నమంతం తం సుమంత్రం విహ్వలోఽబ్రవీత్ ।
సుమంత్ర రామః కుత్రాస్తే సీతయా లక్ష్మణేన చ ॥ ౩॥

కుత్ర త్యక్తస్త్వయా రామః కిం మాం పాపినమబ్రవీత్ ।
సీతా వా లక్ష్మణో వాపి నిర్దయం మాం కిమబ్రవీత్ ॥ ౪॥

హా రామ హా గుణనిధే హా సీతే ప్రియవాదిని ।
దుఃఖార్ణవే నిమగ్నం మాం మ్రియమాణం న పశ్యసి ॥ ౫॥

విలప్యైవం చిరం రాజా నిమగ్నో దుఃఖసాగరే ।
ఏవం మంత్రీ రుదంతం తం ప్రాంజలిర్వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౬॥

రామః సీతా చ సౌమిత్రిర్మయా నీతా రథేన తే ।
శృంగవేరపురాభ్యాశే గంగాకూలే వ్యవస్థితాః ॥ ౭॥

గుహేన కించిదానీతం ఫలమూలాదికం చ యత్ |
స్పృష్ట్వా హస్తేన సంప్రీత్యా నాగ్రహీద్విససర్జ తత్ || ౮||

వటక్షీరం సమానాయ్య గుహేన రఘునందనః |
జటాముకుటమాబధ్య మామాహ నృపతే స్వయం || ౯||

సుమంత్ర బ్రూహి రాజానం శోకస్తేఽస్తు న మత్కృతే |
సాకేతాదధికం సౌఖ్యం విపినే నో భవిష్యతి || ౧౦||

మాతుర్మే వందనం బ్రూహి శోకం త్యజతు మత్కృతే |
ఆశ్వాసయతు రాజానం వృద్ధం శోకపరిప్లుతం || ౧౧||

సీతా చాశ్రుపరీతాక్షీ మామాహ నృపసత్తమ |
దుఃఖగద్గదయా వాచా రామం కించిదవేక్షతీ || ౧౨||

సాష్టాంగం ప్రణిపాతం మే బ్రూహి శ్వశ్రోః పదాంబుజే |
ఇతి ప్రరుదతీ సీతా గతా కించిదవాఙ్ముఖీ || ౧౩||

తతస్తేఽశ్రుపరీతాక్షా నావమారురుహుస్తదా |
యావద్గంగాం సముత్తీర్య గతాస్తావదహం స్థితః || ౧౪||

తతో దుఃఖేన మహతా పునరేవాహమాగతః |
తతో రుదంతీ కౌసల్యా రాజానమిదమబ్రవీత్ || ౧౫||

కైకేయ్యై ప్రియభార్యాయై ప్రసన్నో దత్తవాన్ వరం |
త్వం రాజ్యం దేహి తస్యైవ మత్పుత్రః కిం వివాసితః || ౧౬||

కృత్వా త్వమేవ తత్సర్వమిదానీం కిం ను రోదిషి |
కౌసల్యావచనం శ్రుత్వా క్షతే స్పృష్ట ఇవాగ్నినా || ౧౭||

పునః శోకాశ్రుపూర్ణాక్షః కౌసల్యామిదమబ్రవీత్ |
దుఃఖేన మ్రియమాణం మాం కిం పునర్దుఃఖయస్యలం || ౧౮||

ఇదానీమేవ మే ప్రాణా ఉత్క్రమిష్యంతి నిశ్చయః |
శప్తోఽహం బాల్యభావేన కేనచిన్మునినా పురా || ౧౯||

పురాహం యౌవనే దృప్తశ్చాపబాణధరో నిశి |
అచరం మృగయాసక్తో నద్యాస్తీరే మహావనే || ౨౦||

తత్రార్ధరాత్రసమయే మునిః కశ్చిత్తృషార్దితః |
పిపాసార్దితయోః పిత్రోర్జలమానేతుముద్యతః |
అపూరయజ్జలే కుంభం తదా శబ్దోఽభవన్మహాన్ || ౨౧||

గజః పిబతి పానీయమితి మత్వా మహానిశి |
బాణం ధనుషి సంధాయ శబ్దవేధినమక్షిపం || ౨౨||

హా హతోఽస్మీతి తత్రాభూచ్ఛబ్దో మానుషసూచకః |

కస్యాపి న కృతో దోషో మయా కేన హతో విధే ॥ ౨౩॥

ప్రతీక్షతే మాం మాతా చ పితా చ జలకాంక్షయా ।
తచ్ఛ్రుత్వా భయసంత్రస్తస్తతోఽహం పౌరుషం వచః ॥ ౨౪॥

శనైర్గత్వాథ తత్పార్శ్వం స్వామిన్ దశరథోఽస్మ్యహం ।
అజానతా మయా విద్ధస్త్రాతుమర్హసి మాం మునే ॥ ౨౫॥

ఇత్యుక్త్వా పాదయోస్తస్య పతితో గద్గదాక్షరః ।
తదా మామాహ స మునిర్మా భైషీర్నృపసత్తమ ॥ ౨౬॥

బ్రహ్మహత్యా స్పృశేన్న త్వాం వైశ్యోఽహం తపసి స్థితః ।
పితరౌ మాం ప్రతీక్షేతే క్షుత్తృడ్భ్యాం పరిపీడితౌ ॥ ౨౭॥

తయోస్త్వముదకం దేహి శీఘ్రమేవావిచారయన్ ।
న చేత్త్వాం భస్మసాత్కుర్యాత్పితా మే యది కుప్యతి ॥ ౨౮॥

జలం దత్త్వా తు తౌ నత్వా కృతం సర్వం నివేదయ ।
శల్యముద్ధర మే దేహాత్ప్రాణాన్స్త్యక్ష్యామి పీడితః ॥ ౨౯॥

ఇత్యుక్తో మునినా శీఘ్రం బాణముత్పాట్య దేహతః ।
సజలం కలశం ధృత్వా గతోఽహం యత్ర దంపతీ ॥ ౩౦॥

అతివృద్ధావంధదృశౌ క్షుత్పిపాసార్దితౌ నిశి ।
నాయాతి సలిలం గృహ్య పుత్రః కిం వాత్ర కారణం ॥ ౩౧॥

అనన్యగతికౌ వృద్ధౌ శోచ్యౌ తృట్పరిపీడితౌ ।
ఆవాముపేక్షతే కిం వా భక్తిమానావయోః సుతః ॥ ౩౨॥

ఇతి చింతావ్యాకులౌ తౌ మత్పాదన్యాసజం ధ్వనిం ।
శ్రుత్వా ప్రాహ పితా పుత్ర కిం విలంబః కృతస్త్వయా ॥ ౩౩॥

దేహ్యావయోః సుపానీయం పిబ త్వమపి పుత్రక ।
ఇత్యేవం లపతోర్భీత్యా సకాశమగమం శనైః ॥ ౩౪॥

పాదయోః ప్రణిపత్యాహమబ్రవం వినయాన్వితః ।
నాహం పుత్రస్త్వయోధ్యాయా రాజా దశరథోఽస్మ్యహం ॥ ౩౫॥

పాపోఽహం మృగయాసక్తో రాత్రౌ మృగవిహింసకః ।
జలావతారాద్దూరేఽహం స్థిత్వా జలగతం ధ్వనిం ॥ ౩౬॥

శ్రుత్వాహం శబ్దవేధిత్వాదేకం బాణమథాత్యజం ।
హతోఽస్మీతి ధ్వనిం శ్రుత్వా భయాత్తత్రాహమాగతః ॥ ౩౭॥

జటాం వికీర్య పతితం దృష్ట్వాహం మునిదారకం ।
భీతో గృహీత్వా తత్పాదౌ రక్ష రక్షేతి చాబ్రవం ॥ ౩౮॥

మా భైషీరితి మాం ప్రాహ బ్రహ్మహత్యాభయం న తే ।
మత్పిత్రోః సలిలం దత్త్వా నత్వా ప్రార్థయ జీవితం ॥ ౩౯॥

ఇత్యుక్తో మునినా తేన హ్యాగతో మునిహింసకః ।
రక్షేతాం మాం దయాయుక్తౌ యువాం హి శరణాగతం ॥ ౪౦॥

ఇతి శ్రుత్వా తు దుఃఖార్తౌ విలప్య బహు శోచ్య తం ।
పతితో నౌ సుతో యత్ర నయ తత్రావిలంబయన్ ॥ ౪౧॥

తతో నీతౌ సుతో యత్ర మయా తౌ వృద్ధదంపతీ ।
స్పృష్ట్వా సుతం తౌ హస్తాభ్యాం బహుశోఽథ విలేపతుః ॥ ౪౨॥

హాహేతి క్రందమానౌ తౌ పుత్ర పుత్రేత్యవోచతాం ।
జలం దేహీతి పుత్రేతి కిమర్థం న దదాస్యలం ॥ ౪౩॥

తతో మామూచతుః శీఘ్రం చితిం రచయ భూపతే ।
మయా తదైవ రచితా చితిస్తత్ర నివేశితాః ।
త్రయస్తత్రాగ్నిరుత్సృష్టో దగ్ధాస్తే త్రిదివం యయుః ॥ ౪౪॥

తత్ర వృద్ధః పితా ప్రాహ త్వమప్యేవం భవిష్యసి ।
పుత్రశోకేన మరణం ప్రాప్స్యసే వచనాన్మమ ॥ ౪౫॥

స ఇదానీం మమ ప్రాప్తః శాపకాలోఽనివారితః ।
ఇత్యుక్త్వా విలలాపాథ రాజా శోకసమాకులః ॥ ౪౬॥

హా రామ పుత్ర హా సీతే హా లక్ష్మణ గుణాకర ।
త్వద్వియోగాదహం ప్రాప్తో మృత్యుం కైకేయిసంభవం ॥ ౪౭॥

వదన్నేవం దశరథః ప్రాణాన్స్త్యక్త్వా దివం గతః ।
కౌసల్యా చ సుమిత్రా చ తథాన్యా రాజయోషితః ॥ ౪౮॥

చుక్రుశుశ్చ విలేపుశ్చ ఉరస్తాడనపూర్వకం ।
వసిష్ఠః ప్రయయౌ తత్ర ప్రాతర్మంత్రిభిరావృతః ॥ ౪౯॥

తైలద్రోణ్యాం దశరథం క్షిప్త్వా దూతానథాబ్రవీత్ ।
గచ్ఛత త్వరితం సాశ్వా యుధాజిన్నగరం ప్రతి ॥ ౫౦॥

తత్రాస్తే భరతః శ్రీమాంఛత్రుఘ్నసహితః ప్రభుః ।
ఉచ్యతాం భరతః శీఘ్రమాగచ్ఛేతి మమాజ్ఞయా ॥ ౫౧॥

అయోధ్యాం ప్రతి రాజానం కైకేయీం చాపి పశ్యతు ।
ఇత్యుక్తాస్త్వరితం దూతా గత్వా భరతమాతులం ॥ ౫౨॥

యుధాజితం ప్రణమ్యోచుర్భరతం సానుజం ప్రతి ।
వసిష్ఠస్త్వబ్రవీద్రాజన్ భరతః సానుజః ప్రభుః ॥ ౫౩॥

శీఘ్రమాగచ్ఛతు పురీమయోధ్యామవిచారయన్ ।

ఇత్యాజ్ఞప్తోఽథ భరతస్త్వరితం భయవిహ్వలః ॥ ౫౪॥

ఆయయౌ గురుణాదిష్టః సహ దూతైస్తు సానుజః ।
రాజ్ఞో వా రాఘవస్యాపి దుఃఖం కించిదుపస్థితం ॥ ౫౫॥

ఇతి చింతాపరో మార్గే చింతయన్నగరం యయౌ ।
నగరం భ్రష్టలక్ష్మీకం జనసంబాధవర్జితం ॥ ౫౬॥

ఉత్సవైశ్చ పరిత్యక్తం దృష్ట్వా చింతాపరోఽభవత్ ।
ప్రవిశ్య రాజభవనం రాజలక్ష్మీవివర్జితం ॥ ౫౭॥

అపశ్యత్కైకేయీం తత్ర ఏకామేవాసనే స్థితాం ।
ననామ శిరసా పాదౌ మాతుర్భక్తిసమన్వితః ॥ ౫౮॥

ఆగతం భరతం దృష్ట్వా కైకేయీ ప్రేమసంభ్రమాత్ ।
ఉత్థాయాలింగ్య రభసా స్వాంకమారోప్య సంస్థితా ॥ ౫౯॥

మూర్ధ్న్యవఘ్రాయ పప్రచ్ఛ కుశలం స్వకులస్య సా ।
పితా మే కుశలో భ్రాతా మాతా చ శుభలక్షణా ॥ ౬౦॥

దిష్ట్యా త్వమద్య కుశలీ మయా దృష్టోఽసి పుత్రక ।
ఇతి పృష్టః స భరతో మాత్రా చింతాకులేంద్రియః ॥ ౬౧॥

దూయమానేన మనసా మాతరం సమపృచ్ఛత ।
మాతః పితా మే కుత్రాస్తే ఏకా త్వమిహ సంస్థితా ॥ ౬౨॥

త్వయా వినా న మే తాతః కదాచిద్రహసి స్థితః ।
ఇదానీం దృశ్యతే నైవ కుత్ర తిష్ఠతి మే వద ॥ ౬౩॥

అదృష్ట్వా పితరం మేఽద్య భయం దుఃఖం చ జాయతే ।
అథాహ కైకేయీ పుత్ర కిం దుఃఖేన తవానఘ ॥ ౬౪॥

యా గతిర్ధర్మశీలానామశ్వమేధాదియాజినాం ।
తాం గతిం గతవానద్య పితా తే పితృవత్సల ॥ ౬౫॥

తచ్ఛ్రుత్వా నిపపాతోర్వ్యాం భరతః శోకవిహ్వలః ।
హా తాత క్వ గతోఽసి త్వం త్యక్త్వా మాం వృజినార్ణవే ॥ ౬౬॥

అసమర్ప్యైవ రామాయ రాజ్ఞే మాం క్వ గతోఽసి భోః ।
ఇతి విలపితం పుత్రం పతితం ముక్తమూర్ధజం ॥ ౬౭॥

ఉత్థాప్యామృజ్య నయనే కైకేయీ పుత్రమబ్రవీత్ ।
సమాశ్వసిహి భద్రం తే సర్వం సంపాదితం మయా ॥ ౬౮॥

తామాహ భరతస్తాతో మ్రియమాణః కిమబ్రవీత్ ।
తమాహ కైకేయీ దేవీ భరతం భయవర్జితా ॥ ౬౯॥

హా రామ రామ సీతేతి లక్ష్మణేతి పునః పునః ।
విలపన్నేవ సుచిరం దేహం త్యక్త్వా దివం యయౌ ॥ ౨౦॥

తామాహ భరతో హేఽమ్బ రామః సన్నిహితో న కిం ।
తదానీం లక్ష్మణో వాపి సీతా వా కుత్ర తే గతాః ॥ ౨౧॥

రామస్య యౌవరాజ్యార్థం పిత్రా తే సంభ్రమః కృతః ।
తవ రాజ్యప్రదానాయ తదాహం విఘ్నమాచరం ॥ ౨౨॥

రాజ్ఞా దత్తం హి మే పూర్వం వరదేన వరద్వయం ।
యాచితం తదిదానీం మే తయోరేకేన తేఽఖిలం ॥ ౨౩॥

రాజ్యం రామస్య చైకేన వనవాసో మునివ్రతం ।
తతః సత్యపరో రాజా రాజ్యం దత్త్వా తవైవ హి ॥ ౨౪॥

రామం సంప్రేషయామాస వనమేవ పితా తవ ।
సీతాప్యనుగతా రామం పాతివ్రత్యముపాశ్రితా ॥ ౨౫॥

సౌభ్రాత్రం దర్శయన్ రామమనుయాతోఽపి లక్ష్మణః ।
వనం గతేషు సర్వేషు రాజా తానేవ చింతయన్ ॥ ౨౬॥

ప్రలపన్ రామరామేతి మమార నృపసత్తమః ।
ఇతి మాతుర్వచః శ్రుత్వా వజ్రాహత ఇవ ద్రుమః ॥ ౨౭॥

పపాత భూమౌ నిఃసంజ్ఞస్తం దృష్ట్వా దుఃఖితా తదా ।
కైకేయీ పునరప్యాహ వత్స శోకేన కిం తవ ॥ ౨౮॥

రాజ్యే మహతి సంప్రాప్తే దుఃఖస్యావసరః కుతః ।
ఇతి బ్రువంతీమాలోక్య మాతరం ప్రదహన్నివ ॥ ౨౯॥

అసంభాష్యాసి పాపే మే ఘోరే త్వం భర్తృఘాతినీ ।
పాపే త్వద్గర్భజాతోఽహం పాపవానస్మి సాంప్రతం ।
అహమగ్నిం ప్రవేక్ష్యామి విషం వా భక్షయామ్యహం ॥ ౩౦॥

ఖడ్గేన వాథ చాత్మానం హత్వా యామి యమక్షయం ।
భర్తృఘాతిని దుష్టే త్వం కుంభీపాకం గమిష్యసి ॥ ౩౧॥

ఇతి నిర్భర్త్స్య కైకేయీం కౌసల్యాభవనం యయౌ ।
సాపి తం భరతం దృష్ట్వా ముక్తకంఠా రురోద హ ॥ ౩౨॥

పాదయోః పతితస్తస్యా భరతోఽపి తదాఽరుదత్ ।
ఆలింగ్య భరతం సాధ్వీ రామమాతా యశస్వినీ ।
కృశాఽతిదీనవదనా సాశ్రునేత్రేదమబ్రవీత్ ॥ ౩౩॥

పుత్ర త్వయి గతే దూరమేవం సర్వమభూదిదం ।
ఉక్తం మాత్రా శ్రుతం సర్వం త్వయా తే మాతృచేష్టితం ॥ ౩౪॥

పుత్రః సభార్యో వనమేవ యాతః
సలక్ష్మణో మే రఘురామచంద్రః ।
చీరాంబరో బద్ధజటాకలాపః
సంత్యజ్య మాం దుఃఖసముద్రమగ్నాం ॥ ౮౫॥

హా రామ హా మే రఘువంశనాథ
జాతోఽసి మే త్వం పరతః పరాత్మా ।
తథాపి దుఃఖం న జహాతి మాం వై
విధిర్బలీయానితి మే మనీషా ॥ ౮౬॥

స ఏవం భరతో వీక్ష్య విలపంతీం భృశం శుచా ।
పాదౌ గృహీత్వా ప్రాహేదం శృణు మాతర్వచో మమ ॥ ౮౭॥

కైకేయ్యా యత్కృతం కర్మ రామరాజ్యాభిషేచనే ।
అన్యద్వా యది జానామి సా మయా నోదితా యది ॥ ౮౮॥

పాపం మేఽస్తు తదా మాతర్బ్రహ్మహత్యాశతోద్భవం ।
హత్వా వసిష్ఠం ఖడ్గేన అరుంధత్యా సమన్వితం ॥ ౮౯॥

భూయాత్తత్పాపమఖిలం మమ జానామి యద్యహం ।
ఇత్యేవం శపథం కృత్వా రురోద భరతస్తదా ॥ ౯౦॥

కౌసల్యా తమథాలింగ్య పుత్ర జానామి మా శుచః ।
ఏతస్మిన్నంతరే శ్రుత్వా భరతస్య సమాగమం ॥ ౯౧॥

వసిష్ఠో మంత్రిభిః సార్ధం ప్రయయౌ రాజమందిరం ।
రుదంతం భరతం దృష్ట్వా వసిష్ఠః ప్రాహ సాదరం ॥ ౯౨॥

వృద్ధో రాజా దశరథో జ్ఞానీ సత్యపరాక్రమః ।
భుక్త్వా మర్త్యసుఖం సర్వమిష్ట్వా విపులదక్షిణైః ॥ ౯౩॥

అశ్వమేధాదిభిర్యజ్ఞైర్లబ్ధ్వా రామం సుతం హరిం ।
అంతే జగామ త్రిదివం దేవేంద్రార్ధాసనం ప్రభుః ॥ ౯౪॥

తం శోచసి వృథైవ త్వమశోచ్యం మోక్షభాజనం ।
ఆత్మా నిత్యోఽవ్యయః శుద్ధో జన్మనాశాదివర్జితః ॥ ౯౫॥

శరీరం జడమత్యర్థమపవిత్రం వినశ్వరం ।
విచార్యమాణే శోకస్య నావకాశః కథంచన ॥ ౯౬॥

పితా వా తనయో వాపి యది మృత్యువశం గతః ।
మూఢాస్తమనుశోచంతి స్వాత్మతాడనపూర్వకం ॥ ౯౭॥

నిఃసారే ఖలు సంసారే వియోగో జ్ఞానినాం యదా ।
భవేద్వైరాగ్యహేతుః స శాంతిసౌఖ్యం తనోతి చ ॥ ౯౮॥

జన్మవాన్ యది లోకేఽస్మిన్స్తర్హి తం మృత్యురన్వగాత్ ।

తస్మాదపరిహార్యోఽయం మృత్యుర్జన్మవతాం సదా ॥ ౯౯॥

స్వకర్మవశతః సర్వజంతూనాం ప్రభవాప్యయౌ ।
విజానన్నప్యవిద్వాన్ యః కథం శోచతి బాంధవాన్ ॥ ౧౦౦॥

బ్రహ్మాండకోటయో నష్టాః సృష్టయో బహుశో గతాః ।
శుష్యంతి సాగరాః సర్వే కైవాస్థా క్షణజీవితే ॥ ౧౦౧॥

చలపత్రాంతలగ్నాంబుబిందువత్క్షణభంగురం ।
ఆయుస్త్యజత్యవేలాయాం కస్తత్ర ప్రత్యయస్తవ ॥ ౧౦౨॥

దేహీ ప్రాక్తనదేహోత్థకర్మణా దేహవాన్ పునః ।
తద్దేహోత్థేన చ పునరేవం దేహః సదాత్మనః ॥ ౧౦౩॥

యథా త్యజతి వై జీర్ణం వాసో గృహ్ణాతి నూతనం ।
తథా జీర్ణం పరిత్యజ్య దేహీ దేహం పునర్నవం ॥ ౧౦౪॥

భజత్యేవ సదా తత్ర శోకస్యావసరః కుతః ।
ఆత్మా న మ్రియతే జాతు జాయతే న చ వర్ధతే ॥ ౧౦౫॥

షడ్భావరహితోఽనంతః సత్యప్రజ్ఞానవిగ్రహః ।
ఆనందరూపో బుద్ధ్యాదిసాక్షీ లయవివర్జితః ॥ ౧౦౬॥

ఏక ఏవ పరో హ్యాత్మా హ్యద్వితీయః సమః స్థితః ।
ఇత్యాత్మానం దృఢం జ్ఞాత్వా త్యక్త్వా శోకం కురు క్రియాం ॥ ౧౦౭॥

తైలద్రోణ్యాః పితుర్దేహముద్ధృత్య సచివైః సహ ।
కృత్యం కురు యథాన్యాయమస్మాభిః కులనందన ॥ ౧౦౮॥

ఇతి సంబోధితః సాక్షాద్గురుణా భరతస్తదా ।
విసృజ్యాజ్ఞానజం శోకం చక్రే సవిధివత్క్రియాం ॥ ౧౦౯॥

గురుణోక్తప్రకారేణ ఆహితాగ్నేర్యథావిధి ।
సంస్కృత్య స పితుర్దేహం విధిదృష్టేన కర్మణా ॥ ౧౧౦॥

ఏకాదశేఽహని ప్రాప్తే బ్రాహ్మణాన్ వేదపారగాన్ ।
భోజయామాస విధివచ్ఛతశోఽథ సహస్రశః ॥ ౧౧౧॥

ఉద్దిశ్య పితరం తత్ర బ్రాహ్మణేభ్యో ధనం బహు ।
దదౌ గవాం సహస్రాణి గ్రామాన్ రత్నాంబరాణి చ ॥ ౧౧౨॥

అవసత్స్వగృహే యత్ర రామమేవానుచింతయన్ ।
వసిష్ఠేన సహ భ్రాత్రా మంత్రిభిః పరివారితః ॥ ౧౧౩॥

రామేఽరణ్యం ప్రయాతే సహ జనకసుతాలక్ష్మణాభ్యాం సుఘోరం
మాతా మే రాక్షసీవ ప్రదహతి హృదయం దర్శనాదేవ సద్యః ।
గచ్ఛామ్యారణ్యమద్య స్థిరమతిరఖిలం దూరతోఽపాస్య రాజ్యం

రామం సీతాసమేతం స్మితరుచిరముఖం నిత్యమేవానుసేవే ॥ ౧౧౪॥

ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే అయోధ్యాకాండే సప్తమః సర్గః ॥ ౭॥

॥ అష్టమః సర్గః ॥

వసిష్ఠో మునిభిః సార్ధం మంత్రిభిః పరివారితః ।
రాజ్ఞః సభాం దేవసభాసన్నిభామవిశద్విభుః ॥ ౧॥

తత్రాసనే సమాసీనశ్చతుర్ముఖ ఇవాపరః ।
ఆనీయ భరతం తత్ర ఉపవేశ్య సహానుజం ॥ ౨॥

అబ్రవీద్వచనం దేశకాలోచితమరిందమం ।
వత్స రాజ్యేఽభిషేక్ష్యామస్త్వామద్య పితృశాసనాత్ ॥ ౩॥

కైకేయ్యా యాచితం రాజ్యం త్వదర్థే పురుషర్షభ ।
సత్యసంధో దశరథః ప్రతిజ్ఞాయ దదౌ కిల ॥ ౪॥

అభిషేకో భవత్వద్య మునిభిర్మంత్రపూర్వకం ।
తచ్ఛ్రుత్వా భరతోఽప్యాహ మమ రాజ్యేన కిం మునే ॥ ౫॥

రామో రాజాధిరాజశ్చ వయం తస్యైవ కింకరాః ।
శ్వః ప్రభాతే గమిష్యామో రామమానేతుమంజసా ॥ ౬॥

అహం యూయం మాతరశ్చ కైకేయీం రాక్షసీం వినా ।
హనిష్యామ్యధునైవాహం కైకేయీం మాతృగంధినీం ॥ ౭॥

కింతు మాం నో రఘుశ్రేష్ఠః స్త్రీహంతారం సహిష్యతే ।
తచ్ఛ్వోభూతే గమిష్యామి పాదచారేణ దండకాన్ ॥ ౮॥

శత్రుఘ్నసహితస్తూర్ణం యూయమాయాత వా న వా ।
రామో యథా వనే యాతస్తథాహం వల్కలాంబరః ॥ ౯॥

ఫలమూలకృతాహారః శత్రుఘ్నసహితో మునే ।
భూమిశాయీ జటాధారీ యావద్రామో నివర్తతే ॥ ౧౦॥

ఇతి నిశ్చిత్య భరతస్తూష్ణీమేవావతస్థివాన్ ।
సాధుసాధ్వితి తం సర్వే ప్రశశంసుర్ముదాన్వితాః ॥ ౧౧॥

తతః ప్రభాతే భరతం గచ్ఛంతం సర్వసైనికాః ।
అనుజగ్ముః సుమంత్రేణ నోదితాః సాశ్వకుంజరాః ॥ ౧౨॥

కౌసల్యాద్యా రాజదారా వసిష్ఠప్రముఖా ద్విజాః ।
ఛాదయంతో భువం సర్వే పృష్ఠతః పార్శ్వతోఽగ్రతః ॥ ౧౩॥

శృంగవేరపురం గత్వా గంగాకూలే సమంతతః ।
ఉవాస మహతీ సేనా శత్రుఘ్నపరిచోదితా ॥ ౧౪॥

ఆగతం భరతం శ్రుత్వా గుహః శంకితమానసః ।
మహత్యా సేనయా సార్ధమాగతో భరతః కిల ॥ ౧౫॥

పాపం కర్తుం న వా యాతి రామస్యావిదితాత్మనః ।
గత్వా తద్ధృదయం జ్ఞేయం యది శుద్ధస్తరిష్యతి ॥ ౧౬॥

గంగా నో చేత్సమాకృష్య నావస్తిష్ఠంతు సాయుధాః ।
జ్ఞాతయో మే సమాయత్తాః పశ్యంతః సర్వతోదిశం ॥ ౧౭॥

ఇతి సర్వాన్ సమాదిశ్య గుహో భరతమాగతః ।
ఉపాయనాని సంగృహ్య వివిధాని బహూన్యపి ॥ ౧౮॥

ప్రయయౌ జ్ఞాతిభిః సార్ధం బహుభిర్వివిధాయుధైః ।
నివేద్యోపాయనాన్యగ్రే భరతస్య సమంతతః ॥ ౧౯॥

దృష్ట్వా భరతమాసీనం సానుజం సహ మంత్రిభిః ।
చీరాంబరం ఘనశ్యామం జటాముకుటధారిణం ॥ ౨౦॥

రామమేవానుశోచంతం రామరామేతి వాదినం ।
ననామ శిరసా భూమౌ గుహోఽహమితి చాబ్రవీత్ ॥ ౨౧॥

శీఘ్రముత్థాప్య భరతో గాఢమాలింగ్య సాదరం ।
పృష్ట్వాఽనామయమవ్యగ్రః సఖాయమిదమబ్రవీత్ ॥ ౨౨॥

భ్రాతస్త్వం రాఘవేణాత్ర సమేతః సమవస్థితః ।
రామేణాలింగితః సార్ద్రనయనేనామలాత్మనా ॥ ౨౩॥

ధన్యోఽసి కృతకృత్యోఽసి యత్త్వయా పరిభాషితః ।
రామో రాజీవపత్రాక్షో లక్ష్మణేన చ సీతయా ॥ ౨౪॥

యత్ర రామస్త్వయా దృష్టస్తత్ర మాం నయ సువ్రత ।
సీతయా సహితో యత్ర సుప్తస్తద్దర్శయస్వ మే ॥ ౨౫॥

త్వం రామస్య ప్రియతమో భక్తిమానసి భాగ్యవాన్ ।
ఇతి సంస్మృత్య సంస్మృత్య రామం సాశ్రువిలోచనః ॥ ౨౬॥

గుహేన సహితస్తత్ర యత్ర రామః స్థితో నిశి ।
యయౌ దదర్శ శయనస్థలం కుశసమాస్తృతం ॥ ౨౭॥

సీతాఽఽభరణసంలగ్నస్వర్ణబిందుభిరర్చితం ।
దుఃఖసంతప్తహృదయో భరతః పర్యదేవయత్ ॥ ౨౮॥

అహోఽతిసుకుమారీ యా సీతా జనకనందినీ ।
ప్రాసాదే రత్నపర్యంకే కోమలాస్తరణే శుభే ॥ ౨౯॥

రామేణ సహితా శేతే సా కథం కుశవిష్టరే |
సీతా రామేణ సహితా దుఃఖేన మమ దోషతః || ౩౦||

ధిఙ్మాం జాతోఽస్మి కైకేయ్యా పాపరాశిసమానతః |
మన్నిమిత్తమిదం క్లేశం రామస్య పరమాత్మనః || ౩౧||

అహోఽతిసఫలం జన్మ లక్ష్మణస్య మహాత్మనః |
రామమేవ సదాన్వేతి వనస్థమపి హృష్టధీః || ౩౨||

అహం రామస్య దాసా యే తేషాం దాసస్య కింకరః |
యది స్యాం సఫలం జన్మ మమ భూయాన్న సంశయః || ౩౩||

భ్రాతర్జానాసి యది తత్కథయస్వ మమాఖిలం |
యత్ర తిష్ఠతి తత్రాహం గచ్ఛామ్యానేతుమంజసా || ౩౪||

గుహస్తం శుద్ధహృదయం జ్ఞాత్వా సస్నేహమబ్రవీత్ |
దేవ త్వమేవ ధన్యోఽసి యస్య తే భక్తిరీదృశీ || ౩౫||

రామే రాజీవపత్రాక్షే సీతాయాం లక్ష్మణే తథా |
చిత్రకూటాద్రినికటే మందాకిన్యవిదూరతః || ౩౬||

మునీనామాశ్రమపదే రామస్తిష్ఠతి సానుజః |
జానక్యా సహితో నందాత్సుఖమాస్తే కిల ప్రభుః || ౩౭||

తత్ర గచ్ఛామహే శీఘ్రం గంగాం తర్తుమిహార్హసి |
ఇత్యుక్త్వా త్వరితం గత్వా నావః పంచశతాని హ || ౩౮||

సమానయత్ససైన్యస్య తర్తుం గంగాం మహానదీం |
స్వయమేవానినాయైకాం రాజనావం గుహస్తదా || ౩౯||

ఆరోప్య భరతం తత్ర శత్రుఘ్నం రామమాతరం |
వసిష్ఠం చ తథాన్యత్ర కైకేయీం చాన్యయోషితః || ౪౦||

తీర్త్వా గంగాం యయౌ శీఘ్రం భరద్వాజాశ్రమం ప్రతి |
దూరే స్థాప్య మహాసైన్యం భరతః సానుజో యయౌ || ౪౧||

ఆశ్రమే మునిమాసీనం జ్వలంతమివ పావకం |
దృష్ట్వా ననామ భరతః సాష్టాంగమతిభక్తితః || ౪౨||

జ్ఞాత్వా దాశరథిం ప్రీత్యా పూజయామాస మౌనిరాట్ |
పప్రచ్ఛ కుశలం దృష్ట్వా జటావల్కలధారిణం || ౪౩||

రాజ్యం ప్రశాసతస్తేఽద్య కిమేతద్వల్కలాదికం |
ఆగతోఽసి కిమర్థం త్వం విపినం మునిసేవితం || ౪౪||

భరద్వాజవచః శ్రుత్వా భరతః సాశ్రులోచనః |
సర్వం జానాసి భగవన్ సర్వభూతాశయస్థితః || ౪౫||

తథాపి పృచ్ఛసే కించిత్తదనుగ్రహ ఏవ మే |
కైకేయ్యా యత్కృతం కర్మ రామరాజ్యవిఘాతనం || ౪౬||

వనవాసాదికం వాపి న హి జానామి కించన |
భవత్పాదయుగం మేఽద్య ప్రమాణం మునిసత్తమ || ౪౭||

ఇత్యుక్త్వా పాదయుగలం మునేః స్పృష్ట్వాఽర్త్త మానసః |
జ్ఞాతుమర్హసి మాం దేవ శుద్ధో వాఽశుద్ధ ఏవ వా || ౪౮||

మమ రాజ్యేన కిం స్వామిన్ రామే తిష్ఠతి రాజని |
కింకరోఽహం మునిశ్రేష్ఠ రామచంద్రస్య శాశ్వతః || ౪౯||

అతో గత్వా మునిశ్రేష్ఠ రామస్య చరణాంతికే |
పతిత్వా రాజ్యసంభారాన్ సమర్ప్యాత్రైవ రాఘవం || ౫౦||

అభిషేక్ష్యే వసిష్ఠాద్యైః పౌరజానపదైః సహ |
నేష్యేఽయోధ్యాం రమానాథం దాసః సేవేఽతినీచవత్ || ౫౧||

ఇత్యుదీరితమాకర్ణ్య భరతస్య వచో మునిః |
ఆలింగ్య మూర్ధ్న్యవఘ్రాయ ప్రశశంస సవిస్మయః || ౫౨||

వత్స జ్ఞాతం పురైవైతద్భవిష్యం జ్ఞానచక్షుషా |
మా శుచస్త్వం పరో భక్తః శ్రీరామే లక్ష్మణాదపి || ౫౩||

ఆతిథ్యం కర్తుమిచ్ఛామి ససైన్యస్య తవానఘ |
అద్య భుక్త్వా ససైన్యస్త్వం శ్వో గంతా రామసన్నిధిం || ౫౪||

యథాఽఽజ్ఞాపయతి భవాన్స్తథేతి భరతోఽబ్రవీత్ |
భరద్వాజస్త్వపః స్పృష్ట్వా మౌనీ హోమగృహే స్థితః || ౫౫||

దధ్యౌ కామదుఘాం కామవర్షిణీం కామదో మునిః |
అసృజత్కామధుక్ సర్వం యథాకామమలౌకికం || ౫౬||

భరతస్య ససైన్యస్య యథేష్టం చ మనోరథం |
యథా వవర్ష సకలం తృప్తాస్తే సర్వసైనికాః || ౫౭||

వసిష్ఠం పూజయిత్వాగ్రే శాస్త్రదృష్టేన కర్మణా |
పశ్చాత్ససైన్యం భరతం తర్పయామాస యోగిరాట్ || ౫౮||

ఉషిత్వా దినమేకం తు ఆశ్రమే స్వర్గసన్నిభే |
అభివాద్య పునః ప్రాతర్భరద్వాజం సహానుజః || ౫౯||

భరతస్తు కృతానుజ్ఞః ప్రయయౌ రామసన్నిధిం |
చిత్రకూటమనుప్రాప్య దూరే సంస్థాప్య సైనికాన్ |
రామసందర్శనాకాంక్షీ ప్రయయౌ భరతః స్వయం || ౬౦||

శత్రుఘ్నేన సుమంత్రేణ గుహేన చ పరంతపః |

తపస్విమండలం సర్వం విచిన్వానో న్యవర్తత ॥ ౬౧॥

అదృష్ట్వా రామభవనమపృచ్ఛదృషిమండలం ।
కుత్రాస్తే సీతయా సార్ధం లక్ష్మణేన రఘూత్తమః ॥ ౬౨॥

ఊచురగ్రే గిరేః పశ్చాద్గంగాయా ఉత్తరే తటే ।
వివిక్తం రామసదనం రమ్యం కాననమండితం ॥ ౬౩॥

సఫలైరామ్రపనసైః కదలీఖండసంవృతం ।
చంపకైః కోవిదారైశ్చ పున్నాగైర్విపులైస్తథా ॥ ౬౪॥

ఏవం దర్శితమాలోక్య మునిభిర్భరతోఽగ్రతః ।
హర్షాద్యయౌ రఘుశ్రేష్ఠభవనం మంత్రిణా సహ ॥ ౬౫॥

దదర్శ దూరాదతిభాసురం శుభం
రామస్య గేహం మునివృందసేవితం ।
వృక్షాగ్రసంలగ్నసువల్కలాజినం
రామాభిరామం భరతః సహానుజః ॥ ౬౬॥

ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే అయోధ్యాకాండే అష్టమః సర్గః ॥ ౮॥

॥ నవమః సర్గః ॥

అథ గత్వాఽఽశ్రమపదసమీపం భరతో ముదా ।
సీతారామపదైర్యుక్తం పవిత్రమతిశోభనం ॥ ౧॥

స తత్ర వజ్రాంకుశవారిజాంచిత-
ధ్వజాదిచిహ్నాని పదాని సర్వతః ।
దదర్శ రామస్య భువోఽతిమంగలాని
అచేష్టయత్పాదరజఃసు సానుజః ॥ ౨॥

అహో సుధన్యోఽహమమూని
రామపాదారవిందాంకితభూతలాని ।
పశ్యామి యత్పాదరజో విమృగ్యం
బ్రహ్మాదిదేవైః శ్రుతిభిశ్చ నిత్యం ॥ ౩॥

ఇత్యద్భుతప్రేమరసాప్లుతాశయో
విగాఢచేతా రఘునాథభావనే ।
ఆనందజాశ్రుస్నపితస్తనాంతరః
శనైరవాపాశ్రమసన్నిధిం హరేః ॥ ౪॥

స తత్ర దృష్ట్వా రఘునాథమాస్థితం
దూర్వాదలశ్యామలమాయతేక్షణం ।

జటాకిరీటం నవవల్కలాంబరం
ప్రసన్నవక్త్రం తరుణారుణద్యుతిం ‖ ౫‖

విలోకయంతం జనకాత్మజాం శుభాం
సౌమిత్రిణా సేవితపాదపంకజం |
తదాభిదుద్రావ రఘూత్తమం శుచా
హర్షాచ్చ తత్పాదయుగం త్వరాగ్రహీత్ ‖ ౬‖

రామస్తమాకృష్య సుదీర్ఘబాహుర్దోర్భ్యాం
పరిష్వజ్య సిషించ నేత్రజైః |
జలైరథాంకోపరి సన్న్యవేశయత్
పునః పునః సంపరిషస్వజే విభుః ‖ ౭‖

అథ తా మాతరః సర్వాః సమాజగ్ముస్త్వరాన్వితాః |
రాఘవం ద్రష్టుకామాస్తాస్తృషార్తా గౌర్యథా జలం ‖ ౮‖

రామః స్వమాతరం వీక్ష్య ద్రుతముత్థాయ పాదయోః |
వవందే సాశ్రు సా పుత్రమాలింగ్యాతీవ దుఃఖితా ‖ ౯‖

ఇతరాశ్చ తథా నత్వా జననీ రఘునందనః |
తతః సమాగతం దృష్ట్వా వసిష్ఠం మునిపుంగవం ‖ ౧౦‖

సాష్టాంగం ప్రణిపత్యాహ ధన్యోఽస్మీతి పునః పునః |
యథార్హముపవేశ్యాహ సర్వానేవ రఘూద్వహః ‖ ౧౧‖

పితా మే కుశలీ కిం వా మాం కిమాహాతిదుఃఖితః |
వసిష్ఠస్తమువాచేదం పితా తే రఘునందన ‖ ౧౨‖

త్వద్వియోగాభితప్తాత్మా త్వామేవ పరిచింతయన్ |
రామరామేతి సీతేతి లక్ష్మణేతి మమార హ ‖ ౧౩‖

శ్రుత్వా తత్కర్ణశూలాభం గురోర్వచనమంజసా |
హా హతోఽస్మీతి పతితో రుదన్ రామః సలక్ష్మణః ‖ ౧౪‖

తతోఽనురురుదుః సర్వా మాతరశ్చ తథాపరే |
హా తాత మాం పరిత్యజ్య క్వ గతోఽసి ఘృణాకర ‖ ౧౫‖

అనాథోఽస్మి మహాబాహో మాం కో వా లాలయేదితః |
సీతా చ లక్ష్మణశ్చైవ విలేపతురతో భృశం ‖ ౧౬‖

వసిష్ఠః శాంతవచనైః శమయామాస తాం శుచం |
తతో మందాకినీం గత్వా స్నాత్వా తే వీతకల్మషాః ‖ ౧౭‖

రాజ్ఞే దదుర్జలం తత్ర సర్వే తే జలకాంక్షిణే |
పిండాన్నిర్వాపయామాస రామో లక్ష్మణసంయుతః ‖ ౧౮‖

ఇంగుదీఫలపిణ్యాకరచితాన్మధుసంప్లుతాన్ |

వయం యదన్నాః పితరస్తదన్నాః స్మృతినోదితాః ॥ ౧౯॥

ఇతి దుఖాశ్రుపూర్ణాక్షః పునః స్నాత్వా గృహం యయౌ ।
సర్వే రుదిత్వా సుచిరం స్నాత్వా జగ్ముస్తదాశ్రమం ॥ ౨౦॥

తస్మిన్స్తు దివసే సర్వే ఉపవాసం ప్రచక్రిరే ।
తతః పరేద్యుర్విమలే స్నాత్వా మందాకినీజలే ॥ ౨౧॥

ఉపవిష్టం సమాగమ్య భరతో రామమబ్రవీత్ ।
రామ రామ మహాభాగ స్వాత్మానమభిషేచయ ॥ ౨౨॥

రాజ్యం పాలయ పిత్ర్యం తే జ్యేష్ఠస్త్వం మే పితా తథా ।
క్షత్రియాణామయం ధర్మో యత్ప్రజాపరిపాలనం ॥ ౨౩॥

ఇష్ట్వా యజ్ఞైర్బహువిధైః పుత్రానుత్పాద్య తంతవే ।
రాజ్యే పుత్రం సమారోప్య గమిష్యసి తతో వనం ॥ ౨౪॥

ఇదానీం వనవాసస్య కాలో నైవ ప్రసీద మే ।
మాతుర్మే దుష్కృతం కించిత్స్మర్తుం నార్హసి పాహి నః ॥ ౨౫॥

ఇత్యుక్త్వా చరణౌ భ్రాతుః శిరస్యాధాయ భక్తితః ।
రామస్య పురతః సాక్షాద్దండవత్పతితో భువి ॥ ౨౬॥

ఉత్థాప్య రాఘవః శీఘ్రమారోప్యాంకేఽతిభక్తితః ।
ఉవాచ భరతం రామః స్నేహార్ద్రనయనః శనైః ॥ ౨౭॥

శృణు వత్స ప్రవక్ష్యామి త్వయోక్తం యత్తథైవ తత్ ।
కింతు మామబ్రవీత్తాతో నవ వర్షాణి పంచ చ ॥ ౨౮॥

ఉషిత్వా దండకారణ్యే పురం పశ్చాత్సమావిశ ।
ఇదానీం భరతాయేదం రాజ్యం దత్తం మయాఖిలం ॥ ౨౯॥

తతః పిత్రైవ సువ్యక్తం రాజ్యం దత్తం తవైవ హి ।
దండకారణ్యరాజ్యం మే దత్తం పిత్రా తథైవ చ ॥ ౩౦॥

అతః పితుర్వచః కార్యమావాభ్యామతియత్నతః ।
పితుర్వచనముల్లంఘ్య స్వతంత్రో యస్తు వర్తతే ॥ ౩౧॥

స జీవన్నేవ మృతకో దేహాంతే నిరయం వ్రజేత్ ।
తస్మాద్రాజ్యం ప్రశాధి త్వం వయం దండకపాలకాః ॥ ౩౨॥

భరతస్త్వబ్రవీద్రామం కాముకో మూఢధీః పితా ।
స్త్రీజితో భ్రాంతహృదయ ఉన్మత్తో యది వక్ష్యతి ।
తత్సత్యమితి న గ్రాహ్యం భ్రాంతవాక్యం యథా సుధీః ॥ ౩౩॥

శ్రీరామ ఉవాచ

న స్త్రీజితః పితా బ్రూయాన్న కామీ నైవ మూఢధీః ।
పూర్వం ప్రతిశ్రుతం తస్య సత్యవాదీ దదౌ భయాత్ ॥ ౩౪॥

అసత్యాద్భీతిరధికా మహతాం నరకాదపి ।
కరోమీత్యహమప్యేతత్సత్యం తస్యై ప్రతిశ్రుతం ॥ ౩౫॥

కథం వాక్యమహం కుర్యామసత్యం రాఘవో హి సన్ ।
ఇత్యుదీరితమాకర్ణ్య రామస్య భరతోఽబ్రవీత్ ॥ ౩౬॥

శ్రీభరత ఉవాచ

తథైవ చీరవసనో వనే వత్స్యామి సువ్రత ।
చతుర్దశ సమాస్త్వం తు రాజ్యం కురు యథాసుఖం ॥ ౩౭॥

శ్రీరామ ఉవాచ

పిత్రా దత్తం తవైవైతద్రాజ్యం మహ్యం వనం దదౌ ।
వ్యత్యయం యద్యహం కుర్యామసత్యం పూర్వవత్ స్థితం ॥ ౩౮॥

అహమప్యాగమిష్యామి సేవే త్వాం లక్ష్మణో యథా ।
నోచేత్ప్రాయోపవేశేన త్యజామ్యేతత్కలేవరం ॥ ౩౯॥

ఇత్యేవం నిశ్చయం కృత్వా దర్భానాస్తీర్య చాతపే ।
మనసాపి వినిశ్చిత్య ప్రాఙ్ముఖోపవివేశ సః ॥ ౪౦॥

భరతస్యాపి నిర్బంధం దృష్ట్వా రామోఽతివిస్మితః ।
నేత్రాంతసంజ్ఞాం గురవే చకార రఘునందనః ॥ ౪౧॥

ఏకాంతే భరతం ప్రాహ వసిష్ఠో జ్ఞానినాం వరః ।
వత్స గుహ్యం శృణుష్వేదం మమ వాక్యాత్సునిశ్చితం ॥ ౪౨॥

రామో నారాయణః సాక్షాద్బ్రహ్మణా యాచితః పురా ।
రావణస్య వధార్థాయ జాతో దశరథాత్మజః ॥ ౪౩॥

యోగమాయాపి సీతేతి జాతా జనకనందినీ ।
శేషోఽపి లక్ష్మణో జాతో రామమన్వేతి సర్వదా ॥ ౪౪॥

రావణం హంతుకామాస్తే గమిష్యంతి న సంశయః ।
కైకేయ్యా వరదానాది యద్యన్నిష్ఠురభాషణం ॥ ౪౫॥

సర్వం దేవకృతం నో చేదేవం సా భాషయేత్కథం ।
తస్మాత్త్యజాఽఽగ్రహం తాత రామస్య వినివర్తనే ॥ ౪౬॥

నివర్తస్వ మహాసైన్యైర్భ్రాతృభిః సహితః పురం ।
రావణం సకులం హత్వా శీఘ్రమేవాగమిష్యతి ॥ ౪౭॥

ఇతి శ్రుత్వా గురోర్వాక్యం భరతో విస్మయాన్వితః ।

గత్వా సమీపం రామస్య విస్మయోత్ఫుల్లలోచనః ॥ ౪౮॥

పాదుకే దేహి రాజేంద్ర రాజ్యాయ తవ పూజితే ।
తయోః సేవాం కరోమ్యేవ యావదాగమనం తవ ॥ ౪౯॥

ఇత్యుక్త్వా పాదుకే దివ్యే యోజయామాస పాదయోః ।
రామస్య తే దదౌ రామో భరతాయాతిభక్తితః ॥ ౫౦॥

గృహీత్వా పాదుకే దివ్యే భరతో రత్నభూషితే ।
రామం పునః పరిక్రమ్య ప్రణనామ పునః పునః ॥ ౫౧॥

భరతః పునరాహేదం భక్త్యా గద్గదయా గిరా ।
నవపంచసమాంతే తు ప్రథమే దివసే యది ॥ ౫౨॥

నాగమిష్యసి చేద్రామ ప్రవిశామి మహానలం ।
బాఢమిత్యేవ తం రామో భరతం సన్న్యవర్తయత్ ॥ ౫౩॥

ససైన్యః సవసిష్ఠశ్చ శత్రుఘ్నసహితః సుధీః ।
మాతృభిర్మంత్రిభిః సార్ధం గమనాయోపచక్రమే ॥ ౫౪॥

కైకేయీ రామమేకాంతే స్రవన్నేత్రజలాకులా ।
ప్రాంజలిః ప్రాహ హే రామ తవ రాజ్యవిఘాతనం ॥ ౫౫॥

కృతం మయా దుష్టధియా మాయామోహితచేతసా ।
క్షమస్వ మమ దౌరాత్మ్యం క్షమాసారా హి సాధవః ॥ ౫౬॥

త్వం సాక్షాద్విష్ణురవ్యక్తః పరమాత్మా సనాతనః ।
మాయామానుషరూపేణ మోహయస్యఖిలం జగత్ ।
త్వయైవ ప్రేరితో లోకః కురుతే సాధ్వసాధు వా ॥ ౫౭॥

త్వదధీనమిదం విశ్వమస్వతంత్రం కరోతి కిం ।
యథా కృత్రిమనర్తక్యో నృత్యంతి కుహకేచ్ఛయా ॥ ౫౮॥

త్వదధీనా తథా మాయా నర్తకీ బహురూపిణీ ।
త్వయైవ ప్రేరితాహం చ దేవకార్యం కరిష్యతా ॥ ౫౯॥

పాపిష్ఠం పాపమనసా కర్మాచరమరిందమ ।
అద్య ప్రతీతోఽసి మమ దేవానామప్యగోచరః ॥ ౬౦॥

పాహి విశ్వేశ్వరానంత జగన్నాథ నమోఽస్తు తే ।
ఛింధి స్నేహమయం పాశం పుత్రవిత్తాదిగోచరం ॥ ౬౧॥

త్వజ్జ్ఞానానలఖడ్గేన త్వామహం శరణం గతా ।
కైకేయ్యా వచనం శ్రుత్వా రామః సస్మితమబ్రవీత్ ॥ ౬౨॥

యదాహ మాం మహాభాగే నానృతం సత్యమేవ తత్ ।
మయైవ ప్రేరితా వాణీ తవ వక్త్రాద్వినిర్గతా ॥ ౬౩॥

దేవకార్యార్థసిద్ధ్యర్థమత్ర దోషః కుతస్తవ |
గచ్ఛ త్వం హృది మాం నిత్యం భావయంతీ దివానిశం || ౬౪||

సర్వత్ర విగతస్నేహా మద్భక్త్యా మోక్ష్యసేఽచిరాత్ |
అహం సర్వత్ర సమదృగ్ ద్వేష్యో వా ప్రియ ఏవ వా || ౬౫||

నాస్తి మే కల్పకస్యేవ భజతోఽనుభజామ్యహం |
మన్మాయామోహితధియో మామంబ మనుజాకృతిం || ౬౬||

సుఖదుఃఖాద్యనుగతం జానంతి న తు తత్త్వతః |
దిష్ట్యా మద్గోచరం జ్ఞానముత్పన్నం తే భవాపహం || ౬౭||

స్మరంతీ తిష్ఠ భవనే లిప్యసే న చ కర్మభిః |
ఇత్యుక్తా సా పరిక్రమ్య రామం సానందవిస్మయా || ౬౮||

ప్రణమ్య శతశో భూమౌ యయౌ గేహం ముదాన్వితా |
భరతస్తు సహామాత్యైర్మాతృభిర్గురుణా సహ || ౬౯||

అయోధ్యామగమచ్ఛీఘ్రం రామమేవానుచింతయన్ |
పౌరజానపదాన్ సర్వానయోధ్యాయాముదారధీః || ౭౦||

స్థాపయిత్వా యథాన్యాయం నందిగ్రామం యయౌ స్వయం |
తత్ర సింహాసనే నిత్యం పాదుకే స్థాప్య భక్తితః || ౭౧||

పూజయిత్వా యథా రామం గంధపుష్పాక్షతాదిభిః |
రాజోపచారైరఖిలైః ప్రత్యహం నియతవ్రతః || ౭౨||

ఫలమూలాశనో దాంతో జటావల్కలధారకః |
అధఃశాయీ బ్రహ్మచారీ శత్రుఘ్నసహితస్తదా || ౭౩||

రాజకార్యాణి సర్వాణి యావంతి పృథివీతలే |
తాని పాదుకయోః సమ్యఙ్నివేదయతి రాఘవః || ౭౪||

గణయన్ దివసాన్యేవ రామాగమనకాంక్షయా |
స్థితో రామార్పితమనాఃసాక్షాద్బ్రహ్మమునిర్యథా || ౭౫||

రామస్తు చిత్రకూటాద్రౌ వసన్మునిభిరావృతః |
సీతయా లక్ష్మణేనాపి కించిత్కాలముపావసత్ || ౭౬||

నాగరాశ్చ సదా యాంతి రామదర్శనలాలసాః |
చిత్రకూటస్థితం జ్ఞాత్వా సీతయా లక్ష్మణేన చ || ౭౭||

దృష్ట్వా తజ్జనసంబాధం రామస్తత్యాజ తం గిరిం |
దండకారణ్యగమనే కార్యమప్యనుచింతయన్ || ౭౮||

అన్వగాత్సీతయా భ్రాత్రా హ్యత్రేరాశ్రమముత్తమం |
సర్వత్ర సుఖసంవాసం జనసంబాధవర్జితం || ౭౯||

గత్వా మునిముపాసీనం భాసయంతం తపోవనం ।
దండవత్ప్రణిపత్యాహ రామోఽహమభివాదయే ॥ ౮౦॥

పితురాజ్ఞాం పురస్కృత్య దండకాననమాగతః ।
వనవాసమిషేణాపి ధన్యోఽహం దర్శనాత్తవ ॥ ౮౧॥

శ్రుత్వా రామస్య వచనం రామం జ్ఞాత్వా హరిం పరం ।
పూజయామాస విధివద్భక్త్యా పరమయా మునిః ॥ ౮౨॥

వన్యైః ఫలైః కృతాతిథ్యముపవిష్టం రఘూత్తమం ।
సీతాం చ లక్ష్మణం చైవ సంతుష్టో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౮౩॥

భార్యా మేఽతీవ సంవృద్ధా హ్యనసూయేతి విశ్రుతా ।
తపశ్చరంతీ సుచిరం ధర్మజ్ఞా ధర్మవత్సలా ॥ ౮౪॥

అంతస్తిష్ఠతి తాం సీతా పశ్యత్వరినిషూదన ।
తథేతి జానకీం ప్రాహ రామో రాజీవలోచనః ॥ ౮౫॥

గచ్ఛ దేవీం నమస్కృత్య శీఘ్రమేహి పునః శుభే ।
తథేతి రామవచనం సీతా చాపి తథాకరోత్ ॥ ౮౬॥

దండవత్ప్రతితామగ్రే సీతాం దృష్ట్వాతిహృష్టధీః ।
అనసూయా సమాలింగ్య వత్సే సీతేతి సాదరం ॥ ౮౭॥

దివ్యే దదౌ కుండలే ద్వే నిర్మితే విశ్వకర్మణా ।
దుకూలే ద్వే దదౌ తస్యై నిర్మలే భక్తిసంయుతా ॥ ౮౮॥

అంగరాగం చ సీతాయై దదౌ దివ్యం శుభాననా ।
న త్యక్ష్యతేఽఙ్గరాగేణ శోభా త్వాం కమలాననే ॥ ౮౯॥

పాతివ్రత్యం పురస్కృత్య రామమన్వేహి జానకి ।
కుశలీ రాఘవో యాతు త్వయా సహ పునర్గృహం ॥ ౯౦॥

భోజయిత్వా యథాన్యాయం రామం సీతాసమన్వితం ।
లక్ష్మణం చ తదా రామం పునః ప్రాహ కృతాంజలిః ॥ ౯౧॥

రామ త్వమేవ భువనాని విధాయ తేషాం
సంరక్షణాయ సురమానుషతిర్యగాదీన్ ।
దేహాన్ బిభర్షి న చ దేహగుణైర్విలిప్తస్-
త్వత్తో బిభేత్యఖిలమోహకరీ చ మాయా ॥ ౯౨॥

ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే అయోధ్యాకాండే నవమః సర్గః ॥ ౯॥

॥ సమాప్తమిదమయోధ్యాకాండం ॥

అరణ్యకాండం

॥ ప్రథమః సర్గః ॥

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ

అథ తత్ర దినం స్థిత్వా ప్రభాతే రఘునందనః ।
స్నాత్వా మునిం సమామంత్ర్య ప్రయాణాయోపచక్రమే ॥ ౧॥

మునే గచ్ఛామహే సర్వే మునిమండలమండితం ।
విపినం దండకం యత్ర త్వమాజ్ఞాతుమిహార్హసి ॥ ౨॥

మార్గప్రదర్శనార్థాయ శిష్యానాజ్ఞప్తుమర్హసి ।
శ్రుత్వా రామస్య వచనం ప్రహస్యాత్రిర్మహాయశాః ।
ప్రాహ తత్ర రఘుశ్రేష్ఠం రామ రామ సురాశ్రయ ॥ ౩॥

సర్వస్య మార్గద్రష్టా త్వం తవ కో మార్గదర్శకః ।
తథాపి దర్శయిష్యంతి తవ లోకానుసారిణః ॥ ౪॥

ఇతి శిష్యాన్ సమాదిశ్య స్వయం కించిత్తమన్వగాత్ ।
రామేణ వారితః ప్రీత్యా అత్రిః స్వభవనం యయౌ ॥ ౫॥

క్రోశమాత్రం తతో గత్వా దదర్శ మహతీం నదీం ।
అత్రేః శిష్యానువాచేదం రామో రాజీవలోచనః ॥ ౬॥

నద్యాః సంతరణే కశ్చిదుపాయో విద్యతే న వా ।
ఊచుస్తే విద్యతే నౌకా సుదృఢా రఘునందన ॥ ౭॥

తారయిష్యామహే యుష్మాన్ వయమేవ క్షణాదిహ ।
తతో నావి సమారోప్య సీతాం రాఘవలక్ష్మణౌ ॥ ౮॥

క్షణాత్సంతారయామాసుర్నదీం మునికుమారకాః ।
రామాభినందితాః సర్వే జగ్మురత్రేరథాశ్రమం ॥ ౯॥

తావేత్య విపినం ఘోరం ఝిల్లీఝుంకారనాదితం ।
నానామృగగణాకీర్ణం సింహవ్యాఘ్రాదిభీషణం ॥ ౧౦॥

రాక్షసైర్ఘోరరూపైశ్చ సేవితం రోమహర్షణం ।
ప్రవిశ్య విపినం ఘోరం రామో లక్ష్మణమబ్రవీత్ ॥ ౧౧॥

ఇతః పరం ప్రయత్నేన గంతవ్యం సహితేన మే ।
ధనుర్గుణేన సంయోజ్య శరానపి కరే దధత్ ॥ ౧౨॥

అగ్రే యాస్యామ్యహం పశ్చాత్త్వమన్వేహి ధనుర్ధర ।

ఆవయోర్మధ్యగా సీతా మాయేవాత్మపరాత్మనోః ॥ ౧౩॥

చక్షుశ్చారయ సర్వత్ర దృష్టం రక్షోభయం మహత్ ।
విద్యతే దండకారణ్యే శ్రుతపూర్వమరిందమ ॥ ౧౪॥

ఇత్యేవం భాషమాణౌ తౌ జగ్మతుః సార్ధయోజనం ।
తత్రైకా పుష్కరిణ్యాస్తే కల్హారకుముదోత్పలైః ॥ ౧౫॥

అంబుజైః శీతలోదేన శోభమానా వ్యదృశ్యత ।
తత్సమీపమథో గత్వా పీత్వా తత్సలిలం శుభం ॥ ౧౬॥

ఊషుస్తే సలిలాభ్యాశే క్షణం ఛాయాముపాశ్రితాః ।
తతో దదృశురాయాంతం మహాసత్త్వం భయానకం ॥ ౧౭॥

కరాలదంష్ట్రావదనం భీషయంతం స్వగర్జితైః ।
వామాంసే న్యస్తశూలాగ్రగ్రథితానేకమానుషం ॥ ౧౮॥

భక్షయంతం గజవ్యాఘ్రమహిషం వనగోచరం ।
జ్యారోపితం ధనుర్ధృత్వా రామో లక్ష్మణమబ్రవీత్ ॥ ౧౯॥

పశ్య భ్రాతర్మహాకాయో రాక్షసోఽయముపాగతః ।
ఆయాత్యభిముఖం నోఽగ్రే భీరూణాం భయమావహన్ ॥ ౨౦॥

సజ్జీకృతధనుస్తిష్ఠ మా భైర్జనకనందిని ।
ఇత్యుక్త్వా బాణమాదాయ స్థితో రామ ఇవాచలః ॥ ౨౧॥

స తు దృష్ట్వా రమానాథం లక్ష్మణం జానకీం తదా ।
అట్టహాసం తతః కృత్వా భీషయన్నిదమబ్రవీత్ ॥ ౨౨॥

కౌ యువాం బాణతూణీరజటావల్కలధారిణౌ ।
మునివేషధరౌ బాలౌ స్త్రీసహాయౌ సుదుర్మదౌ ॥ ౨౩॥

సుందరౌ బత మే వక్త్రప్రవిష్టకవలోపమౌ ।
కిమర్థమాగతౌ ఘోరం వనం వ్యాలనిషేవితం ॥ ౨౪॥

శ్రుత్వా రక్షోవచో రామః స్మయమాన ఉవాచ తం ।
అహం రామస్త్వయం భ్రాతా లక్ష్మణో మమ సమ్మతః ॥ ౨౫॥

ఏషా సీతా మమ ప్రాణవల్లభా వయమాగతాః ।
పితృవాక్యం పురస్కృత్య శిక్షణార్థం భవాదృశాం ॥ ౨౬॥

శృత్వా తద్రామవచనమట్టహాసమథాకరోత్ ।
వ్యాదాయ వక్త్రం బాహుభ్యాం శూలమాదాయ సత్వరః ॥ ౨౭॥

మాం న జానాసి రామ త్వం విరాధం లోకవిశ్రుతం ।
మద్భయాన్మునయః సర్వే త్యక్త్వా వనమితో గతాః ॥ ౨౮॥

యది జీవితుమిచ్ఛాస్తి త్యక్త్వా సీతాం నిరాయుధౌ ।
పలాయత న చేచ్ఛీఘ్రం భక్షయామి యువామహం ॥ ౨౯॥

ఇత్యుక్త్వా రాక్షసః సీతామాదాతుమభిదుద్రువే ।
రామశ్చిచ్ఛేద తద్బాహూ శరేణ ప్రహసన్నివ ॥ ౩౦॥

తతః క్రోధపరీతాత్మా వ్యాదాయ వికటం ముఖం ।
రామమభ్యద్రవద్రామశ్చిచ్ఛేద పరిధావతః ॥ ౩౧॥

పదద్వయం విరాధస్య తదద్భుతమివాభవత్ ॥ ౩౨॥

తతః సర్ప ఇవాస్యేన గ్రసితుం రామమాపతత్ ।
తతోఽర్ధచంద్రాకారేణ బాణేనాస్య మహచ్ఛిరః ॥ ౩౩॥

చిచ్ఛేద రుధిరౌఘేణ పపాత ధరణీతలే ।
తతః సీతా సమాలింగ్య ప్రశశంస రఘూత్తమం ॥ ౩౪॥

తతో దుందుభయో నేదుర్దివి దేవగణేరితాః ।
ననృతుశ్చాప్సరా హృష్టా జగుర్గంధర్వకిన్నరాః ॥ ౩౫॥

విరాధకాయాదతిసుందరాకృతిః
విభ్రాజమానో విమలాంబరావృతః ।
ప్రతప్తచామీకరచారుభూషణో
వ్యదృశ్యతాగ్రే గగనే రవిర్యథా ॥ ౩౬॥

ప్రణమ్య రామం ప్రణతార్తిహారిణం
భవప్రవాహోపరమం ఘృణాకరం ।
ప్రణమ్య భూయః ప్రణనామ దండవత్
ప్రపన్నసర్వార్తిహరం ప్రసన్నధీః ॥ ౩౭॥

విరాధ ఉవాచ

శ్రీరామ రాజీవదలాయతాక్ష
విద్యాధరోఽహం విమలప్రకాశః ।
దుర్వాససాకారణకోపమూర్తినా
శప్తః పురా సోఽద్య విమోచితస్త్వయా ॥ ౩౮॥

ఇతః పరం త్వచ్చరణారవిందయోః
స్మృతిః సదా మేఽస్తు భవోపశాంతయే ।
త్వన్నామసంకీర్తనమేవ వాణీ
కరోతు మే కర్ణపుటం త్వదీయం ॥ ౩౯॥

కథామృతం పాతు కరద్వయం తే
పాదారవిందార్చనమేవ కుర్యాత్ ।
శిరశ్చ తే పాదయుగప్రణామం
కరోతు నిత్యం భవదీయమేవం ॥ ౪౦॥

నమస్తుభ్యం భగవతే విశుద్ధజ్ఞానమూర్తయే |
ఆత్మారామాయ రామాయ సీతారామాయ వేధసే || ౪౧||

ప్రపన్నం పాహి మాం రామ యాస్యామి త్వదనుజ్ఞయా |
దేవలోకం రఘుశ్రేష్ఠ మాయా మాం మా వృణోతు తే || ౪౨||

ఇతి విజ్ఞాపితస్తేన ప్రసన్నో రఘునందనః |
దదౌ వరం తదా ప్రీతో విరాధాయ మహామతిః || ౪౩||

గచ్ఛ విద్యాధరాశేషమాయాదోషగుణా జితాః |
త్వయా మద్దర్శనాత్సద్యో ముక్తో జ్ఞానవతాం వరః || ౪౪||

మద్భక్తిర్దుర్లభా లోకే జాతా చేన్ముక్తిదా యతః |
అతస్త్వం భక్తిసంపన్నః పరం యాహి మమాజ్ఞయా || ౪౫||

రామేణ రక్షోనిధనం సుఘోరం
శాపాద్విముక్తిర్వరదానమేవం |
విద్యాధరత్వం పునరేవ లబ్ధం
రామం గృణన్నేతి నరోఽఖిలార్థాన్ || ౪౬||

ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే అరణ్యకాండే ప్రథమః సర్గః || ౧||

|| ద్వితీయః సర్గః ||

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ

విరాధే స్వర్గతే రామో లక్ష్మణేన చ సీతయా |
జగామ శరభంగస్య వనం సర్వసుఖావహం || ౧||

శరభంగస్తతో దృష్ట్వా రామం సౌమిత్రిణా సహ |
ఆయాంతం సీతయా సార్ధం సంభ్రమాదుత్థితః సుధీః || ౨||

అభిగమ్య సుసంపూజ్య విష్టరేషూపవేశయత్ |
ఆతిథ్యమకరోత్తేషాం కందమూలఫలాదిభిః || ౩||

ప్రీత్యాఽఽహ శరభంగోఽపి రామం భక్తిపరాయణం |
బహుకాలమిహైవాఽఽసం తపసే కృతనిశ్చయః || ౪||

అద్య మత్తపసా సిద్ధం యత్పుణ్యం బహు విద్యతే |
తత్సర్వం తవ దాస్యామి తతో ముక్తిం వ్రజామ్యహం || ౫||

సమర్ప్య రామస్య మహత్సుపుణ్యఫలం
విరక్తః శరభంగయోగీ |
చితిం సమారోహయదప్రమేయం

రామం ససీతం సహసా ప్రణమ్య ॥ ౬॥

ధ్యాయన్స్చిరం రామమశేషహృత్స్థం
దూర్వాదలశ్యామలమంబుజాక్షం ।
చీరాంబరం స్నిగ్ధజటాకలాపం
సీతాసహాయం సహలక్ష్మణం తం ॥ ౭॥

కో వా దయాలుః స్మృతకామధేనురన్యో
జగత్యాం రఘునాయకాదహో ।
స్మృతో మయా నిత్యమనన్యభాజా
జ్ఞాత్వా స్మృతిం మే స్వయమేవ యాతః ॥ ౮॥

పశ్యత్విదానీం దేవేశో రామో దాశరథిః ప్రభుః ।
దగ్ధ్వా స్వదేహం గచ్ఛామి బ్రహ్మలోకమకల్మషః ॥ ౯॥

అయోధ్యాధిపతిర్మేఽస్తు హృదయే రాఘవః సదా ।
యద్వామాంకే స్థితా సీతా మేఘస్యేవ తటిల్లతా ॥ ౧౦॥

ఇతి రామం చిరం ధ్యాత్వా దృష్ట్వా చ పురతః స్థితం ।
ప్రజ్వాల్య సహసా వహ్నిం దగ్ధ్వా పంచాత్మకం వపుః ॥ ౧౧॥

దివ్యదేహధరః సాక్షాద్యయౌ లోకపతేః పదం ।
తతో మునిగణాః సర్వే దండకారణ్యవాసినః ।
ఆజగ్ము రాఘవం ద్రష్టుం శరభంగనివేశనం ॥ ౧౨॥

దృష్ట్వా మునిసమూహం తం జానకీరామలక్ష్మణాః ।
ప్రణేముః సహసా భూమౌ మాయామానుషరూపిణః ॥౧౩॥

ఆశీర్భిరభినంద్యాథ రామం సర్వహృది స్థితం ।
ఊచుః ప్రాంజలయః సర్వే ధనుర్బాణధరం హరిం ॥ ౧౪॥

భూమేర్భారావతారాయ జాతోఽసి బ్రహ్మణార్థితః ।
జానీమస్త్వాం హరిం లక్ష్మీం జానకీం లక్ష్మణం తథా ॥ ౧౫॥

శేషాంశం శంఖచక్రే ద్వే భరతం సానుజం తథా ।
అతశ్చాదౌ ఋషీణాం త్వం దుఃఖం మోక్తుమిహార్హసి ॥ ౧౬॥

ఆగచ్ఛ యామో మునిసేవితాని
వనాని సర్వాణి రఘూత్తమ క్రమాత్ ।
ద్రష్టుం సుమిత్రాసుతజానకీభ్యాం
తదా దయాఽస్మాసు దృఢా భవిష్యతి ॥ ౧౭॥

ఇతి విజ్ఞాపితో రామః కృతాంజలిపుటైర్విభుః ।
జగామ మునిభిః సార్ధం ద్రష్టుం మునివనాని సః ॥ ౧౮॥

దదర్శ తత్ర పతితాన్యనేకాని శిరాంసి సః ।

అస్థిభూతాని సర్వత్ర రామో వచనమబ్రవీత్ ॥ ౧౯॥

అస్థీని కేషామేతాని కిమర్థం పతితాని వై ।
తమూచుర్మునయో రామ ఋషీణాం మస్తకాని హి ॥ ౨౦॥

రాక్షసైర్భక్షితానీశ ప్రమత్తానాం సమాధితః ॥

అంతరాయం మునీనాం తే పశ్యంతోఽనుచరంతి హి ॥ ౨౧॥

శ్రుత్వా వాక్యం మునీనాం స భయదైన్యసమన్వితం ।
ప్రతిజ్ఞామకరోద్రామో వధాయాశేషరక్షసాం ॥ ౨౨॥

పూజ్యమానః సదా తత్ర మునిభిర్వనవాసిభిః ।
జానక్యా సహితో రామో లక్ష్మణేన సమన్వితః ॥ ౨౩॥

ఉవాస కతిచిత్తత్ర వర్షాణి రఘునందనః ।
ఏవం క్రమేణ సంపశ్యన్నృషీణామాశ్రమాన్ విభుః ॥ ౨౪॥

సుతీక్ష్ణస్యాశ్రమం ప్రాగాత్ప్రఖ్యాతమృషిసంకులం ।
సర్వర్తుగుణసంపన్నం సర్వకాలసుఖావహం ॥ ౨౫॥

రామమాగతమాకర్ణ్య సుతీక్ష్ణః స్వయమాగతః ।
అగస్త్యశిష్యో రామస్య మంత్రోపాసనతత్పరః ।
విధివత్పూజయామాస భక్త్యుత్కంఠితలోచనః ॥ ౨౬॥

సుతీక్ష్ణ ఉవాచ

త్వన్మంత్రజాప్యహమనంతగుణాప్రమేయ
సీతాపతే శివవిరించిసమాశ్రితాంఘ్రే ।
సంసారసింధుతరణామలపోతపాద
రామాభిరామ సతతం తవ దాసదాసః ॥ ౨౭॥

మామద్య సర్వజగతామవిగోచరస్త్వం
త్వన్మాయయా సుతకలత్రగృహాంధకూపే ।
మగ్నం నిరీక్ష్య మలపుద్గలపిండమోహ-
పాశానుబద్ధహృదయం స్వయమాగతోఽసి ॥ ౨౮॥

త్వం సర్వభూతహృదయేషు కృతాలయోఽపి
త్వన్మంత్రజాప్యవిముఖేషు తనోషి మాయాం ।
త్వన్మంత్రసాధనపరేష్వపయాతి మాయా
సేవానురూపఫలదోఽసి యథా మహీపః ॥ ౨౯॥

విశ్వస్య సృష్టిలయసంస్థితిహేతురేకః
త్వం మాయయా త్రిగుణయా విధిరీశవిష్ణూ ।
భాసీశ మోహితధియాం వివిధాకృతిస్త్వం
యద్వద్రవిః సలిలపాత్రగతో హ్యనేకః ॥ ౩౦॥

ప్రత్యక్షతోఽద్య భవతశ్చరణారవిందం
పశ్యామి రామ తమసః పరతః స్థితస్య ।
దృగ్రూపతస్త్వమసతామవిగోచరోఽపి
త్వన్మంత్రపూతహృదయేషు సదా ప్రసన్నః ॥ ౩౧॥

పశ్యామి రామ తవ రూపమరూపిణోఽపి
మాయావిడంబనకృతం సుమనుష్యవేషం ।
కందర్పకోటిసుభగం కమనీయచాపబాణం
దయార్ద్రహృదయం స్మితచారువక్త్రం ॥ ౩౨॥

సీతాసమేతమజినాంబరమప్రధృష్యం
సౌమిత్రిణా నియతసేవితపాదపద్మం ।
నీలోత్పలద్యుతిమనంతగుణం ప్రశాంతం
మద్భాగధేయమనిశం ప్రణమామి రామం ॥ ౩౩॥

జానంతు రామ తవ రూపమశేషదేశ-
కాలాద్యుపాధిరహితం ఘనచిత్ప్రకాశం ।
ప్రత్యక్షతోఽద్య మమ గోచరమేతదేవ
రూపం విభాతు హృదయే న పరం వికాంక్షే ॥ ౩౪॥

ఇత్యేవం స్తువతస్తస్య రామః సస్మితమబ్రవీత్ ।
మునే జానామి తే చిత్తం నిర్మలం మదుపాసనాత్ ॥ ౩౫॥

అతోఽహమాగతో ద్రష్టుం మదృతే నాన్యసాధనం ।
మన్మంత్రోపాసకా లోకే మామేవ శరణం గతాః ॥ ౩౬॥

నిరపేక్షా నాన్యగతాస్తేషాం దృశ్యోఽహమన్వహం ।
స్తోత్రమేతత్పఠేద్యస్తు త్వత్కృతం మత్ప్రియం సదా ॥ ౩౭॥

సద్భక్తిర్మే భవేత్తస్య జ్ఞానం చ విమలం భవేత్ ।
త్వం మమోపాసనాదేవ విముక్తోఽసీహ సర్వతః ॥ ౩౮॥

దేహాంతే మమ సాయుజ్యం లప్స్యసే నాత్ర సంశయః ।
గురుం తే ద్రష్టుమిచ్ఛామి హ్యగస్త్యం మునినాయకం ।
కించిత్కాలం తత్ర వస్తుం మనో మే త్వరయత్యలం ॥ ౩౯॥

సుతీక్ష్ణోఽపి తథేత్యాహ శ్వో గమిష్యసి రాఘవ ।
అహమప్యాగమిష్యామి చిరాద్ దృష్టో మహామునిః ॥ ౪౦॥

అథ ప్రభాతే మునినా సమేతో
రామః ససీతః సహ లక్ష్మణేన ।
అగస్త్యసంభాషణలోలమానసః
శనైరగస్త్యానుజమందిరం యయౌ ॥ ౪౧॥

ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే అరణ్యకాండే ద్వితీయః సర్గః ॥ ౨॥

|| తృతీయః సర్గః ||

అథ రామః సుతీక్ష్ణేన జానక్యా లక్ష్మణేన చ |
అగస్త్యస్యానుజస్థానం మధ్యాహ్నే సమపద్యత || ౧||

తేన సంపూజితః సమ్యగ్భుక్త్వా మూలఫలాదికం |
పరేద్యుః ప్రాతరుత్థాయ జగ్మస్తేఽగస్త్యమండలం || ౨||

సర్వర్తుఫలపుష్పాఢ్యం నానామృగగణైర్యుతం |
పక్షిసంఘైశ్చ వివిధైర్నాదితం నందనోపమం || ౩||

బ్రహ్మర్షిభిర్దేవర్షిభిః సేవితం మునిమందిరైః |
సర్వతోఽలంకృతం సాక్షాద్ బ్రహ్మలోకమివాపరం || ౪||

బహిరేవాశ్రమస్యాథ స్థిత్వా రామోఽబ్రవీన్మునిం |
సుతీక్ష్ణ గచ్ఛ త్వం శీఘ్రమాగతం మాం నివేదయ || ౫||

అగస్త్యమునివర్యాయ సీతయా లక్ష్మణేన చ |
మహాప్రసాద ఇత్యుక్త్వా సుతీక్ష్ణః ప్రయయౌ గురోః || ౬||

ఆశ్రమం త్వరయా తత్ర ఋషిసంఘసమావృతం |
ఉపవిష్టం రామభక్తైర్విశేషేణ సమాయుతం || ౭||

వ్యాఖ్యాతరామమంత్రార్థం శిష్యేభ్యశ్చాతిభక్తితః |
దృష్ట్వాగస్త్యం మునిశ్రేష్ఠం సుతీక్ష్ణః ప్రయయౌ మునేః || ౮||

దండవత్ప్రణిపత్యాహ వినయావనతః సుధీః |
రామో దాశరథిర్బ్రహ్మన్ సీతయా లక్ష్మణేన చ |
ఆగతో దర్శనార్థం తే బహిస్తిష్ఠతి సాంజలిః || ౯||

అగస్త్య ఉవాచ

శీఘ్రమానయ భద్రం తే రామం మమ హృదిస్థితం |
తమేవ ధ్యాయమానోఽహం కాంక్షమాణోఽత్ర సంస్థితః || ౧౦||

ఇత్యుక్త్వా స్వయముత్థాయ మునిభిః సహితో ద్రుతం |
అభ్యగాత్పరయా భక్త్యా గత్వా రామమథాబ్రవీత్ || ౧౧||

ఆగచ్ఛ రామ భద్రం తే దిష్ట్యా తేఽద్య సమాగమః |
ప్రియాతిథిర్మమ ప్రాప్తోఽస్యద్య మే సఫలం దినం || ౧౨||

రామోఽపి మునిమాయాంతం దృష్ట్వా హర్షసమాకులః |
సీతయా లక్ష్మణేనాపి దండవత్పతితో భువి || ౧౩||

ద్రుతముత్థాప్య మునిరాడ్ రామమాలింగ్య భక్తితః |

తద్గాత్రస్పర్శజాహ్లాదస్రవన్నేత్రజలాకులః ॥ ౧౪॥

గృహీత్వా కరమేకేన కరేణ రఘునందనం ।
జగామ స్వాశ్రమం హృష్టో మనసా మునిపుంగవః ॥ ౧౫॥

సుఖోపవిష్టం సంపూజ్య పూజయా బహువిస్తరం ।
భోజయిత్వా యథాన్యాయం భోజ్యైర్వన్యైరనేకధా ॥ ౧౬॥

సుఖోపవిష్టమేకాంతే రామం శశినిభాననం ।
కృతాంజలిరువాచేదమగస్త్యో భగవానృషిః ॥ ౧౭॥

త్వదాగమనమేవాహం ప్రతీక్షన్ సమవస్థితః ।
యదా క్షీరసముద్రాంతే బ్రహ్మణా ప్రార్థితః పురా ॥ ౧౮॥

భూమేర్భారాపనుత్త్యర్థం రావణస్య వధాయ చ ।
తదాది దర్శనాకాంక్షీ తవ రామ తపశ్చరన్ ।
వసామి మునిభిః సార్ధం త్వామేవ పరిచింతయన్ ॥ ౧౯॥

సృష్టేః ప్రాగేక ఏవాసీర్నిర్వికల్పోఽనుపాధికః ।
త్వదాశ్రయా త్వద్విషయా మాయా తే శక్తిరుచ్యతే ॥ ౨౦॥

త్వామేవ నిర్గుణం శక్తిరావృణోతి యదా తదా ।
అవ్యాకృతమితి ప్రాహుర్వేదాంతపరినిష్ఠితాః ॥ ౨౧॥

మూలప్రకృతిరిత్యేకే ప్రాహుర్మాయేతి కేచన ।
అవిద్యా సంసృతిర్బంధ ఇత్యాది బహుధోచ్యతే ॥ ౨౨॥

త్వయా సంక్షోభ్యమాణా సా మహత్తత్త్వం ప్రసూయతే ।
మహత్తత్త్వాదహంకారస్త్వయా సంచోదితాదభూత్ ॥ ౨౩॥

అహంకారో మహత్తత్త్వసంవృతస్త్రివిధోఽభవత్ ।
సాత్త్వికో రాజసశ్చైవ తామసశ్చేతి భణ్యతే ॥ ౨౪॥

తామసాత్సూక్ష్మతన్మాత్రాణ్యాసన్ భూతాన్యతః పరం ।
స్థూలాని క్రమశో రామ క్రమోత్తరగుణాని హ ॥ ౨౫॥

రాజసానీంద్రియాణ్యేవ సాత్త్వికా దేవతా మనః ।
తేభ్యోఽభవత్సూత్రరూపం లింగం సర్వగతం మహత్ ॥ ౨౬॥

తతో విరాట్ సముత్పన్నః స్థూలాద్భూతకదంబకాత్ ।
విరాజః పురుషాత్సర్వం జగత్స్థావరజంగమం ॥ ౨౭॥

దేవతిర్యఙ్మనుష్యాశ్చ కాలకర్మక్రమేణ తు ।
త్వం రజోగుణతో బ్రహ్మా జగతః సర్వకారణం ॥ ౨౮॥

సత్త్వాద్విష్ణుస్త్వమేవాస్య పాలకః సద్భిరుచ్యతే ।
లయే రుద్రస్త్వమేవాస్య త్వన్మాయాగుణభేదతః ॥ ౨౯॥

జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్త్యాఖ్యా వృత్తయో బుద్ధిజైర్గుణైః ।
తాసాం విలక్షణో రామ త్వం సాక్షీ చిన్మయోఽవ్యయః ॥ ౩౦॥

సృష్టిలీలాం యదా కర్తుమీహసే రఘునందన ।
అంగీకరోషి మాయాం త్వం తదా వై గుణవానివ ॥ ౩౧॥

రామ మాయా ద్విధా భాతి విద్యాఽవిద్యేతి తే సదా ।
ప్రవృత్తిమార్గనిరతా అవిద్యావశవర్తినః ।
నివృత్తిమార్గనిరతా వేదాంతార్థవిచారకాః ॥ ౩౨॥

త్వద్భక్తినిరతా యే చ తే వై విద్యామయాః స్మృతాః ।
అవిద్యావశగా యే తు నిత్యం సంసారిణశ్చ తే ।
విద్యాభ్యాసరతా యే తు నిత్యముక్తాస్త ఏవ హి ॥ ౩౩॥

లోకే త్వద్భక్తినిరతాస్త్వన్మంత్రోపాసకాశ్చ యే ।
విద్యా ప్రాదుర్భవేత్తేషాం నేతరేషాం కదాచన ॥ ౩౪॥

అతస్త్వద్భక్తిసంపన్నా ముక్తా ఏవ న సంశయః ।
త్వద్భక్త్యమృతహీనానాం మోక్షః స్వప్నేఽపి నో భవేత్ ॥ ౩౫॥

కిం రామ బహునోక్తేన సారం కించిద్బ్రవీమి తే ।
సాధుసంగతిరేవాత్ర మోక్షహేతురుదాహృతా ॥ ౩౬॥

సాధవః సమచిత్తా యే నిఃస్పృహా విగతైషిణః ।
దాంతాః ప్రశాంతాస్త్వద్భక్తా నివృత్తాఖిలకామనాః ॥ ౩౭॥

ఇష్టప్రాప్తివిపత్త్యోశ్చ సమాః సంగవివర్జితాః ।
సన్న్యస్తాఖిలకర్మాణః సర్వదా బ్రహ్మతత్పరాః ॥ ౩౮॥

యమాదిగుణసంపన్నాః సంతుష్టా యేన కేనచిత్ ।
సత్సంగమో భవేద్యర్హి త్వత్కథాశ్రవణే రతిః ॥ ౩౯॥

సముదేతి తతో భక్తిస్త్వయి రామ సనాతనే ।
త్వద్భక్తావుపపన్నాయాం విజ్ఞానం విపులం స్ఫుటం ॥ ౪౦॥

ఉదేతి ముక్తిమార్గోఽయమాద్యశ్చతురసేవితః ।
తస్మాద్రాఘవ సద్భక్తిస్త్వయి మే ప్రేమలక్షణా ॥ ౪౧॥

సదా భూయాద్ధరే సంగస్త్వద్భక్తేషు విశేషతః ।
అద్య మే సఫలం జన్మ భవత్సందర్శనాదభూత్ ॥ ౪౨॥

అద్య మే క్రతవః సర్వే బభూవుః సఫలాః ప్రభో ।
దీర్ఘకాలం మయా తప్తమనన్యమతినా తపః ।
తస్యేహ తపసో రామ ఫలం తవ యదర్చనం ॥ ౪౩॥

సదా మే సీతయా సార్ధం హృదయే వస రాఘవ ।
గచ్ఛతస్తిష్ఠతో వాపి స్మృతిః స్యాన్మే సదా త్వయి ॥ ౪౪॥

ఇతి స్తుత్వా రమానాథమగస్త్యో మునిసత్తమః ।
దదౌ చాపం మహేంద్రేణ రామార్థే స్థాపితం పురా ॥ ౪౫॥

అక్షయ్యౌ బాణతూణీరౌ ఖడ్గో రత్నవిభూషితః ।
జహి రాఘవ భూభారభూతం రాక్షసమండలం ॥ ౪౬॥

యదర్థమవతీర్ణోఽసి మాయయా మనుజాకృతిః ।
ఇతో యోజనయుగ్మే తు పుణ్యాకాననమండితః ॥ ౪౭॥

అస్తి పంచవటీనామ్నా ఆశ్రమో గౌతమీతటే ।
నేతవ్యస్తత్ర తే కాలః శేషో రఘుకులోద్వహ ॥ ౪౮॥

తత్రైవ బహుకార్యాణి దేవానాం కురు సత్పతే ॥ ౪౯॥

శ్రుత్వా తదాగస్త్యసుభాషితం వచః
స్తోత్రం చ తత్త్వార్థసమన్వితం విభుః ।
మునిం సమాభాష్య ముదాన్వితో యయౌ
ప్రదర్శితం మార్గమశేషవిద్ధరిః ॥ ౫౦॥

ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే అరణ్యాకాండే తృతీయః సర్గః ॥ ౩॥

॥ చతుర్థః సర్గః ॥

శ్రీ మహాదేవ ఉవాచ

మార్గే వ్రజన్ దదర్శాథ శైలశృంగమివ స్థితం ।
వృద్ధం జటాయుషం రామః కిమేతదితి విస్మితః ॥ ౧॥

ధనురానయ సౌమిత్రే రాక్షసోఽయం పురః స్థితః ।
ఇత్యాహ లక్ష్మణం రామో హనిష్యామ్యృషిభక్షకం ॥ ౨॥

తచ్ఛ్రుత్వా రామవచనం గృధ్రరాడ్ భయపీడితః ।
వధార్హోఽహం న తే రామ పితుస్తేఽహం ప్రియః సఖా ॥ ౩॥

జటాయుర్నామ భద్రం తే గృధ్రోఽహం ప్రియకృత్తవ ॥ ౪॥

పంచవట్యామహం వత్స్యే తవైవ ప్రియకామ్యయా ।
మృగయాయాం కదాచిత్తు ప్రయాతే లక్ష్మణేఽపి చ ॥ ౫॥

సీతా జనకకన్యా మే రక్షితవ్యా ప్రయత్నతః ।
శ్రుత్వా తద్గృధ్రవచనం రామః సస్నేహమబ్రవీత్ ॥ ౬॥

సాధు గృధ్ర మహారాజ తథైవ కురు మే ప్రియం ।
అత్రైవ మే సమీపస్థో నాతిదూరే వనే వసన్ ॥ ౭॥

ఇత్యామంత్రితమాలింగ్య యయౌ పంచవటీం ప్రభుః ।
లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా సీతయా రఘునందనః ॥ ౮॥

గత్వా తే గౌతమీతీరం పంచవట్యాం సువిస్తరం ।
మందిరం కారయామాస లక్ష్మణేన సుబుద్ధినా ॥ ౯॥

తత్ర తే న్యవసన్ సర్వే గంగాయా ఉత్తరే తటే ।
కదంబపనసామ్రాదిఫలవృక్షసమాకులే ॥ ౧౦॥

వివిక్తే జనసంబాధవర్జితే నీరుజస్థలే ।
వినోదయన్ జనకజాం లక్ష్మణేన విపశ్చితా ॥ ౧౧॥

అధ్యువాస సుఖం రామో దేవలోక ఇవాపరః ।
కందమూలఫలాదీని లక్ష్మణోఽనుదినం తయోః ॥ ౧౨॥

ఆనీయ ప్రదదౌ రామసేవాతత్పరమానసః ।
ధనుర్బాణధరో నిత్యం రాత్రౌ జాగర్తి సర్వతః ॥ ౧౩॥

స్నానం కుర్వంత్యనుదినం త్రయస్తే గౌతమీజలే ।
ఉభయోర్మధ్యగా సీతా కురుతే చ గమాగమౌ ॥ ౧౪॥

ఆనీయ సలిలం నిత్యం లక్ష్మణః ప్రీతమానసః ।
సేవతేఽహరహః ప్రీత్యా ఏవమాసన్ సుఖం త్రయః ॥ ౧౫॥

ఏకదా లక్ష్మణో రామమేకాంతే సముపస్థితం ।
వినయావనతో భూత్వా పప్రచ్ఛ పరమేశ్వరం ॥ ౧౬॥

భగవన్ శ్రోతుమిచ్ఛామి మోక్షస్యైకాంతికీం గతిం ।
త్వత్తః కమలపత్రాక్ష సంక్షేపాద్వక్తుమర్హసి ॥ ౧౭॥

జ్ఞానం విజ్ఞానసహితం భక్తివైరాగ్యబృంహితం ।
ఆచక్ష్వ మే రఘుశ్రేష్ఠ వక్తా నాన్యోఽస్తి భూతలే ॥ ౧౮॥

శ్రీరామ ఉవాచ

శృణు వక్ష్యామి తే వత్స గుహ్యాద్గుహ్యతరం పరం ।
యద్విజ్ఞాయ నరో జహ్యాత్సద్యో వైకల్పకం భ్రమం ॥ ౧౯॥

ఆదౌ మాయాస్వరూపం తే వక్ష్యామి తదనంతరం ।
జ్ఞానస్య సాధనం పశ్చాజ్జ్ఞానవిజ్ఞానసంయుతం ॥ ౨౦॥

జ్ఞేయం చ పరమాత్మానం యజ్జ్ఞాత్వా ముచ్యతే భయాత్ ।
అనాత్మని శరీరాదావాత్మబుద్ధిస్తు యా భవేత్ ॥ ౨౧॥

సైవ మాయా తయైవాసౌ సంసారః పరికల్ప్యతే ।
రూపే ద్వే నిశ్చితే పూర్వే మాయాయాః కులనందన ॥ ౨౨॥

విక్షేపావరణే తత్ర ప్రథమం కల్పయేజ్జగత్ ।
లింగాద్యబ్రహ్మపర్యంతం స్థూలసూక్ష్మవిభేదతః ॥ ౨౩॥

అపరం త్వఖిలం జ్ఞానరూపమావృత్య తిష్ఠతి ।
మాయయా కల్పితం విశ్వం పరమాత్మని కేవలే ॥ ౨౪॥

రజ్జౌ భుజంగవద్భ్రాంత్యా విచారే నాస్తి కించన ।
శ్రూయతే దృశ్యతే యద్యత్స్మర్యతే వా నరైః సదా ॥ ౨౫॥

అసదేవ హి తత్సర్వం యథా స్వప్నమనోరథౌ ।
దేహ ఏవ హి సంసారవృక్షమూలం దృఢం స్మృతం ॥ ౨౬॥

తన్మూలః పుత్రదారాదిబంధః కిం తేఽన్యథాత్మనః ॥ ౨౭॥

దేహస్తు స్థూలభూతానాం పంచ తన్మాత్రపంచకం ।
అహంకారశ్చ బుద్ధిశ్చ ఇంద్రియాణి తథా దశ ॥ ౨౮॥

చిదాభాసో మనశ్చైవ మూలప్రకృతిరేవ చ ।
ఏతత్క్షేత్రమితి జ్ఞేయం దేహ ఇత్యభిధీయతే ॥ ౨౯॥

ఏతైర్విలక్షణో జీవః పరమాత్మా నిరామయః ।
తస్య జీవస్య విజ్ఞానే సాధనాన్యపి మే శృణు ॥ ౩౦॥

జీవశ్చ పరమాత్మా చ పర్యాయో నాత్ర భేదధీః ।
మానాభావస్తథా దంభహింసాదిపరివర్జనం ॥ ౩౧॥

పరాక్షేపాదిసహనం సర్వత్రావక్రతా తథా ।
మనోవాక్కాయసద్భక్త్యా సద్గురోః పరిసేవనం ॥ ౩౨॥

బాహ్యాభ్యంతరసంశుద్ధిః స్థిరతా సత్క్రియాదిషు ।
మనోవాక్కాయదండశ్చ విషయేషు నిరీహతా ॥ ౩౩॥

నిరహంకారతా జన్మజరాద్యాలోచనం తథా ।
అసక్తిః స్నేహశూన్యత్వం పుత్రదారధనాదిషు ॥ ౩౪॥

ఇష్టానిష్టాగమే నిత్యం చిత్తస్య సమతా తథా ।
మయి సర్వాత్మకే రామే హ్యనన్యవిషయా మతిః ॥ ౩౫॥

జనసంబాధరహితశుద్ధదేశనిషేవణం ।
ప్రాకృతైర్జనసంఘైశ్చ హ్యరతిః సర్వదా భవేత్ ॥ ౩౬॥

ఆత్మజ్ఞానే సదోద్యోగో వేదాంతార్థావలోకనం ।
ఉక్తైరేతైర్భవేజ్జ్ఞానం విపరీతైర్విపర్యయః ॥ ౩౭॥

బుద్ధిప్రాణమనోదేహాహంకృతిభ్యో విలక్షణః ।
చిదాత్మాహం నిత్యశుద్ధో బుద్ధ ఏవేతి నిశ్చయం ॥ ౩౮॥

యేన జ్ఞానేన సంవిత్తే తజ్జ్ఞానం నిశ్చితం చ మే ।
విజ్ఞానం చ తదైవైతత్సాక్షాదనుభవేద్యదా ॥ ౩౯॥

ఆత్మా సర్వత్ర పూర్ణః స్యాచ్చిదానందాత్మకోఽవ్యయః ।
బుద్ధ్యాద్యుపాధిరహితః పరిణామాదివర్జితః ॥ ౪౦॥

స్వప్రకాశేన దేహాదీన్ భాసయన్ననపావృతః ।
ఏక ఏవాద్వితీయశ్చ సత్యజ్ఞానాదిలక్షణః ॥ ౪౧॥

అసంగః స్వప్రభో ద్రష్టా విజ్ఞానేనావగమ్యతే ।
ఆచార్యశాస్త్రోపదేశాద్యైక్యజ్ఞానం యదా భవేత్ ॥ ౪౨॥

ఆత్మనోర్జీవపరయోర్మూలావిద్యా తదైవ హి ।
లీయతే కార్యకరణైః సహైవ పరమాత్మని ॥ ౪౩॥

సావస్థా ముక్తిరిత్యుక్తా హ్యుపచారోఽయమాత్మని ।
ఇదం మోక్షస్వరూపం తే కథితం రఘునందన ॥ ౪౪॥

జ్ఞానవిజ్ఞానవైరాగ్యసహితం మే పరాత్మనః ।
కింత్వేతద్దుర్లభం మన్యే మద్భక్తివిముఖాత్మనాం ॥ ౪౫॥

చక్షుష్మతామపి తథా రాత్రౌ సమ్యఙ్ న దృశ్యతే ।
పదం దీపసమేతానాం దృశ్యతే సమ్యగేవ హి ॥ ౪౬॥

ఏవం మద్భక్తియుక్తానామాత్మా సమ్యక్ ప్రకాశతే ।
మద్భక్తేః కారణం కించిద్వక్ష్యామి శృణు తత్త్వతః ॥ ౪౭॥

మద్భక్తసంగో మత్సేవా మద్భక్తానాం నిరంతరం ।
ఏకాదశ్యుపవాసాది మమ పర్వానుమోదనం ॥ ౪౮॥

మత్కథాశ్రవణే పాఠే వ్యాఖ్యానే సర్వదా రతిః ।
మత్పూజాపరినిష్ఠా చ మమ నామానుకీర్తనం ॥ ౪౯॥

ఏవం సతతయుక్తానాం భక్తిరవ్యభిచారిణీ ।
మయి సంజాయతే నిత్యం తతః కిమవశిష్యతే ॥ ౫౦॥

అతో మద్భక్తియుక్తస్య జ్ఞానం విజ్ఞానమేవ చ ।
వైరాగ్యం చ భవేచ్ఛీఘ్రం తతో ముక్తిమవాప్నుయాత్ ॥ ౫౧॥

కథితం సర్వమేతత్తే తవ ప్రశ్నానుసారతః ।
అస్మిన్మనః సమాధాయ యస్తిష్ఠేత్స తు ముక్తిభాక్ ॥ ౫౨॥

న వక్తవ్యమిదం యత్నాన్మద్భక్తివిముఖాయ హి ।
మద్భక్తాయ ప్రదాతవ్యమాహూయాపి ప్రయత్నతః ॥ ౫౩॥

య ఇదం తు పఠేన్నిత్యం శ్రద్ధాభక్తిసమన్వితః ।
అజ్ఞానపటలధ్వాంతం విధూయ పరిముచ్యతే ॥ ౫౪॥

భక్తానాం మమ యోగినాం సువిమలస్వాంతాతిశాంతాత్మనాం
మత్సేవాభిరతాత్మనాం చ విమలజ్ఞానాత్మనాం సర్వదా ।
సంగం యః కురుతే సదోద్యతమతిస్తత్సేవనానన్యధీః
మోక్షస్తస్య కరే స్థితోఽహమనిశం దృశ్యో భవే నాన్యథా ॥ ౫౫॥

ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే అరణ్యకాండే చతుర్థః సర్గః ॥ ౪॥

॥ పంచమః సర్గః ॥

శ్రీ మహాదేవ ఉవాచ

తస్మిన్ కాలే మహారణ్యే రాక్షసీ కామరూపిణీ ।
విచచార మహాసత్త్వా జనస్థాననివాసినీ ॥ ౧॥

ఏకదా గౌతమీతీరే పంచవట్యాం సమీపతః ।
పద్మవజ్రాంకుశాంకాని పదాని జగతీపతేః ॥ ౨॥

దృష్ట్వా కామపరీతాత్మా పాదసౌందర్యమోహితా ।
పశ్యంతీ సా శనైరాయాద్రాఘవస్య నివేశనం ॥ ౩॥

తత్ర సా తం రమానాథం సీతయా సహ సంస్థితం ।
కందర్పసదృశం రామం దృష్ట్వా కామవిమోహితా ॥ ౪॥

రాక్షసీ రాఘవం ప్రాహ కస్య త్వం కః కిమాశ్రమే ।
యుక్తో జటావల్కలాద్యైః సాధ్యం కిం తేఽత్ర మే వద ॥ ౫॥

అహం శూర్పణఖా నామ రాక్షసీ కామరూపిణీ ।
భగినీ రాక్షసేంద్రస్య రావణస్య మహాత్మనః ॥ ౬॥

ఖరేణ సహితా భ్రాత్రా వసామ్యత్రైవ కాననే ।
రాజ్ఞా దత్తం చ మే సర్వం మునిభక్షా వసామ్యహం ॥ ౭॥

త్వాం తు వేదితుమిచ్ఛామి వద మే వదతాం వర ।
తామాహ రామనామాహమయోధ్యాధిపతేః సుతః ॥ ౮॥

ఏషా మే సుందరీ భార్యా సీతా జనకనందినీ ।
స తు భ్రాతా కనీయాన్ మే లక్ష్మణోఽతీవసుందరః ॥ ౯॥

కిం కృత్యం తే మయా బ్రూహి కార్యం భువనసుందరి ।
ఇతి రామవచః శ్రుత్వా కామార్తా సాబ్రవీదిదం ॥ ౧౦॥

ఏహి రామ మయా సార్ధం రమస్వ గిరికాననే ।
కామార్తాహం న శక్నోమి త్యక్తుం త్వాం కమలేక్షణం ॥ ౧౧॥

రామః సీతాం కటాక్షేణ పశ్యన్ సస్మితమబ్రవీత్ ।
భార్యా మమైషా కల్యాణీ విద్యతే హ్యనపాయినీ ॥ ౧౨॥

త్వం తు సాపత్న్యదుఃఖేన కథం స్థాస్యసి సుందరి ।
బహిరాస్తే మమ భ్రాతా లక్ష్మణోఽతీవ సుందరః ॥ ౧౩॥

తవానురూపో భవితా పతిస్తేనైవ సంచర ।
ఇత్యుక్తా లక్ష్మణం ప్రాహ పతిర్మే భవ సుందర ॥ ౧౪॥

భ్రాతురాజ్ఞాం పురస్కృత్య సంగచ్ఛావోఽద్య మా చిరం ।
ఇత్యాహ రాక్షసీ ఘోరా లక్ష్మణం కామమోహితా ॥ ౧౫॥

తామాహ లక్ష్మణః సాధ్వి దాసోఽహం తస్య ధీమతః ।
దాసీ భవిష్యసి త్వం తు తతో దుఃఖతరం ను కిం ॥ ౧౬॥

తమేవ గచ్ఛ భద్రం తే స తు రాజాఖిలేశ్వరః ।
తచ్ఛ్రుత్వా పునరప్యాగాద్రాఘవం దుష్టమానసా ॥ ౧౭॥

క్రోధాద్రామ కిమర్థం మాం భ్రామయస్యనవస్థితః ।
ఇదానీమేవ తాం సీతాం భక్షయామి తవాగ్రతః ॥ ౧౮॥

ఇత్యుక్త్వా వికటాకారా జానకీమనుధావతి ।
తతో రామాజ్ఞయా ఖడ్గమాదాయ పరిగృహ్య తాం ॥ ౧౯॥

చిచ్ఛేద నాసాం కర్ణౌ చ లక్ష్మణో లఘువిక్రమః ।
తతో ఘోరధ్వనిం కృత్వా రుధిరాక్తవపుర్ద్రుతం ॥ ౨౦॥

క్రందమానా పపాతాగ్రే ఖరస్య పరుషాక్షరా ।
కిమేతదితి తామాహ ఖరః ఖరతరాక్షరః ॥ ౨౧॥

కేనైవం కారితాసి త్వం మృత్యోర్వక్త్రానువర్తినా ।
వద మే తం వధిష్యామి కాలకల్పమపి క్షణాత్ ॥ ౨౨॥

తమాహ రాక్షసీ రామః సీతాలక్ష్మణసంయుతః ।
దండకం నిర్భయం కుర్వన్నాస్తే గోదావరీతటే ॥ ౨౩॥

మామేవం కృతవాన్స్య భ్రాతా తేనైవ చోదితః ।
యది త్వం కులజాతోఽసి వీరోఽసి జహి తౌ రిపూ ॥ ౨౪॥

తయోస్తు రుధిరం పాస్యే భక్షయైతౌ సుదుర్మదౌ ।
నో చేత్ప్రాణాన్ పరిత్యజ్య యాస్యామి యమసాదనం ॥ ౨౫॥

తచ్ఛ్రుత్వా త్వరితం ప్రాగాత్ఖరః క్రోధేన మూర్చ్ఛితః ।
చతుర్దశ సహస్రాణి రక్షసాం భీమకర్మణాం ॥ ౨౬॥

చోదయామాస రామస్య సమీపం వధకాంక్షయా ।
ఖరశ్చ త్రిశిరాశ్చైవ దూషణశ్చైవ రాక్షసః ॥ ౨౭॥

సర్వే రామం యయుః శీఘ్రం నానాప్రహరణోద్యతాః |
శ్రుత్వా కోలాహలం తేషాం రామః సౌమిత్రిమబ్రవీత్ || ౨౮ ||

శ్రూయతే విపులః శబ్దో నూనమాయాంతి రాక్షసాః |
భవిష్యతి మహద్యుద్ధం నూనమద్య మయా సహ || ౨౯ ||

సీతాం నీత్వా గుహాం గత్వా తత్ర తిష్ఠ మహాబల |
హంతుమిచ్ఛామ్యహం సర్వాన్ రాక్షసాన్ ఘోరరూపిణః || ౩౦ ||

అత్ర కించిన్న వక్తవ్యం శాపితోఽసి మమోపరి |
తథేతి సీతామాదాయ లక్ష్మణో గహ్వరం యయౌ || ౩౧ ||

రామః పరికరం బద్ధ్వా ధనురాదాయ నిష్ఠురం |
తూణీరావక్షయశరౌ బద్ధ్వాయత్తోఽభవత్ప్రభుః || ౩౨ ||

తత ఆగత్య రక్షాంసి రామస్యోపరి చిక్షిపుః |
ఆయుధాని విచిత్రాణి పాషాణాన్ పాదపానపి || ౩౩ ||

తాని చిచ్ఛేద రామోఽపి లీలయా తిలశః క్షణాత్ |
తతో బాణసహస్రేణ హత్వా తాన్ సర్వరాక్షసాన్ || ౩౪ ||

ఖరం త్రిశిరసం చైవ దూషణం చైవ రాక్షసం |
జఘాన ప్రహరార్ధేన సర్వానేవ రఘూత్తమః || ౩౫ ||

లక్ష్మణోఽపి గుహామధ్యాత్సీతామాదాయ రాఘవే |
సమర్ప్య రాక్షసాన్ దృష్ట్వా హతాన్ విస్మయమాయయౌ || ౩౬ ||

సీతా రామం సమాలింగ్య ప్రసన్నముఖపంకజా |
శస్త్రవ్రణాని చాంగేషు మమార్జ జనకాత్మజా || ౩౭ ||

సాపి దుద్రావ దృష్ట్వా తాన్ హతాన్ రాక్షసపుంగవాన్ |
లంకాం గత్వా సభామధ్యే క్రోశంతీ పాదసన్నిధౌ || ౩౮ ||

రావణస్య పపాతోర్వ్యాం భగినీ తస్య రక్షసః |
దృష్ట్వా తాం రావణః ప్రాహ భగినీం భయవిహ్వలాం || ౩౯ ||

ఉత్తిష్ఠోత్తిష్ఠ వత్సే త్వం విరూపకరణం తవ |
కృతం శక్రేణ వా భద్రే యమేన వరుణేన వా || ౪౦ ||

కుబేరేణాథవా బ్రూహి భస్మీకుర్యాం క్షణేన తం |
రాక్షసీ తమువాచేదం త్వం ప్రమత్తో విమూఢధీః || ౪౧ ||

పానాసక్తః స్త్రీవిజితః షండః సర్వత్ర లక్ష్యసే |
చారచక్షుర్విహీనస్త్వం కథం రాజా భవిష్యసి || ౪౨ ||

ఖరశ్చ నిహతః సంఖ్యే దూషణస్త్రిశిరాస్తథా |
చతుర్దశ సహస్రాణి రాక్షసానాం మహాత్మనాం || ౪౩ ||

నిహతాని క్షణేనైవ రామేణాసురశత్రుణా ।
జనస్థానమశేషేణ మునీనాం నిర్భయం కృతం ।
న జానాసి విమూఢస్త్వమత ఏవ మయోచ్యతే ॥ ౪౪॥

రావణ ఉవాచ

కో వా రామః కిమర్థం వా కథం తేనాసురా హతాః ।
సమ్యక్కథయ మే తేషాం మూలఘాతం కరోమ్యహం ॥ ౪౫॥

శూర్పణఖోవాచ

జనస్థానాదహం యాతా కదాచిత్ గౌతమీతటే ।
తత్ర పంచవటీ నామ పురా మునిజనాశ్రయా ॥ ౪౬॥

తత్రాశ్రమే మయా దృష్టో రామో రాజీవలోచనః ।
ధనుర్బాణధరః శ్రీమాన్ జటావల్కలమండితః ॥ ౪౭॥

కనీయాననుజస్తస్య లక్ష్మణోఽపి తథావిధః ।
తస్య భార్యా విశాలాక్షీ రూపిణీ శ్రీరివాపరా ॥ ౪౮॥

దేవగంధర్వనాగానాం మనుష్యాణాం తథావిధా ।
న దృష్టా న శ్రుతా రాజన్ ద్యోతయంతీ వనం శుభా ॥ ౪౯॥

ఆనేతుమహముద్యుక్తా తాం భార్యార్థం తవానఘ ।
లక్ష్మణో నామ తద్భ్రాతా చిచ్ఛేద మమ నాసికాం ॥ ౫౦॥

కర్ణౌ చ నోదితస్తేన రామేణ స మహాబలః ।
తతోఽహమతిదుఃఖేన రుదతీ ఖరమన్వగాం ॥ ౫౧॥

సోఽపి రామం సమాసాద్య యుద్ధం రాక్షసయూథపైః ।
అతః క్షణేన రామేణ తేనైవ బలశాలినా ॥ ౫౨॥

సర్వే తేన వినష్టా వై రాక్షసా భీమవిక్రమాః ।
యది రామో మనః కుర్యాత్త్రైలోక్యం నిమిషార్ధతః ॥ ౫౩॥

భస్మీకుర్యాన్న సందేహ ఇతి భాతి మమ ప్రభో ।
యది సా తవ భార్యా స్యాత్సఫలం తవ జీవితం ॥ ౫౪॥

అతో యతస్వ రాజేంద్ర యథా తే వల్లభా భవేత్ ।
సీతా రాజీవపత్రాక్షీ సర్వలోకైకసుందరీ ॥ ౫౫॥

సాక్షాద్రామస్య పురతః స్థాతుం త్వం న క్షమః ప్రభో ।
మాయయా మోహయిత్వా తు ప్రాప్స్యసే తాం రఘూత్తమం ॥ ౫౬॥

శ్రుత్వా తత్సూక్తవాక్యైశ్చ దానమానాదిభిస్తథా ।
ఆశ్వాస్య భగినీం రాజా ప్రవివేశ స్వకం గృహం ।
తత్ర చింతాపరో భూత్వా నిద్రాం రాత్రౌ న లబ్ధవాన్ ॥ ౫౭॥

ఏకేన రామేణ కథం మనుష్యమాత్రేణ
నష్టః సబలః ఖరో మే |
భ్రాతా కథం మే బలవీర్యదర్ప-
యుతో వినష్టో బత రాఘవేణ || ౫౮ ||

యద్వా న రామో మనుజః పరేశో
మాం హంతుకామః సబలం బలౌఘైః |
సంప్రార్థితోఽయం ద్రుహిణేన పూర్వం
మనుష్యరూపోఽద్య రఘోః కులేఽభూత్ || ౫౯ ||

వధ్యో యది స్యాం పరమాత్మనాహం
వైకుంఠరాజ్యం పరిపాలయేఽహం |
నో చేదిదం రాక్షసరాజ్యమేవ
భోక్ష్యే చిరం రామమతో వ్రజామి || ౬౦ ||

ఇత్థం విచింత్యాఖిలరాక్షసేంద్రో
రామం విదిత్వా పరమేశ్వరం హరిం |
విరోధబుద్ధ్యైవ హరిం ప్రయామి
ద్రుతం న భక్త్యా భగవాన్ ప్రసీదేత్ || ౬౧ ||

ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే అరణ్యాకాండే పంచమః సర్గః || ౫ ||

|| షష్ఠః సర్గః ||

విచింత్యైవం నిశాయాం స ప్రభాతే రథమాస్థితః |
రావణో మనసా కార్యమేకం నిశ్చిత్య బుద్ధిమాన్ || ౧ ||

యయౌ మారీచసదనం పరం పారముదన్వతః |
మారీచస్తత్ర మునివజ్జటావల్కలధారకః || ౨ ||

ధ్యాయన్ హృది పరాత్మానం నిర్గుణం గుణభాసకం |
సమాధివిరమేఽపశ్యద్రావణం గృహమాగతం || ౩ ||

ద్రుతముత్థాయ చాలింగ్య పూజయిత్వా యథావిధి |
కృతాతిథ్యం సుఖాసీనం మారీచో వాక్యమబ్రవీత్ || ౪ ||

సమాగమనమేతత్తే రథేనైకేన రావణ |
చింతాపర ఇవాభాసి హృది కార్యం విచింతయన్ || ౫ ||

బ్రూహి మే న హి గోప్యం చేత్కరవాణి తవ ప్రియం |
న్యాయ్యం చేద్బ్రూహి రాజేంద్ర వృజినం మాం స్పృశేన్న హి || ౬ ||

రావణ ఉవాచ

అస్తి రాజా దశరథః సాకేతాధిపతిః కిల ।
రామనామా సుతస్తస్య జ్యేష్ఠః సత్యపరాక్రమః ॥ ౭॥

వివాసయామాస సుతం వనం వనజనప్రియం ।
భార్యయా సహితం భ్రాత్రా లక్ష్మణేన సమన్వితం ॥ ౮॥

స ఆస్తే విపినే ఘోరే పంచవట్యాశ్రమే శుభే ।
తస్య భార్యా విశాలాక్షీ సీతా లోకవిమోహినీ ॥ ౯॥

రామో నిరపరాధాన్మే రాక్షసాన్ భీమవిక్రమాన్ ।
ఖరం చ హత్వా విపినే సుఖమాస్తేఽతినిర్భయః ॥ ౧౦॥

భగిన్యాః శూర్పణఖాయా నిర్దోషాయాశ్చ నాసికాం ।
కర్ణౌ చిచ్ఛేద దుష్టాత్మా వనే తిష్ఠతి నిర్భయః ॥ ౧౧॥

అతస్త్వయా సహాయేన గత్వా తత్ప్రాణవల్లభాం ।
ఆనయిష్యామి విపినే రహితే రాఘవేణ తాం ॥ ౧౨॥

త్వం తు మాయామృగో భూత్వా హ్యాశ్రమాదపనేష్యసి ।
రామం చ లక్ష్మణం చైవ తదా సీతాం హరామ్యహం ॥ ౧౩॥

త్వం తు తావత్సహాయం మే కృత్వా స్థాస్యసి పూర్వవత్ ।
ఇత్యేవం భాషమాణం తం రావణం వీక్ష్య విస్మితః ॥ ౧౪॥

కేనేదముపదిష్టం తే మూలఘాతకరం వచః ।
స ఏవ శత్రుర్వధ్యశ్చ యస్త్వన్నాశం ప్రతీక్షతే ॥ ౧౫॥

రామస్య పౌరుషం స్మృత్వా చిత్తమద్యాపి రావణ ।
బాలోఽపి మాం కౌశికస్య యజ్ఞసంరక్షణాయ సః ॥ ౧౬॥

ఆగతస్త్విషుణైకేన పాతయామాస సాగరే ।
యోజనానాం శతం రామస్తదాది భయవిహ్వలః ॥ ౧౭॥

స్మృత్వా స్మృత్వా తదేవాహం రామం పశ్యామి సర్వతః ॥ ౧౮॥

దండకేఽపి పునరప్యహం వనే
పూర్వవైరమనుచింతయన్ హృది ।
తీక్ష్ణశృంగమృగరూపమేకదా
మాదృశైర్బహుభిరావృతోఽభ్యయాం ॥ ౧౯॥

రాఘవం జనకజాసమన్వితం
లక్ష్మణేన సహితం త్వరాన్వితః ।
ఆగతోఽహమథ హంతుముద్యతో
మాం విలోక్య శరమేకమక్షిపత్ ॥ ౨౦॥

తేన విద్ధహృదయోఽహముద్భ్రమన్
రాక్షసేంద్ర పతితోఽస్మి సాగరే ।

తత్ప్రభృత్యహమిదం సమాశ్రితః
స్థానమూర్జితమిదం భయార్దితః || ౨౧||

రామమేవ సతతం విభావయే
భీతభీత ఇవ భోగరాశితః |
రాజరత్నరమణీరథాదికం
శ్రోత్రయోర్యది గతం భయం భవేత్ || ౨౨||

రామ ఆగత ఇహేతిశంకయా
బాహ్యకార్యమపి సర్వమత్యజం |
నిద్రయా పరివృతో యదా స్వపే
రామమేవ మనసానుచింతయన్ || ౨౩||

స్వప్నదృష్టిగతరాఘవం తదా
బోధితో విగతనిద్ర ఆస్థితః |
తద్భవానపి విముచ్య చాగ్రహం
రాఘవం ప్రతి గృహం ప్రయాహి భోః || ౨౪||

రక్ష రాక్షసకులం చిరాగతం
తత్స్మృతౌ సకలమేవ నశ్యతి |
తవ హితం వదతో మమ భాషితం
పరిగృహాణ పరాత్మని రాఘవే |
త్యజ విరోధమతిం భజ భక్తితః
పరమకారుణికో రఘునందనః || ౨౫||

అహమశేషమిదం మునివాక్యతః
అశృణవమాదియుగే పరమేశ్వరః |
బ్రహ్మణార్థిత ఉవాచ తం హరిః
కిం తవేప్సితమహం కరవాణి తత్ || ౨౬||

బ్రహ్మణోక్తమరవిందలోచన
త్వం ప్రయాహి భువి మానుషం వపుః |
దశరథాత్మజభావమంజసా
జహి రిపుం దశకంధరం హరే || ౨౭||

అతో న మానుషో రామః సాక్షాన్నారాయణోఽవ్యయః |
మాయామానుషవేషేణ వనం యాతోఽతినిర్భయః || ౨౮||

భూభారహరణార్థాయ గచ్ఛ తాత గృహం సుఖం |
శ్రుత్వా మారీచవచనం రావణః ప్రత్యభాషత || ౨౯||

పరమాత్మా యదా రామః ప్రార్థితో బ్రహ్మణా కిల |
మాం హంతుం మానుషో భూత్వా యత్నాదిహ సమాగతః || ౩౦||

కరిష్యత్యచిరాదేవ సత్యసంకల్ప ఈశ్వరః |
అతోఽహం యత్నతః సీతామానేష్యామ్యేవ రాఘవాత్ || ౩౧||

వధే ప్రాప్తే రణే వీర ప్రాప్స్యామి పరమం పదం |
యద్వా రామం రణే హత్వా సీతాం ప్రాప్స్యామి నిర్భయః || ౩౨||

తదుత్తిష్ఠ మహాభాగ విచిత్రమృగరూపధృక్ |
రామం సలక్ష్మణం శీఘ్రమాశ్రమాదతిదూరతః || ౩౩||

ఆక్రమ్య గచ్ఛ త్వం శీఘ్రం సుఖం తిష్ఠ యథా పురా |
అతః పరం చేద్యత్కించిద్భాషసే మద్విభీషణం || ౩౪||

హనిష్యామ్యసినానేన త్వామత్రైవ న సంశయః |
మారీచస్తద్వచః శ్రుత్వా స్వాత్మన్యేవాన్వచింతయత్ || ౩౫||

యది మాం రాఘవో హన్యాత్తదా ముక్తో భవార్ణవాత్ |
మాం హన్యాద్యది చేద్దుష్టస్తదా మే నిరయో ధ్రువం || ౩౬||

ఇతి నిశ్చిత్య మరణం రామాదుత్థాయ వేగతః |
అబ్రవీద్రావణం రాజన్ కరోమ్యాజ్ఞాం తవ ప్రభో || ౩౭||

ఇత్యుక్త్వా రథమాస్థాయ గతో రామాశ్రమం ప్రతి |
శుద్ధజాంబూనదప్రఖ్యో మృగోఽభూద్రౌప్యబిందుకః || ౩౮||

రత్నశృంగో మణిఖురో నీలరత్నవిలోచనః |
విద్యుత్ప్రభో విముగ్ధాస్యో విచచార వనాంతరే || ౩౯||

రామాశ్రమపదస్యాంతే సీతాదృష్టిపథే చరన్ || ౪౦||

క్షణం చ ధావత్యవతిష్ఠతే క్షణం
సమీపమాగత్య పునర్భయావృతః |
ఏవం స మాయామృగవేషరూపధృక్
చచార సీతాం పరిమోహయన్ ఖలః || ౪౧||

ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే అరణ్యకాండే షష్ఠః సర్గః || ౬||

|| సప్తమః సర్గః ||

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ

అథ రామోఽపి తత్సర్వం జ్ఞాత్వా రావణచేష్టితం |
ఉవాచ సీతామేకాంతే శృణు జానకి మే వచః || ౧||

రావణో భిక్షురూపేణ ఆగమిష్యతి తేఽన్తికం |
త్వం తు ఛాయాం త్వదాకారాం స్థాపయిత్వోటజే విశ || ౨||

అగ్నావదృశ్యరూపేణ వర్షం తిష్ఠ మమాజ్ఞయా |

రావణస్య వధాంతే మాం పూర్వవత్ప్రాప్స్యసే శుభే ॥ ౩॥

శ్రుత్వా రామోదితం వాక్యం సాపి తత్ర తథాకరోత్ ।
మాయాసీతాం బహిః స్థాప్య స్వయమంతర్దధేఽనలే ॥ ౪॥

మాయాసీతా తదాఽపశ్యన్మృగం మాయావినిర్మితం ।
హసంతీ రామమభ్యేత్య ప్రోవాచ వినయాన్వితా ॥ ౫॥

పశ్య రామ మృగం చిత్రం కానకం రత్నభూషితం ।
విచిత్రబిందుభిర్యుక్తం చరంతమకుతోభయం ।
బద్ధ్వా దేహి మమ క్రీడామృగో భవతు సుందరః ॥ ౬॥

తథేతి ధనురాదాయ గచ్ఛన్ లక్ష్మణమబ్రవీత్ ।
రక్ష త్వమతియత్నేన సీతాం మత్ప్రాణవల్లభాం ॥ ౭॥

మాయినః సంతి విపినే రాక్షసా ఘోరదర్శనాః ।
అతోఽత్రావహితః సాధ్వీం రక్ష సీతామనిందితాం ॥ ౮॥

లక్ష్మణో రామమాహేదం దేవాయం మృగరూపధృక్ ।
మారీచోఽత్ర న సందేహ ఏవంభూతో మృగః కుతః ॥ ౯॥

శ్రీరామ ఉవాచ

యది మారీచ ఏవాయం తదా హన్మి న సంశయః ।
మృగశ్చేదానయిష్యామి సీతావిశ్రమహేతవే ॥ ౧౦॥

గమిష్యామి మృగం బద్ధ్వా హ్యానయిష్యామి సత్వరః ।
త్వం ప్రయత్నేన సంతిష్ఠ సీతాసంరక్షణోద్యతః ॥ ౧౧॥

ఇత్యుక్త్వా ప్రయయౌ రామో మాయామృగమనుద్రుతః ।
మాయా యదాశ్రయా లోకమోహినీ జగదాకృతిః ॥ ౧౨॥

నిర్వికారశ్చిదాత్మాపి పూర్ణోఽపి మృగమన్వగాత్ ।
భక్తానుకంపీ భగవానితి సత్యం వచో హరిః ॥ ౧౩॥

కర్తుం సీతాప్రియార్థాయ జానన్నపి మృగం యయౌ ।
అన్యథా పూర్ణకామస్య రామస్య విదితాత్మనః ॥ ౧౪॥

మృగేణ వా స్త్రియా వాపి కిం కార్యం పరమాత్మనః ॥ ౧౫॥

కదాచిద్ దృశ్యతేఽభ్యాశే క్షణం ధావతి లీయతే ।
దృశ్యతే చ తతో దూరాదేవం రామమపాహరత్ ।
తతో రామోఽపి విజ్ఞాయ రాక్షసోఽయమితి స్ఫుటం ॥ ౧౬॥

వివ్యాధ శరమాదాయ రాక్షసం మృగరూపిణం ।
పపాత రుధిరాక్తాస్యో మారీచః పూర్వరూపధృక్ ॥ ౧౭॥

హా హతోఽస్మి మహాబాహో త్రాహి లక్ష్మణ మాం ద్రుతం ।
ఇత్యుక్త్వా రామవద్వాచా పపాత రుధిరాశనః ॥ ౧౮॥

యన్నామాజ్ఞోఽపి మరణే స్మృత్వా తత్సామ్యమాప్నుయాత్ ।
కిముతాగ్రే హరిం పశ్యన్స్తైవ నిహతోఽసురః ॥ ౧౯॥

తద్దేహాదుత్థితం తేజః సర్వలోకస్య పశ్యతః ।
రామమేవావిశద్దేవా విస్మయం పరమం యయుః ॥ ౨౦॥

కిం కర్మ కృత్వా కిం ప్రాప్తః పాతకీ మునిహింసకః ।
అథవా రాఘవస్యాయం మహిమా నాత్ర సంశయః ॥ ౨౧॥

రామబాణేన సంవిద్ధః పూర్వం రామమనుస్మరన్ ।
భయాత్సర్వం పరిత్యజ్య గృహవిత్తాదికం చ యత్ ॥ ౨౨॥

హృది రామం సదా ధ్యాత్వా నిర్ధూతాశేషకల్మషః ।
అంతే రామేణ నిహతః పశ్యన్ రామమవాప సః ॥ ౨౩॥

ద్విజో వా రాక్షసో వాపి పాపీ వా ధార్మికోఽపి వా ।
త్యజన్ కలేవరం రామం స్మృత్వా యాతి పరం పదం ॥ ౨౪॥

ఇతి తేఽన్యోన్యమాభాష్య తతో దేవా దివం యయుః ॥ ౨౫॥

రామస్తచ్చింతయామాస మ్రియమాణోఽసురాధమః ।
హా లక్ష్మణేతి మద్వాక్యమనుకుర్వన్మమార కిం ।
శ్రుత్వా మద్వాక్యసదృశం వాక్యం సీతాపి కిం భవేత్ ॥ ౨౬॥

ఇతి చింతాపరీతాత్మా రామో దూరాన్న్యవర్తత ॥ ౨౭॥

సీతా తద్భాషితం శ్రుత్వా మారీచస్య దురాత్మనః ।
భీతాతిదుఃఖసంవిగ్నా లక్ష్మణం త్విదమబ్రవీత్ ।
గచ్ఛ లక్ష్మణ వేగేన భ్రాతా తేఽసురపీడితః ॥ ౨౮॥

హా లక్ష్మణేతి వచనం భ్రాతుస్తే న శృణోషి కిం ।
తామాహ లక్ష్మణో దేవి రామవాక్యం న తద్భవేత్ ॥ ౨౯॥

యః కశ్చిద్రాక్షసో దేవి మ్రియమాణోఽబ్రవీద్వచః ।
రామస్త్రైలోక్యమపి యః క్రుద్ధో నాశయతి క్షణాత్ ॥ ౩౦॥

స కథం దీనవచనం భాషతేఽమరపూజితః ।
క్రుద్ధా లక్ష్మణమాలోక్య సీతా బాష్పవిలోచనా ॥ ౩౧॥

ప్రాహ లక్ష్మణ దుర్బుద్ధే భ్రాతుర్వ్యసనమిచ్ఛసి ।
ప్రేషితో భరతేనైవ రామనాశాభికాంక్షిణా ॥ ౩౨॥

మాం నేతుమాగతోఽసి త్వం రామనాశ ఉపస్థితే ।
న ప్రాప్స్యసే త్వం మామద్య పశ్య ప్రాణాన్స్త్యజామ్యహం ॥ ౩౩॥

న జానాతీదృశం రామస్త్వాం భార్యాహరణోద్యతం |
రామాదన్యం న స్పృశామి త్వాం వా భరతమేవ వా || ౩౪||

ఇత్యుక్త్వా వధ్యమానా సా స్వబాహుభ్యాం రురోద హ |
తచ్ఛ్రుత్వా లక్ష్మణః కర్ణౌ పిధాయాతీవ దుఃఖితః || ౩౫||

మామేవం భాషసే చండి ధిక్ త్వాం నాశముపైష్యసి |
ఇత్యుక్త్వా వనదేవీభ్యః సమర్ప్య జనకాత్మజాం || ౩౬||

యయౌ దుఃఖాతిసంవిగ్నో రామమేవ శనైః శనైః |
తతోఽన్తరం సమాలోక్య రావణో భిక్షువేషధృక్ || ౩౭||

సీతాసమీపమగమత్ స్ఫురద్దండకమండలుః |
సీతా తమవలోక్యాశు నత్వా సంపూజ్య భక్తితః || ౩౮||

కందమూలఫలాదీని దత్త్వా స్వాగతమబ్రవీత్ |
మునే భుంక్ష్వ ఫలాదీని విశ్రమస్వ యథాసుఖం || ౩౯||

ఇదానీమేవ భర్తా మే హ్యాగమిష్యతి తే ప్రియం |
కరిష్యతి విశేషేణ తిష్ఠ త్వం యది రోచతే || ౪౦||

భిక్షురువాచ

కా త్వం కమలపత్రాక్షి కో వా భర్తా తవానఘే |
కిమర్థమత్ర తే వాసో వనే రాక్షససేవితే |
బ్రూహి భద్రే తతః సర్వం స్వవృత్తాంతం నివేదయే || ౪౧||

సీతోవాచ

అయోధ్యాధిపతిః శ్రీమాన్ రాజా దశరథో మహాన్ |
తస్య జ్యేష్ఠః సుతో రామః సర్వలక్షణలక్షితః || ౪౨||

తస్యాహం ధర్మతః పత్నీ సీతా జనకనందినీ |
తస్య భ్రాతా కనీయాన్స్చ లక్ష్మణో భ్రాతృవత్సలః || ౪౩||

పితురాజ్ఞాం పురస్కృత్య దండకే వస్తుమాగతః |
చతుర్దశ సమాస్త్వాం తు జ్ఞాతుమిచ్ఛామి మే వద || ౪౪||

భిక్షురువాచ

పౌలస్త్యతనయోఽహం తు రావణో రాక్షసాధిపః |
త్వత్కామపరితప్తోఽహం త్వాం నేతుం పురమాగతః || ౪౫||

మునివేషేణ రామేణ కిం కరిష్యసి మాం భజ |
భుంక్ష్వ భోగాన్ మయా సార్ధం త్యజ దుఃఖం వనోద్భవం || ౪౬||

శ్రుత్వా తద్వచనం సీతా భీతా కించిదువాచ తం |

యద్యేవం భాషసే మాం త్వం నాశమేష్యసి రాఘవాత్ ॥ ౪౭॥

ఆగమిష్యతి రామోఽపి క్షణం తిష్ఠ సహానుజః ।
మాం కో ధర్షయితుం శక్తో హరేర్భార్యాం శశో యథా ॥ ౪౮॥

రామబాణైర్విభిన్నస్త్వం పతిష్యసి మహీతలే ॥ ౪౯॥

ఇతి సీతావచః శ్రుత్వా రావణః క్రోధమూర్చ్ఛితః ।
స్వరూపం దర్శయామాస మహాపర్వతసన్నిభం ।
దశాస్యం వింశతిభుజం కాలమేఘసమద్యుతిం ॥ ౫౦॥

తద్దృష్ట్వా వనదేవ్యశ్చ భూతాని చ వితత్రసుః ।
తతో విదార్య ధరణీం నఖైరుద్ధృత్య బాహుభిః ॥ ౫౧॥

తోలయిత్వా రథే క్షిప్త్వా యయౌ క్షిప్రం విహాయసా ।
హా రామ హా లక్ష్మణేతి రుదతీ జనకాత్మజా ॥ ౫౨॥

భయోద్విగ్నమనా దీనా పశ్యంతీ భువమేవ సా ।
శ్రుత్వా తత్క్రందితం దీనం సీతాయాః పక్షిసత్తమః ॥ ౫౩॥

జటాయురుత్థితః శీఘ్రం నగాగ్రాత్తీక్ష్ణతుండకః ।
తిష్ఠ తిష్ఠేతి తం ప్రాహ కో గచ్ఛతి మమాగ్రతః ॥ ౫౪॥

ముషిత్వా లోకనాథస్య భార్యాం శూన్యాద్వనాలయాత్ ।
శునకో మంత్రపూతం త్వం పురోడాశమివాధ్వరే ॥ ౫౫॥

ఇత్యుక్త్వా తీక్ష్ణతుండేన చూర్ణయామాస తద్రథం ।
వాహాన్ బిభేద పాదాభ్యాం చూర్ణయామాస తద్ధనుః ॥ ౫౬॥

తతః సీతాం పరిత్యజ్య రావణః ఖడ్గమాదదే ।
చిచ్ఛేద పక్షౌ సామర్షః పక్షిరాజస్య ధీమతః ॥ ౫౭॥

పపాత కించిచ్ఛేషేణ ప్రాణేన భువి పక్షిరాట్ ।
పునరన్యరథేనాశు సీతామాదాయ రావణః ॥ ౫౮॥

క్రోశంతీ రామరామేతి త్రాతారం నాధిగచ్ఛతి ।
హా రామ హా జగన్నాథ మాం న పశ్యసి దుఃఖితాం ॥ ౫౯॥

రక్షసా నీయమానాం స్వాం భార్యాం మోచయ రాఘవ ।
హా లక్ష్మణ మహాభాగ త్రాహి మామపరాధినీం ॥ ౬౦॥

వాక్శరేణ హతస్త్వం మే క్షంతుమర్హసి దేవర ।
ఇత్యేవం క్రోశమానాం తాం రామాగమనశంకయా ॥ ౬౧॥

జగామ వాయువేగేన సీతామాదాయ సత్వరః ॥ ౬౨॥

విహాయసా నీయమానా సీతాపశ్యదధోముఖీ ।

పర్వతాగ్రే స్థితాన్ పంచ వానరాన్ వారిజాననా |
ఉత్తరీయార్ధఖండేన విముచ్యాభరణాదికం || ౬౩||

బద్ధ్వా చిక్షేప రామాయ కథయంత్వితి పర్వతే || ౬౪||

తతః సముద్రముల్లంఘ్య లంకాం గత్వా స రావణః |
స్వాంతఃపురే రహస్యే తామశోకవిపినేఽక్షిపత్ |
రాక్షసీభిః పరివృతాం మాతృబుద్ధ్యాన్వపాలయత్ || ౬౫||

కృశాఽతిదీనా పరికర్మవర్జితా
దుఃఖేన శుష్యద్వదనాఽతివిహ్వాలా |
హా రామ రామేతి విలప్యమానా
సీతా స్థితా రాక్షసవృందమధ్యే || ౬౬||

ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే అరణ్యాకాండే సప్తమః సర్గః || ౭||

|| అష్టమః సర్గః ||

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ

రామో మాయావినం హత్వా రాక్షసం కామరూపిణం |
ప్రతస్థే స్వాశ్రమం గంతుం తతో దూరాద్దదర్శ తం || ౧||

ఆయాంతం లక్ష్మణం దీనం ముఖేన పరిశుష్యతా |
రాఘవశ్చింతయామాస స్వాత్మన్యేవ మహామతిః || ౨||

లక్ష్మణస్తన్న జానాతి మాయాసీతాం మయా కృతాం |
జ్ఞాత్వాప్యేనం వంచయిత్వా శోచామి ప్రాకృతో యథా || ౩||

యద్యహం విరతో భూత్వా తూష్ణీం స్థాస్యామి మందిరే |
తదా రాక్షసకోటీనాం వధోపాయః కథం భవేత్ || ౪||

యది శోచామి తాం దుఃఖసంతప్తః కాముకో యథా |
తదా క్రమేణానుచిన్వన్ సీతాం యాస్యేఽసురాలయం |
రావణం సకులం హత్వా సీతామగ్నౌ స్థితాం పునః || ౫||

మయైవ స్థాపితాం నీత్వా యాతాయోధ్యామతంద్రితః || ౬||

అహం మనుష్యభావేన జాతోఽస్మి బ్రహ్మణార్థితః |
మనుష్యభావమాపన్నః కించిత్కాలం వసామి కౌ |
తతో మాయామనుష్యస్య చరితం మేఽనుశృణ్వతాం || ౭||

ముక్తిః స్యాదప్రయాసేన భక్తిమార్గానువర్తినాం |
నిశ్చిత్యైవం తదా దృష్ట్వా లక్ష్మణం వాక్యమబ్రవీత్ || ౮||

కిమర్థమాగతోఽసి త్వం సీతాం త్యక్త్వా మమ ప్రియాం ।
నీతా వా భక్షితా వాపి రాక్షసైర్జనకాత్మజా ॥ ౯॥

లక్ష్మణః ప్రాంజలిః ప్రాహ సీతాయా దుర్వచో రుదన్ ।
హా లక్ష్మణేతి వచనం రాక్షసోక్తం శ్రుతం తయా ॥ ౧౦॥

త్వద్వాక్యసదృశం శ్రుత్వా మాం గచ్ఛేతి త్వరాబ్రవీత్ ।
రుదంతీ సా మయా ప్రోక్తా దేవి రాక్షసభాషితం ।
నేదం రామస్య వచనం స్వస్థా భవ శుచిస్మితే ॥ ౧౧॥

ఇత్యేవం సాంత్వితా సాధ్వీ మయా ప్రోవాచ మాం పునః ।
యదుక్తం దుర్వచో రామ న వాచ్యం పురతస్తవ ॥ ౧౨॥

కర్ణౌ పిధాయ నిర్గత్య యాతోఽహం త్వాం సమీక్షితుం ॥ ౧౩॥

రామస్తు లక్ష్మణం ప్రాహ తథాప్యనుచితం కృతం ।
త్వయా స్త్రీభాషితం సత్యం కృత్వా త్యక్తా శుభాననా ।
నీతా వా భక్షితా వాపి రాక్షసైర్నాత్ర సంశయః ॥ ౧౪॥

ఇతి చింతాపరో రామః స్వాశ్రమం త్వరితో యయౌ ।
తత్రాదృష్ట్వా జనకజాం విలలాపాతిదుఃఖితః ॥ ౧౫॥

హా ప్రియే క్వ గతాసి త్వం నాసి పూర్వవదాశ్రమే ।
అథవా మద్విమోహార్థం లీలయా క్వ విలీయసే ॥ ౧౬॥

ఇత్యాచిన్వన్ వనం సర్వం నాపశ్యజ్జానకీం తదా ।
వనదేవ్యః కుతః సీతాం బ్రువంతు మమ వల్లభాం ॥ ౧౭॥

మృగాశ్చ పక్షిణో వృక్షా దర్శయంతు మమ ప్రియాం ।
ఇత్యేవం విలపన్నేవ రామః సీతాం న కుత్రచిత్ ॥ ౧౮॥

సర్వజ్ఞః సర్వథా క్వాపి నాపశ్యద్రఘునందనః ।
ఆనందోఽప్యన్వశోచత్తామచలోఽప్యనుధావతి ॥ ౧౯॥

నిర్మమో నిరహంకారోఽప్యఖండానందరూపవాన్ ।
మమ జాయేతి సీతేతి విలలాపాతిదుఃఖితః ॥ ౨౦॥

ఏవం మాయామనుచరన్నసక్తోఽపి రఘూత్తమః ।
ఆసక్త ఇవ మూఢానాం భాతి తత్త్వవిదాం న హి ॥ ౨౧॥

ఏవం విచిన్వన్ సకలం వనం రామః సలక్ష్మణః ।
భగ్నం రథం ఛత్రచాపం కూబరం పతితం భువి ॥ ౨౨॥

దృష్ట్వా లక్ష్మణమాహేదం పశ్య లక్ష్మణ కేనచిత్ ।
నీయమానాం జనకజాం తం జిత్వాన్యో జహార తాం ॥ ౨౩॥

తతః కంచిద్భువో భాగం గత్వా పర్వతసన్నిభం ।

రుధిరాక్తవపుర్దృష్ట్వా రామో వాక్యమథాబ్రవీత్ || ౨౪||

ఏష వై భక్షయిత్వా తాం జానకీం శుభదర్శనాం |
శేతే వివిక్తేఽతితృప్తః పశ్య హన్మి నిశాచరం || ౨౫||

చాపమానయ శీఘ్రం మే బాణం చ రఘునందన |
తచ్ఛ్రుత్వా రామవచనం జటాయుః ప్రాహ భీతవత్ || ౨౬||

మాం న మారయ భద్రం తే మ్రియమాణం స్వకర్మణా |
అహం జటాయుస్తే భార్యాహారిణం సమనుద్రుతః || ౨౭||

రావణం తత్ర యుద్ధం మే బభూవారివిమర్దన |
తస్య వాహాన్ రథం చాపం ఛిత్త్వాహం తేన ఘాతితః || ౨౮||

పతితోఽస్మి జగన్నాథ ప్రాణాన్స్త్యక్ష్యామి పశ్య మాం |
తచ్ఛ్రుత్వా రాఘవో దీనం కంఠప్రాణం దదర్శ హ || ౨౯||

హస్తాభ్యాం సంస్పృశన్ రామో దుఃఖాశ్రువృతలోచనః || ౩౦||

జటాయో బ్రూహి మే భార్యా కేన నీతా శుభాననా |
మత్కార్యార్థం హతోఽసి త్వమతో మే ప్రియబాంధవః || ౩౧||

జటాయుః సన్నయా వాచా వక్త్రాద్రక్తం సముద్వమన్ |
ఉవాచ రావణో రామ రాక్షసో భీమవిక్రమః || ౩౨||

ఆదాయ మైథిలీం సీతాం దక్షిణాభిముఖో యయౌ |
ఇతో వక్తుం న మే శక్తిః ప్రాణాన్స్త్యక్ష్యామి తేఽగ్రతః || ౩౩||

దిష్ట్యా దృష్టోఽసి రామ త్వం మ్రియమాణేన మేఽనఘ |
పరమాత్మాసి విష్ణుస్త్వం మాయామనుజరూపధృక్ || ౩౪||

అంతకాలేఽపి దృష్ట్వా త్వాం ముక్తోఽహం రఘుసత్తమ |
హస్తాభ్యాం స్పృశ మాం రామ పునర్యాస్యామి తే పదం || ౩౫||

తథేతి రామః పస్పర్శ తదంగం పాణినా స్మయన్ |
తతః ప్రాణాన్ పరిత్యజ్య జటాయుః పతితో భువి || ౩౬||

రామస్తమనుశోచిత్వా బంధువత్ సాశ్రులోచనః |
లక్ష్మణేన సమానాయ్య కాష్ఠాని ప్రదదాహ తం ||౩౭||

స్నాత్వా దుఃఖేన రామోఽపి లక్ష్మణేన సమన్వితః |
హత్వా వనే మృగం తత్ర మాంసఖండాన్ సమంతతః || ౩౮||

శాద్వలే ప్రాక్షిపద్రామః పృథక్ పృథగనేకధా |
భక్షంతు పక్షిణః సర్వే తృప్తో భవతు పక్షిరాట్ || ౩౯||

ఇత్యుక్త్వా రాఘవః ప్రాహ జటాయో గచ్ఛ మత్పదం |

మత్సారూప్యం భజస్వాద్య సర్వలోకస్య పశ్యతః ॥ ౪౦॥

తతోఽనంతరమేవాసౌ దివ్యరూపధరః శుభః ।
విమానవరమారుహ్య భాస్వరం భానుసన్నిభం ॥ ౪౧॥

శంఖచక్రగదాపద్మకిరీటవరభూషణైః ।
ద్యోతయన్ స్వప్రకాశేన పీతాంబరధరోఽమలః ॥ ౪౨॥

చతుర్భిః పార్షదైర్విష్ణోస్తాదృశైరభిపూజితః ।
స్తూయమానో యోగిగణైః రామమాభాష్య సత్వరః ।
కృతాంజలిపుటో భూత్వా తుష్టావ రఘునందనం ॥ ౪౩॥

జటాయురువాచ

అగణితగుణమప్రమేయమాద్యం
సకలజగత్స్థితిసంయమాదిహేతుం ।
ఉపరమపరమం పరాత్మభూతం
సతతమహం ప్రణతోఽస్మి రామచంద్రం ॥ ౪౪॥

నిరవధిసుఖమిందిరాకటాక్షం
క్షపితసురేంద్రచతుర్ముఖాదిదుఃఖం ।
నరవరమనిశం నతోఽస్మి రామం
వరదమహం వరచాపబాణహస్తం ॥ ౪౫॥

త్రిభువనకమనీయరూపమీడ్యం
రవిశతభాసురమీహితప్రదానం ।
శరణదమనిశం సురాగమూలే
కృతనిలయం రఘునందనం ప్రపద్యే ॥ ౪౬॥

భవవిపినదవాగ్నినామధేయం
భవముఖదైవతదైవతం దయాలుం ।
దనుజపతిసహస్రకోటినాశం
రవితనయాసదృశం హరిం ప్రపద్యే ॥ ౪౭॥

అవిరతభవభావనాతిదూరం
భవవిముఖైర్మునిభిః సదైవ దృశ్యం ।
భవజలధిసుతారణాంఘ్రిపోతం
శరణమహం రఘునందనం ప్రపద్యే ॥ ౪౮॥

గిరిశగిరిసుతామనోనివాసం
గిరివరధారిణమీహితాభిరామం ।
సురవరదనుజేంద్రసేవితాంఘ్రిం
సురవరదం రఘునాయకం ప్రపద్యే ॥ ౪౯॥

పరధనపరదారవర్జితానాం
పరగుణభూతిషు తుష్టమానసానాం ।

పరహితనిరతాత్మనాం సుసేవ్యం
రఘువరమంబుజలోచనం ప్రపద్యే ॥ ૩౦॥

స్మితరుచిరవికాసితాననాబ్జ-
మతిసులభం సురరాజనీలనీలం ।
సితజలరుహచారునేత్రశోభం
రఘుపతిమీశగురోర్గురుం ప్రపద్యే ॥ ૩౧॥

హరికమలజశంభురూపభేదాత్-
త్వమిహ విభాసి గుణత్రయానువృత్తః ।
రవిరివ జలపూరితోదపాత్రే-
ష్వమరపతిస్తుతిపాత్రమీశమీడే ॥ ૩౨॥

రతిపతిశతకోటిసుందరాంగం
శతపథగోచరభావనావిదూరం ।
యతిపతిహృదయే సదా విభాతం
రఘుపతిమార్తిహరం ప్రభుం ప్రపద్యే ॥ ૩૩॥

ఇత్యేవం స్తువతస్తస్య ప్రసన్నోఽభూద్రఘూత్తమః ।
ఉవాచ గచ్ఛ భద్రం తే మమ విష్ణోః పరం పదం ॥ ૩౪॥

శృణోతి య ఇదం స్తోత్రం లిఖేద్వా నియతః పఠేత్ ।
స యాతి మమ సారూప్యం మరణే మత్స్మృతిం లభేత్ ॥ ૩૩॥

ఇతి రాఘవభాషితం తదా
శ్రుతవాన్ హర్షసమాకులో ద్విజః ।
రఘునందనసామ్యమాస్థితః
ప్రయయౌ బ్రహ్మసుపూజితం పదం ॥ ૩౬॥

ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే అరణ్యకాండే అష్టమః సర్గః ॥ ౮॥

॥ నవమః సర్గః ॥

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ

తతో రామో లక్ష్మణేన జగామ విపినాంతరం ।
పునర్దుఃఖం సమాశ్రిత్య సీతాన్వేషణతత్పరః ॥ ౧॥

తత్రాద్భుతసమాకారో రాక్షసః ప్రత్యదృశ్యత ।
వక్షస్యేవ మహావక్త్రశ్చక్షురాదివివర్జితః ॥ ౨॥

బాహూ యోజనమాత్రేణ వ్యాపృతౌ తస్య రక్షసః ।
కబంధో నామ దైత్యేంద్రః సర్వసత్త్వవిహింసకః ॥ ૩॥

తద్బాహ్వోర్మధ్యదేశే తౌ చరంతౌ రామలక్ష్మణౌ ।
దదర్శతుర్మహాసత్త్వం తద్బాహుపరివేష్టితౌ ॥ ౪॥

రామః ప్రోవాచ విహసన్ పశ్య లక్ష్మణ రాక్షసం ।
శిరఃపాదవిహీనోఽయం యస్య వక్షసి చాననం ॥ ౫॥

బాహుభ్యాం లభ్యతే యద్యత్తత్తద్భక్షన్ స్థితో ధ్రువం ।
ఆవామప్యేతయోర్బాహ్వోర్మధ్యే సంకలితౌ ధ్రువం ॥ ౬॥

గంతుమన్యత్ర మార్గో న దృశ్యతే రఘునందన ।
కిం కర్తవ్యమితోఽస్మాభిరిదానీం భక్షయేత్స నౌ ॥ ౭॥

లక్ష్మణస్తమువాచేదం కిం విచారేణ రాఘవ ।
ఆవామేకైకమవ్యగ్రౌ ఛింద్యావాస్య భుజౌ ధ్రువం ॥ ౮॥

తథేతి రామః ఖడ్గేన భుజం దక్షిణమచ్ఛినత్ ।
తథైవ లక్ష్మణో వామం చిచ్ఛేద భుజమంజసా ॥ ౯॥

తతోఽతివిస్మితో దైత్యః కౌ యువాం సురపుంగవౌ ।
మద్బాహుచ్ఛేదకౌ లోకే దివి దేవేషు వా కుతః ॥ ౧౦॥

తతోఽబ్రవీద్ధసన్నేవ రామో రాజీవలోచనః ।
అయోధ్యాధిపతిః శ్రీమాన్ రాజా దశరథో మహాన్ ॥ ౧౧॥

రామోఽహం తస్య పుత్రోఽసౌ భ్రాతా మే లక్ష్మణః సుధీః ।
మమ భార్యా జనకజా సీతా త్రైలోక్యసుందరీ ॥ ౧౨॥

ఆవాం మృగయయా యాతౌ తదా కేనాపి రక్షసా ।
నీతాం సీతాం విచిన్వంతౌ చాగతౌ ఘోరకాననే ॥ ౧౩॥

బాహుభ్యాం వేష్టితావత్ర తవ ప్రాణరిరక్షయా ।
ఛిన్నౌ తవ భుజౌ త్వం చ కో వా వికటరూపధృక్ ॥ ౧౪॥

కబంధ ఉవాచ

ధన్యోఽహం యది రామస్త్వమాగతోఽసి మమాంతికం ।
పురా గంధర్వరాజోఽహం రూపయౌవనదర్పితః ॥ ౧౫॥

విచరల్లోకమఖిలం వరనారీమనోహరః ।
తపసా బ్రహ్మణో లబ్ధమవధ్యత్వం రఘూత్తమ ॥ ౧౬॥

అష్టావక్రం మునిం దృష్ట్వా కదాచిదహసం పురా ।
క్రుద్ధోఽసావాహ దుష్ట త్వం రాక్షసో భవ దుర్మతే ॥ ౧౭॥

అష్టావక్రః పునః ప్రాహ వందితో మే దయాపరః ।
శాపస్యాంతం చ మే ప్రాహ తపసా ద్యోతితప్రభః ॥ ౧౮॥

త్రేతాయుగే దాశరథిర్భూత్వా నారాయణః స్వయం ।
ఆగమిష్యతి తే బాహూ ఛిద్యేతే యోజనాయతౌ ॥ ౧౯॥

తేన శాపాద్వినిర్ముక్తో భవిష్యసి యథా పురా ।
ఇతి శప్తోఽహమద్రాక్షం రాక్షసం తనుమాత్మనః ॥ ౨౦॥

కదాచిద్దేవరాజానమభ్యద్రవమహం రుషా ।
సోఽపి వజ్రేణ మాం రామ శిరోదేశేఽభ్యతాడయత్ ॥ ౨౧॥

తదా శిరో గతం కుక్షిం పాదౌ చ రఘునందన ।
బ్రహ్మదత్తవరాన్మృత్యుర్నాభూన్మే వజ్రతాడనాత్ ॥ ౨౨॥

ముఖాభావే కథం జీవేదయమిత్యమరాధిపం ।
ఊచుః సర్వే దయావిష్టా మాం విలోక్యాఽఽస్యవర్జితం ॥ ౨౩॥

తతో మాం ప్రాహ మఘవా జఠరే తే ముఖం భవేత్ ।
బాహూ తే యోజనాయామౌ భవిష్యత ఇతో వ్రజ ॥ ౨౪॥

ఇత్యుక్తోఽత్ర వసన్నిత్యం బాహుభ్యాం వనగోచరాన్ ।
భక్షయామ్యధునా బాహూ ఖండితౌ మే త్వయానఘ ॥ ౨౫॥

ఇతః పరం మాం శ్వభ్రాస్యే నిక్షిపాగ్నీంధనావృతే ।
అగ్నినా దహ్యమానోఽహం త్వయా రఘుకులోత్తమ ॥ ౨౬॥

పూర్వరూపమనుప్రాప్య భార్యామార్గం వదామి తే ॥ ౨౭॥

ఇత్యుక్తే లక్ష్మణేనాశు శ్వభ్రం నిర్మిత్య తత్ర తం ।
నిక్షిప్య ప్రాదహత్కాష్ఠైస్తతో దేహాత్సముత్థితః ।
కందర్పసదృశాకారః సర్వాభరణభూషితః ॥ ౨౮॥

రామం ప్రదక్షిణం కృత్వా సాష్టాంగం ప్రణిపత్య చ ।
కృతాంజలిరువాచేదం భక్తిగద్గదయా గిరా ॥ ౨౯॥

గంధర్వ ఉవాచ

స్తోతుముత్సహతే మేఽద్య మనో రామాతిసంభ్రమాత్ ।
త్వామనంతమనాద్యంతం మనోవాచామగోచరం ॥ ౩౦॥

సూక్ష్మం తే రూపమవ్యక్తం దేహద్వయవిలక్షణం ।
దృగ్రూపమితరత్సర్వం దృశ్యం జడమనాత్మకం ।
తత్కథం త్వాం విజానీయాద్వ్యతిరిక్తం మనః ప్రభో ॥ ౩౧॥

బుద్ధ్యాత్మాభాసయోరైక్యం జీవ ఇత్యభిధీయతే ।
బుద్ధ్యాది సాక్షీ బ్రహ్మైవ తస్మిన్నిర్విషయేఽఖిలం ॥ ౩౨॥

ఆరోప్యతేఽజ్ఞానవశాన్నిర్వికారేఽఖిలాత్మని ।
హిరణ్యగర్భస్తే సూక్ష్మం దేహం స్థూలం విరాట్ స్మృతం ॥ ౩౩॥

భావనావిషయో రామ సూక్ష్మం తే ధ్యాతృమంగలం ।
భూతం భవ్యం భవిష్యచ్చ యత్రేదం దృశ్యతే జగత్ ॥ ౩౪॥

స్థూలేఽణ్డకోశే దేహే తే మహదాదిభిరావృతే ।
సప్తభిరుత్తరగుణైర్వైరాజో ధారణాశ్రయః ॥ ౩౫॥

త్వమేవ సర్వకైవల్యం లోకాస్తేఽవయవాః స్మృతాః ।
పాతాలం తే పాదమూలం పార్ష్ణిస్తవ మహాతలం ॥ ౩౬॥

రసాతలం తే గుల్ఫౌ తు తలాతలమితీర్యతే ।
జానునీ సుతలం రామ ఊరూ తే వితలం తథా ॥ ౩౭॥

అతలం చ మహీ రామ జఘనం నాభిగం నభః ।
ఉరఃస్థలం తే జ్యోతీంషి గ్రీవా తే మహ ఉచ్యతే ॥ ౩౮॥

వదనం జనలోకస్తే తపస్తే శంఖదేశగం ।
సత్యలోకో రఘుశ్రేష్ఠ శీర్షణ్యాస్తే సదా ప్రభో ॥ ౩౯॥

ఇన్ద్రాదయో లోకపాలా బాహవస్తే దిశః శ్రుతీ ।
అశ్వినౌ నాసికే రామ వక్త్రం తేఽగ్నిరుదాహృతః ॥ ౪౦॥

చక్షుస్తే సవితా రామ మనశ్చంద్ర ఉదాహృతః ।
భ్రూభంగ ఏవ కాలస్తే బుద్ధిస్తే వాక్పతిర్భవేత్ ॥ ౪౧॥

రుద్రోఽహంకారరూపస్తే వాచశ్ఛందాంసి తేఽవ్యయ ।
యమస్తే దంష్ట్రదేశస్థో నక్షత్రాణి ద్విజాలయః ॥ ౪౨॥

హాసో మోహకరీ మాయా సృష్టిస్తేఽపాంగమోక్షణం ।
ధర్మః పురస్తేఽధర్మశ్చ పృష్ఠభాగ ఉదీరితః ॥ ౪౩॥

నిమిషోన్మేషణే రాత్రిర్దివా చైవ రఘూత్తమ ।
సముద్రాః సప్త తే కుక్షిర్నాడ్యో నద్యస్తవ ప్రభో ॥ ౪౪॥

రోమాణి వృక్షౌషధయో రేతో వృష్టిస్తవ ప్రభో ।
మహిమా జ్ఞానశక్తిస్తే ఏవం స్థూలం వపుస్తవ ॥ ౪౫॥

యదస్మిన్ స్థూలరూపే తే మనః సంధార్యతే నరైః ।
అనాయాసేన ముక్తిః స్యాదతోఽన్యన్నహి కించన ॥ ౪౬॥

అతోఽహం రామ రూపం తే స్థూలమేవానుభావయే ।
యస్మిన్ ధ్యాతే ప్రేమరసః సరోమపులకో భవేత్ ॥ ౪౭॥

తదైవ ముక్తిః స్యాద్రామ యదా తే స్థూలభావకః ।
తదప్యాస్తాం తవైవాహమేతద్రూపం విచింతయే ॥ ౪౮॥

ధనుర్బాణధరం శ్యామం జటావల్కలభూషితం ।
అపీచ్యవయసం సీతాం విచిన్వంతం సలక్ష్మణం ॥ ౪౯॥

ఇదమేవ సదా మే స్యాన్మానసే రఘునందన ॥ ౩౦॥

సర్వజ్ఞః శంకరః సాక్షాత్పార్వత్యా సహితః సదా ।
త్వద్రూపమేవ సతతం ధ్యాయన్నాస్తే రఘూత్తమ ।
ముమూర్షూణాం తదా కాశ్యాం తారకం బ్రహ్మవాచకం ॥ ౩౧॥

రామరామేత్యుపదిశన్ సదా సంతుష్టమానసః ।
అతస్త్వం జానకీనాథ పరమాత్మా సునిశ్చితః ॥ ౩౨॥

సర్వే తే మాయయా మూఢాస్త్వాం న జానంతి తత్త్వతః ।
నమస్తే రామభద్రాయ వేధసే పరమాత్మనే ॥ ౩౩॥

అయోధ్యాధిపతే తుభ్యం నమః సౌమిత్రిసేవిత ।
త్రాహి త్రాహి జగన్నాథ మాం మాయా నావృణోతు తే ॥ ౩౪॥

శ్రీరామ ఉవాచ

తుష్టోఽహం దేవగంధర్వ భక్త్యా స్తుత్యా చ తేఽనఘ ।
యాహి మే పరమం స్థానం యోగిగమ్యం సనాతనం ॥ ౩౫॥

జపంతి యే నిత్యమనన్యబుద్ధ్యా
భక్త్యా త్వదుక్తం స్తవమాగమోక్తం ।
తేఽజ్ఞానసంభూతభవం విహాయ
మాం యాంతి నిత్యానుభవానుమేయం ॥ ౩౬॥

ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే అరణ్యకాండే నవమః సర్గః ॥ ౯॥

॥ దశమః సర్గః ॥

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ

లబ్ధ్వా వరం స గంధర్వః ప్రయాస్యన్ రామమబ్రవీత్ ।
శబర్యాస్తే పురోభాగే ఆశ్రమే రఘునందన ॥ ౧॥

భక్త్యా త్వత్పాదకమలే భక్తిమార్గవిశారదా ।
తాం ప్రయాహి మహాభాగ సర్వం తే కథయిష్యతి ॥ ౨॥

ఇత్యుక్త్వా ప్రయయౌ సోఽపి విమానేనార్కవర్చసా ।
విష్ణోః పదం రామనామస్మరణే ఫలమీదృశం ॥ ౩॥

త్యక్త్వా తద్విపినం ఘోరం సింహవ్యాఘ్రాదిదూషితం ।
శనైరథాశ్రమపదం శబర్యా రఘునందనః ॥ ౪॥

శబరీ రామమాలోక్య లక్ష్మణేన సమన్వితం ।

ఆయాంతమారాద్ధర్షేణ ప్రత్యుత్థాయాచిరేణ సా ॥ ౫॥

పతిత్వా పాదయోరగ్రే హర్షపూర్ణాశ్రులోచనా ।
స్వాగతేనాభినంద్యాథ స్వాసనే సన్న్యవేశయత్ ॥ ౬॥

రామలక్ష్మణయోః సమ్యక్పాదౌ ప్రక్షాల్య భక్తితః ।
తజ్జలేనాభిషిచ్యాంగమథార్ఘ్యాదిభిరాదృతా ॥ ౭॥

సంపూజ్య విధివద్రామం ససౌమిత్రిం సపర్యయా ।
సంగృహీతాని దివ్యాని రామార్థం శబరీ ముదా ॥ ౮॥

ఫలాన్యమృతకల్పాని దదౌ రామాయ భక్తితః ।
పాదౌ సంపూజ్య కుసుమైః సుగంధైః సానులేపనైః ॥ ౯॥

కృతాతిథ్యం రఘుశ్రేష్ఠముపవిష్టం సహానుజం ।
శబరీ భక్తిసంపన్నా ప్రాంజలిర్వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౧౦॥

అత్రాశ్రమే రఘుశ్రేష్ఠ గురవో మే మహర్షయః ।
స్థితాః శుశ్రూషణం తేషాం కుర్వతీ సముపస్థితా ॥ ౧౧॥

బహువర్షసహస్రాణి గతాస్తే బ్రహ్మణః పదం ।
గమిష్యంతోఽబ్రువన్మాం త్వం వసాత్రైవ సమాహితా ॥ ౧౨॥

రామో దాశరథిర్జాతః పరమాత్మా సనాతనః ।
రాక్షసానాం వధార్థాయ ఋషీణాం రక్షణాయ చ ॥ ౧౩॥

ఆగమిష్యతి చైకాగ్రధ్యాననిష్ఠా స్థిరా భవ ।
ఇదానీం చిత్రకూటాద్రావాశ్రమే వసతి ప్రభుః ॥ ౧౪॥

యావదాగమనం తస్య తావద్రక్ష కలేవరం ।
దృష్ట్వైవ రాఘవం దగ్ధ్వా దేహం యాస్యసి తత్పదం ॥ ౧౫॥

తథైవాకరవం రామ త్వద్ధ్యానైకపరాయణా ।
ప్రతీక్ష్యాగమనం తేఽద్య సఫలం గురుభాషితం ॥ ౧౬॥

తవ సందర్శనం రామ గురూణామపి మే న హి ।
యోషిన్మూఢాఽప్రమేయాత్మన్ హీనజాతిసముద్భవా ॥ ౧౭॥

తవ దాసస్య దాసానాం శతసంఖ్యోత్తరస్య వా ।
దాసీత్వే నాధికారోఽస్తి కుతః సాక్షాత్తవైవ హి ॥ ౧౮॥

కథం రామాద్య మే దృష్టస్త్వం మనోవాగగోచరః ।
స్తోతుం న జానే దేవేశ కిం కరోమి ప్రసీద మే ॥ ౧౯॥

శ్రీరామ ఉవాచ

పుంస్త్వే స్త్రీత్వే విశేషో వా జాతినామాశ్రమాదయః ।

న కారణం మద్భజనే భక్తిరేవ హి కారణం ॥ ౨౦॥

యజ్ఞదానతపోభిర్వా వేదాధ్యయనకర్మభిః ।
నైవ ద్రష్టుమహం శక్యో మద్భక్తివిముఖైః సదా ॥ ౨౧॥

తస్మాద్భామిని సంక్షేపాద్వక్ష్యేఽహం భక్తిసాధనం ॥ ౨౨॥

సతాం సంగతిరేవాత్ర సాధనం ప్రథమం స్మృతం ।
ద్వితీయం మత్కథాలాపస్తృతీయం మద్గుణేరణం ।
వ్యాఖ్యాతృత్వం మద్వచసాం చతుర్థం సాధనం భవేత్ ॥ ౨౩॥

ఆచార్యోపాసనం భద్రే మద్బుద్ధ్యాఽమాయయా సదా ।
పంచమం పుణ్యశీలత్వం యమాది నియమాది చ ॥ ౨౪॥

నిష్ఠా మత్పూజనే నిత్యం షష్ఠం సాధనమీరితం ।
మమ మంత్రోపాసకత్వం సాంగం సప్తమముచ్యతే ॥ ౨౫॥

మద్భక్తేష్వధికా పూజా సర్వభూతేషు మన్మతిః ।
బాహ్యార్థేషు విరాగిత్వం శమాదిసహితం తథా ॥ ౨౬॥

అష్టమం నవమం తత్త్వవిచారో మమ భామిని ।
ఏవం నవవిధా భక్తిః సాధనం యస్య కస్య వా ॥ ౨౭॥

స్త్రియో వా పురుషస్యాపి తిర్యగ్యోనిగతస్య వా ।
భక్తిః సంజాయతే ప్రేమలక్షణా శుభలక్షణే ॥ ౨౮॥

భక్తౌ సంజాతమాత్రాయాం మత్తత్త్వానుభవస్తదా ।
మమానుభవసిద్ధస్య ముక్తిస్తత్రైవ జన్మని ॥ ౨౯॥

స్యాత్తస్మాత్కారణం భక్తిర్మోక్షస్యేతి సునిశ్చితం ।
ప్రథమం సాధనం యస్య భవేత్తస్య క్రమేణ తు ॥ ౩౦॥

భవేత్సర్వం తతో భక్తిర్ముక్తిరేవ సునిశ్చితం ।
యస్మాన్మద్భక్తియుక్తా త్వం తతోఽహం త్వాముపస్థితః ॥ ౩౧॥

ఇతో మద్దర్శనాన్ముక్తిస్తవ నాస్త్యత్ర సంశయః ।
యది జానాసి మే బ్రూహి సీతా కమలలోచనా ॥ ౩౨॥

కుత్రాస్తే కేన వా నీతా ప్రియా మే ప్రియదర్శనా ॥ ౩౩॥

శబర్యువాచ

దేవ జానాసి సర్వజ్ఞ సర్వం త్వం విశ్వభావన ।
తథాఽపి పృచ్ఛసే యన్మాం లోకాననుసృతః ప్రభో ॥ ౩౪॥

తతోఽహమభిధాస్యామి సీతా యత్రాధునా స్థితా ।
రావణేన హృతా సీతా లంకాయాం వర్తతేఽధునా ॥ ౩౫॥

ఇతః సమీపే రామాఽఽస్తే పంపానామ సరోవరం |
ఋష్యమూకగిరిర్నామ తత్సమీపే మహానగః || ౩౬||

చతుర్భిర్మంత్రిభిః సార్ధం సుగ్రీవో వానరాధిపః |
భీతభీతః సదా యత్ర తిష్ఠత్యతులవిక్రమః || ౩౭||

వాలినశ్చ భయాద్ భ్రాతుస్తదగమ్యమృషేర్భయాత్ |
వాలినస్తత్ర గచ్ఛ త్వం తేన సఖ్యం కురు ప్రభో || ౩౮||

సుగ్రీవేణ స సర్వం తే కార్యం సంపాదయిష్యతి |
అహమగ్నిం ప్రవేక్ష్యామి తవాగ్రే రఘునందన || ౩౯||

ముహూర్తం తిష్ఠ రాజేంద్ర యావద్దగ్ధ్వా కలేవరం |
యాస్యామి భగవన్ రామ తవ విష్ణోః పరం పదం || ౪౦||

ఇతి రామం సమామంత్ర్య ప్రవివేశ హుతాశనం |
క్షణాన్నిర్ధూయ సకలమవిద్యాకృతబంధనం |
రామప్రసాదాచ్ఛబరీ మోక్షం ప్రాపాతిదుర్లభం || ౪౧||

కిం దుర్లభం జగన్నాథే శ్రీరామే భక్తవత్సలే |
ప్రసన్నేఽధమజన్మాపి శబరీ ముక్తిమాప సా || ౪౨||

కిం పునర్బ్రాహ్మణా ముఖ్యాః పుణ్యాః శ్రీరామచింతకాః |
ముక్తిం యాంతీతి తద్భక్తిర్ముక్తిరేవ న సంశయః || ౪౩||

భక్తిర్ముక్తివిధాయినీ భగవతః శ్రీరామచంద్రస్య హే
లోకాః కామదుఘాంఘ్రిపద్మయుగలం సేవధ్వమత్యుత్సుకాః |
నానాజ్ఞానవిశేషమంత్రవితతిం త్యక్త్వా సుదూరే భృశం
రామం శ్యామతనుం స్మరారిహృదయే భాంతం భజధ్వం బుధాః || ౪౪||

ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే అరణ్యకాండే దశమః సర్గః || ౧౦||

|| అరణ్యకాండం సమాప్తం ||

కిష్కింధాకాండం

॥ ప్రథమః సర్గః ॥

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ

తతః సలక్ష్మణో రామః శనైః పంపాసరస్తటం ।
ఆగత్య సరసాం శ్రేష్ఠాం దృష్ట్వా విస్మయమాయయౌ ॥ ౧॥

క్రోశమాత్రం సువిస్తీర్ణమగాధామలశంబరం ।
ఉత్ఫుల్లాంబుజకల్హారకుముదోత్పలమండితం ॥ ౨॥

హంసకారండవాకీర్ణం చక్రవాకాదిశోభితం ।
జలకుక్కుటకోయష్టిక్రౌంచనాదోపనాదితం ॥ ౩॥

నానాపుష్పలతాకీర్ణం నానాఫలసమావృతం ।
సతాం మనఃస్వచ్ఛజలం పద్మకింజల్కవాసితం ॥ ౪॥

తత్రోపస్పృశ్య సలిలం పీత్వా శ్రమహరం విభుః ।
సానుజః సరసస్తీరే శీతలేన పథా యయౌ ॥ ౫॥

ఋష్యమూకగిరేః పార్శ్వే గచ్ఛంతౌ రామలక్ష్మణౌ ।
ధనుర్బాణకరౌ దాంతౌ జటావల్కలమండితౌ ।
పశ్యంతౌ వివిధాన్ వృక్షాన్ గిరేః శోభాం సువిక్రమౌ ॥ ౬॥

సుగ్రీవస్తు గిరేర్మూర్ధ్ని చతుర్భిః సహ వానరైః ।
స్థిత్వా దదర్శ తౌ యాంతావారురోహ గిరేః శిరః ॥ ౭॥

భయాదాహ హనూమంతం కౌ తౌ వీరవరౌ సఖే ।
గచ్ఛ జానీహి భద్రం తే వటుర్భూత్వా ద్విజాకృతిః ॥ ౮॥

వాలినా ప్రేషితౌ కింవా మాం హంతుం సముపాగతౌ ।
తాభ్యాం సంభాషణం కృత్వా జానీహి హృదయం తయోః ॥ ౯॥

యది తౌ దుష్టహృదయౌ సంజ్ఞాం కురు కరాగ్రతః ।
వినయావనతో భూత్వా ఏవం జానీహి నిశ్చయం ॥ ౧౦॥

తథేతి వటురూపేణ హనుమాన్ సముపాగతః ।
వినయావనతో భూత్వా రామం నత్వేదమబ్రవీత్ ॥ ౧౧॥

కౌ యువాం పురుషవ్యాఘ్రౌ యువానౌ వీరసమ్మతౌ ।
ద్యోతయంతౌ దిశః సర్వాః ప్రభయా భాస్కరావివ ॥ ౧౨॥

యువాం త్రైలోక్యకర్తారావితి భాతి మనో మమ ।

యువాం ప్రధానపురుషౌ జగద్ధేతూ జగన్మయౌ ॥ ౧౩॥

మాయయా మానుషాకారౌ చరంతావివ లీలయా ।
భూభారహరణార్థాయ భక్తానాం పాలనాయ చ ॥ ౧౪॥

అవతీర్ణావిహ పరౌ చరంతౌ క్షత్రియాకృతీ ।
జగత్స్థితిలయౌ సర్గం లీలయా కర్తుముద్యతౌ ॥ ౧౫॥

స్వతంత్రౌ ప్రేరకౌ సర్వహృదయస్థావిహేశ్వరౌ ।
నరనారాయణౌ లోకే చరంతావితి మే మతిః ॥ ౧౬॥

శ్రీరామో లక్ష్మణం ప్రాహ పశ్యైనం వటురూపిణం ।
శబ్దశాస్త్రమశేషేణ శ్రుతం నూనమనేకధా ॥ ౧౭॥

అనేన భాషితం కృత్స్నం న కించిదపశబ్దితం ।
తతః ప్రాహ హనూమంతం రాఘవో జ్ఞానవిగ్రహః ॥ ౧౮॥

అహం దాశరథీ రామస్త్వయం మే లక్ష్మణోఽనుజః ।
సీతయా భార్యయా సార్ధం పితుర్వచనగౌరవాత్ ॥ ౧౯॥

ఆగతస్తత్ర విపినే స్థితోఽహం దండకే ద్విజ ।
తత్ర భార్యా హృతా సీతా రక్షసా కేనచిన్మమ ।
తామన్వేష్టుమిహాయాతౌ త్వం కో వా కస్య వా వద ॥ ౨౦॥

వటురువాచ ।

సుగ్రీవో నామ రాజా యో వానరాణాం మహామతిః ।
చతుర్భిర్మంత్రిభిః సార్ధం గిరిమూర్ధని తిష్ఠతి ॥ ౨౧॥

భ్రాతా కనియాన్ సుగ్రీవో వాలినః పాపచేతసః ।
తేన నిష్కాసితో భార్యా హృతా తస్యేహ వాలినా ॥ ౨౨॥

తద్భయాదృష్యమూకాఖ్యం గిరిమాశ్రిత్య సంస్థితః ।
అహం సుగ్రీవసచివో వాయుపుత్రో మహామతే ॥ ౨౩॥

హనుమాన్నామ విఖ్యాతో హ్యంజనీగర్భసంభవః ।
తేన సఖ్యం త్వయా యుక్తం సుగ్రీవేణ రఘూత్తమ ॥ ౨౪॥

భార్యాపహారిణం హంతుం సహాయస్తే భవిష్యతి ।
ఇదానీమేవ గచ్ఛామ ఆగచ్ఛ యది రోచతే ॥ ౨౫॥

శ్రీరామ ఉవాచ

అహమప్యాగతస్తేన సఖ్యం కర్తుం కపీశ్వర ।
సఖ్యుస్తస్యాపి యత్కార్యం తత్కరిష్యామ్యసంశయం ॥ ౨౬॥

హనుమాన్ స్వస్వరూపేణ స్థితో రామమథాబ్రవీత్ ।

ఆరోహతాం మమ స్కంధౌ గచ్ఛామః పర్వతోపరి ॥ ౨౭॥

యత్ర తిష్ఠతి సుగ్రీవో మంత్రిభిర్వాలినో భయాత్ ।
తథేతి తస్యారురోహ స్కంధం రామోఽథ లక్ష్మణః ॥ ౨౮॥

ఉత్పపాత గిరేర్మూర్ధ్ని క్షణాదేవ మహాకపిః ।
వృక్షచ్ఛాయాం సమాశ్రిత్య స్థితౌ తౌ రామలక్ష్మణౌ ॥ ౨౯॥

హనుమానపి సుగ్రీవముపగమ్య కృతాంజలిః ।
వ్యేతు తే భయమాయాతౌ రాజన్ శ్రీరామలక్ష్మణౌ ॥ ౩౦॥

శీఘ్రముత్తిష్ఠ రామేణ సఖ్యం తే యోజితం మయా ।
అగ్నిం సాక్షిణమారోప్య తేన సఖ్యం ద్రుతం కురు ॥ ౩౧॥

తతోఽతిహర్షాత్సుగ్రీవః సమాగమ్య రఘూత్తమం ।
వృక్షశాఖాం స్వయం ఛిత్వా విష్టరాయ దదౌ ముదా ॥ ౩౨॥

హనూమాన్లక్ష్మణాయాదాత్సుగ్రీవాయ చ లక్ష్మణః ।
హర్షేణ మహతావిష్టాః సర్వ ఏవావతస్థిరే ॥ ౩౩॥

లక్ష్మణస్త్వబ్రవీత్సర్వం రామవృత్తాంతమాదితః ।
వనవాసాభిగమనం సీతాహరణమేవ చ ॥ ౩౪॥

లక్ష్మణోక్తం వచః శ్రుత్వా సుగ్రీవో రామమబ్రవీత్ ।
అహం కరిష్యే రాజేంద్ర సీతాయాః పరిమార్గణం ॥ ౩౫॥

సాహాయ్యమపి తే రామ కరిష్యే శత్రుఘాతినః ।
శృణు రామ మయా దృష్టం కించిత్తే కథయామ్యహం ॥ ౩౬॥

ఏకదా మంత్రిభిః సార్ధం స్థితోఽహం గిరిమూర్ధని ।
విహాయసా నీయమానాం కేనచిత్ప్రమదోత్తమాం ॥ ౩౭॥

క్రోశంతీం రామరామేతి దృష్ట్వాస్మాన్ పర్వతోపరి ।
ఆముచ్యాభరణాన్యాశు స్వోత్తరీయేణ భామినీ ॥ ౩౮॥

నిరీక్ష్యాధః పరిత్యజ్య క్రోశంతీ తేన రక్షసా ।
నీతాహం భూషణాన్యాశు గుహాయామక్షిపం ప్రభో ॥ ౩౯॥

ఇదానీమపి పశ్య త్వం జానీహి తవ వా న వా ।
ఇత్యుక్త్వానీయ రామాయ దర్శయామాస వానరః ॥ ౪౦॥

విముచ్య రామస్తద్దృష్ట్వా హా సీతేతి ముహుర్ముహుః ।
హృది నిక్షిప్య తత్సర్వం రురోద ప్రాకృతో యథా ॥ ౪౧॥

ఆశ్వాస్య రాఘవం భ్రాతా లక్ష్మణో వాక్యమబ్రవీత్ ।
అచిరేణైవ తే రామ ప్రాప్యతే జానకీ శుభా ।
వానరేంద్రసహాయేన హత్వా రావణమాహవే ॥ ౪౨॥

సుగ్రీవోఽప్యాహ హే రామ ప్రతిజ్ఞాం కరవాణి తే ।
సమరే రావణం హత్వా తవ దాస్యామి జానకీం ॥ ౪౩॥

తతో హనూమాన్ ప్రజ్వాల్య తయోరగ్నిం సమీపతః ।
తావుభౌ రామసుగ్రీవావగ్నౌ సాక్షిణి తిష్ఠతి ॥ ౪౪॥

బాహూ ప్రసార్య చాలింగ్య పరస్పరమకల్మషౌ ।
సమీపే రఘునాథస్య సుగ్రీవః సముపావిశత్ ॥ ౪౫॥

స్వోదంతం కథయామాస ప్రణయాద్రఘునాయకే ।
సఖే శృణు మమోదంతం వాలినా యత్కృతం పురా ॥ ౪౬॥

మయపుత్రోఽథ మాయావీ నామ్నా పరమదుర్మదః ।
కిష్కింధాం సముపాగత్య వాలినం సముపాహ్వయత్ ॥ ౪౭॥

సింహనాదేన మహతా వాలీ తు తదమర్షణః ।
నిర్యయౌ క్రోధతామ్రాక్షో జఘాన దృఢముష్టినా ॥ ౪౮॥

దుద్రావ తేన సంవిగ్నో జగామ స్వగుహాం ప్రతి ।
అనుదుద్రావ తం వాలీ మాయావినమహం తథా ॥ ౪౯॥

తతః ప్రవిష్టమాలోక్య గుహాం మాయావినం రుషా ।
వాలీ మామాహ తిష్ఠ త్వం బహిర్గచ్ఛామ్యహం గుహాం ।
ఇత్యుక్త్వావిశ్య స గుహాం మాసమేకం న నిర్యయౌ ॥ ౫౦॥

మాసాదూర్ధ్వం గుహాద్వారాన్నిర్గతం రుధిరం బహు ।
తద్దృష్ట్వా పరితప్తాంగో మృతో వాలీతి దుఃఖితః ॥ ౫౧॥

గుహాద్వారి శిలామేకాం నిధాయ గృహమాగతః ।
తతోఽబ్రవం మృతో వాలీ గుహాయాం రక్షసా హతః ॥ ౫౨॥

తచ్ఛ్రుత్వా దుఃఖితాః సర్వే మామనిచ్ఛంతమప్యుత ।
రాజ్యేఽభిషేచనం చక్రుః సర్వే వానరమంత్రిణః ॥ ౫౩॥

శిష్టం తదా మయా రాజ్యం కించిత్కాలమరిందమ ।
తతః సమాగతో వాలీ మామాహ పరుషం రుషా ॥ ౫౪॥

బహుధా భర్త్సయిత్వా మాం నిజఘాన చ ముష్టిభిః ।
తతో నిర్గత్య నగరాదధావం పరయా భియా ॥ ౫౫॥

లోకాన్ సర్వాన్ పరిక్రమ్య ఋష్యమూకం సమాశ్రితః ।
ఋషేః శాపభయాత్సోఽపి నాయాతీమం గిరిం ప్రభో ॥ ౫౬॥

తదాది మమ భార్యాం స స్వయం భుంక్తే విమూఢధీః ।
అతో దుఃఖేన సంతప్తో హృతదారో హృతాశ్రయః ॥ ౫౭॥

వసామ్యద్య భవత్పాదసంస్పర్శాత్సుఖితోఽస్మ్యహం ।

మిత్రదుఃఖేన సంతప్తో రామో రాజీవలోచనః ॥ ౫౮॥

హనిష్యామి తవ ద్వేష్యం శీఘ్రం భార్యాపహారిణం ।
ఇతి ప్రతిజ్ఞామకరోత్సుగ్రీవస్య పురస్తదా ॥ ౫౯॥

సుగ్రీవోఽప్యాహ రాజేంద్ర వాలీ బలవతాం బలీ ।
కథం హనిష్యతి భవాన్ దేవైరపి దురాసదం ॥ ౬౦॥

శృణు తే కథయిష్యామి తద్బలం బలినాం వర ।
కదాచిద్దుందుభిర్నామ మహాకాయో మహాబలః ॥ ౬౧॥

కిష్కింధామగమద్రామ మహామహిషరూపధృక్ ।
యుద్ధాయ వాలినం రాత్రౌ సమాహ్వయత భీషణః ॥ ౬౨॥

తచ్ఛ్రుత్వాఽసహమానోఽసౌ వాలీ పరమకోపనః ।
మహిషం శృంగయోర్ధృత్వా పాతయామాస భూతలే ॥ ౬౩॥

పాదేనైకేన తత్కాయమాక్రమ్యాస్య శిరో మహత్ ।
హస్తాభ్యాం భ్రామయంశ్ఛిత్త్వా తోలయిత్వాక్షిపద్భువి ॥ ౬౪॥

పపాత తచ్ఛిరో రామ మాతంగాశ్రమసన్నిధౌ ।
యోజనాత్పతితం తస్మాన్మునేరాశ్రమమండలే ॥ ౬౫॥

రక్తవృష్టిః పపాతోచ్చైర్దృష్ట్వా తాం క్రోధమూర్ఛితః ।
మాతంగో వాలినం ప్రాహ యద్యాగంతాసి మే గిరిం ॥ ౬౬॥

ఇతః పరం భగ్నశిరా మరిష్యసి న సంశయః ।
ఏవం శప్తస్తదారభ్య ఋష్యమూకం న యాత్యసౌ ॥ ౬౭॥

ఏతజ్జ్ఞాత్వాహమప్యత్ర వసామి భయవర్జితః ।
రామ పశ్య శిరస్తస్య దుందుభేః పర్వతోపమం ॥ ౬౮॥

తత్క్షేపణే యదా శక్తః శక్తస్త్వం వాలినో వధే ।
ఇత్యుక్త్వా దర్శయామాస శిరస్తద్గిరిసన్నిభం ॥ ౬౯॥

దృష్ట్వా రామః స్మితం కృత్వా పాదాంగుష్ఠేన చాక్షిపత్ ।
దశయోజనపర్యంతం తదద్భుతమివాభవత్ ॥ ౭౦॥

సాధు సాధ్వితి సంప్రాహ సుగ్రీవో మంత్రిభిః సహ ।
పునరప్యాహ సుగ్రీవో రామం భక్తపరాయణం ॥ ౭౧॥

ఏతే తాలా మహాసారాః సప్త పశ్య రఘూత్తమ ।
ఏకైకం చాలయిత్వాసౌ నిష్పత్రాన్ కురుతేఽఞ్జసా ॥ ౭౨॥

యది త్వమేకబాణేన విద్ధ్వా ఛిద్రం కరోషి చేత్ ।
హతస్త్వయా తదా వాలీ విశ్వాసో మే ప్రజాయతే ।
తథేతి ధనురాదాయ సాయకం తత్ర సందధే ॥ ౭౩॥

బిభేద చ తదా రామః సప్త తాలాన్ మహాబలః |
తాలాన్ సప్త వినిర్భిద్య గిరిం భూమిం చ సాయకః || ౭౪||

పునరాగత్య రామస్య తూణీరే పూర్వవత్స్థితః |
తతోఽతిహర్షాత్సుగ్రీవో రామమాహాతివిస్మితః || ౭౫||

దేవ త్వం జగతాం నాథః పరమాత్మా న సంశయః |
మత్పూర్వకృతపుణ్యౌఘైః సంగతోఽద్య మయా సహ || ౭౬||

త్వాం భజంతి మహాత్మానః సంసారవినివృత్తయే |
త్వాం ప్రాప్య మోక్షసచివం ప్రార్థయేఽహం కథం భవం || ౭౭||

దారాః పుత్రా ధనం రాజ్యం సర్వం త్వన్మాయయా కృతం |
అతోఽహం దేవదేవేశ నాకాంక్షేఽన్యత్ప్రసీద మే || ౭౮||

ఆనందానుభవం త్వాద్య ప్రాప్తోఽహం భాగ్యగౌరవాత్ |
మృదర్థం యతమానేన నిధానమివ సత్పతే || ౭౯||

అనాద్యవిద్యాసంసిద్ధం బంధనం ఛిన్నమద్య నః |
యజ్ఞదానతపఃకర్మపూర్తేష్టాదిభిరప్యసౌ || ౮౦||

న జీర్యతే పునర్దార్ఢ్యం భజతే సంసృతిః ప్రభో |
త్వత్పాదదర్శనాత్సద్యో నాశమేతి న సంశయః || ౮౧||

క్షణార్ధమపి యచ్చిత్తం త్వయి తిష్ఠత్యచంచలం |
తస్యాజ్ఞానమనర్థానాం మూలం నశ్యతి తత్క్షణాత్ || ౮౨||

తత్తిష్ఠతు మనో రామ త్వయి నాన్యత్ర మే సదా || ౮౩||

రామరామేతి యద్వాణీ మధురం గాయతి క్షణం |
స బ్రహ్మహా సురాపో వా ముచ్యతే సర్వపాతకైః || ౮౪||

న కాంక్షే విజయం రామ న చ దారసుఖాదికం |
భక్తిమేవ సదా కాంక్షే త్వయి బంధవిమోచనీం || ౮౫||

త్వన్మాయాకృతసంసారస్త్వదంశోఽహం రఘూత్తమ |
స్వపాదభక్తిమాదిశ్య త్రాహి మాం భవసంకటాత్ || ౮౬||

పూర్వం మిత్రార్యుదాసీనాస్త్వన్మాయావృతచేతసః |
ఆసన్మేఽద్య భవత్పాదదర్శనాదేవ రాఘవ || ౮౭||

సర్వం బ్రహ్మైవ మే భాతి క్వ మిత్రం క్వ చ మే రిపుః |
యావత్త్వన్మాయయా బద్ధస్తావద్గుణవిశేషతా || ౮౮||

సా యావదస్తి నానాత్వం తావద్భవతి నాన్యథా |
యావన్నానాత్వమజ్ఞానాత్తావత్కాలకృతం భయం || ౮౯||

అతోఽవిద్యాముపాస్తే యః సోఽన్ధే తమసి మజ్జతి ।
మాయామూలమిదం సర్వం పుత్రదారాదిబంధనం ।
తదుత్సారయ మాయాం త్వం దాసీం తవ రఘూత్తమ ॥ ౯౦॥

త్వత్పాదపద్మార్పితచిత్తవృత్తి-
స్త్వన్నామసంగీతకథాసు వాణీ ।
త్వద్భక్తసేవానిరతౌ కరౌ మే
త్వదంగసంగం లభతాం మదంగం ॥ ౯౧॥

త్వన్మూర్తిభక్తాన్ స్వగురుం చ చక్షుః
పశ్యత్వజస్రం స శృణోతు కర్ణః ।
త్వజ్జన్మకర్మాణి చ పాదయుగ్మం
వ్రజత్వజస్రం తవ మందిరాణి ॥ ౯౨॥

అంగాని తే పాదరజోవిమిశ్ర-
తీర్థాని బిభ్రత్వహిశత్రుకేతో ।
శిరస్త్వదీయం భవపద్మజాద్యై-
ర్జుష్టం పదం రామ నమత్వజస్రం ॥ ౯౩॥

ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే కిష్కింధాకాండే ప్రథమః సర్గః ॥ ౧॥

॥ ద్వితీయ సర్గః ॥

ఇత్థం స్వాత్మపరిష్వంగనిర్ధూతాశేషకల్మషం ।
రామః సుగ్రీవమాలోక్య సస్మితం వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౧॥

మాయాం మోహకరీం తస్మిన్ వితన్వన్ కార్యసిద్ధయే ।
సఖే త్వదుక్తం యత్తన్మాం సత్యమేవ న సంశయః ॥ ౨॥

కింతు లోకా వదిష్యంతి మామేవం రఘునందనః ।
కృతవాన్ కిం కపీంద్రాయ సఖ్యం కృత్వాగ్నిసాక్షికం ॥ ౩॥

ఇతి లోకాపవాదో మే భవిష్యతి న సంశయః ।
తస్మాదాహ్వాయ భద్రం తే గత్వా యుద్ధాయ వాలినం ॥ ౪॥

బాణేనైకేన తం హత్వా రాజ్యే త్వామభిషేచయే ।
తథేతి గత్వా సుగ్రీవః కిష్కింధోపవనం ద్రుతం ॥ ౫॥

కృత్వా శబ్దం మహానాదం తమాహ్వాయత వాలినం ।
తచ్ఛ్రుత్వా భ్రాతృనినదం రోషతామ్రవిలోచనః ॥ ౬॥

నిర్జగామ గృహాచ్ఛీఘ్రం సుగ్రీవో యత్ర వానరః ।
తమాపతంతం సుగ్రీవః శీఘ్రం వక్షస్యతాడయత్ ॥ ౭॥

సుగ్రీవమపి ముష్టిభ్యాం జఘాన క్రోధమూర్ఛితః ।
వాలీ తమపి సుగ్రీవ ఏవం క్రుద్ధౌ పరస్పరం ॥ ౮॥

అయుద్ధ్యేతామేకరూపౌ దృష్ట్వా రామోఽతివిస్మితః ।
న ముమోచ తదా బాణం సుగ్రీవవధశంకయా ॥ ౯॥

తతో దుద్రావ సుగ్రీవో వమన్ రక్తం భయాకులః ।
వాలీ స్వభవనం యాతః సుగ్రీవో రామమబ్రవీత్ ॥ ౧౦॥

కిం మాం ఘాతయసే రామ శత్రుణా భ్రాతృరూపిణా ।
యది మద్ధననే వాంఛా త్వమేవ జహి మాం విభో ॥ ౧౧॥

ఏవం మే ప్రత్యయం కృత్వా సత్యవాదిన్ రఘూత్తమ ।
ఉపేక్షసే కిమర్థం మాం శరణాగతవత్సల ॥ ౧౨॥

శ్రుత్వా సుగ్రీవవచనం రామః సాశ్రువిలోచనః ।
ఆలింగ్య మా స్మ భైషీస్త్వం దృష్ట్వా వామేకరూపిణౌ ॥ ౧౩॥

మిత్రఘాతిత్వమాశంక్య ముక్తవాన్ సాయకం న హి ।
ఇదానీమేవ తే చిహ్నం కరిష్యే భ్రమశాంతయే ॥ ౧౪॥

గత్వాహ్వయ పునః శత్రుం హతం ద్రక్ష్యసి వాలినం ।
రామోఽహం త్వాం శపే భ్రాతర్వనిష్యామి రిపుం క్షణాత్ ॥ ౧౫॥

ఇత్యాశ్వాస్య స సుగ్రీవం రామో లక్ష్మణమబ్రవీత్ ।
సుగ్రీవస్య గలే పుష్పమాలామాముచ్య పుష్పితాం ॥ ౧౬॥

ప్రేషయస్వ మహాభాగ సుగ్రీవం వాలినం ప్రతి ।
లక్ష్మణస్తు తదా బద్ధ్వా గచ్ఛ గచ్ఛేతి సాదరం ॥ ౧౭॥

ప్రేషయామాస సుగ్రీవం సోఽపి గత్వా తథాకరోత్ ।
పునరప్యద్భుతం శబ్దం కృత్వా వాలినమాహ్వయత్ ॥ ౧౮॥

తచ్ఛ్రుత్వా విస్మితో వాలీ క్రోధేన మహతావృతః ।
బద్ధ్వా పరికరం సమ్యగ్గమనాయోపచక్రమే ॥ ౧౯॥

గచ్ఛంతం వాలినం తారా గృహీత్వా నిషిషేధ తం ।
న గంతవ్యం త్వయేదానీం శంకా మేఽతీవ జాయతే ॥ ౨౦॥

ఇదానీమేవ తే భగ్నః పునరాయాతి సత్వరః ।
సహాయో బలవాంస్తస్య కశ్చిన్నూనం సమాగతః ॥ ౨౧॥

వాలీ తామాహ హే సుభ్రు శంకా తే వ్యేతు తద్గతా ।
ప్రియే కరం పరిత్యజ్య గచ్ఛ గచ్ఛామి తం రిపుం ॥ ౨౨॥

హత్వా శీఘ్రం సమాయాస్యే సహాయస్తస్య కో భవేత్ ।
సహాయో యది సుగ్రీవస్తతో హత్వోభయం క్షణాత్ ॥ ౨౩॥

ఆయాస్యే మా శుచః శూరః కథం తిష్ఠేద్ గృహే రిపుం ।
జ్ఞాత్వాప్యాహ్వాయమానం హి హత్వాయాస్యామి సుందరి ॥ ౨౪॥

తారోవాచ

మత్తోఽన్యచ్ఛృణు రాజేంద్ర శ్రుత్వా కురు యథోచితం ।
ఆహ మామంగదః పుత్రో మృగయాయాం శ్రుతం వచః ॥ ౨౫॥

అయోధ్యాధిపతిః శ్రీమాన్ రామో దాశరథిః కిల ।
లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా సీతయా భార్యయా సహ ॥ ౨౬॥

ఆగతో దండకారణ్యం తత్ర సీతా హృతా కిల ।
రావణేన సహ భ్రాత్రా మార్గమాణోఽథ జానకీం ॥ ౨౭॥

ఆగతో ఋష్యమూకాద్రిం సుగ్రీవేణ సమాగతః ।
చకార తేన సుగ్రీవః సఖ్యం చానలసాక్షికం ॥ ౨౮॥

ప్రతిజ్ఞాం కృతవాన్ రామః సుగ్రీవాయ సలక్ష్మణః ।
వాలినం సమరే హత్వా రాజానం త్వాం కరోమ్యహం ॥ ౨౯॥

ఇతి నిశ్చిత్య తౌ యాతౌ నిశ్చితం శృణు మద్వచః ।
ఇదానీమేవ తే భగ్నః కథం పునరుపాగతః ॥ ౩౦॥

అతస్త్వం సర్వథా వైరం త్యక్త్వా సుగ్రీవమానయ ।
యౌవరాజ్యేఽభిషించాశు రామం త్వం శరణం వ్రజ ॥ ౩౧॥

పాహి మామంగదం రాజ్యం కులం చ హరిపుంగవ ।
ఇత్యుక్త్వాశ్రుముఖీ తారా పాదయోః ప్రణిపత్య తం ॥ ౩౨॥

హస్తాభ్యాం చరణౌ ధృత్వా రురోద భయవిహ్వలా ।
తామాలింగ్య తదా వాలీ సస్నేహమిదమబ్రవీత్ ॥ ౩౩॥

స్త్రీస్వభావాద్బిభేషి త్వం ప్రియే నాస్తి భయం మమ ।
రామో యది సమాయాతో లక్ష్మణేన సమం ప్రభుః ॥ ౩౪॥

తదా రామేణ మే స్నేహో భవిష్యతి న సంశయః ।
రామో నారాయణః సాక్షాదవతీర్ణోఽఖిలప్రభుః ॥ ౩౫॥

భూభారహరణార్థాయ శ్రుతం పూర్వం మయానఘే ।
స్వపక్షః పరపక్షో వా నాస్తి తస్య పరాత్మనః ॥ ౩౬॥

ఆనేష్యామి గృహం సాధ్వి నత్వా తచ్చరణాంబుజం ।
భజతోఽనుభజత్యేష భక్తిగమ్యః సురేశ్వరః ॥ ౩౭॥

యది స్వయం సమాయాతి సుగ్రీవో హన్మి తం క్షణాత్ ।
యదుక్తం యౌవరాజ్యాయ సుగ్రీవస్యాభిషేచనం ॥ ౩౮॥

కథమాహూయమానోఽహం యుద్ధాయ రిపుణా ప్రియే ।
శూరోఽహం సర్వలోకానాం సమ్మతః శుభలక్షణే ॥ ౩౯॥

భీతభీతమిదం వాక్యం కథం వాలీ వదేత్ప్రియే ।
తస్మాచ్ఛోకం పరిత్యజ్య తిష్ఠ సుందరి వేశ్మని ॥ ౪౦॥

ఏవమాశ్వాస్య తారాం తాం శోచంతీమశ్రులోచనాం ।
గతో వాలీ సముద్యుక్తః సుగ్రీవస్య వధాయ సః ॥ ౪౧॥

దృష్ట్వా వాలినమాయాంతం సుగ్రీవో భీమవిక్రమః ।
ఉత్పపాత గలే బద్ధపుష్పమాలో మతంగవత్ ॥ ౪౨॥

ముష్టిభ్యాం తాడయామాస వాలినం సోఽపి తం తథా ।
అహన్వాలీ చ సుగ్రీవం సుగ్రీవో వాలినం తథా ॥ ౪౩॥

రామం విలోకయన్నేవ సుగ్రీవో యుయుధే యుధి ।
ఇత్యేవం యుద్ధ్యమానౌ తౌ దృష్ట్వా రామః ప్రతాపవాన్ ॥ ౪౪॥

బాణమాదాయ తూణీరాద్దైంద్రే ధనుషి సందధే ।
ఆకృష్య కర్ణపర్యంతమదృశ్యో వృక్షఖండగః ॥ ౪౫॥

నిరీక్ష్య వాలినం సమ్యగ్లక్ష్యం తద్ధృదయం హరిః ।
ఉత్ససర్జాశనిసమం మహావేగం మహాబలః ॥ ౪౬॥

బిభేద స శరో వక్షో వాలినః కంపయన్ మహీం ।
ఉత్పపాత మహాశబ్దం ముంచన్ స నిపపాత హ ॥ ౪౭॥

తదా ముహూర్తం నిఃసన్జ్ఞో భూత్వా చేతనమాప సః ।
తతో వాలీ దదర్శాగ్రే రామం రాజీవలోచనం ।
ధనురాలంబ్య వామేన హస్తేనాన్యేన సాయకం ॥ ౪౮॥

బిభ్రాణం చీరవసనం జటాముకుటధారిణం ।
విశాలవక్షసం భ్రాజద్వనమాలావిభూషితం ॥ ౪౯॥

పీనచార్వాయతభుజం నవదూర్వాదలచ్ఛవిం ।
సుగ్రీవలక్ష్మణాభ్యాం చ పార్శ్వయోః పరిసేవితం ॥ ౫౦॥

విలోక్య శనకైః ప్రాహ వాలీ రామం విగర్హయన్ ।
కిం మయాపకృతం రామ తవ యేన హతోఽస్మ్యహం ॥ ౫౧॥

రాజధర్మమవిజ్ఞాయ గర్హితం కర్మ తే కృతం ।
వృక్షఖండే తిరోభూత్వా త్యజతా మయి సాయకం ॥ ౫౨॥

యశః కిం లప్స్యసే రామ చోరవత్కృతసంగరః ।
యది క్షత్రియదాయాదో మనోర్వంశసముద్భవః ॥ ౫౩॥

యుద్ధం కృత్వా సమక్షం మే ప్రాప్స్యసే తత్ఫలం తదా ।

సుగ్రీవేణ కృతం కిం తే మయా వా న కృతం కిము || ౫౪||

రావణేన హృతా భార్యా తవ రామ మహావనే |
సుగ్రీవం శరణం యాతస్తదర్థమితి శుశ్రుమ || ౫౫||

బత రామ న జానీషే మద్బలం లోకవిశ్రుతం |
రావణం సకులం బద్ధ్వా ససీతం లంకయా సహ || ౫౬||

ఆనయామి ముహూర్తార్ద్ధాద్యది చేచ్ఛామి రాఘవ |
ధర్మిష్ఠ ఇతి లోకేఽస్మిన్ కథ్యసే రఘునందన || ౫౭||

వానరం వ్యాధవద్ధత్వా ధర్మం కం లప్స్యసే వద |
అభక్ష్యం వానరం మాంసం హత్వా మాం కిం కరిష్యసి || ౫౮||

ఇత్యేవం బహు భాషంతం వాలినం రాఘవోఽబ్రవీత్ |
ధర్మస్య గోప్తా లోకేఽస్మింశ్చరామి సశరాసనః || ౫౯||

అధర్మకారిణం హత్వా సద్ధర్మం పాలయామ్యహం |
దుహితా భగినీ భ్రాతుర్భార్యా చైవ తథా స్నుషా || ౬౦||

సమా యో రమతే తాసామేకామపి విమూఢధీః |
పాతకీ స తు విజ్ఞేయః స వధ్యో రాజభిః సదా || ౬౧||

త్వం తు భ్రాతుః కనిష్ఠస్య భార్యాయాం రమసే బలాత్ |
అతో మయా ధర్మవిదా హతోఽసి వనగోచర || ౬౨||

త్వం కపిత్వాన్న జానీషే మహాంతో విచరంతి యత్ |
లోకం పునానాః సంచారైరతస్తాన్నాతిభాషయేత్ || ౬౩||

తచ్ఛ్రుత్వా భయసంత్రస్తో జ్ఞాత్వా రామం రమాపతిం |
వాలీ ప్రణమ్య రభసాద్రామం వచనమబ్రవీత్ || ౬౪||

రామ రామ మహాభాగ జానే త్వాం పరమేశ్వరం |
అజానతా మయా కించిదుక్తం తత్క్షంతుమర్హసి || ౬౫||

సాక్షాత్త్వచ్ఛరఘాతేన విశేషేణ తవాగ్రతః |
త్యజామ్యసూన్ మహాయోగిదుర్లభం తవ దర్శనం || ౬౬||

యన్నామ వివశో గృహ్ణన్ మ్రియమాణః పరం పదం |
యాతి సాక్షాత్స ఏవాద్య ముమూర్షోర్మే పురః స్థితః || ౬౭||

దేవ జానామి పురుషం త్వాం శ్రియం జానకీం శుభాం |
రావణస్య వధార్థాయ జాతం త్వాం బ్రహ్మణార్థితం || ౬౮||

అనుజానీహి మాం రామ యాంతం త్వత్పదముత్తమం |
మమ తుల్యబలే బాలే అంగదే త్వం దయాం కురు || ౬౯||

విశల్యం కురు మే రామ హృదయం పాణినా స్పృశన్ ।
తథేతి బాణముద్ధృత్య రామః పస్పర్శ పాణినా ।
త్యక్త్వా తద్వానరం దేహమమరేంద్రోఽభవత్క్షణాత్ ॥ ౨౦॥

వాలీ రఘూత్తమశరాభిహతో విమృష్టో
రామేణ శీతలకరేణ సుఖాకరేణ ।
సద్యో విముచ్య కపిదేహమనన్యలభ్యం
ప్రాప్తం పదం పరమహంసగణైర్దురాపం ॥ ౨౧॥

ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే కిష్కింధాకాండే ద్వితీయః సర్గః ॥ ౨॥

॥ తృతీయ సర్గః ॥

నిహతే వాలిని రణే రామేణ పరమాత్మనా ।
దుద్రువుర్వానరాః సర్వే కిష్కింధాం భయవిహ్వలాః ॥ ౧॥

తారాముచుర్మహాభాగే హతో వాలీ రణాజిరే ।
అంగదం పరిరక్షాద్య మంత్రిణః పరినోదయ ॥ ౨॥

చతుర్ద్వారకపాటాదీన్ బద్ధ్వా రక్షామహే పురీం ।
వానరాణాం తు రాజానమంగదం కురు భామిని ॥ ౩॥

నిహతం వాలినం శ్రుత్వా తారా శోకవిమూర్ఛితా ।
అతాడయత్స్వపాణిభ్యాం శిరో వక్షశ్చ భూరిశః ॥ ౪॥

కిమంగదేన రాజ్యేన నగరేణ ధనేన వా ।
ఇదానీమేవ నిధనం యాస్యామి పతినా సహ ॥ ౫॥

ఇత్యుక్త్వా త్వరితా తత్ర రుదతీ ముక్తమూర్ధజా ।
యయౌ తారాఽతిశోకార్తా యత్ర భర్తృకలేవరం ॥ ౬॥

పతితం వాలినం దృష్ట్వా రక్తైః పాంసుభిరావృతం ।
రుదతీ నాథనాథేతి పతితా తస్య పాదయోః ॥ ౭॥

కరుణం విలపంతీ సా దదర్శ రఘునందనం ।
రామ మాం జహి బాణేన యేన వాలీ హతస్త్వయా ॥ ౮॥

గచ్ఛామి పతిసాలోక్యం పతిర్మామభికాంక్షతే ।
స్వర్గేఽపి న సుఖం తస్య మాం వినా రఘునందన ॥ ౯॥

పత్నీవియోగజం దుఃఖమనుభూతం త్వయానఘ ।
వాలినే మాం ప్రయచ్ఛాశు పత్నీదానఫలం భవేత్ ॥ ౧౦॥

సుగ్రీవ త్వం సుఖం రాజ్యం దాపితం వాలిఘాతినా ।
రామేణ రుమయా సార్ధం భుంక్ష్వ సాపత్నవర్జితం ॥ ౧౧॥

ఇత్యేవం విలపంతీం తాం తారాం రామో మహామనాః ।
సాంత్వయామాస దయయా తత్త్వజ్ఞానోపదేశతః ॥ ౧౨॥

కిం భీరు శోచసి వ్యర్థం శోకస్యావిషయం పతిం ।
పతిస్తవాయం దేహో వా జీవో వా వద తత్త్వతః ॥ ౧౩॥

పంచాత్మకో జడో దేహస్త్వఙ్మాంసరుధిరాస్థిమాన్ ।
కాలకర్మగుణోత్పన్నః సోఽప్యాస్తేఽద్యాపి తే పురః ॥ ౧౪॥

మన్యసే జీవమాత్మానం జీవస్తర్హి నిరామయః ।
న జాయతే న మ్రియతే న తిష్ఠతి న గచ్ఛతి ॥ ౧౫॥

న స్త్రీ పుమాన్వా షండో వా జీవః సర్వగతోఽవ్యయః ।
ఏక ఏవాద్వితీయోఽయమాకాశవదలేపకః ।
నిత్యో జ్ఞానమయః శుద్ధః స కథం శోకమర్హతి ॥ ౧౬॥

తారోవాచ

దేహోఽచిత్కాష్ఠవద్రామ జీవో నిత్యశ్చిదాత్మకః ।
సుఖదుఃఖాదిసంబంధః కస్య స్యాద్రామ మే వద ॥ ౧౭॥

శ్రీరామ ఉవాచ

అహంకారాదిసంబంధో యావద్దేహేంద్రియైః సహ ।
సంసారస్తావదేవ స్యాదాత్మనస్త్వవివేకినః ॥ ౧౮॥

మిథ్యారోపితసంసారో న స్వయం వినివర్తతే ।
విషయాన్ ధ్యాయమానస్య స్వప్నే మిథ్యాగమో యథా ॥ ౧౯॥

అనాద్యవిద్యాసంబంధాత్తత్కార్యాహంకృతేస్తథా ।
సంసారోఽపార్థకోఽపి స్యాద్రాగద్వేషాదిసంకులః ॥ ౨౦॥

మన ఏవ హి సంసారో బంధశ్చైవ మనః శుభే ।
ఆత్మా మనఃసమానత్వమేత్య తద్గతబంధభాక్ ॥ ౨౧॥

యథా విశుద్ధః స్ఫటికోఽలక్తకాదిసమీపగః ।
తత్తద్వర్ణయుగాభాతి వస్తుతో నాస్తి రంజనం ॥ ౨౨॥

బుద్ధీంద్రియాదిసామీప్యాదాత్మనః సంసృతిర్బలాత్ ।
ఆత్మా స్వలింగం తు మనః పరిగృహ్య తదుద్భవాన్ ॥ ౨౩॥

కామాన్ జుషన్ గుణైర్బద్ధః సంసారే వర్తతేఽవశః ।
ఆదౌ మనోగుణాన్ సృష్ట్వా తతః కర్మాణ్యనేకధా ॥ ౨౪॥

శుక్లలోహితకృష్ణాని గతయస్తత్సమానతః ।
ఏవం కర్మవశాజ్జీవో భ్రమత్యాభూతసంప్లవం ॥ ౨౫॥

సర్వోపసంహృతౌ జీవో వాసనాభిః స్వకర్మభిః ।
అనాద్యవిద్యావశగస్తిష్ఠత్యభినివేశతః ॥ ౨౬॥

సృష్టికాలే పునః పూర్వవాసనామానసైః సహ ।
జాయతే పునరప్యేవం ఘటీయంత్రమివావశః ॥ ౨౭॥

యదా పుణ్యవిశేషేణ లభతే సంగతిం సతాం ।
మద్భక్తానాం సుశాంతానాం తదా మద్విషయా మతిః ॥ ౨౮॥

మత్కథాశ్రవణే శ్రద్ధా దుర్లభా జాయతే తతః ।
తతః స్వరూపవిజ్ఞానమనాయాసేన జాయతే ॥ ౨౯॥

తదాచార్యప్రసాదేన వాక్యార్థజ్ఞానతః క్షణాత్ ।
దేహేంద్రియమనఃప్రాణాహంకృతిభ్యః పృథక్ స్థితం ॥ ౩౦॥

స్వాత్మానుభవతః సత్యమానందాత్మానమద్వయం ।
జ్ఞాత్వా సద్యో భవేన్ముక్తః సత్యమేవ మయోదితం ॥ ౩౧॥

ఏవం మయోదితం సమ్యగాలోచయతి యోఽనిశం ।
తస్య సంసారదుఃఖాని న స్పృశంతి కదాచన ॥ ౩౨॥

త్వమప్యేతన్మయా ప్రోక్తమాలోచయ విశుద్ధధీః ।
న స్పృశ్యసే దుఃఖజాలైః కర్మబంధాద్విమోక్ష్యసే ॥ ౩౩॥

పూర్వజన్మని తే సుభ్రు కృతా మద్భక్తిరుత్తమా ।
అతస్తవ విమోక్షాయ రూపం మే దర్శితం శుభే ॥ ౩౪॥

ధ్యాత్వా మద్రూపమనిశమాలోచయ మయోదితం ।
ప్రవాహపతితం కార్యం కుర్వంత్యపి న లిప్యసే ॥ ౩౫॥

శ్రీరామేణోదితం సర్వం శ్రుత్వా తారాతివిస్మితా ।
దేహాభిమానజం శోకం త్యక్త్వా నత్వా రఘూత్తమం ॥ ౩౬॥

ఆత్మానుభవసంతుష్టా జీవన్ముక్తా బభూవ హ ।
క్షణసంగమమాత్రేణ రామేణ పరమాత్మనా ॥ ౩౭॥

అనాదిబంధం నిర్ధూయ ముక్తా సాపి వికల్మషా ।
సుగ్రీవోఽపి చ తచ్ఛ్రుత్వా రామవక్త్రాత్సమీరితం ॥ ౩౮॥

జహావజ్ఞానమఖిలం స్వస్థచిత్తోఽభవత్తదా ।
తతః సుగ్రీవమాహేదం రామో వానరపుంగవం ॥ ౩౯॥

భ్రాతుర్జ్యేష్ఠస్య పుత్రేణ యదుక్తం సాంపరాయికం ।
కురు సర్వం యథాన్యాయం సంస్కారాది మమాజ్ఞయా ॥ ౪౦॥

తథేతి బలిభిర్ముఖ్యైర్వానరైః పరిణీయ తం ।
వాలినం పుష్పకే క్షిప్త్వా సర్వరాజోపచారకైః ॥ ౪౧॥

భేరీదుందుభినిర్ఘోషైర్బ్రాహ్మణైర్మంత్రిభిః సహ ।
యూథపైర్వానరైః పౌరైస్తారయా చాంగదేన చ ॥ ౪౨॥

గత్వా చకార తత్సర్వం యథాశాస్త్రం ప్రయత్నతః ।
స్నాత్వా జగామ రామస్య సమీపం మంత్రిభిః సహ ॥ ౪౩॥

నత్వా రామస్య చరణౌ సుగ్రీవః ప్రాహ హృష్టధీః ।
రాజ్యం ప్రశాధి రాజేంద్ర వానరాణాం సమృద్ధిమత్ ॥ ౪౪॥

దాసోఽహం తే పాదపద్మం సేవే లక్ష్మణవచ్చిరం ।
ఇత్యుక్తో రాఘవః ప్రాహ సుగ్రీవం సస్మితం వచః ॥ ౪౫॥

త్వమేవాహం న సందేహః శీఘ్రం గచ్ఛ మమాజ్ఞయా ।
పురరాజ్యాధిపత్యే త్వం స్వాత్మానమభిషేచయ ॥ ౪౬॥

నగరం న ప్రవేక్ష్యామి చతుర్దశ సమాః సఖే ।
ఆగమిష్యతి మే భ్రాతా లక్ష్మణః పత్తనం తవ ॥ ౪౭॥

అంగదం యౌవరాజ్యే త్వమభిషేచయ సాదరం ।
అహం సమీపే శిఖరే పర్వతస్య సహానుజః ॥ ౪౮॥

వత్స్యామి వర్షదివసాంస్తతస్త్వం యత్నవాన్ భవ ।
కించిత్కాలం పురే స్థిత్వా సీతాయాః పరిమార్గణే ॥ ౪౯॥

సాష్టాంగం ప్రణిపత్యాహ సుగ్రీవో రామపాదయోః ।
యదాజ్ఞాపయసే దేవ తత్తథైవ కరోమ్యహం ॥ ౫౦॥

అనుజ్ఞాతశ్చ రామేణ సుగ్రీవస్తు సలక్ష్మణః ।
గత్వా పురం తథా చక్రే యథా రామేణ చోదితః ॥ ౫౧॥

సుగ్రీవేణ యథాన్యాయం పూజితో లక్ష్మణస్తదా ।
ఆగత్య రాఘవం శీఘ్రం ప్రణిపత్యోపతస్థివాన్ ॥ ౫౨॥

తతో రామో జగామాశు లక్ష్మణేన సమన్వితః ।
ప్రవర్షణగిరేరూర్ధ్వం శిఖరం భూరివిస్తరం ॥ ౫౩॥

తత్రైకం గహ్వరం దృష్ట్వా స్ఫాటికం దీప్తిమచ్ఛుభం ।
వర్షవాతాతపసహం ఫలమూలసమీపగం ।
వాసాయ రోచయామాస తత్ర రామః సలక్ష్మణః ॥ ౫౪॥

దివ్యమూలఫలపుష్పసంయుతే మౌక్తికోపమజలౌఘపల్వలే ।
చిత్రవర్ణమృగపక్షిశోభితే పర్వతే రఘుకులోత్తమోఽవసత్ ॥ ౫౫॥

ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే కిష్కింధాకాండే తృతీయః సర్గః ॥ ౩॥

|| చతుర్థ సర్గః ||

తత్ర వార్షికదినాని రాఘవో లీలయా మణిగుహాసు సంచరన్ |
పక్వమూలఫలభోగతోషితో లక్ష్మణేన సహితోఽవసత్సుఖం || ౧||

వాతనున్నజలపూరితమేఘానంతరస్తనితవైద్యుతగర్భాన్ |
వీక్ష్య విస్మయమగాద్గజయూథాన్ యద్వదాహితసుకాంచనకక్షాన్ || ౨||

నవఘాసం సమాస్వాద్య హృష్టపుష్టమృగద్విజాః |
ధావంతో పరితో రామం వీక్ష్య విస్ఫారితేక్షణాః || ౩||

న చలంతి సదా ధ్యాననిష్ఠా ఇవ మునీశ్వరాః |
రామం మానుషరూపేణ గిరికాననభూమిషు || ౪||

చరంతం పరమాత్మానం జ్ఞాత్వా సిద్ధగణా భువి |
మృగపక్షిగణా భూత్వా రామమేవానుసేవిరే || ౫||

సౌమిత్రిరేకదా రామమేకాంతే ధ్యానతత్పరం |
సమాధివిరమే భక్త్యా ప్రణయాద్వినయాన్వితః || ౬||

అబ్రవీద్దేవ తే వాక్యాత్పూర్వోక్తాద్విగతో మమ |
అనాద్యవిద్యాసంభూతః సంశయో హృది సంస్థితః || ౭||

ఇదానీం శ్రోతుమిచ్ఛామి క్రియామార్గేణ రాఘవ |
భవదారాధనం లోకే యథా కుర్వంతి యోగినః || ౮||

ఇదమేవ సదా ప్రాహుర్యోగినో ముక్తిసాధనం |
నారదోఽపి తథా వ్యాసో బ్రహ్మా కమలసంభవః || ౯||

బ్రహ్మక్షత్రాదివర్ణానామాశ్రమాణాం చ మోక్షదం |
స్త్రీశూద్రాణాం చ రాజేంద్ర సులభం ముక్తిసాధనం |
తవ భక్తాయ మే భ్రాత్రే బ్రూహి లోకోపకారకం || ౧౦||

శ్రీరామ ఉవాచ

మమ పూజావిధానస్య నాంతోఽస్తి రఘునందన |
తథాపి వక్ష్యే సంక్షేపాద్యథావదనుపూర్వశః || ౧౧||

స్వగృహ్యోక్తప్రకారేణ ద్విజత్వం ప్రాప్య మానవః |
సకాశాత్సద్గురోర్మంత్రం లబ్ధ్వా మద్భక్తిసంయుతః || ౧౨||

తేన సందర్శితవిధిర్మామేవారాధయేత్సుధీః |
హృదయే వాఽనలే వార్చేత్ప్రతిమాదౌ విభావసౌ || ౧౩||

శాలగ్రామశిలాయాం వా పూజయేన్మామతంద్రితః |

ప్రాతఃస్నానం ప్రకుర్వీత ప్రథమం దేహశుద్ధయే ॥ ౧౪॥

వేదతంత్రోదితైర్మంత్రైర్మృల్లేపనవిధానతః ।
సంధ్యాది కర్మ యన్నిత్యం తత్కుర్యాద్విధినా బుధః ॥ ౧౫॥

సంకల్పమాదౌ కుర్వీత సిద్ధ్యర్థం కర్మణాం సుధీః ।
స్వగురుం పూజయేద్భక్త్యా మద్బుద్ధ్యా పూజకో మమ ॥ ౧౬॥

శిలాయాం స్నపనం కుర్యాత్ప్రతిమాసు ప్రమార్జనం ।
ప్రసిద్ధైర్గంధపుష్పాద్యైర్మత్పూజా సిద్ధిదాయికా ॥ ౧౭॥

అమాయికోఽనువృత్త్యా మాం పూజయేన్నియతవ్రతః ।
ప్రతిమాదిష్వలంకారః ప్రియో మే కులనందన ॥ ౧౮॥

అగ్నౌ యజేత హవిషా భాస్కరే స్థండిలే యజేత్ ।
భక్తేనోపహృతం ప్రీత్యై శ్రద్ధయా మమ వార్యపి ॥ ౧౯॥

కిం పునర్భక్ష్యభోజ్యాది గంధపుష్పాక్షతాదికం ।
పూజాద్రవ్యాణి సర్వాణి సంపాద్యైవం సమారభేత్ ॥ ౨౦॥

చైలాజినకుశైః సమ్యగాసనం పరికల్పయేత్ ।
తత్రోపవిశ్య దేవస్య సమ్ముఖే శుద్ధమానసః ॥ ౨౧॥

తతో న్యాసం ప్రకుర్వీత మాతృకాబహిరాంతరం ।
కేశవాది తతః కుర్యాత్తత్త్వన్యాసం తతః పరం ॥ ౨౨॥

మన్మూర్తిపంజరన్యాసం మంత్రన్యాసం తతో న్యసేత్ ।
ప్రతిమాదావపి తథా కుర్యాన్నిత్యమతంద్రితః ॥ ౨౩॥

కలశం స్వపురో వామే క్షిపేత్పుష్పాది దక్షిణే ।
అర్ఘ్యపాద్యప్రదానార్థం మధుపర్కార్థమేవ చ ॥ ౨౪॥

తథైవాచమనార్థం తు న్యసేత్పాత్రచతుష్టయం ।
హృత్పద్మే భానువిమలే మత్కలాం జీవసన్జ్ఞితాం ॥ ౨౫॥

ధ్యాయేత్స్వదేహమఖిలం తయా వ్యాప్తమరిందమ ।
తామేవావాహయేన్నిత్యం ప్రతిమాదిషు మత్కలాం ॥ ౨౬॥

పాద్యార్ఘ్యాచమనీయాద్యైః స్నానవస్త్రవిభూషణైః ।
యావచ్ఛక్యోపచారైర్వా త్వర్చయేన్మామమాయయా ॥ ౨౭॥

విభవే సతి కర్పూరకుంకుమాగరుచందనైః ।
అర్చయేన్మంత్రవన్నిత్యం సుగంధకుసుమైః శుభైః ॥ ౨౮॥

దశావరణపూజాం వై హ్యాగమోక్తాం ప్రకారయేత్ ।
నీరాజనైర్ధూపదీపైర్నైవేద్యైర్బహువిస్తరైః ॥ ౨౯॥

శ్రద్ధయోపహరేన్నిత్యం శ్రద్ధాభుగహమీశ్వరః |
హోమం కుర్యాత్ప్రయత్నేన విధినా మంత్రకోవిదః || ౩౦||

అగస్త్యేనోక్తమార్గేణ కుండేనాగమవిత్తమః |
జుహుయాన్మూలమంత్రేణ పుంసూక్తేనాథవా బుధః || ౩౧||

అథవౌపాసనాగ్నౌ వా చరుణా హవిషా తథా |
తప్తజాంబూనదప్రఖ్యం దివ్యాభరణభూషితం || ౩౨||

ధ్యాయేదనలమధ్యస్థం హోమకాలే సదా బుధః |
పార్షదేభ్యో బలిం దత్త్వా హోమశేషం సమాపయేత్ || ౩౩||

తతో జపం ప్రకుర్వీత ధ్యాయేన్మాం యతవాక్ స్మరన్ |
ముఖవాసం చ తాంబూలం దత్త్వా ప్రీతిసమన్వితః || ౩౪||

మదర్థే నృత్యగీతాది స్తుతిపాఠాది కారయేత్ |
ప్రణమేద్దండవద్భూమౌ హృదయే మాం నిధాయ చ || ౩౫||

శిరస్యాధాయ మద్దత్తం ప్రసాదం భావనామయం |
పాణిభ్యాం మత్పదే మూర్ధ్ని గృహీత్వా భక్తిసంయుతః || ౩౬||

రక్ష మాం ఘోరసంసారాదిత్యుక్త్వా ప్రణమేత్సుధీః |
ఉద్వాసయేద్యథాపూర్వం ప్రత్యగ్జ్యోతిషి సంస్మరన్ || ౩౭||

ఏవముక్తప్రకారేణ పూజయేద్విధివద్యది |
ఇహాముత్ర చ సంసిద్ధిం ప్రాప్నోతి మదనుగ్రహాత్ || ౩౮||

మద్భక్తో యది మామేవం పూజాం చైవ దినే దినే |
కరోతి మమ సారూప్యం ప్రాప్నోత్యేవ న సంశయః || ౩౯||

ఇదం రహస్యం పరమం చ పావనం
మయైవ సాక్షాత్కథితం సనాతనం |
పఠత్యజస్రం యది వా శృణోతి యః
స సర్వపూజాఫలభాజ్ న సంశయః || ౪౦||

ఏవం పరాత్మా శ్రీరామః క్రియాయోగమనుత్తమం |
పృష్టః ప్రాహ స్వభక్తాయ శేషాంశాయ మహాత్మనే || ౪౧||

పునః ప్రాకృతవద్రామో మాయామాలంబ్య దుఃఖితః |
హా సీతేతి వదన్నైవ నిద్రాం లేభే కథంచన || ౪౨||

ఏతస్మిన్నంతరే తత్ర కిష్కింధాయాం సుబుద్ధిమాన్ |
హనూమాన్ ప్రాహ సుగ్రీవమేకాంతే కపినాయకం || ౪౩||

శృణు రాజన్ ప్రవక్ష్యామి తవైవ హితముత్తమం |
రామేణ తే కృతః పూర్వముపకారో హ్యనుత్తమః || ౪౪||

కృతఘ్నవత్త్వయా నూనం విస్మృతః ప్రతిభాతి మే ।
త్వత్కృతే నిహతో వాలీ వీరస్త్రైలోక్యసమ్మతః ॥ ౪౭॥

రాజ్యే ప్రతిష్ఠితోఽసి త్వం తారాం ప్రాప్తోఽసి దుర్లభాం ।
స రామః పర్వతస్యాగ్రే భ్రాత్రా సహ వసన్ సుధీః ॥ ౪౬॥

త్వదాగమనమేకాగ్రమీక్షతే కార్యగౌరవాత్ ।
త్వం తు వానరభావేన స్త్రీసక్తో నావబుధ్యసే ॥ ౪౭॥

కరోమీతి ప్రతిజ్ఞాయ సీతాయాః పరిమార్గణం ।
న కరోషి కృతఘ్నస్త్వం హన్యసే వాలివద్ద్రుతం ॥ ౪౮॥

హనూమద్వచనం శ్రుత్వా సుగ్రీవో భయవిహ్వలః ।
ప్రత్యువాచ హనూమంతం సత్యమేవ త్వయోదితం ॥ ౪౯॥

శీఘ్రం కురు మమాజ్ఞాం త్వం వానరాణాం తరస్వినాం ।
సహస్రాణి దశేదానీం ప్రేషయాశు దిశో దశ ॥ ౫౦॥

సప్తద్వీపగతాన్ సర్వాన్ వానరానానయంతు తే ।
పక్షమధ్యే సమాయాంతు సర్వే వానరపుంగవాః ॥ ౫౧॥

యే పక్షమతివర్తంతే తే వధ్యా మే న సంశయః ।
ఇత్యాజ్ఞాప్య హనూమంతం సుగ్రీవో గృహమావిశత్ ॥ ౫౨॥

సుగ్రీవాజ్ఞాం పురస్కృత్య హనూమాన్ మంత్రిసత్తమః ।
తత్క్షణే ప్రేషయామాస హరీన్ దశ దిశః సుధీః ॥ ౫౩॥

అగణితగుణసత్త్వాన్ వాయువేగప్రచారాన్
వనచరగణముఖ్యాన్ పర్వతాకారరూపాన్ ।
పవనహితకుమారః ప్రేషయామాస దూతా-
నతిరభసతరాత్మా దానమానాదితృప్తాన్ ॥ ౫౪॥

ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే కిష్కింధాకాండే చతుర్థః సర్గః ॥ ౪॥

॥ పంచమ సర్గః ॥

రామస్తు పర్వతస్యాగ్రే మణిసానౌ నిశాముఖే ।
సీతావిరహజం శోకమసహన్నిదమబ్రవీత్ ॥ ౧॥

పశ్య లక్ష్మణ మే సీతా రాక్షసేన హృతా బలాత్ ।
మృతాఽమృతా వా నిశ్చేతుం న జానేఽద్యాపి భామినీం ॥ ౨॥

జీవతీతి మమ బ్రూయాత్కశ్చిద్వా ప్రియకృత్ స మే ।
యది జానామి తాం సాధ్వీం జీవంతీం యత్ర కుత్ర వా ॥ ౩॥

హతాదేవాహరిష్యామి సుధామివ పయోనిధేః |
ప్రతిజ్ఞాం శృణు మే భ్రాతర్యేన మే జనకాత్మజా || ౪||

నీతా తం భస్మసాత్కుర్యాం సపుత్రబలవాహనం |
హే సీతే చంద్రవదనే వసంతీ రాక్షసాలయే || ౫||

దుఃఖార్తా మామపశ్యంతీ కథం ప్రాణాన్ ధరిష్యసి |
చంద్రోఽపి భానువద్భాతి మమ చంద్రాననాం వినా || ౬||

చంద్ర త్వం జానకీం స్పృష్ట్వా కరైర్మాం స్పృశ శీతలైః |
సుగ్రీవోఽపి దయాహీనో దుఃఖితం మాం న పశ్యతి || ౭||

రాజ్యం నిష్కంటకం ప్రాప్య స్త్రీభిః పరివృతో రహః |
కృతఘ్నో దృశ్యతే వ్యక్తం పానాసక్తోఽతికాముకః || ౮||

నాయాతి శరదం పశ్యన్నపి మార్గయితుం ప్రియాం |
పూర్వోపకారిణం దుష్టః కృతఘ్నో విస్మృతో హి మాం || ౯||

హన్మి సుగ్రీవమప్యేవం సపురం సహబాంధవం |
వాలీ యథా హతో మేఽద్య సుగ్రీవోఽపి తథా భవేత్ || ౧౦||

ఇతి రుష్టం సమాలోక్య రాఘవం లక్ష్మణోఽబ్రవీత్ |
ఇదానీమేవ గత్వాహం సుగ్రీవం దుష్టమానసం || ౧౧||

మామాజ్ఞాపయ హత్వా తమాయాస్యే రామ తేఽన్తికం |
ఇత్యుక్త్వా ధనురాదాయ స్వయం తూణీరమేవ చ || ౧౨||

గంతుమభ్యుద్యతం వీక్ష్య రామో లక్ష్మణమబ్రవీత్ |
న హంతవ్యస్త్వయా వత్స సుగ్రీవో మే ప్రియః సఖా || ౧౩||

కింతు భీషయ సుగ్రీవం వాలివత్త్వం హనిష్యసే |
ఇత్యుక్త్వా శీఘ్రమాదాయ సుగ్రీవప్రతిభాషితం || ౧౪||

ఆగత్య పశ్చాద్యత్కార్యం తత్కరిష్యామ్యసంశయం |
తథేతి లక్ష్మణోఽగచ్ఛత్త్వరితో భీమవిక్రమః || ౧౫||

కిష్కింధాం ప్రతి కోపేన నిర్దహన్నివ వానరాన్ |
సర్వజ్ఞో నిత్యలక్ష్మీకో విజ్ఞానాత్మాపి రాఘవః || ౧౬||

సీతామనుశుశోచార్తః ప్రాకృతః ప్రాకృతామివ |
బుద్ధ్యాదిసాక్షిణస్తస్య మాయాకార్యాతివర్తినః || ౧౭||

రాగాదిరహితస్యాస్య తత్కార్యం కథముద్భవేత్ |
బ్రహ్మణోక్తమృతం కర్తుం రాజ్ఞో దశరథస్య హి || ౧౮||

తపసః ఫలదానాయ జాతో మానుషవేషధృక్ |
మాయయా మోహితాః సర్వే జనా అజ్ఞానసంయుతాః || ౧౯||

కథమేషాం భవేన్మోక్ష ఇతి విష్ణుర్విచింతయన్ ।
కథాం ప్రథయితుం లోకే సర్వలోకమలాపహాం ॥ ౨౦॥

రామాయణాభిధాం రామో భూత్వా మానుషచేష్టకః ।
క్రోధం మోహం చ కామం చ వ్యవహారార్థసిద్ధయే ॥ ౨౧॥

తత్తత్కాలోచితం గృహ్ణన్ మోహయత్యవశాః ప్రజాః ।
అనురక్త ఇవాశేషగుణేషు గుణవర్జితః ॥ ౨౨॥

విజ్ఞానమూర్తిర్విజ్ఞానశక్తిః సాక్ష్యగుణాన్వితః ।
అతః కామాదిభిర్నిత్యమవిలిప్తో యథా నభః ॥ ౨౩॥

విందంతి మునయః కేచిజ్జానంతి జనకాదయః ।
తద్భక్తా నిర్మలాత్మానః సమ్యగ్ జానంతి నిత్యదా ।
భక్తచిత్తానుసారేణ జాయతే భగవానజః ॥ ౨౪॥

లక్ష్మణోఽపి తదా గత్వా కిష్కింధానగరాంతికం ।
జ్యాఘోషమకరోత్తీవ్రం భీషయన్ సర్వవానరాన్ ॥ ౨౫॥

తం దృష్ట్వా ప్రాకృతాస్తత్ర వానరా వప్రమూర్ధని ।
చక్రుః కిలకిలాశబ్దం ధృతపాషాణపాదపాః ॥ ౨౬॥

తాన్ దృష్ట్వా క్రోధతామ్రాక్షో వానరాన్ లక్ష్మణస్తదా ।
నిర్మూలాన్ కర్తుముద్యుక్తో ధనురానమ్య వీర్యవాన్ ॥ ౨౭॥

తతః శీఘ్రం సమాప్లుత్య జ్ఞాత్వా లక్ష్మణమాగతం ॥ ౨౮॥

నివార్య వానరాన్ సర్వానంగదో మంత్రిసత్తమః ।
గత్వా లక్ష్మణసామీప్యం ప్రణనామ స దండవత్ ॥ ౨౯॥

తతోఽఙ్గదం పరిష్వజ్య లక్ష్మణః ప్రియవర్ధనః ।
ఉవాచ వత్స గచ్ఛ త్వం పితృవ్యాయ నివేదయ ॥ ౩౦॥

మామాగతం రాఘవేణ చోదితం రౌద్రమూర్తినా ।
తథేతి త్వరితం గత్వా సుగ్రీవాయ న్యవేదయత్ ॥ ౩౧॥

లక్ష్మణః క్రోధతామ్రాక్షః పురద్వారి బహిః స్థితః ।
తచ్ఛ్రుత్వాతీవ సంత్రస్తః సుగ్రీవో వానరేశ్వరః ॥ ౩౨॥

ఆహూయ మంత్రిణాం శ్రేష్ఠం హనూమంతమథాబ్రవీత్ ।
గచ్ఛ త్వమంగదేనాశు లక్ష్మణం వినయాన్వితః ॥ ౩౩॥

సాంత్వయన్ కోపితం వీరం శనైరానయ సాదరం ।
ప్రేషయిత్వా హనూమంతం తారామాహ కపీశ్వరః ॥ ౩౪॥

త్వం గచ్ఛ సాంత్వయంతీ తం లక్ష్మణం మృదుభాషితైః ।
శాంతమంతఃపురం నీత్వా పశ్చాద్దర్శయ మేఽనఘే ॥ ౩౫॥

భవత్వితి తతస్తారా మధ్యకక్షం సమావిశత్ ।
హనుమానంగదేనైవ సహితో లక్ష్మణాంతికం ॥ ౩౬॥

గత్వా ననామ శిరసా భక్త్యా స్వాగతమబ్రవీత్ ।
ఏహి వీర మహాభాగ భవద్గృహమశంకితం ॥ ౩౭॥

ప్రవిశ్య రాజదారాదీన్ దృష్ట్వా సుగ్రీవమేవ చ ।
యదాజ్ఞాపయసే పశ్చాత్తత్సర్వం కరవాణి భోః ॥ ౩౮॥

ఇత్యుక్త్వా లక్ష్మణం భక్త్యా కరే గృహ్య స మారుతిః ।
ఆనయామాస నగరమధ్యాద్రాజగృహం ప్రతి ॥ ౩౯॥

పశ్యంస్తత్ర మహాసౌధాన్ యూథపానాం సమంతతః ।
జగామ భవనం రాజ్ఞః సురేంద్రభవనోపమం ॥ ౪౦॥

మధ్యకక్షే గతా తత్ర తారా తారాధిపాననా ।
సర్వాభరణసంపన్నా మదరక్తాంతలోచనా ॥ ౪౧॥

ఉవాచ లక్ష్మణం నత్వా స్మితపూర్వాభిభాషిణీ ।
ఏహి దేవర భద్రం తే సాధుస్త్వం భక్తవత్సలః ॥ ౪౨॥

కిమర్థం కోపమాకార్షీర్భక్తే భృత్యే కపీశ్వరే ।
బహుకాలమనాశ్వాసం దుఃఖమేవానుభూతవాన్ ॥ ౪౩॥

ఇదానీం బహుదుఃఖౌఘాద్భవద్భిరభిరక్షితః ।
భవత్ప్రసాదాత్సుగ్రీవః ప్రాప్తసౌఖ్యో మహామతిః ॥ ౪౪॥

కామాసక్తో రఘుపతేః సేవార్థం నాగతో హరిః ।
ఆగమిష్యంతి హరయో నానాదేశగతాః ప్రభో ॥ ౪౫॥

ప్రేషితో దశసాహస్రా హరయో రఘుసత్తమ ।
ఆనేతుం వానరాన్ దిగ్భ్యో మహాపర్వతసన్నిభాన్ ॥ ౪౬॥

సుగ్రీవః స్వయమాగత్య సర్వవానరయూథపైః ।
వధయిష్యతి దైత్యౌఘాన్ రావణం చ హనిష్యతి ॥ ౪౭॥

త్వయైవ సహితోఽద్యైవ గంతా వానరపుంగవః ।
పశ్యాంతర్భవనం తత్ర పుత్రదారసుహృద్వృతం ॥ ౪౮॥

దృష్ట్వా సుగ్రీవమభయం దత్త్వా నయ సహైవ తే ।
తారాయా వచనం శ్రుత్వా కృశక్రోధోఽథ లక్ష్మణః ॥ ౪౯॥

జగామాంతఃపురం యత్ర సుగ్రీవో వానరేశ్వరః ।
రుమామాలింగ్య సుగ్రీవః పర్యంకే పర్యవస్థితః ॥ ౫౦॥

దృష్ట్వా లక్ష్మణమత్యర్థముత్పపాతాతిభీతవత్ ।
తం దృష్ట్వా లక్ష్మణః క్రుద్ధో మదవిహ్వాలితేక్షణం ॥ ౫౧॥

సుగ్రీవం ప్రాహ దుర్వృత్త విస్మృతోఽసి రఘూత్తమం ।
వాలీ యేన హతో వీరః స బాణోఽద్య ప్రతీక్షతే ॥ ౫౨॥

త్వమేవ వాలినో మార్గం గమిష్యసి మయా హతః ।
ఏవమత్యంతపరుషం వదంతం లక్ష్మణం తదా ॥ ౫౩॥

ఉవాచ హనుమాన్ వీరః కథమేవం ప్రభాషసే ।
త్వత్తోఽధికతరో రామే భక్తోఽయం వానరాధిపః ॥ ౫౪॥

రామకార్యార్థమనిశం జాగర్తి న తు విస్మృతః ।
ఆగతాః పరితః పశ్య వానరాః కోటిశః ప్రభో ॥ ౫౫॥

గమిష్యంత్యచిరేణైవ సీతాయాః పరిమార్గణం ।
సాధయిష్యతి సుగ్రీవో రామకార్యమశేషతః ॥ ౫౬॥

శ్రుత్వా హనుమతో వాక్యం సౌమిత్రిర్లజ్జితోఽభవత్ ।
సుగ్రీవోఽప్యర్ఘ్యపాద్యాద్యైర్లక్ష్మణం సమపూజయత్ ॥ ౫౭॥

ఆలింగ్య ప్రాహ రామస్య దాసోఽహం తేన రక్షితః ।
రామః స్వతేజసా లోకాన్ క్షణార్ద్ధేనైవ జేష్యతి ॥ ౫౮॥

సహాయమాత్రమేవాహం వానరైః సహితః ప్రభో ।
సౌమిత్రిరపి సుగ్రీవం ప్రాహ కించిన్మయోదితం ॥ ౫౯॥

తత్క్షమస్వ మహాభాగ ప్రణయాద్భాషితం మయా ।
గచ్ఛామోఽద్యైవ సుగ్రీవ రామస్తిష్ఠతి కాననే ॥ ౬౦॥

ఏక ఏవాతిదుఃఖార్తో జానకీవిరహాత్ప్రభుః ।
తథేతి రథమారుహ్య లక్ష్మణేన సమన్వితః ॥ ౬౧॥

వానరైః సహితో రాజా రామమేవాన్వపద్యత ॥ ౬౨॥

భేరీమృదంగైర్బహుఋక్షవానరైః శ్వేతాతపత్రైర్వ్యజనైశ్చ శోభితః ।
నీలాంగదాద్యైర్హనుమత్ప్రధానైః సమావృతో రాఘవమభ్యగాద్ధరిః ॥ ౬౩॥

ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే కిష్కింధాకాండే పంచమః సర్గః ॥ ౫॥

॥ షష్ఠ సర్గః ॥

దృష్ట్వా రామం సమాసీనం గుహాద్వారి శిలాతలే ।
చైలాజినధరం శ్యామం జటామౌలివిరాజితం ॥ ౧॥

విశాలనయనం శాంతం స్మితచారుముఖాంబుజం ।

సీతావిరహసంతప్తం పశ్యంతం మృగపక్షిణః ॥ ౨॥

రథాద్దూరాత్సముత్పత్య వేగాత్సుగ్రీవలక్ష్మణౌ ।
రామస్య పాదయోరగ్రే పేతతుర్భక్తిసంయుతౌ ॥ ౩॥

రామః సుగ్రీవమాలింగ్య పృష్ట్వానామయమంతికే ।
స్థాపయిత్వా యథాన్యాయం పూజయామాస ధర్మవిత్ ॥ ౪॥

తతోఽబ్రవీద్రఘుశ్రేష్ఠం సుగ్రీవో భక్తినమ్రధీః ।
దేవ పశ్య సమాయాంతీం వానరాణాం మహాచమూం ॥ ౫॥

కులాచలాద్రిసంభూతా మేరుమందరసన్నిభాః ।
నానాద్వీపసరిచ్ఛైలవాసినః పర్వతోపమాః ॥ ౬॥

అసంఖ్యాతాః సమాయాంతి హరయః కామరూపిణః ।
సర్వే దేవాంశసంభూతాః సర్వే యుద్ధవిశారదాః ॥ ౭॥

అత్ర కేచిద్గజబలాః కేచిద్దశగజోపమాః ।
గజాయుతబలాః కేచిదన్యేఽమితబలాః ప్రభో ॥ ౮॥

కేచిదంజనకూటాభాః కేచిత్కనకసన్నిభాః ।
కేచిద్రక్తాంతవదనా దీర్ఘవాలాస్తథాపరే ॥ ౯॥

శుద్ధస్ఫటికసంకాశాః కేచిద్రాక్షససన్నిభాః ।
గర్జంతః పరితో యాంతి వానరా యుద్ధకాంక్షిణః ॥ ౧౦॥

త్వదాజ్ఞాకారిణః సర్వే ఫలమూలాశనాః ప్రభో ।
ఋక్షాణామధిపో వీరో జాంబవాన్నామ బుద్ధిమాన్ ॥ ౧౧॥

ఏష మే మంత్రిణాం శ్రేష్ఠః కోటిభల్లూకవృందపః ।
హనూమానేష విఖ్యాతో మహాసత్త్వపరాక్రమః ॥ ౧౨॥

వాయుపుత్రోఽతితేజస్వీ మంత్రీ బుద్ధిమతాం వరః ।
నలో నీలశ్చ గవయో గవాక్షో గంధమాదనః ॥ ౧౩॥

శరభో మైందవశ్చైవ గజః పనస ఏవ చ ।
వలీముఖో దధిముఖః సుషేణస్తార ఏవ చ ॥ ౧౪॥

కేసరీ చ మహాసత్త్వః పితా హనుమతో బలీ ।
ఏతే తే యూథపా రామ ప్రాధాన్యేన మయోదితాః ॥ ౧౫॥

మహాత్మానో మహావీర్యాః శక్రతుల్యపరాక్రమాః ।
ఏతే ప్రత్యేకతః కోటికోటివానరయూథపాః ॥ ౧౬॥

తవాజ్ఞాకారిణః సర్వే సర్వే దేవాంశసంభవాః ।
ఏష వాలిసుతః శ్రీమానంగదో నామ విశ్రుతః ॥ ౧౭॥

వాలితుల్యబలో వీరో రాక్షసానాం బలాంతకః |
ఏతే చాన్యే చ బహవస్త్వదర్థే త్యక్తజీవితాః || ౧౮||

యోద్ధారః పర్వతాగ్రైశ్చ నిపుణాః శత్రుఘాతనే |
ఆజ్ఞాపయ రఘుశ్రేష్ఠ సర్వే తే వశవర్తినః || ౧౯||

రామః సుగ్రీవమాలింగ్య హర్షపూర్ణాశ్రులోచనః |
ప్రాహ సుగ్రీవ జానాసి సర్వం త్వం కార్యగౌరవం || ౨౦||

మార్గణార్థం హి జానక్యా నియుంక్ష్వ యది రోచతే |
శ్రుత్వా రామస్య వచనం సుగ్రీవః ప్రీతమానసః || ౨౧||

ప్రేషయామాస బలినో వానరాన్ వానరర్షభః |
దిక్షు సర్వాసు వివిధాన్ వానరాన్ ప్రేష్య సత్వరం || ౨౨||

దక్షిణాం దిశమత్యర్థం ప్రయత్నేన మహాబలాన్ |
యువరాజం జాంబవంతం హనూమంతం మహాబలం || ౨౩||

నలం సుషేణం శరభం మైందం ద్వివిదమేవ చ |
ప్రేషయామాస సుగ్రీవో వచనం చేదమబ్రవీత్ || ౨౪||

విచిన్వంతు ప్రయత్నేన భవంతో జానకీం శుభాం |
మాసాదర్వాఙ్నివర్తధ్వం మచ్ఛాసనపురఃసరాః || ౨౫||

సీతామదృష్ట్వా యది వో మాసాదూర్ధ్వం దినం భవేత్ |
తదా ప్రాణాంతికం దండం మత్తః ప్రాప్స్యథ వానరాః || ౨౬||

ఇతి ప్రస్థాప్య సుగ్రీవో వానరాన్ భీమవిక్రమాన్ |
రామస్య పార్శ్వే శ్రీరామం నత్వా చోపవివేశ సః || ౨౭||

గచ్ఛంతం మారుతిం దృష్ట్వా రామో వచనమబ్రవీత్ |
అభిజ్ఞానార్థమేతన్మే హ్యంగులీయకముత్తమం || ౨౮||

మన్నామాక్షరసంయుక్తం సీతాయై దీయతాం రహః |
అస్మిన్ కార్యే ప్రమాణం హి త్వమేవ కపిసత్తమ |
జానామి సత్త్వం తే సర్వం గచ్ఛ పంథాః శుభస్తవ || ౨౯||

ఏవం కపీనాం రాజ్ఞా తే విసృష్టాః పరిమార్గణే |
సీతాయా అంగదముఖా బభ్రముస్తత్ర తత్ర హ || ౩౦||

భ్రమంతో వింధ్యగహనే దదృశుః పర్వతోపమం |
రాక్షసం భీషణాకారం భక్షయంతం మృగాన్ గజాన్ || ౩౧||

రావణోఽయమితి జ్ఞాత్వా కేచిద్వానరపుంగవాః |
జఘ్నుః కిలకిలాశబ్దం ముంచంతో ముష్టిభిః క్షణాత్ || ౩౨||

నాయం రావణ ఇత్యుక్త్వా యయురన్యన్మహద్వనం |

తృషార్తా సలిలం తత్ర నావిందన్ హరిపుంగవాః ॥ ౩౩॥

విభ్రమంతో మహారణ్యే శుష్కకంఠోష్ఠతాలుకాః ।
దదృశుర్గహ్వరం తత్ర తృణగుల్మావృతం మహత్ ॥ ౩౪॥

ఆర్ద్రపక్షాన్ క్రౌంచహంసాన్నిఃసృతాన్ దదృశుస్తతః ।
అత్రాస్తే సలిలం నూనం ప్రవిశామో మహాగుహాం ॥ ౩౫॥

ఇత్యుక్త్వా హనుమానగ్రే ప్రవివేశ తమన్వయుః ।
సర్వే పరస్పరం ధృత్వా బాహూన్ బాహుభిరుత్సుకాః ॥ ౩౬॥

అంధకారే మహద్దూరం గత్వాపశ్యన్ కపీశ్వరాః ।
జలాశయాన్ మణినిభతోయాన్ కల్పద్రుమోపమాన్ ॥ ౩౭॥

వృక్షాన్ పక్వఫలైర్నమ్రాన్ మధుద్రోణసమన్వితాన్ ।
గృహాన్ సర్వగుణోపేతాన్ మణివస్త్రాదిపూరితాన్ ॥ ౩౮॥

దివ్యభక్ష్యాన్నసహితాన్ మానుషైః పరివర్జితాన్ ।
విస్మితాస్తత్ర భవనే దివ్యే కనకవిష్టరే ॥ ౩౯॥

ప్రభయా దీప్యమానాం తు దదృశుః స్త్రియమేకకాం ।
ధ్యాయంతీం చీరవసనాం యోగినీం యోగమాస్థితాం ॥ ౪౦॥

ప్రణేముస్తాం మహాభాగాం భక్త్యా భీత్యా చ వానరాః ।
దృష్ట్వా తాన్ వానరాన్ దేవీ ప్రాహ యూయం కిమాగతాః ॥ ౪౧॥

కుతో వా కస్య దూతా వా మత్స్థానం కిం ప్రధర్షథ ।
తచ్ఛ్రుత్వా హనుమానాహ శృణు వక్ష్యామి దేవి తే ॥ ౪౨॥

అయోధ్యాధిపతిః శ్రీమాన్ రాజా దశరథః ప్రభుః ।
తస్య పుత్రో మహాభాగో జ్యేష్ఠో రామ ఇతి శ్రుతః ॥ ౪౩॥

పితురాజ్ఞాం పురస్కృత్య సభార్యః సానుజో వనం ।
గతస్తత్ర హృతా భార్యా తస్య సాధ్వీ దురాత్మనా ॥ ౪౪॥

రావణేన తతో రామః సుగ్రీవం సానుజో యయౌ ।
సుగ్రీవో మిత్రభావేన రామస్య ప్రియవల్లభాం ॥ ౪౫॥

మృగయధ్వమితి ప్రాహ తతో వయముపాగతాః ।
తతో వనం విచిన్వంతో జానకీం జలకాంక్షిణః ॥ ౪౬॥

ప్రవిష్టా గహ్వరం ఘోరం దైవాదత్ర సమాగతాః ।
త్వం వా కిమర్థమత్రాసి కా వా త్వం వద నః శుభే ॥ ౪౭॥

యోగినీ చ తథా దృష్ట్వా వానరాన్ ప్రాహ హృష్టధీః ।
యథేష్టం ఫలమూలాని జగ్ధ్వా పీత్వామృతం పయః ॥ ౪౮॥

ఆగచ్ఛత తతో వక్ష్యే మమ వృత్తాంతమాదితః |
తథేతి భుక్త్వా పీత్వా చ హృష్టాస్తే సర్వవానరాః || ౪౯||

దేవ్యాః సమీపం గత్వా తే బద్ధాంజలిపుటాః స్థితాః |
తతః ప్రాహ హనూమంతం యోగినీ దివ్యదర్శనా || ౫౦||

హేమా నామ పురా దివ్యరూపిణీ విశ్వకర్మణః |
పుత్రీ మహేశం నృత్యేన తోషయామాస భామినీ || ౫౧||

తుష్టో మహేశః ప్రదదావిదం దివ్యపురం మహత్ |
అత్ర స్థితా సా సుదతీ వర్షాణామయుతాయుతం || ౫౨||

తస్యా అహం సఖీ విష్ణుతత్పరా మోక్షకాంక్షిణీ |
నామ్నా స్వయంప్రభా దివ్యగంధర్వతనయా పురా || ౫౩||

గచ్ఛంతీ బ్రహ్మలోకం సా మామాహేదం తపశ్చర |
అత్రైవ నివసంతీ త్వం సర్వప్రాణివివర్జితే || ౫౪||

త్రేతాయుగే దాశరథిర్భూత్వా నారాయణోఽవ్యయః |
భూభారహరణార్థాయ విచరిష్యతి కాననే || ౫౫||

మార్గంతో వానరాస్తస్య భార్యామాయాంతి తే గుహాం |
పూజయిత్వాథ తాన్ నత్వా రామం స్తుత్వా ప్రయత్నతః || ౫౬||

యాతాసి భవనం విష్ణోర్యోగిగమ్యం సనాతనం |
ఇతోఽహం గంతుమిచ్ఛామి రామం ద్రష్టుం త్వరాన్వితా || ౫౭||

యూయం పిదధ్వమక్షీణి గమిష్యథ బహిర్గుహాం |
తథైవ చక్రుస్తే వేగాద్గతాః పూర్వస్థితం వనం || ౫౮||

సాపి త్యక్త్వా గుహాం శీఘ్రం యయౌ రాఘవసన్నిధిం |
తత్ర రామం ససుగ్రీవం లక్ష్మణం చ దదర్శ హ || ౫౯||

కృత్వా ప్రదక్షిణం రామం ప్రణమ్య బహుశః సుధీః |
ఆహ గద్గదయా వాచా రోమాంచితతనూరుహా || ౬౦||

దాసీ తవాహం రాజేంద్ర దర్శనార్థమిహాగతా |
బహువర్షసహస్రాణి తప్తం మే దుశ్చరం తపః || ౬౧||

గుహాయాం దర్శనార్థం తే ఫలితం మేఽద్య తత్తపః |
అద్య హి త్వాం నమస్యామి మాయాయాః పరతః స్థితం || ౬౨||

సర్వభూతేషు చాలక్ష్యం బహిరంతరవస్థితం |
యోగమాయాజవనికాచ్ఛన్నో మానుషవిగ్రహః || ౬౩||

న లక్ష్యసేఽజ్ఞానదృశాం శైలూష ఇవ రూపధృక్ |
మహాభాగవతానాం త్వం భక్తియోగవిధిత్సయా || ౬౪||

అవతీర్ణోఽసి భగవన్ కథం జానామి తామసీ ।
లోకే జానాతు యః కశ్చిత్తవ తత్త్వం రఘూత్తమ ॥ ౬౫॥

మమైతదేవ రూపం తే సదా భాతు హృదాలయే ।
రామ తే పాదయుగలం దర్శితం మోక్షదర్శనం ॥ ౬౬॥

అదర్శనం భవార్ణానాం సన్మార్గపరిదర్శనం ।
ధనపుత్రకలత్రాదివిభూతిపరిదర్పితః ।
అకించనధనం త్వాద్య నాభిధాతుం జనోఽర్హతి ॥ ౬౭॥

నివృత్తగుణమార్గాయ నిష్కించనధనాయ తే ॥ ౬౮॥

నమః స్వాత్మాభిరామాయ నిర్గుణాయ గుణాత్మనే ।
కాలరూపిణమీశానమాదిమధ్యాంతవర్జితం ॥ ౬౯॥

సమం చరంతం సర్వత్ర మన్యే త్వాం పురుషం పరం ।
దేవ తే చేష్టితం కశ్చిన్న వేద నృవిడంబనం ॥ ౭౦॥

న తేఽస్తి కశ్చిద్దయితో ద్వేష్యో వాఽపర ఏవ చ ।
త్వన్మాయాపిహితాత్మానస్త్వాం పశ్యంతి తథావిధం ॥ ౭౧॥

అజస్యాకర్తురీశస్య దేవతిర్యఙ్నరాదిషు ।
జన్మకర్మాదికం యద్యత్తదత్యంతవిడంబనం ॥ ౭౨॥

త్వామాహురక్షరం జాతం కథాశ్రవణసిద్ధయే ।
కేచిత్కోసలరాజస్య తపసః ఫలసిద్ధయే ॥ ౭౩॥

కౌసల్యయా ప్రార్థ్యమానం జాతమాహుః పరే జనాః ।
దుష్టరాక్షసభూభారహరణాయార్థితో విభుః ॥ ౭౪॥

బ్రహ్మణా నరరూపేణ జాతోఽయమితి కేచన ।
శృణ్వంతి గాయంతి చ యే కథాస్తే రఘునందన ॥ ౭౫॥

పశ్యంతి తవ పాదాబ్జం భవార్ణవసుతారణం ।
త్వన్మాయాగుణబద్ధాహం వ్యతిరిక్తం గుణాశ్రయం ॥ ౭౬॥

కథం త్వాం దేవ జానీయాం స్తోతుం వావిషయం విభుం ।
నమస్యామి రఘుశ్రేష్ఠం బాణాసనశరాన్వితం ।
లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా సుగ్రీవాదిభిరన్వితం ॥ ౭౭॥

ఏవం స్తుతో రఘుశ్రేష్ఠః ప్రసన్నః ప్రణతాఘహృత్ ।
ఉవాచ యోగినీం భక్తాం కిం తే మనసి కాంక్షితం ॥ ౭౮॥

సా ప్రాహ రాఘవం భక్త్యా భక్తిం తే భక్తవత్సల ।
యత్ర కుత్రాపి జాతాయా నిశ్చలాం దేహి మే ప్రభో ॥ ౭౯॥

త్వద్భక్తేషు సదా సంగో భూయాన్మే ప్రాకృతేషు న ।

జిహ్వా మే రామరామేతి భక్త్యా వదతు సర్వదా ॥ ౮౦॥

మానసం శ్యామలం రూపం సీతాలక్ష్మణసంయుతం ।
ధనుర్బాణధరం పీతవాససం ముకుటోజ్జ్వలం ॥ ౮౧॥

అంగదైర్నూపురైర్ముక్తాహారైః కౌస్తుభకుండలైః ।
భాంతం స్మరతు మే రామ వరం నాన్యం వృణే ప్రభో ॥ ౮౨॥

శ్రీరామ ఉవాచ

భవత్వేవం మహాభాగే గచ్ఛ త్వం బదరీవనం ।
తత్రైవ మాం స్మరంతీ త్వం త్యక్త్వేదం భూతపంచకం ।
మామేవ పరమాత్మానమచిరాత్ప్రతిపద్యసే ॥ ౮౩॥

శ్రుత్వా రఘూత్తమవచోఽమృతసారకల్పం
గత్వా తదైవ బదరీతరుఖండజుష్టం ।
తీర్థం తదా రఘుపతిం మనసా స్మరంతీ
త్యక్త్వా కలేవరమవాప పరం పదం సా ॥ ౮౪॥

ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే కిష్కింధాకాండే షష్ఠః సర్గః ॥ ౬॥

॥ సప్తమ సర్గః ॥

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ

అథ తత్ర సమాసీనా వృక్షఖండేషు వానరాః ।
చింతయంతో విముహ్యంతః సీతామార్గణకర్శితాః ॥ ౧॥

తత్రోవాచాంగదః కాంశ్చిద్వానరాన్ వానరర్షభః ।
భ్రమతాం గహ్వరేఽస్మాకం మాసో నూనం గతోఽభవత్ ॥ ౨॥

సీతా నాధిగతాస్మాభిర్న కృతం రాజశాసనం ।
యది గచ్ఛామ కిష్కింధాం సుగ్రీవోఽస్మాన్ హనిష్యతి ॥ ౩॥

విశేషతః శత్రుసుతం మాం మిషాన్నిహనిష్యతి ।
మయి తస్య కుతః ప్రీతిరహం రామేణ రక్షితః ॥ ౪॥

ఇదానీం రామకార్యం మే న కృతం తన్మిషం భవేత్ ।
తస్య మద్ధననే నూనం సుగ్రీవస్య దురాత్మనః ॥ ౫॥

మాతృకల్పాం భ్రాతృభార్యాం పాపాత్మానుభవత్యసౌ ।
న గచ్ఛేయమతః పార్శ్వం తస్య వానరపుంగవాః ॥ ౬॥

త్యక్ష్యామి జీవితం చాత్ర యేన కేనాపి మృత్యునా ।

ఇత్యశ్రునయనం కేచిద్దృష్ట్వా వానరపుంగవాః || ౭||

వ్యథితాః సాశ్రునయనా యువరాజమథాబ్రువన్ || ౮||

కిమర్థం తవ శోకోఽత్ర వయం తే ప్రాణరక్షకాః |
భవామో నివసామోఽత్ర గుహాయాం భయవర్జితాః || ౯||

సర్వసౌభాగ్యసహితం పురం దేవపురోపమం |
శనైః పరస్పరం వాక్యం వదతాం మారుతాత్మజః || ౧౦||

శ్రుత్వాంగదం సమాలింగ్య ప్రోవాచ నయకోవిదః |
విచార్యతే కిమర్థం తే దుర్విచారో న యుజ్యతే || ౧౧||

రాజ్ఞోఽత్యంతప్రియస్త్వం హి తారాపుత్రోఽతివల్లభః |
రామస్య లక్ష్మణాత్ప్రీతిస్త్వయి నిత్యం ప్రవర్ధతే || ౧౨||

అతో న రాఘవాద్భీతిస్తవ రాజ్ఞో విశేషతః |
అహం తవ హితే సక్తో వత్స నాన్యం విచారయ || ౧౩||

గుహావాసశ్చ నిర్భేద్య ఇత్యుక్తం వానరైస్తు యత్ |
తదేతద్రామబాణానామభేద్యం కిం జగత్త్రయే || ౧౪||

యే త్వాం దుర్బోధయంత్యేతే వానరా వానరర్షభ |
పుత్రదారాదికం త్యక్త్వా కథం స్థాస్యంతి తే త్వయా || ౧౫||

అన్యద్గుహ్యతమం వక్ష్యే రహస్యం శృణు మే సుత |
రామో న మానుషో దేవః సాక్షాన్నారాయణోఽవ్యయః || ౧౬||

సీతా భగవతీ మాయా జనసమ్మోహకారిణీ |
లక్ష్మణో భువనాధారః సాక్షాచ్ఛేషః ఫణీశ్వరః || ౧౭||

బ్రహ్మణా ప్రార్థితాః సర్వే రక్షోగణవినాశనే |
మాయామానుషభావేన జాతా లోకైకరక్షకాః || ౧౮||

వయం చ పార్షదాః సర్వే విష్ణోర్వైకుంఠవాసినః |
మనుష్యభావమాపన్నే స్వేచ్ఛయా పరమాత్మని || ౧౯||

వయం వానరరూపేణ జాతాస్తస్యైవ మాయయా |
వయం తు తపసా పూర్వమారాధ్య జగతాం పతిం || ౨౦||

తేనైవానుగృహీతాః స్మః పార్షదత్వముపాగతాః |
ఇదానీమపి తస్యైవ సేవాం కృత్వైవ మాయయా || ౨౧||

పునర్వైకుంఠమాసాద్య సుఖం స్థాస్యామహే వయం |
ఇత్యంగదమథాశ్వాస్య గతా వింధ్యం మహాచలం || ౨౨||

విచిన్వంతోఽథ శనకైర్జానకీం దక్షిణాంబుధేః |

తీరే మహేంద్రాఖ్యగిరేః పవిత్రం పాదమాయయుః ॥ ౨౩॥

దృష్ట్వా సముద్రం దుష్పారమగాధం భయవర్ధనం ।
వానరా భయసంత్రస్తాః కిం కుర్మ ఇతి వాదినః ॥ ౨౪॥

నిషేదురుదధేస్తీరే సర్వే చింతాసమన్వితాః ।
మంత్రయామాసురన్యోన్యమంగదాద్యా మహాబలాః ॥ ౨౫॥

భ్రమతో మే వనే మాసో గతోఽత్రైవ గుహాంతరే ।
న దృష్టో రావణో వాద్య సీతా వా జనకాత్మజా ॥ ౨౬॥

సుగ్రీవస్తీక్ష్ణదండోఽస్మాన్నిహంత్యేవ న సంశయః ।
సుగ్రీవవధతోఽస్మాకం శ్రేయః ప్రాయోపవేశనం ॥ ౨౭॥

ఇతి నిశ్చిత్య తత్రైవ దర్భానాస్తీర్య సర్వతః ।
ఉపావివేశుస్తే సర్వే మరణే కృతనిశ్చయాః ॥ ౨౮॥

ఏతస్మిన్నంతరే తత్ర మహేంద్రాద్రిగుహాంతరాత్ ।
నిర్గత్య శనకైరాగాద్గృధ్రః పర్వతసన్నిభః ॥ ౨౯॥

దృష్ట్వా ప్రాయోపవేశేన స్థితాన్ వానరపుంగవాన్ ।
ఉవాచ శనకైర్గృధ్రః ప్రాప్తో భక్ష్యోఽద్య మే బహుః ॥ ౩౦॥

ఏకైకశః క్రమాత్సర్వాన్ భక్షయామి దినే దినే ।
శ్రుత్వా తద్గృధ్రవచనం వానరా భీతమానసాః ॥ ౩౧॥

భక్షయిష్యతి నః సర్వానసౌ గృధ్రో న సంశయః ।
రామకార్యం చ నాస్మాభిః కృతం కించిద్ధరీశ్వరాః ॥ ౩౨॥

సుగ్రీవస్యాపి చ హితం న కృతం స్వాత్మనామపి ।
వృథానేన వధం ప్రాప్తా గచ్ఛామో యమసాదనం ॥ ౩౩॥

అహో జటాయుర్ధర్మాత్మా రామస్యార్థే మృతః సుధీః ॥

మోక్షం ప్రాప దురావాపం యోగినామప్యరిందమః ॥ ౩౪॥

సంపాతిస్తు తదా వాక్యం శ్రుత్వా వానరభాషితం ।
కే వా యూయం మమ భ్రాతుః కర్ణపీయూషసన్నిభం ॥ ౩౫॥

జటాయురితి నామాద్య వ్యాహరంతః పరస్పరం ।
ఉచ్యతాం వో భయం మా భూన్మత్తః ప్లవగసత్తమాః ॥ ౩౬॥

తమువాచాంగదః శ్రీమానుత్థితో గృధ్రసన్నిధౌ ।
రామో దాశరథిః శ్రీమాన్ లక్ష్మణేన సమన్వితః ॥ ౩౭॥

సీతయా భార్యయా సార్ధం విచచార మహావనే ।
తస్య సీతా హృతా సాధ్వీ రావణేన దురాత్మనా ॥ ౩౮॥

మృగయాం నిర్గతే రామే లక్ష్మణే చ హృతా బలాత్ |
రామరామేతి క్రోశంతీ శ్రుత్వా గృధ్రః ప్రతాపవాన్ || ౩౯||

జటాయుర్నామ పక్షీంద్రో యుద్ధం కృత్వా సుదారుణం |
రావణేన హతో వీరో రాఘవార్థం మహాబలః || ౪౦||

రామేణ దగ్ధో రామస్య సాయుజ్యమగమత్క్షణాత్ |
రామః సుగ్రీవమాసాద్య సఖ్యం కృత్వాగ్నిసాక్షికం || ౪౧||

సుగ్రీవచోదితో హత్వా వాలినం సుదురాసదం |
రాజ్యం దదౌ వానరాణాం సుగ్రీవాయ మహాబలః || ౪౨||

సుగ్రీవః ప్రేషయామాస సీతాయాః పరిమార్గణే |
అస్మాన్ వానరవృందాన్ వై మహాసత్త్వాన్ మహాబలః || ౪౩||

మాసాదర్వాఙ్నివర్తధ్వం నో చేత్ప్రాణాన్ హరామి వః |
ఇత్యాజ్ఞయా భ్రమంతోఽస్మిన్ వనే గహ్వరమధ్యగాః || ౪౪||

గతో మాసో న జానీమః సీతాం వా రావణం చ వా ||

మర్తుం ప్రాయోపవిష్టా స్మస్తీరే లవణవారిధేః || ౪౫||

యది జానాసి హే పక్షిన్ సీతాం కథయ నః శుభాం |
అంగదస్య వచః శ్రుత్వా సంపాతిర్హృష్టమానసః || ౪౬||

ఉవాచ మత్ప్రియో భ్రాతా జటాయుః ప్లవగేశ్వరాః |
బహువర్షసహస్రాంతే భ్రాతృవార్తా శ్రుతా మయా || ౪౭||

వాక్సాహాయ్యం కరిష్యేఽహం భవతాం ప్లవగేశ్వరాః |
భ్రాతుః సలిలదానాయ నయధ్వం మాం జలాంతికం || ౪౮||

పశ్చాత్సర్వం శుభం వక్ష్యే భవతాం కార్యసిద్ధయే |
తథేతి నిన్యుస్తే తీరం సముద్రస్య విహంగమం || ౪౯||

సోఽపి తత్సలిలే స్నాత్వా భ్రాతుర్దత్త్వా జలాంజలిం |
పునః స్వస్థానమాసాద్య స్థితో నీతో హరీశ్వరైః |
సంపాతిః కథయామాస వానరాన్ పరిహర్షయన్ || ౫౦||

లంకా నామ నగర్యాస్తే త్రికూటగిరిమూర్ధని |
తత్రాశోకవనే సీతా రాక్షసీభిః సురక్షితా || ౫౧||

సముద్రమధ్యే సా లంకా శతయోజనదూరతః |
దృశ్యతే మే న సందేహః సీతా చ పరిదృశ్యతే || ౫౨||

గృధ్రత్వాద్దూరదృష్టిర్మే నాత్ర సంశయితుం క్షమం |
శతయోజనవిస్తీర్ణం సముద్రం యస్తు లంఘయేత్ || ౫౩||

స ఏవ జానకీం దృష్ట్వా పునరాయాస్యతి ధ్రువం ।
అహమేవ దురాత్మానం రావణం హంతుముత్సహే ।
భ్రాతుర్హంతారమేకాకీ కింతు పక్షవివర్జితః ॥ ౫౪॥

యతధ్వమతియత్నేన లంఘితుం సరితాం పతిం ।
తతో హంతా రఘుశ్రేష్ఠో రావణం రాక్షసాధిపం ॥ ౫౫॥

ఉల్లంఘ్య సింధుం శతయోజనాయతం
లంకాం ప్రవిశ్యాథ విదేహకన్యకాం ।
దృష్ట్వా సమాభాష్య చ వారిధిం పున-
స్తర్తుం సమర్థః కతమో విచార్యతాం ॥ ౫౬॥

ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే కిష్కింధాకాండే సప్తమః సర్గః ॥ ౭॥

॥ అష్టమ సర్గః ॥

అథ తే కౌతుకావిష్టాః సంపాతిం సర్వవానరాః ।
పప్రచ్ఛుర్భగవన్ బ్రూహి స్వముదంతం త్వమాదితః ॥ ౧॥

సంపాతిః కథయామాస స్వవృత్తాంతం పురా కృతం ।
అహం పురా జటాయుశ్చ భ్రాతరౌ రూఢయౌవనౌ ॥ ౨॥

బలేన దర్పితావావాం బలజిజ్ఞాసయా ఖగౌ ।
సూర్యమండలపర్యంతం గంతుముత్పతితౌ మదాత్ ॥ ౩॥

బహుయోజనసాహస్రం గతౌ తత్ర ప్రతాపితః ।
జటాయుస్తం పరిత్రాతుం పక్షైరాచ్ఛాద్య మోహతః ॥ ౪॥

స్థితోఽహం రశ్మిభిర్దగ్ధపక్షోఽస్మిన్ వింధ్యమూర్ధని ।
పతితో దూరపతనాన్మూర్ఛ్ఛితోఽహం కపీశ్వరాః ॥ ౫॥

దినత్రయాత్పునః ప్రాణసహితో దగ్ధపక్షకః ।
దేశం వా గిరికూటాన్ వా న జానే భ్రాంతమానసః ॥ ౬॥

శనైరున్మీల్య నయనే దృష్ట్వా తత్రాశ్రమం శుభం ।
శనైః శనైరాశ్రమస్య సమీపం గతవానహం ॥ ౭॥

చంద్రమా నామ మునిరాడ్ దృష్ట్వా మాం విస్మితోఽవదత్ ।
సంపాతే కిమిదం తేఽద్య విరూపం కేన వా కృతం ॥ ౮॥

జానామి త్వామహం పూర్వమత్యంతం బలవానసి ।
దగ్ధౌ కిమర్థం తే పక్షౌ కథ్యతాం యది మన్యసే ॥ ౯॥

తతః స్వచేష్టితం సర్వం కథయిత్వాతిదుఃఖితః ।

అబ్రవం మునిశార్దూల దహ్యేఽహం దావవహ్నినా ॥ ౧౦॥

కథం ధారయితుం శక్తో విపక్షో జీవితం ప్రభో ।
ఇత్యుక్తోఽథ మునిర్వీక్ష్య మాం దయార్ద్రవిలోచనః ॥ ౧౧॥

శృణు వత్స వచో మేఽద్య శ్రుత్వా కురు యథేప్సితం ।
దేహమూలమిదం దుఃఖం దేహః కర్మసముద్భవః ॥ ౧౨॥

కర్మ ప్రవర్తతే దేహేఽహంబుద్ధ్యా పురుషస్య హి ।
అహంకారస్త్వనాదిః స్యాదవిద్యాసంభవో జడః ॥ ౧౩॥

చిచ్ఛాయయా సదా యుక్తస్తప్తాయఃపిండవత్ సదా ।
తేన దేహస్య తాదాత్మ్యాద్దేహశ్చేతనవాన్ భవేత్ ॥ ౧౪॥

దేహోఽహమితి బుద్ధిః స్యాదాత్మనోఽహంకృతేర్బలాత్ ।
తన్మూల ఏష సంసారః సుఖదుఃఖాదిసాధకః ॥ ౧౫॥

ఆత్మనో నిర్వికారస్య మిథ్యా తాదాత్మ్యతః సదా ।
దేహోఽహం కర్మకర్తాహమితి సంకల్ప్య సర్వదా ॥ ౧౬॥

జీవః కరోతి కర్మాణి తత్ఫలైర్బద్ధ్యతేఽవశః ।
ఊర్ధ్వాధో భ్రమతే నిత్యం పాపపుణ్యాత్మకః స్వయం ॥ ౧౭॥

కృతం మయాధికం పుణ్యం యజ్ఞదానాది నిశ్చితం ।
స్వర్గం గత్వా సుఖం భోక్ష్య ఇతి సంకల్పవాన్ భవేత్ ॥ ౧౮॥

తథైవాధ్యాసతస్తత్ర చిరం భుక్త్వా సుఖం మహత్ ।
క్షీణపుణ్యః పతత్యర్వాగనిచ్ఛన్ కర్మచోదితః ॥ ౧౯॥

పతిత్వా మండలే చేందోస్తతో నీహారసంయుతః ।
భూమౌ పతిత్వా వ్రీహ్యాదౌ తత్ర స్థిత్వా చిరం పునః ॥ ౨౦॥

భూత్వా చతుర్విధం భోజ్యం పురుషైర్భుజ్యతే తతః ।
రేతో భూత్వా పునస్తేన ఋతౌ స్త్రీయోనిసించితః ॥ ౨౧॥

యోనిరక్తేన సంయుక్తం జరాయుపరివేష్టితం ।
దినేనైకేన కలలం భూత్వా రూఢత్వమాప్నుయాత్ ॥ ౨౨॥

తత్పునః పంచరాత్రేణ బుద్బుదాకారతామియాత్ ।
సప్తరాత్రేణ తదపి మాంసపేశిత్వమాప్నుయాత్ ॥ ౨౩॥

పక్షమాత్రేణ సా పేశీ రుధిరేణ పరిప్లుతా ।
తస్యా ఏవాంకురోత్పత్తిః పంచవింశతిరాత్రిషు ॥ ౨౪॥

గ్రీవా శిరశ్చ స్కంధశ్చ పృష్ఠవంశస్తథోదరం ।
పంచధాంగాని చైకైకం జాయంతే మాసతః క్రమాత్ ॥ ౨౫॥

పాణిపాదౌ తథా పార్శ్వః కటిర్జ్ఞాను తథైవ చ |
మాసద్వయాత్ ప్రజాయంతే క్రమేణైవ న చాన్యథా || ౨౬||

త్రిభిర్మాసైః ప్రజాయంతే అంగానాం సంధయః క్రమాత్ |
సర్వాంగుల్యః ప్రజాయంతే క్రమాన్మాసచతుష్టయే || ౨౭||

నాసా కర్ణౌ చ నేత్రే చ జాయంతే పంచమాసతః |
దంతపంక్తిర్నఖా గుహ్యం పంచమే జాయతే తథా || ౨౮||

అర్వాక్ షణ్మాసతశ్ఛిద్రం కర్ణయోర్భవతి స్ఫుటం |
పాయుర్మేఢ్రముపస్థం చ నాభిశ్చాపి భవేన్నృణాం || ౨౯||

సప్తమే మాసి రోమాణి శిరః కేశాస్తథైవ చ |
విభక్తావయవత్వం చ సర్వం సంపద్యతేఽష్టమే || ౩౦||

జఠరే వర్ధతే గర్భః స్త్రియా ఏవం విహంగమ |
పంచమే మాసి చైతన్యం జీవః ప్రాప్నోతి సర్వశః || ౩౧||

నాభిసూత్రాల్పరంధ్రేణ మాతృభుక్తాన్నసారతః |
వర్ధతే గర్భతః పిండో న మ్రియేత స్వకర్మతః || ౩౨||

స్మృత్వా సర్వాణి జన్మాని పూర్వకర్మాణి సర్వశః |
జఠరానలతప్తోఽయమిదం వచనమబ్రవీత్ || ౩౩||

నానాయోనిసహస్రేషు జాయమానోఽనుభూతవాన్ |
పుత్రదారాదిసంబంధం కోటిశః పశుబాంధవాన్ || ౩౪||

కుటుంబభరణాసక్త్యా న్యాయాన్యాయైర్ధనార్జనం |
కృతం నాకరవం విష్ణుచింతాం స్వప్నేఽపి దుర్భగః || ౩౫||

ఇదానీం తత్ఫలం భుంజే గర్భదుఃఖం మహత్తరం |
అశాశ్వతే శాశ్వతవద్దేహే తృష్ణాసమన్వితః || ౩౬||

అకార్యాణ్యేవ కృతవాన్న కృతం హితమాత్మనః |
ఇత్యేవం బహుధా దుఃఖమనుభూయ స్వకర్మతః || ౩౭||

కదా నిష్క్రమణం మే స్యాద్గర్భాన్నిరయసన్నిభాత్ |
ఇత ఊర్ధ్వం నిత్యమహం విష్ణుమేవానుపూజయే || ౩౮||

ఇత్యాది చింతయన్ జీవో యోనియంత్రప్రపీడితః |
జాయమానోఽతిదుఃఖేన నరకాత్పాతకీ యథా || ౩౯||

పూతివ్రణాన్నిపతితః కృమిరేష ఇవాపరః |
తతో బాల్యాదిదుఃఖాని సర్వ ఏవం విభుంజతే || ౪౦||

త్వయా చైవానుభూతాని సర్వత్ర విదితాని చ |
న వర్ణితాని మే గృధ్ర యౌవనాదిషు సర్వతః || ౪౧||

ఏవం దేహోఽహమిత్యస్మాదభ్యాసాన్నిరయాదికం ।
గర్భవాసాదిదుఃఖాని భవంత్యభినివేశతః ॥ ౪౨॥

తస్మాద్దేహద్వయాదన్యమాత్మానం ప్రకృతేః పరం ।
జ్ఞాత్వా దేహాదిమమతాం త్యక్త్వాత్మజ్ఞానవాన్ భవేత్ ॥ ౪౩॥

జాగ్రదాదివినిర్ముక్తం సత్యజ్ఞానాదిలక్షణం ।
శుద్ధం బుద్ధం సదా శాంతమాత్మానమవధారయేత్ ॥ ౪౪॥

చిదాత్మని పరిజ్ఞాతే నష్టే మోహేఽజ్ఞసంభవే ।
దేహః పతతు వాఽఽరబ్ధకర్మవేగేన తిష్ఠతు ॥ ౪౫॥

యోగినో న హి దుఃఖం వా సుఖం వాఽజ్ఞానసంభవం ।
తస్మాద్దేహేన సహితో యావత్ప్రారబ్ధసంక్షయః ॥ ౪౬॥

తావత్తిష్ఠ సుఖేన త్వం ధృతకంచుకసర్పవత్ ।
అన్యద్వక్ష్యామి తే పక్షిన్ శృణు మే పరమం హితం ॥ ౪౭॥

త్రేతాయుగే దాశరథిర్భూత్వా నారాయణోఽవ్యయః ।
రావణస్య వధార్థాయ దండకానాగమిష్యతి ॥ ౪౮॥

సీతయా భార్యయా సార్ధం లక్ష్మణేన సమన్వితః ।
తత్రాశ్రమే జనకజాం భ్రాతృభ్యాం రహితే వనే ॥ ౪౯॥

రావణశ్చోరవన్నీత్వా లంకాయాం స్థాపయిష్యతి ।
తస్యాః సుగ్రీవనిర్దేశాద్వానరాః పరిమార్గణే ॥ ౫౦॥

ఆగమిష్యంతి జలధేస్తీరం తత్ర సమాగమః ।
త్వయా తైః కారణవశాద్భవిష్యతి న సంశయః ॥ ౫౧॥

తదా సీతాస్థితిం తేభ్యః కథయస్వ యథార్థతః ।
తదైవ తవ పక్షౌ ద్వావుత్పత్స్యేతే పునర్నవౌ ॥ ౫౨॥

సంపాతిరువాచ ।

బోధయామాస మాం చంద్రనామా మునికులేశ్వరః ।
పశ్యంతు పక్షౌ మే జాతౌ నూతనావతికోమలౌ ॥ ౫౩॥

స్వస్తి వోఽస్తు గమిష్యామి సీతాం ద్రక్ష్యథ నిశ్చయం ।
యత్నం కురుధ్వం దుర్లంఘ్యసముద్రస్య విలంఘనే ॥ ౫౪॥

యన్నామస్మృతిమాత్రతోఽపరిమితం సంసారవారాంనిధిం
తీర్త్వా గచ్ఛతి దుర్జనోఽపి పరమం విష్ణోః పదం శాశ్వతం ।
తస్యైవ స్థితికారిణస్త్రిజగతాం రామస్య భక్తాః ప్రియా
యూయం కిం న సముద్రమాత్రతరణే శక్తాః కథం వానరాః ॥ ౫౫॥

ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే కిష్కింధాకాండే అష్టమః సర్గః ॥ ౮॥

|| నవమ సర్గః ||

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ

గతే విహాయసా గృధ్రరాజే వానరపుంగవాః |
హర్షేణ మహతావిష్టాః సీతాదర్శలాలసాః || ౧||

ఊచుః సముద్రం పశ్యంతో నక్రచక్రభయంకరం |
తరంగాదిభిరున్నద్ధమాకాశమివ దుర్గ్రహం || ౨||

పరస్పరమవోచన్ వై కథమేనం తరామహే |
ఉవాచ చాంగదస్తత్ర శృణుధ్వం వానరోత్తమాః || ౩||

భవంతోఽత్యంతబలినః శూరాశ్చ కృతవిక్రమాః |
కో వాత్ర వారిధిం తీర్త్వా రాజకార్యం కరిష్యతి || ౪||

ఏతేషాం వానరాణాం స ప్రాణదాతా న సంశయః |
తదుత్తిష్ఠతు మే శీఘ్రం పురతో యో మహాబలః || ౫||

వానరాణాం చ సర్వేషాం రామసుగ్రీవయోరపి |
స ఏవ పాలకో భూయాన్నాత్ర కార్యా విచారణా || ౬||

ఇత్యుక్తే యువరాజేన తూష్ణీం వానరసైనికాః |
ఆసన్నోచుః కించిదపి పరస్పరవిలోకినః || ౭||

అంగద ఉవాచ

ఉచ్యతాం వై బలం సర్వైః ప్రత్యేకం కార్యసిద్ధయే |
కేన వా సాధ్యతే కార్యం జానీమస్తదనంతరం || ౮||

అంగదస్య వచః శ్రుత్వా ప్రోచుర్వీరా బలం పృథక్ |
యోజనానాం దశారభ్య దశోత్తరగుణం జగుః || ౯||

శతాదర్వాగ్జాంబవాంస్తు ప్రాహ మధ్యే వనౌకసాం |
పురా త్రివిక్రమే దేవే పాదం భూమానలక్షణం || ౧౦||

త్రిఃసప్తకృత్వోఽహమగాం ప్రదక్షిణవిధానతః |
ఇదానీం వార్ధకగ్రస్తో న శక్నోమి విలంఘితుం || ౧౧||

అంగదోఽప్యాహ మే గంతుం శక్యం పారం మహోదధేః |
పునర్లంఘనసామర్థ్యం న జానామ్యస్తి వా న వా || ౧౨||

తమాహ జాంబవాన్ వీరస్త్వం రాజా నో నియామకః |
న యుక్తం త్వాం నియోక్తుం మే త్వం సమర్థోఽసి యద్యపి || ౧౩||

అంగద ఉవాచ

ఏవం చేత్పూర్వవత్సర్వే స్వప్స్యామో దర్భవిష్టరే ।
కేనాపి న కృతం కార్యం జీవితుం చ న శక్యతే ॥ ౧౪॥

తమాహ జాంబవాన్ వీరో దర్శయిష్యామి తే సుత ।
యేనాస్మాకం కార్యసిద్ధిర్భవిష్యత్యచిరేణ చ ॥ ౧౫॥

ఇత్యుక్త్వా జాంబవాన్ ప్రాహ హనూమంతమవస్థితం ।
హనూమన్ కిం రహస్తూష్ణీం స్థీయతే కార్యగౌరవే ॥ ౧౬॥

ప్రాప్తేఽజ్ఞేనేవ సామర్థ్యం దర్శయాద్య మహాబల ।
త్వం సాక్షాద్వాయుతనయో వాయుతుల్యపరాక్రమః ॥ ౧౭॥

రామకార్యార్థమేవ త్వం జనితోఽసి మహాత్మనా ।
జాతమాత్రేణ తే పూర్వం దృష్ట్వోద్యంతం విభావసుం ॥ ౧౮॥

పక్వం ఫలం జిఘృక్షామీత్యుత్ప్లుతం బాలచేష్టయా ।
యోజనానాం పంచశతం పతితోఽసి తతో భువి ॥ ౧౯॥

అతస్త్వద్బలమాహాత్మ్యం కో వా శక్నోతి వర్ణితుం ।
ఉత్తిష్ఠ కురు రామస్య కార్యం నః పాహి సువ్రత ॥ ౨౦॥

శ్రుత్వా జాంబవతో వాక్యం హనూమానతిహర్షితః ।
చకార నాదం సింహస్య బ్రహ్మాండం స్ఫోటయన్నివ ॥ ౨౧॥

బభూవ పర్వతాకారస్త్రివిక్రమ ఇవాపరః ।
లంఘయిత్వా జలనిధిం కృత్వా లంకాం చ భస్మసాత్ ॥ ౨౨॥

రావణం సకులం హత్వాఽఽనేష్యే జనకనందినీం ।
యద్వా బద్ధ్వా గలే రజ్జ్వా రావణం వామపాణినా ॥ ౨౩॥

లంకాం సపర్వతాం ధృత్వా రామస్యాగ్రే క్షిపామ్యహం ।
యద్వా దృష్ట్వైవ యాస్యామి జానకీం శుభలక్షణాం ॥ ౨౪॥

శ్రుత్వా హనుమతో వాక్యం జాంబవానిదమబ్రవీత్ ।
దృష్ట్వైవాగచ్ఛ భద్రం తే జీవంతీం జానకీం శుభాం ॥ ౨౫॥

పశ్చాద్రామేణ సహితో దర్శయిష్యసి పౌరుషం ।
కల్యాణం భవతాద్భద్ర గచ్ఛతస్తే విహాయసా ॥ ౨౬॥

గచ్ఛంతం రామకార్యార్థం వాయుస్త్వామనుగచ్ఛతు ।
ఇత్యాశీర్భిః సమామంత్ర్య విసృష్టః ప్లవగాధిపైః ॥ ౨౭॥

మహేంద్రాద్రిశిరో గత్వా బభూవాద్భుతదర్శనః ॥ ౨౮॥

మహానగేంద్రప్రతిమో మహాత్మా సువర్ణవర్ణోఽరుణచారువక్త్రః ।

మహాఫణీంద్రాభసుదీర్ఘబాహుర్వాతాత్మజోఽదృశ్యత సర్వభూతైః ॥ ౨౯॥

ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే కిష్కింధాకాండే నవమః సర్గః ॥ ౯॥

॥ సమాప్తమిదం కిష్కింధాకాండం ॥

॥ ప్రథమః సర్గః ॥

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ

శతయోజనవిస్తీర్ణం సముద్రం మకరాలయం ।
లిలంఘయిషురానందసందోహో మారుతాత్మజః ॥ ౧॥

ధ్యాత్వా రామం పరాత్మానమిదం వచనమబ్రవీత్ ।
పశ్యంతు వానరాః సర్వే గచ్ఛంతం మాం విహాయసా ॥ ౨॥

అమోఘం రామనిర్ముక్తం మహాబాణమివాఖిలాః ।
పశ్యామ్యద్యైవ రామస్య పత్నీం జనకనందినీం ॥ ౩॥

కృతార్థోఽహం కృతార్థోఽహం పునః పశ్యామి రాఘవం ।
ప్రాణప్రయాణసమయే యస్య నామ సకృత్స్మరన్ ॥ ౪॥

నరస్తీర్త్వా భవాంభోధిమపారం యాతి తత్పదం ।
కిం పునస్తస్య దూతోఽహం తదంగాంగులిముద్రికః ॥ ౫॥

తమేవ హృదయే ధ్యాత్వా లంఘయామ్యల్పవారిధిం ।
ఇత్యుక్త్వా హనుమాన్ బాహూ ప్రసార్యాయతవాలధిః ॥ ౬॥

ఋజుగ్రీవోర్ధ్వదృష్టిః సన్నాకుంచితపదద్వయః ।
దక్షిణాభిముఖస్తూర్ణం పుప్లువేఽనిలవిక్రమః ॥ ౭॥

ఆకశాత్త్వరితం దేవైర్వీక్ష్యమాణో జగామ సః ।
దృష్ట్వానిలసుతం దేవా గచ్ఛంతం వాయువేగతః ॥ ౮॥

పరీక్షణార్థం సత్త్వస్య వానరస్యేదమబ్రువన్ ।
గచ్ఛత్యేష మహాసత్త్వో వానరో వాయువిక్రమః ॥ ౯॥

లంకాం ప్రవేష్టుం శక్తో వా న వా జానీమహే బలం ।
ఏవం విచార్య నాగానాం మాతరం సురసాభిధాం ॥ ౧౦॥

అబ్రవీద్దేవతావృందః కౌతూహలసమన్వితః ।
గచ్ఛ త్వం వానరేంద్రస్య కించిద్విఘ్నం సమాచర ॥ ౧౧॥

జ్ఞాత్వా తస్య బలం బుద్ధిం పునరేహి త్వరాన్వితా ।
ఇత్యుక్తా సా యయౌ శీఘ్రం హనుమద్విఘ్నకారణాత్ ॥ ౧౨॥

ఆవృత్య మార్గం పురతః స్థిత్వా వానరమబ్రవీత్ ।
ఏహి మే వదనం శీఘ్రం ప్రవిశస్వ మహామతే ॥ ౧౩॥

దేవైస్త్వం కల్పితో భక్ష్యః క్షుధాసంపీడితాత్మనః ।
తామాహ హనుమాన్ మాతరహం రామస్య శాసనాత్ ॥ ౧౪॥

గచ్ఛామి జానకీం ద్రష్టుం పునరాగమ్య సత్వరః ।
రామాయ కుశలం తస్యాః కథయిత్వా త్వదాననం ॥ ౧౫॥

నివేక్ష్యే దేహి మే మార్గం సురసాయై నమోఽస్తు తే ।
ఇత్యుక్తా పునరేవాహ సురసా క్షుధితాస్మ్యహం ॥ ౧౬॥

ప్రవిశ్య గచ్ఛ మే వక్త్రం నో చేత్త్వాం భక్షయామ్యహం ।
ఇత్యుక్తో హనుమానాహ ముఖం శీఘ్రం విదారయ ॥ ౧౭॥

ప్రవిశ్య వదనం తేఽద్య గచ్ఛామి త్వరయాన్వితః ।
ఇత్యుక్త్వా యోజనాయామదేహో భూత్వా పురః స్థితః ॥ ౧౮॥

దృష్ట్వా హనూమతో రూపం సురసా పంచయోజనం ।
ముఖం చకార హనుమాన్ ద్విగుణం రూపమాదధత్ ॥ ౧౯॥

తతశ్చకార సురసా యోజనానాం చ వింశతిం ।
వక్త్రం చకార హనుమాంస్త్రింశద్యోజనసమ్మితం ॥ ౨౦॥

తతశ్చకార సురసా పంచాశద్యోజనాయతం ।
వక్త్రం తదా హనూమాంస్తు బభూవాంగుష్ఠసన్నిభః ॥ ౨౧॥

ప్రవిశ్య వదనం తస్యాః పునరేత్య పురః స్థితః ।
ప్రవిష్టో నిర్గతోఽహం తే వదనం దేవి తే నమః ॥ ౨౨॥

ఏవం వదంతం దృష్ట్వా సా హనూమంతమథాబ్రవీత్ ।
గచ్ఛ సాధయ రామస్య కార్యం బుద్ధిమతాం వర ॥ ౨౩॥

దేవైః సంప్రేషితాహం తే బలం జిజ్ఞాసుభిః కపే ।
దృష్ట్వా సీతాం పునర్గత్వా రామం ద్రక్ష్యసి గచ్ఛ భోః ॥ ౨౪॥

ఇత్యుక్త్వా సా యయౌ దేవలోకం వాయుసుతః పునః ।
జగామ వాయుమార్గేణ గరుత్మానివ పక్షిరాట్ ॥ ౨౫॥

సముద్రోఽప్యాహ మైనాకం మణికాంచనపర్వతం ।
గచ్ఛత్యేష మహాసత్త్వో హనూమాన్మారుతాత్మజః ॥ ౨౬॥

రామస్య కార్యసిద్ధ్యర్థం తస్య త్వం సచివో భవ ।
సగరైర్వర్ధితో యస్మాత్పురాహం సాగరోఽభవం ॥ ౨౭॥

తస్యాన్వయే బభూవాసౌ రామో దాశరథిః ప్రభుః ।
తస్య కార్యార్థసిద్ధ్యర్థం గచ్ఛత్యేష మహాకపిః ॥ ౨౮॥

త్వముత్తిష్ఠ జలాత్తూర్ణం త్వయి విశ్రమ్య గచ్ఛతు ।
స తథేతి ప్రాదురభూజ్జలమధ్యాన్మహోన్నతః ॥ ౨౯॥

నానామణిమయైః శృంగైస్తస్యోపరి నరాకృతిః |
ప్రాహ యాంతం హనూమంతం మైనాకోఽహం మహాకపే || ౩౦||

సముద్రేణ సమాదిష్టస్త్వద్విశ్రామాయ మారుతే |
ఆగచ్ఛామృతకల్పాని జగ్ధ్వా పక్వఫలాని మే || ౩౧||

విశ్రమ్యాత్ర క్షణం పశ్చాద్గమిష్యసి యథాసుఖం |
ఏవముక్తోఽథ తం ప్రాహ హనూమాన్మారుతాత్మజః || ౩౨||

గచ్ఛతో రామకార్యార్థం భక్షణం మే కథం భవేత్ |
విశ్రామో వా కథం మే స్యాద్గంతవ్యం త్వరితం మయా || ౩౩||

ఇత్యుక్త్వా స్పృష్టశిఖరః కరాగ్రేణ యయౌ కపిః |
కించిద్దూరం గతస్యాస్య ఛాయాం ఛాయాగ్రహోఽగ్రహీత్ || ౩౪||

సింహికా నామ సా ఘోరా జలమధ్యే స్థితా సదా |
ఆకాశగామినాం ఛాయామాక్రమ్యాకృష్య భక్షయేత్ || ౩౫||

తయా గృహీతో హనుమాంశ్చింతయామాస వీర్యవాన్ |
కేనేదం మే కృతం వేగరోధనం విఘ్నకారిణా || ౩౬||

దృశ్యతే నైవ కోఽప్యత్ర విస్మయో మే ప్రజాయతే |
ఏవం విచింత్య హనుమానధో దృష్టిం ప్రసారయత్ || ౩౭||

తత్ర దృష్ట్వా మహాకాయాం సింహికాం ఘోరరూపిణీం |
పపాత సలిలే తూర్ణం పద్భ్యామేవాహనద్రుషా || ౩౮||

పునరుత్ప్లుత్య హనూమాన్ దక్షిణాభిముఖో యయౌ |
తతో దక్షిణమాసాద్య కూలం నానాఫలద్రుమం || ౩౯||

నానాపక్షిమృగాకీర్ణం నానాపుష్పలతావృతం |
తతో దదర్శ నగరం త్రికూటాచలమూర్ధని || ౪౦||

ప్రాకారైర్బహుభిర్యుక్తం పరిఖాభిశ్చ సర్వతః |
ప్రవేక్ష్యామి కథం లంకామితి చింతాపరోఽభవత్ || ౪౧||

రాత్రౌ వేక్ష్యామి సూక్ష్మోఽహం లంకాం రావణపాలితాం |
ఏవం విచింత్య తత్రైవ స్థిత్వా లంకాం జగామ సః || ౪౨||

ధృత్వా సూక్ష్మం వపుర్ద్వారం ప్రవివేశ ప్రతాపవాన్ |
తత్ర లంకాపురీ సాక్షాద్రాక్షసీవేషధారిణీ || ౪౩||

ప్రవిశంతం హనూమంతం దృష్ట్వా లంకా వ్యతర్జయత్ |
కస్త్వం వానరరూపేణ మామనాదృత్య లంకినీం || ౪౪||

ప్రవిశ్య చోరవద్రాత్రౌ కిం భవాన్ కర్తుమిచ్ఛతి |
ఇత్యుక్త్వా రోషతామ్రాక్షీ పాదేనాభిజఘాన తం || ౪౫||

హనుమానపి తాం వామముష్టినావజ్ఞయాహనత్ ।
తదైవ పతితా భూమౌ రక్తముద్వమతీ భృశం ॥ ౪౬॥

ఉత్థాయ ప్రాహ సా లంకా హనూమంతం మహాబలం ।
హనూమన్ గచ్ఛ భద్రం తే జితా లంకా త్వయానఘ ॥ ౪౭॥

పురాహం బ్రహ్మణా ప్రోక్తా హ్యష్టావింశతిపర్యయే ।
త్రేతాయుగే దాశరథీ రామో నారాయణోఽవ్యయః ॥ ౪౮॥

జనిష్యతే యోగమాయా సీతా జనకవేశ్మని ।
భూభారహరణార్థాయ ప్రార్థితోఽయం మయా క్వచిత్ ॥ ౪౯॥

సభార్యో రాఘవో భ్రాత్రా గమిష్యతి మహావనం ।
తత్ర సీతాం మహామాయాం రావణోఽపహరిష్యతి ॥ ౫౦॥

పశ్చాదరామేణ సాచివ్యం సుగ్రీవస్య భవిష్యతి ।
సుగ్రీవో జానకీం ద్రష్టుం వానరాన్ ప్రేషయిష్యతి ॥ ౫౧॥

తత్రైకో వానరో రాత్రావాగమిష్యతి తేఽన్తికం ।
త్వయా చ భర్త్సితః సోఽపి త్వాం హనిష్యతి ముష్టినా ॥ ౫౨॥

తేనాహతా త్వం వ్యథితా భవిష్యసి యదానఘే ।
తదైవ రావణస్యాంతో భవిష్యతి న సంశయః ॥ ౫౩॥

తస్మాత్ త్వయా జితా లంకా జితం సర్వం త్వయానఘ ।
రావణాంతఃపురవరే క్రీడాకాననముత్తమం ॥ ౫౪॥

తన్మధ్యేఽశోకవనికా దివ్యపాదపసంకులా ।
అస్తి తస్యాం మహావృక్షః శింశపా నామ మధ్యగః ॥ ౫౫॥

తత్రాస్తే జానకీ ఘోరరాక్షసీభిః సురక్షితా ।
దృష్ట్వైవ గచ్ఛ త్వరితం రాఘవాయ నివేదయ ॥ ౫౬॥

ధన్యాహమప్యద్య చిరాయ రాఘవ-
స్మృతిర్మమాసీద్భవపాశమోచినీ ।
తద్భక్తసంగోఽప్యతిదుర్లభో మమ
ప్రసీదతాం దాశరథిః సదా హృది ॥ ౫౭॥

ఉల్లంఘితేఽబ్ధౌ పవనాత్మజేన
ధరాసుతాయాశ్చ దశాననస్య ।
పుస్ఫోర వామాక్షి భుజశ్చ తీవ్రం
రామస్య దక్షాంగమతీంద్రియస్య ॥ ౫౮॥

ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే సుందరకాండే ప్రథమః సర్గః ॥ ౧॥

॥ ద్వితీయః సర్గః ॥

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ

తతో జగామ హనుమాన్ లంకాం పరమశోభనాం ।
రాత్రౌ సూక్ష్మతనుర్భూత్వా బభ్రామ పరితః పురీం ॥ ౧॥

సీతాన్వేషణకార్యార్థీ ప్రవివేశ నృపాలయం ।
తత్ర సర్వప్రదేశేషు వివిచ్య హనుమాన్ కపిః ॥ ౨॥

నాపశ్యజ్జానకీం స్మృత్వా తతో లంకాభిభాషితం ।
జగామ హనుమాన్ శీఘ్రమశోకవనికాం శుభాం ॥ ౩॥

సురపాదపసంబాధాం రత్నసోపానవాపికాం ।
నానాపక్షిమృగాకీర్ణాం స్వర్ణప్రాసాదశోభితాం ॥ ౪॥

ఫలైరానమ్రశాఖాగ్రపాదపైః పరివారితాం ।
విచిన్వన్ జానకీం తత్ర ప్రతివృక్షం మరుత్సుతః ॥ ౫॥

దదర్శాభ్రంలిహం తత్ర చైత్యప్రాసాదముత్తమం ।
దృష్ట్వా విస్మయమాపన్నో మణిస్తంభశతాన్వితం ॥ ౬॥

సమతీత్య పునర్గత్వా కించిద్దూరం స మారుతిః ।
దదర్శ శింశపావృక్షమత్యంతనిబిడచ్ఛదం ॥ ౭॥

అదృష్టాతపమాకీర్ణం స్వర్ణవర్ణవిహంగమం ।
తన్మూలే రాక్షసీమధ్యే స్థితాం జనకనందినీం ॥ ౮॥

దదర్శ హనుమాన్ వీరో దేవతామివ భూతలే ।
ఏకవేణీం కృశాం దీనాం మలినాంబరధారిణీం ॥ ౯॥

భుమౌ శయానాం శోచంతీం రామరామేతి భాషిణీం ।
త్రాతారం నాధిగచ్ఛంతీముపవాసకృశాం శుభాం ॥ ౧౦॥

శాఖాంతచ్ఛదమధ్యస్థో దదర్శ కపికుంజరః ।
కృతార్థోఽహం కృతార్థోఽహం దృష్ట్వా జనకనందినీం ॥ ౧౧॥

మయైవ సాధితం కార్యం రామస్య పరమాత్మనః ।
తతః కిలకిలాశబ్దో బభూవాంతఃపురాద్బహిః ॥ ౧౨॥

కిమేతదితి సంల్లీనో వృక్షపత్రేషు మారుతిః ।
ఆయాంతం రావణం తత్ర స్త్రీజనైః పరివారితం ॥ ౧౩॥

దశాస్యం వింశతిభుజం నీలాంజనచయోపమం ।
దృష్ట్వా విస్మయమాపన్నః పత్రఖండేష్వలీయత ॥ ౧౪॥

రావణో రాఘవేణాశు మరణం మే కథం భవేత్ ।

సీతార్థమపి నాయాతి రామః కిం కారణం భవేత్ ॥ ౧౫॥

ఇత్యేవం చింతయన్నిత్యం రామమేవ సదా హృది ।
తస్మిన్ దినేఽపరరాత్రౌ రావణో రాక్షసాధిపః ॥ ౧౬॥

స్వప్నే రామేణ సందిష్టః కశ్చిదాగత్య వానరః ।
కామరూపధరః సూక్ష్మో వృక్షాగ్రస్థోఽనుపశ్యతి ॥ ౧౭॥

ఇతి దృష్ట్వాద్భుతం స్వప్నం స్వాత్మన్యేవానుచింత్య సః ।
స్వప్నః కదాచిత్సత్యః స్యాదేవం తత్ర కరోమ్యహం ॥ ౧౮॥

జానకీం వాక్శరైర్విద్ధ్వా దుఃఖితాం నితరామహం ।
కరోమి దృష్ట్వా రామాయ నివేదయతు వానరః ॥ ౧౯॥

ఇత్యేవం చింతయన్ సీతాసమీపమగమద్ద్రుతం ।
నూపురాణాం కింకిణీనాం శ్రుత్వా శింజితమంగనా ॥ ౨౦॥

సీతా భీతా లీయమానా స్వాత్మన్యేవ సుమధ్యమా ।
అధోముఖ్యశ్రునయనా స్థితా రామార్పితాంతరా ॥ ౨౧॥

రావణోఽపి తదా సీతామాలోక్యాహ సుమధ్యమే ।
మాం దృష్ట్వా కిం వృథా సుభ్రు స్వాత్మన్యేవ విలీయసే ॥ ౨౨॥

రామో వనచరాణాం హి మధ్యే తిష్ఠతి సానుజః ।
కదాచిద్దృశ్యతే కైశ్చిత్కదాచిన్నైవ దృశ్యతే ॥ ౨౩॥

మయా తు బహుధా లోకాః ప్రేషితాస్తస్య దర్శనే ।
న పశ్యంతి ప్రయత్నేన వీక్షమాణాః సమంతతః ॥ ౨౪॥

కిం కరిష్యసి రామేణ నిఃస్పృహేణ సదా త్వయి ।
త్వయా సదాలింగితోఽపి సమీపస్థోఽపి సర్వదా ॥ ౨౫॥

హృదయేఽస్య న చ స్నేహస్త్వయి రామస్య జాయతే ।
త్వత్కృతాన్ సర్వభోగాంశ్చ త్వద్గుణానపి రాఘవః ॥ ౨౬॥

భుంజానోఽపి న జానాతి కృతఘ్నో నిర్గుణోఽధమః ।
త్వమానీతా మయా సాధ్వీ దుఃఖశోకసమాకులా ॥ ౨౭॥

ఇదానీమపి నాయాతి భక్తిహీనః కథం వ్రజేత్ ।
నిఃసత్త్వో నిర్మమో మానీ మూఢః పండితమానవాన్ ॥ ౨౮॥

నరాధమం త్వద్విముఖం కిం కరిష్యసి భామిని ।
త్వయ్యతీవ సమాసక్తం మాం భజస్వాసురోత్తమం ॥ ౨౯॥

దేవగంధర్వనాగానాం యక్షకిన్నరయోషితాం ।
భవిష్యసి నియోక్త్రీ త్వం యది మాం ప్రతిపద్యసే ॥ ౩౦॥

రావణస్య వచః శ్రుత్వా సీతాఽమర్షసమన్వితా ।
ఉవాచాధోముఖీ భూత్వా నిధాయ తృణమంతరే ॥ ౩౧॥

రాఘవాద్విభ్యతా నూనం భిక్షురూపం త్వయా ధృతం ।
రహితే రాఘవాభ్యాం త్వం శునీవ హవిరధ్వరే ॥ ౩౨॥

హృతవానసి మాం నీచ తత్ఫలం ప్రాప్స్యసేఽచిరాత్ ।
యదా రామశరాఘాతవిదారితవపుర్భవాన్ ॥ ౩౩॥

జ్ఞాస్యసేఽమానుషం రామం గమిష్యసి యమాంతికం ।
సముద్రం శోషయిత్వా వా శరైర్బద్ధ్వాథ వారిధిం ॥ ౩౪॥

హంతుం త్వాం సమరే రామో లక్ష్మణేన సమన్వితః ।
ఆగమిష్యత్యసందేహో ద్రక్ష్యసే రాక్షసాధమ ॥ ౩౫॥

త్వాం సపుత్రం సహబలం హత్వా నేష్యతి మాం పురం ॥

శ్రుత్వా రక్షఃపతిః క్రుద్ధో జానక్యాః పరుషాక్షరం ॥ ౩౬॥

వాక్యం క్రోధసమావిష్టః ఖడ్గముద్యమ్య సత్వరః ।
హంతుం జనకరాజస్య తనయాం తామ్రలోచనః ॥ ౩౭॥

మందోదరీ నివార్యాహ పతిం పతిహితే రతా ।
త్యజైనాం మానుషీం దీనాం దుఃఖితాం కృపణాం కృశాం ॥ ౩౮॥

దేవగంధర్వనాగానాం బహ్వ్యః సంతి వరాంగనాః ।
త్వామేవ వరయంత్యుచ్చైర్మదమత్తవిలోచనాః ॥ ౩౯॥

తతోఽబ్రవీద్దశగ్రీవో రాక్షసీర్వికృతాననాః ।
యథా మే వశగా సీతా భవిష్యతి సకామనా ।
తథా యతధ్వం త్వరితం తర్జనాదరణాదిభిః ॥ ౪౦॥

ద్విమాసాభ్యంతరే సీతా యది మే వశగా భవేత్ ।
తదా సర్వసుఖోపేతా రాజ్యం భోక్ష్యతి సా మయా ॥ ౪౧॥

యది మాసద్వయాదూర్ధ్వం మచ్ఛయ్యాం నాభినందతి ।
తదా మే ప్రాతరాశాయ హత్వా కురుత మానుషీం ॥ ౪౨॥

ఇత్యుక్త్వా ప్రయయౌ స్త్రీభీ రావణోఽన్తఃపురాలయం ।
రాక్షస్యో జానకీమేత్య భీషయంత్యః స్వతర్జనైః ॥ ౪౩॥

తత్రైకా జానకీమాహ యౌవనం తే వృథా గతం ।
రావణేన సమాసాద్య సఫలం తు భవిష్యతి ॥ ౪౪॥

అపరా చాహ కోపేన కిం విలంబేన జానకి ।
ఇదానీం ఛేద్యతామంగం విభజ్య చ పృథక్ పృథక్ ॥ ౪౫॥

అన్యా తు ఖడ్గముద్యమ్య జానకీం హంతుముద్యతా |
అన్యా కరాలవదనా విదార్యాస్యమభీషయత్ || ౪౬||

ఏవం తాం భీషయంతీస్తా రాక్షసీర్వికృతాననాః |
నివార్య త్రిజటా వృద్ధా రాక్షసీ వాక్యమబ్రవీత్ || ౪౭||

శృణుధ్వం దుష్టరాక్షస్యో మద్వాక్యం వో హితం భవేత్ || ౪౮||

న భీషయధ్వం రుదతీం నమస్కురుత జానకీం |
ఇదానీమేవ మే స్వప్నే రామః కమలలోచనః || ౪౯||

ఆరుహ్యైరావతం శుభ్రం లక్ష్మణేన సమాగతః |
దగ్ధ్వా లంకాపురీం సర్వాం హత్వా రావణమాహవే || ౫౦||

ఆరోప్య జానకీం స్వాంకే స్థితో దృష్టోఽగమూర్ధని |
రావణో గోమయహ్రదే తైలాభ్యక్తో దిగంబరః || ౫౧||

అగాహత్పుత్రపౌత్రైశ్చ కృత్వా వదనమాలికాం |
విభీషణస్తు రామస్య సన్నిధౌ హృష్టమానసః || ౫౨||

సేవాం కరోతి రామస్య పాదయోర్భక్తిసంయుతః |
సర్వథా రావణం రామో హత్వా సకులమంజసా || ౫౩||

విభీషణాయాధిపత్యం దత్త్వా సీతాం శుభాననాం |
అంకే నిధాయ స్వపురీం గమిష్యతి న సంశయః || ౫౪||

త్రిజటాయా వచః శ్రుత్వా భీతాస్తా రాక్షసస్త్రియః |
తూష్ణీమాసంస్తత్ర తత్ర నిద్రావశముపాగతాః || ౫౫||

తర్జితా రాక్షసీభిః సా సీతా భీతాతివిహ్వలా |
త్రాతారం నాధిగచ్ఛంతీ దుఃఖేన పరిమూర్ఛ్ఛితా || ౫౬||

అశ్రుభిః పూర్ణనయనా చింతయంతీదమబ్రవీత్ |
ప్రభాతే భక్షయిష్యంతి రాక్షస్యో మాం న సంశయః |
ఇదానీమేవ మరణం కేనోపాయేన మే భవేత్ || ౫౭||

ఏవం సుదుఃఖేన పరిప్లుతా సా
విముక్తకంఠం రుదతీ చిరాయ |
ఆలంబ్య శాఖాం కృతనిశ్చయా మృతౌ
న జానతీ కశ్చిదుపాయమంగనా || ౫౮||

ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే సుందరకాండే ద్వితీయః సర్గః || ౨||

|| తృతీయః సర్గః ||

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ

ఉద్బంధనేన వా మోక్ష్యే శరీరం రాఘవం వినా ।
జీవితేన ఫలం కిం స్యాన్మమ రక్షోఽధిమధ్యతః ॥ ౧॥

దీర్ఘా వేణీ మమాత్యర్థముద్బంధాయ భవిష్యతి ।
ఏవం నిశ్చితబుద్ధిం తాం మరణాయాథ జానకీం ॥ ౨॥

విలోక్య హనుమాన్ కించిద్విచార్యైతదభాషత ।
శనైః శనైః సూక్ష్మరూపో జానక్యాః శ్రోత్రగం వచః ॥ ౩॥

ఇక్ష్వాకువంశసంభూతో రాజా దశరథో మహాన్ ।
అయోధ్యాధిపతిస్తస్య చత్వారో లోకవిశ్రుతాః ॥ ౪॥

పుత్రా దేవసమాః సర్వే లక్షణైరుపలక్షితాః ।
రామశ్చలక్ష్మణశ్చైవ భరతశ్చైవ శత్రుహా ॥ ౫॥

జ్యేష్ఠో రామః పితుర్వాక్యాద్దండకారణ్యమాగతః ।
లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా సీతయా భార్యయా సహ ॥ ౬॥

ఉవాస గౌతమీతీరే పంచవట్యాం మహామనాః ।
తత్ర నీతా మహాభాగా సీతా జనకనందినీ ॥ ౭॥

రహితే రామచంద్రేణ రావణేన దురాత్మనా ।
తతో రామోఽతిదుఃఖార్తో మార్గమాణోఽథ జానకీం ॥ ౮॥

జటాయుషం పక్షిరాజమపశ్యత్పతితం భువి ।
తస్మై దత్త్వా దివం శీఘ్రమృష్యమూకముపాగమత్ ॥ ౯॥

సుగ్రీవేణ కృతా మైత్రీ రామస్య విదితాత్మనః ।
తద్భార్యాహారిణం హత్వా వాలినం రఘునందనః ॥ ౧౦॥

రాజ్యేఽభిషిచ్య సుగ్రీవం మిత్రకార్యం చకార సః ।
సుగ్రీవస్తు సమానాయ్య వానరాన్ వానరప్రభుః ॥ ౧౧॥

ప్రేషయామాస పరితో వానరాన్ పరిమార్గణే ।
సీతాయాస్తత్ర చైకోఽహం సుగ్రీవసచివో హరిః ॥ ౧౨॥

సంపాతివచనాచ్ఛీఘ్రముల్లంఘ్య శతయోజనం ।
సముద్రం నగరీం లంకాం విచిన్వన్ జానకీం శుభాం ॥ ౧౩॥

శనైరశోకవనికాం విచిన్వన్ శింశపాతరుం ।
అద్రాక్షం జానకీమత్ర శోచంతీం దుఃఖసంప్లుతాం ॥ ౧౪॥

రామస్య మహిషీం దేవీం కృతకృత్యోఽహమాగతః ।
ఇత్యుక్త్వోపరరామాథ మారుతిర్బుద్ధిమత్తరః ॥ ౧౫॥

సీతా క్రమేణ తత్సర్వం శ్రుత్వా విస్మయమాయయౌ ।
కిమిదం మే శ్రుతం వ్యోమ్ని వాయునా సముదీరితం ॥ ౧౬॥

స్వప్నో వా మే మనోభ్రాంతిర్యది వా సత్యమేవ తత్ ।
నిద్రా మే నాస్తి దుఃఖేన జానామ్యేతత్కుతో భ్రమః ॥ ౧౭॥

యేన మే కర్ణపీయుషం వచనం సముదీరితం ।
స దృశ్యతాం మహాభాగః ప్రియవాదీ మమాగ్రతః ॥ ౧౮॥

శ్రుత్వా తజ్జానకీవాక్యం హనుమాన్ పత్రఖండతః ।
అవతీర్య శనైః సీతాపురతః సమవస్థితః ॥ ౧౯॥

కలవింకప్రమాణాంగో రక్తాస్యః పీతవానరః ।
ననామ శనకైః సీతాం ప్రాంజలిః పురతః స్థితః ॥ ౨౦॥

దృష్ట్వా తం జానకీ భీతా రావణోఽయముపాగతః ।
మాం మోహయితుమాయాతో మాయయా వానరాకృతిః ॥ ౨౧॥

ఇత్యేవం చింతయిత్వా సా తూష్ణీమాసీదధోముఖీ ।
పునరప్యాహ తాం సీతాం దేవి యత్త్వం విశంకసే ॥ ౨౨॥

నాహం తథావిధో మాతస్త్యజ శంకాం మయి స్థితాం ।
దాసోఽహం కోసలేంద్రస్య రామస్య పరమాత్మనః ॥ ౨౩॥

సచివోఽహం హరీంద్రస్య సుగ్రీవస్య శుభప్రదే ।
వాయోః పుత్రోఽహమఖిలప్రాణభూతస్య శోభనే ॥ ౨౪॥

తచ్ఛ్రుత్వా జానకీ ప్రాహ హనూమంతం కృతాంజలిం ।
వానరాణాం మనుష్యాణాం సంగతిర్ఘటతే కథం ॥ ౨౫॥

యథా త్వం రామచంద్రస్య దాసోఽహమితి భాషసే ।
తామాహ మారుతిః ప్రీతో జానకీం పురతః స్థితః ॥ ౨౬॥

ఋష్యమూకమగాద్రామః శబర్యా నోదితః సుధీః ।
సుగ్రీవో ఋష్యమూకస్థో దృష్టవాన్ రామలక్ష్మణౌ ॥ ౨౭॥

భీతో మాం ప్రేషయామాస జ్ఞాతుం రామస్య హృద్గతం ।
బ్రహ్మచారివపుర్ధృత్వా గతోఽహం రామసన్నిధిం ॥ ౨౮॥

జ్ఞాత్వా రామస్య సద్భావం స్కంధోపరి నిధాయ తౌ ।
నీత్వా సుగ్రీవసామీప్యం సఖ్యం చాకరవం తయోః ॥ ౨౯॥

సుగ్రీవస్య హృతా భార్యా వాలినా తం రఘూత్తమః ।
జఘానైకేన బాణేన తతో రాజ్యేఽభ్యషేచయత్ ॥ ౩౦॥

సుగ్రీవం వానరాణాం స ప్రేషయామాస వానరాన్ ।
దిగ్భ్యో మహాబలాన్ వీరాన్ భవత్యాః పరిమార్గణే ॥ ౩౧॥

గచ్ఛంతం రాఘవో దృష్ట్వా మామభాషత సాదరం ॥ ౩౨॥

త్వయి కార్యమశేషం మే స్థితం మారుతనందన ।
బ్రూహి మే కుశలం సర్వం సీతాయై లక్ష్మణస్య చ ॥ ౩౩॥

అంగులీయకమేతన్మే పరిజ్ఞానార్థముత్తమం ।
సీతాయై దీయతాం సాధు మన్నామాక్షరముద్రితం ॥ ౩౪॥

ఇత్యుక్త్వా ప్రదదౌ మహ్యం కరాగ్రాదంగులీయకం ।
ప్రయత్నేన మయానీతం దేవి పశ్యాంగులీయకం ॥ ౩౫॥

ఇత్యుక్త్వా ప్రదదౌ దేవ్యై ముద్రికాం మారుతాత్మజః ।
నమస్కృత్య స్థితో దూరాద్బద్ధాంజలిపుటో హరిః ॥ ౩౬॥

దృష్ట్వా సీతా ప్రముదితా రామనామాంకితాం తదా ।
ముద్రికాం శిరసా ధృత్వా స్రవదానందనేత్రజా ॥ ౩౭॥

కపే మే ప్రాణదాతా త్వం బుద్ధిమానసి రాఘవే ।
భక్తోఽసి ప్రియకారీ త్వం విశ్వాసోఽస్తి తవైవ హి ॥ ౩౮॥

నో చేన్మత్సన్నిధిం చాన్యం పురుషం ప్రేషయేత్కథం ।
హనూమన్ దృష్టమఖిలం మమ దుఃఖాదికం త్వయా ॥ ౩౯॥

సర్వం కథయ రామాయ యథా మే జాయతే దయా ।
మాసద్వయావధి ప్రాణాః స్థాస్యంతి మమ సత్తమ ॥ ౪౦॥

నాగమిష్యతి చేద్రామో భక్షయిష్యతి మాం ఖలః ।
అతః శీఘ్రం కపీంద్రేణ సుగ్రీవేణ సమన్వితః ॥ ౪౧॥

వానరానీకపైః సార్ధం హత్వా రావణమాహవే ।
సపుత్రం సబలం రామో యది మాం మోచయేత్ప్రభుః ॥ ౪౨॥

తత్తస్య సదృశం వీర్యం వీర వర్ణయ వర్ణితం ।
యథా మాం తారయేద్రామో హత్వా శీఘ్రం దశాననం ॥ ౪౩॥

తథా యతస్వ హనుమన్ వాచా ధర్మమవాప్నుహి ।
హనుమానపి తామాహ దేవి దృష్టో యథా మయా ॥ ౪౪॥

రామః సలక్ష్మణః శీఘ్రమాగమిష్యతి సాయుధః ।
సుగ్రీవేణ ససైన్యేన హత్వా దశముఖం బలాత్ ॥ ౪౫॥

సమానేష్యతి దేవి త్వామయోధ్యాం నాత్ర సంశయః ।
తమాహ జానకీ రామః కథం వారిధిమాతతం ॥ ౪౬॥

తీర్త్వాయాస్యత్యమేయాత్మా వానరానీకపైః సహ ।
హనూమానాహ మే స్కంధావారుహ్య పురుషర్షభౌ ॥ ౪౭॥

ఆయాస్యతః ససైన్యశ్చ సుగ్రీవో వానరేశ్వరః ।
విహాయసా క్షణేనైవ తీర్త్వా వారిధిమాతతం ॥ ౪౮ ॥

నిర్దహిష్యతి రక్షౌఘాంస్త్వత్కృతే నాత్ర సంశయః ।
అనుజ్ఞాం దేహి మే దేవి గచ్ఛామి త్వరయాన్వితః ॥ ౪౯ ॥

ద్రష్టుం రామం సహ భ్రాత్రా త్వరయామి తవాంతికం ।
దేవి కించిదభిజ్ఞానం దేహి మే యేన రాఘవః ॥ ౫౦ ॥

విశ్వసేన్మాం ప్రయత్నేన తతో గంతా సముత్సుకః ।
తతః కించిద్విచార్యాథ సీతా కమలలోచనా ॥ ౫౧ ॥

విముచ్య కేశపాశాంతే స్థితం చూడామణిం దదౌ ।
అనేన విశ్వసేద్రామస్త్వాం కపీంద్ర సలక్ష్మణః ॥ ౫౨ ॥

అభిజ్ఞానార్థమన్యచ్చ వదామి తవ సువ్రత ।
చిత్రకూటగిరౌ పూర్వమేకదా రహసి స్థితః ।
మదంకే శిర ఆధాయ నిద్రాతి రఘునందనః ॥ ౫౩ ॥

ఐంద్రః కాకస్తదాగత్య నఖైస్తుండేన చాసకృత్ ।
మత్పాదాంగుష్ఠమారక్తం విదదారామిషాశయా ॥ ౫౪ ॥

తతో రామః ప్రబుద్ధ్యాథ దృష్ట్వా పాదం కృతవ్రణం ।
కేన భద్రే కృతం చైతద్విప్రియం మే దురాత్మనా ॥ ౫౫ ॥

ఇత్యుక్త్వా పురతోఽపశ్యద్వాయసం మాం పునః పునః ।
అభిద్రవంతం రక్తాక్తనఖతుండం చుకోప హ ॥ ౫౬ ॥

తృణమేకముపాదాయ దివ్యాస్త్రేణాభియోజ్య తత్ ।
చిక్షేప లీలయా రామో వాయసోపరి తజ్జ్వలన్ ॥ ౫౭ ॥

అభ్యద్రవద్వాయసశ్చ భీతో లోకాన్ భ్రమన్ పునః ।
ఇంద్రబ్రహ్మాదిభిశ్చాపి న శక్యో రక్షితుం తదా ॥ ౫౮ ॥

రామస్య పాదయోరగ్రేఽపతద్భీత్యా దయానిధేః ।
శరణాగతమాలోక్య రామస్తమిదమబ్రవీత్ ॥ ౫౯ ॥

అమోఘమేతదస్త్రం మే దత్త్వైకాక్షిమితో వ్రజ ।
సవ్యం దత్త్వా గతః కాక ఏవం పౌరుషవానపి ॥ ౬౦ ॥

ఉపేక్షతే కిమర్థం మామిదానీం సోఽపి రాఘవః ।
హనూమానపి తామాహ శ్రుత్వా సీతానుభాషితం ॥ ౬౧ ॥

దేవి త్వాం యది జానాతి స్థితామత్ర రఘూత్తమః ।
కరిష్యతి క్షణాద్భస్మ లంకాం రాక్షసమండితాం ॥ ౬౨ ॥

జానకీ ప్రాహ తం వత్స కథం త్వం యోత్స్యసేఽసురైః ।

అతిసూక్ష్మవపుః సర్వే వానరాశ్చ భవాదృశాః ॥ ౬౩॥

శ్రుత్వా తద్వచనం దేవ్యై పూర్వరూపమదర్శయత్ ।
మేరుమందరసంకాశం రక్షోగణవిభీషణం ॥ ౬౪॥

దృష్ట్వా సీతా హనుమంతం మహాపర్వతసన్నిభం ।
హర్షేణ మహతావిష్టా ప్రాహ తం కపికుంజరం ॥ ౬౫॥

సమర్థోఽసి మహాసత్త్వ ద్రక్ష్యంతి త్వాం మహాబలం ।
రాక్షస్యస్తే శుభః పంథా గచ్ఛ రామాంతికం ద్రుతం ॥ ౬౬॥

బుభుక్షితః కపిః ప్రాహ దర్శనాత్పారణం మమ ।
భవిష్యతి ఫలైః సర్వైస్తవ దృష్టా స్థితైర్హి మే ॥ ౬౭॥

తథేత్యుక్తః స జానక్యా భక్షయిత్వా ఫలం కపిః ।
తతః ప్రస్థాపితోఽగచ్ఛజ్జానకీం ప్రణిపత్య సః ।
కించిద్దూరమథో గత్వా స్వాత్మన్యేవాన్వచింతయత్ ॥ ౬౮॥

కార్యార్థమాగతో దూతః స్వామికార్యావిరోధతః ।
అన్యత్కించిదసంపాద్య గచ్ఛత్యధమ ఏవ సః ॥ ౬౯॥

అతోఽహం కించిదన్యచ్చ కృత్వా దృష్ట్వాథ రావణం ।
సంభాష్య చ తతో రామదర్శనార్థం వ్రజామ్యహం ॥ ౭౦॥

ఇతి నిశ్చిత్య మనసా వృక్షఖండాన్ మహాబలః ।
ఉత్పాట్యాశోకవనికాం నిర్వృక్షామకరోత్క్షణాత్ ॥ ౭౧॥

సీతాఽఽశ్రయనగం త్యక్త్వా వనం శూన్యం చకార సః ।
ఉత్పాటయంతం విపినం దృష్ట్వా రాక్షసయోషితః ॥ ౭౨॥

అపృచ్ఛన్ జానకీం కోఽసౌ వానరాకృతిరుద్భటః ॥ ౭౩॥

జానక్యువాచ ।

భవత్య ఏవ జానంతి మాయాం రాక్షసనిర్మితాం ।
నాహమేనం విజానామి దుఃఖశోకసమాకులా ॥ ౭౪॥

ఇత్యుక్తాస్త్వరితం గత్వా రాక్షస్యో భయపీడితాః ।
హనూమతా కృతం సర్వం రావణాయ న్యవేదయన్ ॥ ౭౫॥

దేవ కశ్చిన్మహాసత్త్వో వానరాకృతిదేహభృత్ ।
సీతయా సహ సంభాష్య హ్యశోకవనికాం క్షణాత్ ।
ఉత్పాట్య చైత్యప్రాసాదం బభంజామితవిక్రమః ॥ ౭౬॥

ప్రాసాదరక్షిణః సర్వాన్ హత్వా తత్రైవ తస్థివాన్ ।
తచ్ఛ్రుత్వా తూర్ణముత్థాయ వనభంగం మహాఽప్రియం ॥ ౭౭॥

కింకరాన్ ప్రేషయామాస నియుతం రాక్షసాధిపః ।
నిభగ్నచైత్యప్రాసాదప్రథమాంతరసంస్థితః ॥ ౭౮॥

హనుమాన్ పర్వతాకారో లోహస్తంభకృతాయుధః ।
కించిల్లాంగూలచలనో రక్తాస్యో భీషణాకృతిః ॥ ౭౯॥

ఆపతంతం మహాసంఘం రాక్షసానాం దదర్శ సః ।
చకార సింహనాదం చ శ్రుత్వా తే ముముహుర్భృశం ॥ ౮౦॥

హనుమంతమథో దృష్ట్వా రాక్షసా భీషణాకృతిం ।
నిర్జఘ్నుర్వివిధాస్త్రౌఘైః సర్వరాక్షసఘాతినం ॥ ౮౧॥

తత ఉత్థాయ హనుమాన్ ముద్గరేణ సమంతతః ।
నిష్పిపేష క్షణాదేవ మశకానివ యూథపః ॥ ౮౨॥

నిహతాన్ కింకరాన్ శ్రుత్వా రావణః క్రోధమూర్ఛితః ।
పంచ సేనాపతీంస్తత్ర ప్రేషయామాస దుర్మదాన్ ॥ ౮౩॥

హనూమానపి తాన్ సర్వాంల్లోహస్తంభేన చాహనత్ ।
తతః క్రుద్ధో మంత్రిసుతాన్ ప్రేషయామాస సప్త సః ॥ ౮౪॥

ఆగతానపి తాన్ సర్వాన్ పూర్వవద్వానరేశ్వరః ।
క్షణాన్నిఃశేషతో హత్వా లోహస్తంభేన మారుతిః ॥ ౮౫॥

పూర్వస్థానముపాశ్రిత్య ప్రతీక్షన్ రాక్షసాన్ స్థితః ।
తతో జగామ బలవాన్ కుమారోఽక్షః ప్రతాపవాన్ ॥ ౮౬॥

తముత్పపాత హనుమాన్ దృష్ట్వాకాశే సముద్గరః ।
గగనాత్త్వరితో మూర్ధ్ని ముద్గరేణ వ్యతాడయత్ ॥ ౮౭॥

హత్వా తమక్షం నిఃశేషం బలం సర్వం చకార సః ॥ ౮౮॥

తతః శ్రుత్వా కుమారస్య వధం రాక్షసపుంగవః ।
క్రోధేన మహతావిష్ట ఇంద్రజేతారమబ్రవీత్ ॥ ౮౯॥

పుత్ర గచ్ఛామ్యహం తత్ర యత్రాస్తే పుత్రహా రిపుః ।
హత్వా తమథవా బద్ధ్వా ఆనయిష్యామి తేఽన్తికం ॥ ౯౦॥

ఇంద్రజిత్పితరం ప్రాహ త్యజ శోకం మహామతే ।
మయి స్థితే కిమర్థం త్వం భాషసే దుఃఖితం వచః ॥ ౯౧॥

బద్ధ్వాఽఽనేష్యే ద్రుతం తాత వానరం బ్రహ్మపాశతః ।
ఇత్యుక్త్వా రథమారుహ్య రాక్షసైర్బహుభిర్వృతః ॥ ౯౨॥

జగామ వాయుపుత్రస్య సమీపం వీరవిక్రమః ।
తతోఽతిగర్జితం శ్రుత్వా స్తంభముద్యమ్య వీర్యవాన్ ॥ ౯౩॥

ఉత్పపాత నభోదేశం గరుత్మానివ మారుతిః ।
తతో భ్రమంతం నభసి హనూమంతం శిలీముఖైః ॥ ౯౪॥

విద్ధ్వా తస్య శిరోభాగమిషుభిశ్చాష్టభిః పునః ।
హృదయం పాదయుగలం షడ్భిరేకేన వాలధిం ॥ ౯౫॥

భేదయిత్వా తతో ఘోరం సింహనాదమథాకరోత్ ।
తతోఽతిహర్షాద్ధనుమాన్ స్తంభముద్యస్య వీర్యవాన్ ॥ ౯౬॥

జఘాన సారథిం సాశ్వం రథం చాచూర్ణయత్క్షణాత్ ।
తతోఽన్యం రథమాదాయ మేఘనాదో మహాబలః ॥ ౯౭॥

శీఘ్రం బ్రహ్మాస్త్రమాదాయ బద్ధ్వా వానరపుంగవం ।
నినాయ నికటం రాజ్ఞో రావణస్య మహాబలః ॥ ౯౮॥

యస్య నామ సతతం జపంతి యే-
ఽజ్ఞానకర్మకృతబంధనం క్షణాత్ ।
సద్య ఏవ పరిముచ్య తత్పదం
యాంతి కోటిరవిభాసురం శివం ॥ ౯౯॥

తస్యైవ రామస్య పదాంబుజం సదా
హృత్పద్మమధ్యే సునిధాయ మారుతిః ।
సదైవ నిర్ముక్తసమస్తబంధనః
కిం తస్య పాశైరితరైశ్చ బంధనైః ॥ ౧౦౦॥

ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే సుందరకాండే తృతీయః సర్గః ॥ ౩॥

॥ చతుర్థః సర్గః ॥

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ

యాంతం కపీంద్రం ధృతపాశబంధనం
విలోకయంతం నగరం విభీతవత్ ।
అతాడయన్ముష్టితలైః సుకోపనాః
పౌరాః సమంతాదనుయాంత ఈక్షితుం ॥ ౧॥

బ్రహ్మాస్త్రమేనం క్షణమాత్రసంగమం
కృత్వా గతం బ్రహ్మవరేణ సత్వరం ।
జ్ఞాత్వా హనూమానపి ఫల్గురజ్జుభి-
ర్ధృతో యయౌ కార్యవిశేషగౌరవాత్ ॥ ౨॥

సభాంతరస్థస్య చ రావణస్య తం
పురో నిధాయాహ బలారిజిత్తదా ।
బద్ధో మయా బ్రహ్మవరేణ వానరః

సమాగతోఽనేన హతా మహాసురాః ॥ ౩॥

యద్యుక్తమత్రార్య విచార్య మంత్రిభి-
రిర్విధీయతామేష న లౌకికో హరిః ।
తతో విలోక్యాహ స రాక్షసేశ్వరః
ప్రహస్తమగ్రే స్థితమంజనాద్రిభం ॥ ౪॥

ప్రహస్త పృచ్ఛైనమసౌ కిమాగతః
కిమత్ర కార్యం కుత ఏవ వానరః ।
వనం కిమర్థం సకలం వినాశితం
హతాః కిమర్థం మమ రాక్షసా బలాత్ ॥ ౫॥

తతః ప్రహస్తో హనుమంతమాదరాత్
పప్రచ్ఛ కేన ప్రహితోఽసి వానర ।
భయం చ తే మాస్తు విమోక్ష్యసే మయా
సత్యం వదస్వాఖిలరాజసన్నిధౌ ॥ ౬॥

తతోఽతిహర్షాత్పవనాత్మజో రిపుం
నిరీక్ష్య లోకత్రయకంటకాసురం ।
వక్తుం ప్రచక్రే రఘునాథసత్కథాం
క్రమేణ రామం మనసా స్మరన్ముహుః ॥ ౭॥

శృణు స్ఫుటం దేవగణాద్యమిత్ర హే
రామస్య దూతోఽహమశేషహృత్స్థితేః ।
యస్యాఖిలేశస్య హృతాధునా త్వయా
భార్యా స్వనాశాయ శునేవ సద్ధవిః ॥ ౮॥

స రాఘవోఽభ్యేత్య మతంగపర్వతం
సుగ్రీవమైత్రీమనలస్య సన్నిధౌ ।
కృత్వైకబాణేన నిహత్య వాలినం
సుగ్రీవమేవాధిపతిం చకార తం ॥ ౯॥

స వానరాణామధిపో మహాబలీ
మహాబలైర్వానరయూథకోటిభిః ।
రామేణ సార్ధం సహ లక్ష్మణేన భోః
ప్రవర్షణేఽమర్షయుతోఽవతిష్ఠతే ॥ ౧౦॥

సంచోదితాస్తేన మహాహరీశ్వరా
ధరాసుతాం మార్గయితుం దిశో దశ ।
తత్రాహమేకః పవనాత్మజః కపిః
సీతాం విచిన్వన్ శనకైః సమాగతః ॥ ౧౧॥

దృష్టా మయా పద్మపలాశలోచనా
సీతా కపిత్వాద్విపినం వినాశితం ।
దృష్ట్వా తతోఽహం రభసా సమాగతాన్
మాం హంతుకామాన్ ధృతచాపసాయకాన్ ॥ ౧౨॥

మయా హతాస్తే పరిరక్షితం వపుః
ప్రియో హి దేహోఽఖిలదేహినాం ప్రభో ।
బ్రహ్మాస్త్రపాశేన నిబధ్య మాం తతః
సమాగమన్మేఘనినాదనామకః ॥ ౧౩॥

స్పృష్ట్వైవ మాం బ్రహ్మవరప్రభావతః
త్యక్త్వా గతం సర్వమవైమి రావణ ।
తథాప్యహం బద్ధ ఇవాగతో హితం
ప్రవక్తుకామః కరుణారసార్ద్రధీః ॥। ౧౪॥

విచార్య లోకస్య వివేకతో గతిం
న రాక్షసీం బుద్ధిముపైహి రావణ ।
దైవీం గతిం సంసృతిమోక్షహైతుకీం
సమాశ్రయాత్యంతహితాయ దేహినః ॥ ౧౫॥

త్వం బ్రహ్మణో హ్యుత్తమవంశసంభవః ।
పౌలస్త్యపుత్రోఽసి కుబేరబాంధవః ।
దేహాత్మబుద్ధ్యాపి చ పశ్య రాక్షసో
నాస్యాత్మబుద్ధ్యా కిము రాక్షసో నహి ॥ ౧౬॥

శరీరబుద్ధీంద్రియదుఃఖసంతతిః
న తే న చ త్వం తవ నిర్వికారతః ।
అజ్ఞానహేతోశ్చ తథైవ సంతతేః
అసత్త్వమస్యాః స్వపతో హి దృశ్యవత్ ॥ ౧౭॥

ఇదం తు సత్యం తవ నాస్తి విక్రియా
వికారహేతుర్న చ తేఽద్వయత్వతః ।
యథా నభః సర్వగతం న లిప్యతే
తథా భవాన్ దేహగతోఽపి సూక్ష్మకః ।
దేహేంద్రియప్రాణశరీరసంగతః
త్వాత్మేతి బుద్ధ్వాఖిలబంధభాగ్భవేత్ ॥ ౧౮॥

చిన్మాత్రమేవాహమజోఽహమక్షరో
హ్యానందభావోఽహమితి ప్రముచ్యతే ।
దేహోఽప్యనాత్మా పృథివీవికారజో
న ప్రాణ ఆత్మాఽనిల ఏష ఏవ సః ॥ ౧౯॥

మనోఽప్యహంకారవికార ఏవ నో
న చాపి బుద్ధిః ప్రకృతేర్వికారజా ।
ఆత్మా చిదానందమయోఽవికారవాన్
దేహాదిసంఘాద్వ్యతిరిక్త ఈశ్వరః ॥ ౨౦॥

నిరంజనో ముక్త ఉపాధితః సదా
జ్ఞాత్వైవమాత్మానమితో విముచ్యతే ।
అతోఽహమాత్యంతికమోక్షసాధనం
వక్ష్యే శృణుష్వావహితో మహామతే ॥ ౨౧॥

విష్ణోర్హి భక్తిః సువిశోధనం ధియః
తతో భవేజ్జ్ఞానమతీవ నిర్మలం ।
విశుద్ధతత్త్వానుభవో భవేత్తతః
సమ్యగ్విదిత్వా పరమం పదం వ్రజేత్ ॥ ౨౨॥

అతో భజస్వాద్య హరిం రమాపతిం
రామం పురాణం ప్రకృతేః పరం విభుం ।
విసృజ్య మౌర్ఖ్యం హృది శత్రుభావనాం
భజస్వ రామం శరణాగతప్రియం ।
సీతాం పురస్కృత్య సపుత్రబాంధవో
రామం నమస్కృత్య విముచ్యసే భయాత్ ॥ ౨౩॥

రామం పరాత్మానమభావయన్ జనో
భక్త్యా హృదిస్థం సుఖరూపమద్వయం ।
కథం పరం తీరమవాప్నుయాజ్జనో
భవాంబుధేర్దుఃఖతరంగమాలినః ॥ ౨౪॥

నో చేత్త్వమజ్ఞానమయేన వహ్నినా
జ్వలంతమాత్మానమరక్షితారివత్ ।
నయస్యధోఽధః స్వకృతైశ్చ పాతకైః
విమోక్షశంకా న చ తే భవిష్యతి ॥ ౨౫॥

శ్రుత్వామృతాస్వాదసమానభాషితం
తద్వాయుసూనోర్దశకంధరోఽసురః ।
అమృష్యమాణోఽతిరుషా కపీశ్వరం
జగాద రక్తాంతవిలోచనో జ్వలన్ ॥ ౨౬॥

కథం మమాగ్రే విలపస్యభీతవత్
ప్లవంగమానామధమోఽసి దుష్టధీః ।
క ఏష రామః కతమో వనేచరో
నిహన్మి సుగ్రీవయుతం నరాధమం ॥ ౨౭॥

త్వాం చాద్య హత్వా జనకాత్మజాం తతో
నిహన్మి రామం సహలక్ష్మణం తతః ।
సుగ్రీవమగ్రే బలినం కపీశ్వరం
సవానరం హన్మ్యచిరేణ వానర ।
శ్రుత్వా దశగ్రీవవచః స మారుతిః
వివృద్ధకోపేన దహన్నివాసురం ॥ ౨౮॥

న మే సమా రావణకోటయోఽధమ
రామస్య దాసోఽహమపారవిక్రమః ।
శ్రుత్వాతికోపేన హనూమతో వచో
దశాననో రాక్షసమేవమబ్రవీత్ ॥ ౨౯॥

పార్శ్వే స్థితం మారయ ఖండశః కపిం
పశ్యంతు సర్వేఽసురమిత్రబాంధవాః ।

నివారయామాస తతో విభీషణో
మహాసురం సాయుధముద్యతం వధే ।
రాజన్ వధార్హో న భవేత్కథంచన
ప్రతాపయుక్తైః పరరాజవానరః ॥ ౩౦॥

హతేఽస్మిన్ వానరే దూతే వార్తా కో వా నివేదయేత్
రామాయ త్వం యముద్దిశ్య వధాయ సముపస్థితః ॥ ౩౧॥

అతో వధసమం కించిదన్యచ్చింతయ వానరే ।
సచిహ్నో గచ్ఛతు హరిర్యం దృష్ట్వాఽఽయాస్యతి ద్రుతం ॥ ౩౨॥

రామః సుగ్రీవసహితస్తతో యుద్ధం భవేత్తవ ।
విభీషణవచః శ్రుత్వా రావణోఽప్యేతదబ్రవీత్ ॥ ౩౩॥

వానరాణాం హి లాంగూలే మహామానో భవేత్కిల ।
అతో వస్త్రాదిభిః పుచ్ఛం వేష్టయిత్వా ప్రయత్నతః ॥ ౩౪॥

వహ్నినా యోజయిత్వైనం భ్రామయిత్వా పురేఽభితః ।
విసర్జయత పశ్యంతు సర్వే వానరయూథపాః ॥ ౩౫॥

తథేతి శణపట్టైశ్చ వస్త్రైరన్యైరనేకశః ।
తైలాక్తైర్వేష్టయామాసుర్లాంగూలం మారుతేర్దృఢం ॥ ౩౬॥

పుచ్ఛాగ్రే కించిదనలం దీపయిత్వాథ రాక్షసాః ।
రజ్జుభిః సుదృఢం బద్ధ్వా ధృత్వా తం బలినోఽసురాః ॥ ౩౭॥

సమంతాద్భ్రామయామాసుశ్చోరోఽయమితి వాదినః ।
తూర్యఘోషైర్ఘోషయంతస్తాడయంతో ముహుర్ముహుః ॥ ౩౮॥

హనూమతాపి తత్సర్వం సోఢం కించిచ్చికీర్షుణా ।
గత్వా తు పశ్చిమద్వారసమీపం తత్ర మారుతిః ॥ ౩౯॥

సూక్ష్మో బభూవ బంధేభ్యో నిఃసృతః పునరప్యసౌ ।
బభూవ పర్వతాకారస్తత ఉత్ప్లుత్య గోపురం ॥ ౪౦॥

తత్రైకం స్తంభమాదాయ హత్వా తాన్ రక్షిణః క్షణాత్ ।
విచార్య కార్యశేషం స ప్రాసాదాగ్రాద్గృహాద్గృహం ॥ ౪౧॥

ఉత్ప్లుత్యోత్ప్లుత్య సందీప్తపుచ్ఛేన మహతా కపిః ।
దదాహ లంకామఖిలాం సాట్టప్రాసాదతోరణాం ॥ ౪౨॥

హా తాత పుత్ర నాథేతి క్రందమానాః సమంతతః ।
వ్యాప్తాః ప్రాసాదశిఖరేఽప్యారూఢా దైత్యయోషితః ॥ ౪౩॥

దేవతా ఇవ దృశ్యంతే పతంత్యః పావకేఽఖిలాః ।
విభీషణగృహం త్యక్త్వా సర్వం భస్మీకృతం పురం ॥ ౪౪॥

తత ఉత్ప్లుత్య జలధౌ హనూమాన్మారుతాత్మజః ।
లాంగూలం మజ్జయిత్వాంతః స్వస్థచిత్తో బభూవ సః ॥ ౪౫॥

వాయోః ప్రియసఖిత్వాచ్చ సీతయా ప్రార్థితోఽనలః ।
న దదాహ హరేః పుచ్ఛం బభూవాత్యంతశీతలః ॥ ౪౬॥

యన్నామసంస్మరణధూతసమస్తపాపాః
తాపత్రయానలమపీహ తరంతి సద్యః ।
తస్యైవ కిం రఘువరస్య విశిష్టదూతః
సంతప్యతే కథమసౌ ప్రకృతానలేన ॥ ౪౭॥

ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే సుందరకాండే చతుర్థః సర్గః ॥ ౪॥

॥ పంచమః సర్గః ॥

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ

తతః సీతాం నమస్కృత్య హనూమానబ్రవీద్వచః ।
ఆజ్ఞాపయతు మాం దేవి భవతీ రామసన్నిధిం ॥ ౧॥

గచ్ఛామి రామస్త్వాం ద్రష్టుమాగమిష్యతి సానుజః ।
ఇత్యుక్త్వా త్రిఃపరిక్రమ్య జానకీం మారుతాత్మజః ॥ ౨॥

ప్రణమ్య ప్రస్థితో గంతుమిదం వచనమబ్రవీత్ ।
దేవి గచ్ఛామి భద్రం తే తూర్ణం ద్రక్ష్యసి రాఘవం ॥ ౩॥

లక్ష్మణం చ ససుగ్రీవం వానరాయుతకోటిభిః ।
తతః ప్రాహ హనూమంతం జానకీ దుఃఖకర్శితా॥ ౪॥

త్వాం దృష్ట్వా విస్మృతం దుఃఖమిదానీం త్వం గమిష్యసి ।
ఇతః పరం కథం వర్తే రామవార్తాశ్రుతిం వినా ॥ ౫ ॥

మారుతిరువాచ ।

యద్యేవం దేవి మే స్కంధమారోహ క్షణమాత్రతః
రామేణ యోజయిష్యామి మన్యసే యది జానకి ॥ ౬॥

సీతోవాచ ।

రామః సాగరమాశోష్య బద్ధ్వా వా శరపంజరైః ।
ఆగత్య వానరైః సార్ధం హత్వా రావణమాహవే ॥ ౭॥

మాం నయేద్యది రామస్య కీర్తిర్భవతి శాశ్వతీ ।
అతో గచ్ఛ కథం చాపి ప్రాణాన్ సంధారయామ్యహం ॥ ౮॥

ఇతి ప్రస్థాపితో వీరః సీతయా ప్రణిపత్య తాం ।
జగామ పర్వతస్యాగ్రే గంతుం పారం మహోదధేః ॥ ౯॥

తత్ర గత్వా మహాసత్త్వః పాదాభ్యాం పీడయన్ గిరిం ।
జగామ వాయువేగేన పర్వతశ్చ మహీతలం ॥ ౧౦॥

గతో మహీసమానత్వం త్రింశద్యోజనముచ్ఛ్రితః ।
మారుతిర్గగనాంతఃస్థో మహాశబ్దం చకార సః ॥ ౧౧॥

తం శ్రుత్వా వానరాః సర్వే జ్ఞాత్వా మారుతిమాగతం ।
హర్షేణ మహతావిష్టాః శబ్దం చక్రుర్మహాస్వనం ॥ ౧౨॥

శబ్దేనైవ విజానీమః కృతకార్యః సమాగతః ।
హనూమానేవ పశ్యధ్వం వానరా వానరర్షభం ॥ ౧౩॥

ఏవం బ్రువత్సు వీరేషు వానరేషు స మారుతిః ।
అవతీర్య గిరేర్మూర్ధ్ని వానరానిదమబ్రవీత్ ॥ ౧౪॥

దృష్టా సీతా మయా లంకా ధర్షితా చ సకాననా ।
సంభాషితో దశగ్రీవస్తతోఽహం పునరాగతః ॥ ౧౫॥

ఇదానీమేవ గచ్ఛామో రామసుగ్రీవసన్నిధిం ।
ఇత్యుక్తా వానరాః సర్వే హర్షేణాలింగ్య మారుతిం ॥ ౧౬॥

కేచిచ్చుచుంబుర్లాంగూలం ననృతుః కేచిదుత్సుకాః ।
హనూమతా సమేతాస్తే జగ్ముః ప్రస్రవణం గిరిం ॥ ౧౭॥

గచ్ఛంతో దదృశుర్వీరా వనం సుగ్రీవరక్షితం ।
మధుసంజ్ఞం తదా ప్రాహురంగదం వానరర్షభాః ॥ ౧౮॥

క్షుధితాః స్మో వయం వీర దేహ్యనుజ్ఞాం మహామతే ।
భక్షయామః ఫలాన్యద్య పిబామోఽమృతవన్మధు ॥ ౧౯॥

సంతుష్టా రాఘవం ద్రష్టుం గచ్ఛామోఽద్యైవ సానుజం ॥ ౨౦॥

అంగద ఉవాచ

హనూమాన్ కృతకార్యోఽయం పిబతైతత్ప్రసాదతః ।
జక్షధ్వం ఫలమూలాని త్వరితం హరిసత్తమాః ॥ ౨౧॥

తతః ప్రవిశ్య హరయః పాతుమారేభిరే మధు ।
రక్షిణస్తాననాదృత్య దధివక్త్రేణ నోదితాన్ ॥ ౨౨॥

పిబతస్తాడయామాసుర్వానరాన్ వానరర్షభాః ।
తతస్తాన్ ముష్టిభిః పాదైశ్చూర్ణయిత్వా పపుర్మధు ॥ ౨౩॥

తతో దధిముఖః క్రుద్ధః సుగ్రీవస్య స మాతులః ।

జగామ రక్షిభిః సార్ధం యత్ర రాజా కపీశ్వరః ॥ ౨౪॥

గత్వా తమబ్రవీద్దేవ చిరకాలాభిరక్షితం ।
నష్టం మధువనం తేఽద్య కుమారేణ హనూమతా ॥ ౨౫॥

శ్రుత్వా దధిముఖేనోక్తం సుగ్రీవో హృష్టమానసః ।
దృష్ట్వాగతో న సందేహః సీతాం పవననందనః ॥ ౨౬॥

నో చేన్మధువనం ద్రష్టుం సమర్థః కో భవేన్మమ ।
తత్రాపి వాయుపుత్రేణ కృతం కార్యం న సంశయః ॥ ౨౭॥

శ్రుత్వా సుగ్రీవవచనం హృష్టో రామస్తమబ్రవీత్ ।
కిముచ్యతే త్వయా రాజన్ వచః సీతాకథాన్వితం ॥ ౨౮॥

సుగ్రీవస్త్వబ్రవీద్వాక్యం దేవ దృష్టావనీసుతా ।
హనుమత్ప్రముఖాః సర్వే ప్రవిష్టా మధుకాననం ॥ ౨౯॥

భక్షయంతి స్మ సకలం తాడయంతి స్మ రక్షిణః ।
అకృత్వా దేవకార్యం తే ద్రష్టుం మధువనం మమ ॥ ౩౦॥

న సమర్థాస్తతో దేవీ దృష్టా సీతేతి నిశ్చితం ।
రక్షిణో వో భయం మాస్తు గత్వా బ్రూత మమాజ్ఞయా ॥ ౩౧॥

వానరానంగదముఖానానయధ్వం మమాంతికం ।
శ్రుత్వా సుగ్రీవవచనం గత్వా తే వాయువేగతః ॥ ౩౨॥

హనూమత్ప్రముఖానూచుర్గచ్ఛతేశ్వరశాసనాత్ ।
ద్రష్టుమిచ్ఛతి సుగ్రీవః సరామో లక్ష్మణాన్వితః ॥ ౩౩॥

యుష్మానతీవ హృష్టాస్తే త్వరయంతి మహాబలాః ।
తథేత్యంబరమాసాద్య యయుస్తే వానరోత్తమాః ॥ ౩౪॥

హనూమంతం పురస్కృత్య యువరాజం తథాంగదం ।
రామసుగ్రీవయోరగ్రే నిపేతుర్భువి సత్వరం ॥ ౩౫॥

హనూమాన్ రాఘవం ప్రాహ దృష్టా సీతా నిరామయా ।
సాష్టాంగం ప్రణిపత్యాగ్రే రామం పశ్చాద్ధరీశ్వరం ॥ ౩౬॥

కుశలం ప్రాహ రాజేంద్ర జానకీ త్వాం శుచాన్వితా ।
అశోకవనికామధ్యే శింశపామూలమాశ్రితా ॥ ౩౭॥

రాక్షసీభిః పరివృతా నిరాహారా కృశా ప్రభో ।
హా రామ రామ రామేతి శోచంతీ మలినాంబరా ॥ ౩౮॥

ఏకవేణీ మయా దృష్టా శనైరాశ్వాసితా శుభా ।
వృక్షశాఖాంతరే స్థిత్వా సూక్ష్మరూపేణ తే కథాం ॥ ౩౯॥

జన్మారభ్య తవాత్యర్థం దండకాగమనం తథా ।
దశాననేన హరణం జానక్యా రహితే త్వయి ॥ ౪౦॥

సుగ్రీవేణ యథా మైత్రీ కృత్వా వాలినిబర్హణం ।
మార్గణార్థం చ వైదేహ్యా సుగ్రీవేణ విసర్జితాః ॥ ౪౧॥

మహాబలా మహాసత్త్వా హరయో జితకాశినః ।
గతాః సర్వత్ర సర్వే వై తత్రైకోఽహమిహాగతః ॥ ౪౨॥

అహం సుగ్రీవసచివో దాసోఽహం రాఘవస్య హి ।
దృష్టా యజ్జానకి భాగ్యాత్ప్రయాసః ఫలితోఽద్య మే ॥ ౪౩॥

ఇత్యుదీరితమాకర్ణ్య సీతా విస్ఫారితేక్షణా ।
కేన వా కర్ణపీయుషం శ్రావితం మే శుభాక్షరం ॥ ౪౪॥

యది సత్యం తదాయాతు మద్దర్శనపథం తు సః ।
తతోఽహం వానరాకారః సూక్ష్మరూపేణ జానకీం ॥ ౪౫॥

ప్రణమ్య ప్రాంజలిర్భూత్వా దూరాదేవ స్థితః ప్రభో ।
పృష్టోఽహం సీతయా కస్త్వమిత్యాది బహువిస్తరం ॥ ౪౬॥

మయా సర్వం క్రమేణైవ విజ్ఞాపితమరిందమ ।
పశ్చాన్మయార్పితం దేవ్యై భవద్దత్తాంగులీయకం ॥ ౪౭॥

తేన మామతివిశ్వస్తా వచనం చేదమబ్రవీత్ ।
యథా దృష్టాస్మి హనుమన్ పీడ్యమానా దివానిశం ॥ ౪౮॥

రాక్షసీనాం తర్జనైస్తత్సర్వం కథయ రాఘవే ।
మయోక్తం దేవి రామోఽపి త్వచ్చింతాపరినిష్ఠితః ॥ ౪౯॥

పరిశోచత్యహోరాత్రం త్వద్వార్తాం నాధిగమ్య సః ।
ఇదానీమేవ గత్వాహం స్థితిం రామాయ తే బ్రువే ॥ ౫౦॥

రామః శ్రవణమాత్రేణ సుగ్రీవేణ సలక్ష్మణః ।
వానరానీకపైః సార్ధమాగమిష్యతి తేఽన్తికం ॥ ౫౧॥

రావణం సకులం హత్వా నేష్యతి త్వాం స్వకం పురం ।
అభిజ్ఞాం దేహి మే దేవి యథా మాం విశ్వసేద్విభుః ॥ ౫౨॥

ఇత్యుక్తా సా శిరోరత్నం చూడాపాశే స్థితం ప్రియం ।
దత్త్వా కాకేన యద్వృత్తం చిత్రకూటగిరౌ పురా ॥ ౫౩॥

తదప్యాహాశ్రుపూర్ణాక్షీ కుశలం బ్రూహి రాఘవం ।
లక్ష్మణం బ్రూహి మే కించిద్దురుక్తం భాషితం పురా ॥ ౫౪॥

తత్క్షమస్వాజ్ఞభావేన భాషితం కులనందన ।
తారయేన్మాం యథా రామస్తథా కురు కృపాన్వితః ॥ ౫౫॥

ఇత్యుక్త్వా రుదతీ సీతా దుఃఖేన మహతావృతా |
మయాప్యాశ్వాసితా రామ వదతా సర్వమేవ తే || ౫౬||

తతః ప్రస్థాపితో రామ త్వత్సమీపమిహాగతః |
తదాగమనవేలాయామశోకవనికాం ప్రియాం || ౫౭||

ఉత్పాట్య రాక్షసాంస్తత్ర బహూన్ హత్వా క్షణాదహం |
రావణస్య సుతం హత్వా రావణేనాభిభాష్య చ || ౫౮||

లంకామశేషతో దగ్ధ్వా పునరప్యాగమం క్షణాత్ |
శ్రుత్వా హనూమతో వాక్యం రామోఽత్యంతప్రహృష్టధీః || ౫౯||

హనూమంస్తే కృతం కార్యం దేవైరపి సుదుష్కరం |
ఉపకారం న పశ్యామి తవ ప్రత్యుపకారిణః || ౬౦||

ఇదానీం తే ప్రయచ్ఛామి సర్వస్వం మమ మారుతే |
ఇత్యాలింగ్య సమాకృష్య గాఢం వానరపుంగవం || ౬౧||

సార్ద్రనేత్రో రఘుశ్రేష్ఠః పరాం ప్రీతిమవాప సః |
హనూమంతమువాచేదం రాఘవో భక్తవత్సలః || ౬౨||

పరిరంభో హి మే లోకే దుర్లభః పరమాత్మనః |
అతస్త్వం మమ భక్తోఽసి ప్రియోఽసి హరిపుంగవ || ౬౩||

యత్పాదపద్మయుగలం తులసీదలాద్యైః
సంపూజ్య విష్ణుపదవీమతులాం ప్రయాంతి |
తేనైవ కిం పునరసౌ పరిరబ్ధమూర్తి
రామేణ వాయుతనయః కృతపుణ్యపుంజః || ౬౪||

ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే సుందరకాండే పంచమః సర్గః || ౫||

|| సమాప్తమిదం సుందరకాండం ||

యుద్ధకాండం

|| ప్రథమః సర్గః ||

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ

యథావద్భాషితం వాక్యం శ్రుత్వా రామో హనూమతః |

ఉవాచానంతరం వాక్యం హర్షేణ మహతావృతః || ౧||

కార్యం కృతం హనుమతా దేవైరపి సుదుష్కరం |

మనసాపి యదన్యేన స్మర్తుం శక్యం న భూతలే || ౨||

శతయోజనవిస్తీర్ణం లంఘయేత్కః పయోనిధిం |

లంకాం చ రాక్షసైర్గుప్తాం కో వా ధర్షయితుం క్షమః || ౩||

భృత్యకార్యం హనుమతా కృతం సర్వమశేషతః |

సుగ్రీవస్యేదృశో లోకే న భూతో న భవిష్యతి || ౪||

అహం చ రఘువంశశ్చ లక్ష్మణశ్చ కపీశ్వరః |

జానక్యా దర్శనేనాద్య రక్షితాః స్మో హనూమతా || ౫||

సర్వథా సుకృతం కార్యం జానక్యాః పరిమార్గణం |

సముద్రం మనసా స్మృత్వా సీదతీవ మనో మమ || ౬||

కథం నక్రఝషాకీర్ణం సముద్రం శతయోజనం |

లంఘయిత్వా రిపుం హన్యాం కథం ద్రక్ష్యామి జానకీం || ౭||

శ్రుత్వా తు రామవచనం సుగ్రీవః ప్రాహ రాఘవం |

సముద్రం లంఘయిష్యామో మహానక్రఝషాకులం || ౮||

లంకాం చ విధమిష్యామో హనిష్యామోఽద్య రావణం |

చింతాం త్యజ రఘుశ్రేష్ఠ చింతా కార్యవినాశినీ || ౯||

ఏతాన్ పశ్య మహాసత్త్వాన్ శూరాన్ వానరపుంగవాన్ |

త్వత్ప్రియార్థం సముద్యుక్తాన్ ప్రవేష్టుమపి పావకం || ౧౦||

సముద్రతరణే బుద్ధిం కురుష్వ ప్రథమం తతః ।

దృష్ట్వా లంకాం దశగ్రీవో హత ఇత్యేవ మన్మహే ॥ ౧౧॥

నహి పశ్యామ్యహం కంచిత్త్రిషు లోకేషు రాఘవ ।

గృహీతధనుషో యస్తే తిష్ఠేదభిముఖో రణే ॥ ౧౨॥

సర్వథా నో జయో రామ భవిష్యతి న సంశయః ।

నిమిత్తాని చ పశ్యామి తథా భూతాని సర్వశః ॥ ౧౩॥

సుగ్రీవవచనం శ్రుత్వా భక్తివీర్యసమన్వితం ।

అంగీకృత్యాబ్రవీద్రామో హనూమంతం పురఃస్థితం ॥ ౧౪॥

యేన కేన ప్రకారేణ లంఘయామో మహార్ణవం ।

లంకాస్వరూపం మే బ్రూహి దుఃసాధ్యం దేవదానవైః ॥ ౧౫॥

జ్ఞాత్వా తస్య ప్రతీకారం కరిష్యామి కపీశ్వర ।

శ్రుత్వా రామస్య వచనం హనూమాన్ వినయాన్వితః ॥ ౧౬॥

ఉవాచ ప్రాంజలిర్దేవ యథా దృష్టం బ్రవీమి తే ।

లంకా దివ్యా పురీ దేవ త్రికూటశిఖరే స్థితా ॥ ౧౭॥

స్వర్ణప్రాకారసహితా స్వర్ణాట్టాలకసంయుతా ।

పరిఖాభిః పరివృతా పూర్ణాభిర్నిర్మలోదకైః ॥ ౧౮॥

నానోపవనశోభాఢ్యా దివ్యవాపీభిరావృతా ।

గృహైర్విచిత్రశోభాఢ్యైర్మణిస్తంభమయైః శుభైః ॥ ౧౯॥

పశ్చిమద్వారమాసాద్య గజవాహాః సహస్రశః ।

ఉత్తరే ద్వారి తిష్ఠంతి సాశ్వవాహాః సపత్తయః ॥ ౨౦॥

తిష్ఠంత్యర్బుదసంఖ్యాకాః ప్రాచ్యామపి తథైవ చ ।

రక్షిణో రాక్షసా వీరా ద్వారం దక్షిణమాశ్రితాః ॥ ౨౧॥

మధ్యకక్షేఽప్యసంఖ్యాతా గజాశ్వరథపత్తయః ।

రక్షయంతి సదా లంకాం నానాస్త్రకుశలాః ప్రభో ॥ ౨౨॥

సంక్రమైర్వివిధైర్లంకా శతఘ్నీభిశ్చ సంయుతా ।

ఏవం స్థితేఽపి దేవేశ శృణు మే తత్ర చేష్టితం ॥ ౨౩॥

దశాననబలౌఘస్య చతుర్థాంశో మయా హతః ।

దగ్ధ్వా లంకాం పురీం స్వర్ణప్రాసాదో ధర్షితో మయా ॥ ౨౪॥

శతఘ్న్యః సంక్రమాశ్చైవ నాశితా మే రఘూత్తమ ।

దేవ త్వద్దర్శనాదేవ లంకా భస్మీకృతా భవేత్ ॥ ౨౫॥

ప్రస్థానం కురు దేవేశ గచ్ఛామో లవణాంబుధేః ।

తీరం సహ మహావీరైర్వానరౌఘైః సమంతతః ॥ ౨౬॥

శ్రుత్వా హనూమతో వాక్యమువాచ రఘునందనః ।

సుగ్రీవ సైనికాన్ సర్వాన్ ప్రస్థానాయాభినోదయ ॥ ౨౭॥

ఇదానీమేవ విజయో ముహూర్తః పరివర్తతే ।

అస్మిన్ముహూర్తే గత్వాహం లంకాం రాక్షససంకులాం ॥ ౨౮॥

సప్రాకారాం సుదుర్ధర్షాం నాశయామి సరావణాం ।

ఆనేష్యామి చ సీతాం మే దక్షిణాక్షి స్ఫురత్యధః ॥ ౨౯॥

ప్రయాతు వాహినీ సర్వా వానరాణాం తరస్వినాం ।

రక్షంతు యూథపాః సేనామగ్రే పృష్ఠే చ పార్శ్వయోః ॥ ౩౦॥

హనూమంతమథారుహ్య గచ్ఛామ్యగ్రేఽఙ్గదం తతః ।

ఆరుహ్య లక్ష్మణో యాతు సుగ్రీవ త్వం మయా సహ ॥ ౩౧॥

గజో గవాక్షో గవయో మైందో ద్వివిద ఏవ చ ।

నలో నీలః సుషేణశ్చ జాంబవాంశ్చ తథాపరే ॥ ౩౨॥

సర్వే గచ్ఛంతు సర్వత్ర సేనాయాః శత్రుఘాతినః ।

ఇత్యాజ్ఞాప్య హరీన్ రామః ప్రతస్థే సహలక్ష్మణః ॥ ౩౩॥

సుగ్రీవసహితో హర్షాత్సేనామధ్యగతో విభుః ।

వారణేంద్రనిభాః సర్వే వానరాః కామరూపిణః ॥ ౩౪॥

క్ష్వేలంతః పరిగర్జంతో జగ్ముస్తే దక్షిణాం దిశం ।
భక్షయంతో యయుః సర్వే ఫలాని చ మధూని చ ॥ ౩౫॥
బ్రువంతో రాఘవస్యాగ్రే హనిష్యామోఽద్య రావణం ।
ఏవం తే వానరశ్రేష్ఠా గచ్ఛంత్యతులవిక్రమాః ॥ ౩౬॥
హరిభ్యాముహ్యమానౌ తౌ శుశుభాతే రఘూత్తమౌ ।
నక్షత్రైః సేవితౌ యద్వచ్చంద్రసూర్యావివాంబరే ॥ ౩౭॥
ఆవృత్య పృథివీం కృత్స్నాం జగామ మహతీ చమూః ।
ప్రస్ఫోటయంతః పుచ్ఛాగ్రానుద్వహంతశ్చ పాదపాన్ ॥ ౩౮॥
శైలానారోహయంతశ్చ జగ్ముర్మారుతవేగతః ।
అసంఖ్యాతాశ్చ సర్వత్ర వానరాః పరిపూరితాః ॥ ౩౯॥
హృష్టాస్తే జగ్మురత్యర్థం రామేణ పరిపాలితాః ।
గతా చమూర్దివారాత్రం క్వచిన్నాసజ్జత క్షణం ॥ ౪౦॥
కాననాని విచిత్రాణి పశ్యన్మలయసహ్యయోః ।
తే సహ్యం సమతిక్రమ్య మలయం చ తథా గిరిం ॥ ౪౧॥
ఆయయుశ్చానుపూర్వ్యేణ సముద్రం భీమనిఃస్వనం ।
అవతీర్య హనూమంతం రామః సుగ్రీవసంయుతః ॥ ౪౨॥
సలిలాభ్యాశమాసాద్య రామో వచనమబ్రవీత్ ।
ఆగతాః స్మో వయం సర్వే సముద్రం మకరాలయం ॥ ౪౩॥
ఇతో గంతుమశక్యం నో నిరుపాయేన వానరాః ।
అత్ర సేనానివేశోఽస్తు మంత్రయామోఽస్య తారణే ॥ ౪౪॥
శ్రుత్వా రామస్య వచనం సుగ్రీవః సాగరాంతికే ।
సేనాం న్యవేశయత్ క్షిప్రం రక్షితాం కపికుంజరైః ॥ ౪౫॥
తే పశ్యంతో విషేదుస్తం సాగరం భీమదర్శనం ।
మహోన్నతతరంగాఢ్యం భీమనక్రభయంకరం ॥ ౪౬॥

అగాధం గగనాకారం సాగరం వీక్ష్య దుఃఖితాః ।

తరిష్యామః కథం ఘోరం సాగరం వరుణాలయం ॥ ४८॥

హంతవ్యోఽస్మాభిరద్యైవ రావణో రాక్షసాధమః ।

ఇతి చింతాకులాః సర్వే రామపార్శ్వే వ్యవస్థితాః ॥ ४७॥

రామః సీతామనుస్మృత్య దుఃఖేన మహతావృతః ।

విలప్య జానకీం సీతాం బహుధా కార్యమానుషః ॥ ४९॥

అద్వితీయశ్చిదాత్మైకః పరమాత్మా సనాతనః ।

యస్తు జానాతి రామస్య స్వరూపం తత్త్వతో జనః ॥ ५०॥

తం న స్పృశతి దుఃఖాది కిముతానందమవ్యయం ।

దుఃఖహర్షభయక్రోధలోభమోహమదాదయః ॥ ५१॥

అజ్ఞానలింగాన్యేతాని కుతః సంతి చిదాత్మని ।

దేహాభిమానినో దుఃఖం న దేహస్య చిదాత్మనః ॥ ५२॥

సంప్రసాదే ద్వయాభావాత్సుఖమాత్రం హి దృశ్యతే ।

బుద్ధ్యాద్యభావాత్సంశుద్ధే దుఃఖం తత్ర న దృశ్యతే ।

అతో దుఃఖాదికం సర్వం బుద్ధేరేవ న సంశయః ॥ ५३॥

రామః పరాత్మా పురుషః పురాణో

నిత్యోదితో నిత్యసుఖో నిరీహః ।

తథాపి మాయాగుణసంగతోఽసౌ

సుఖీవ దుఃఖీవ విభావ్యతేఽబుధైః ॥ ५४॥

ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే యుద్ధకాండే ప్రథమః సర్గః ॥ १॥

॥ ద్వితీయః సర్గః ॥

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ

లంకాయాం రావణో దృష్ట్వా కృతం కర్మ హనూమతా ।

దుష్కరం దైవతైర్వాఽపి హ్రియా కించిదవాఙ్ముఖః ॥ ౧॥

ఆహూయ మంత్రిణః సర్వానిదం వచనమబ్రవీత్ ।

హనూమతా కృతం కర్మ భవద్భిర్దృష్టమేవ తత్ ॥ ౨॥

ప్రవిశ్య లంకాం దుర్ధర్షాం దృష్ట్వా సీతాం దురాసదాం ।

హత్వా చ రాక్షసాన్ వీరానక్షం మందోదరీసుతం ॥ ౩॥

దగ్ధ్వా లంకామశేషేణ లంఘయిత్వా చ సాగరం ।

యుష్మాన్ సర్వానతిక్రమ్య స్వస్థోఽగాత్పునరేవ సః ॥ ౪॥

కిం కర్తవ్యమితోఽస్మాభిర్యూయం మంత్రవిశారదాః ।

మంత్రయధ్వం ప్రయత్నేన యత్కృతం మే హితం భవేత్ ॥ ౫॥

రావణస్య వచః శ్రుత్వా రాక్షసాస్తమథాబ్రువన్ ।

దేవ శంకా కుతో రామాత్తవ లోకజితో రణే ॥ ౬॥

ఇంద్రస్తు బద్ధ్వా నిక్షిప్తః పుత్రేణ తవ పత్తనే ।

జిత్వా కుబేరమానీయ పుష్పకం భుజ్యతే త్వయా ॥ ౭॥

యమో జితః కాలదండాద్భయం నాభూత్తవ ప్రభో ।

వరుణో హుంకృతేనైవ జితః సర్వేఽపి రాక్షసాః ॥ ౮॥

మయో మహాసురో భీత్యా కన్యాం దత్త్వా స్వయం తవ ।

త్వద్వశే వర్తతేఽద్యాపి కిముతాన్యే మహాసురాః ॥ ౯॥

హనూమద్ధర్షణం యత్తు తదవజ్ఞాకృతం చ నః ।

వానరోఽయం కిమస్మాకమస్మిన్ పౌరుషదర్శనే ॥ ౧౦॥

ఇత్యుపేక్షితమస్మాభిర్ధర్షణం తేన కిం భవేత్ ।

వయం ప్రమత్తాః కిం తేన వంచితాః స్మో హనూమతా ॥ ౧౧॥

జానీమో యది తం సర్వే కథం జీవన్ గమిష్యతి ।

ఆజ్ఞాపయ జగత్కృత్స్నమవానరమమానుషం ॥ ౧౨॥

కృత్వాయాస్యామహే సర్వే ప్రత్యేకం వా నియోజయ ।

కుంభకర్ణస్తదా ప్రాహ రావణం రాక్షసేశ్వరం ॥ ౧౩॥

ఆరబ్ధం యత్త్వయా కర్మ స్వాత్మనాశాయ కేవలం ।

న దృష్టోఽసి తదా భాగ్యాత్త్వం రామేణ మహాత్మనా ॥ ౧౪॥

యది పశ్యతి రామస్త్వాం జీవన్నాయాసి రావణ ।

రామో న మానుషో దేవః సాక్షాన్నారాయణోఽవ్యయః ॥ ౧౫॥

సీతా భగవతీ లక్ష్మీ రామపత్నీ యశస్వినీ ।

రాక్షసానాం వినాశాయ త్వయానీతా సుమధ్యమా ॥ ౧౬॥

విషపిండమివాగీర్య మహామీనో యథా తథా ।

ఆనీతా జానకీ పశ్చాత్త్వయా కిం వా భవిష్యతి ॥ ౧౭॥

యద్యప్యనుచితం కర్మ త్వయా కృతమజానతా ।

సర్వం సమం కరిష్యామి స్వస్థచిత్తో భవ ప్రభో ॥ ౧౮॥

కుంభకర్ణవచః శ్రుత్వా వాక్యమింద్రజిదబ్రవీత్ ।

దేహి దేవ మమానుజ్ఞాం హత్వా రామం సలక్ష్మణం ।

సుగ్రీవం వానరాంశ్చైవ పునర్యాస్యామి తేఽన్తికం ॥ ౧౯॥

తత్రాగతో భాగవతప్రధానో

విభీషణో బుద్ధిమతాం వరిష్ఠః ।

శ్రీరామపాదద్వయ ఏకతానః ।

ప్రణమ్య దేవారిముపోపవిష్టః ॥ ౨౦॥

విలోక్య కుంభశ్రవణాదిదైత్యాన్

మత్తప్రమత్తానతివిస్మయేన ।

విలోక్య కామాతురమప్రమత్తో

దశాననం ప్రాహ విశుద్ధబుద్ధిః ॥ ౨౧॥

న కుంభకర్ణేంద్రజితౌ చ రాజన్

తథా మహాపార్శ్వమహోదరౌ తౌ ।

నికుంభకుంభౌ చ తథాతికాయః
స్థాతుం న శక్తా యుధి రాఘవస్య ॥ ౨౨॥
సీతాభిధానేన మహాగ్రహేణ
గ్రస్తోఽసి రాజన్ న చ తే విమోక్షః ।
తామేవ సత్కృత్య మహాధనేన
దత్త్వాభిరామాయ సుఖీ భవ త్వం ॥ ౨౩॥
యావన్న రామస్య శితాః శిలీముఖా
లంకామభివ్యాప్య శిరాంసి రక్షసాం ।
ఛిందంతి తావద్రఘునాయకస్య భో-
స్తాం జానకీం త్వం ప్రతిదాతుమర్హసి ॥ ౨౪॥
యావన్నగాభాః కపయో మహాబలా
హరీంద్రతుల్యా నఖదంష్ట్రయోధినః ।
లంకాం సమాక్రమ్య వినాశయంతి తే
తావద్ద్రుతం దేహి రఘూత్తమాయ తాం ॥ ౨౫॥
జీవన్న రామేణ విమోక్ష్యసే త్వం
గుప్తః సురేంద్రైరపి శంకరేణ ।
న దేవరాజాంకగతో న మృత్యోః
పాతాలలోకానపి సంప్రవిష్టః ॥ ౨౬॥
శుభం హితం పవిత్రం చ విభీషణవచః ఖలః ।
ప్రతిజగ్రాహ నైవాసౌ మ్రియమాణ ఇవౌషధం ॥ ౨౭॥
కాలేన నోదితో దైత్యో విభీషణమథాబ్రవీత్ ।
మద్దత్తభోగైః పుష్టాంగో మత్సమీపే వసన్నపి ॥ ౨౮॥
ప్రతీపమాచరత్యేష మమైవ హితకారిణః ।
మిత్రభావేన శత్రుర్మే జాతో నాస్త్యత్ర సంశయః ॥ ౨౯॥

అనార్యేణ కృతఘ్నేన సంగతిర్మే న యుజ్యతే ।

వినాశమభికాంక్షంతి జ్ఞాతీనాం జ్ఞాతయః సదా ॥ ౩౦॥

యోఽన్యస్త్వేవంవిధం బ్రూయాద్వాక్యమేకం నిశాచరః ।

హన్మి తస్మిన్ క్షణే ఏవ ధిక్ త్వాం రక్షఃకులాధమం ॥ ౩౧॥

రావణేనైవముక్తః సన్ పరుషం స విభీషణః ।

ఉత్పపాత సభామధ్యాద్గదాపాణిర్మహాబలః ॥ ౩౨॥

చతుర్భిర్మంత్రిభిః సార్ధం గగనస్థోఽబ్రవీద్వచః ।

క్రోధేన మహతావిష్టో రావణం దశకంధరం ।

మా వినాశముపైహి త్వం ప్రియవాదినమేవ మాం ॥ ౩౩॥

ధిక్కరోషి తథాపి త్వం జ్యేష్ఠో భ్రాతా పితుః సమః ।

కాలో రాఘవరూపేణ జాతో దశరథాలయే ॥ ౩౪॥

కాలీ సీతాభిధానేన జాతా జనకనందినీ ।

తావుభావాగతావత్ర భూమేర్భారాపనుత్తయే ॥ ౩౫॥

తేనైవ ప్రేరితస్త్వం తు న శృణోషి హితం మమ ।

శ్రీరామః ప్రకృతేః సాక్షాత్పరస్తాత్సర్వదా స్థితః ॥ ౩౬॥

బహిరంతశ్చ భూతానాం సమః సర్వత్ర సంస్థితః ।

నామరూపాదిభేదేన తత్తన్మయ ఇవామలః ॥ ౩౭॥

యథా నానాప్రకారేషు వృక్షేష్వేకో మహానలః ।

తత్తదాకృతిభేదేన భిద్యతేఽజ్ఞానచక్షుషాం ॥ ౩౮॥

పంచకోశాదిభేదేన తత్తన్మయ ఇవాబభౌ ।

నీలపీతాదియోగేన నిర్మలః స్ఫటికో యథా ॥ ౩౯॥

స ఏవ నిత్యముక్తోఽపి స్వమాయాగుణబింబితః ।

కాలః ప్రధానం పురుషోఽవ్యక్తం చేతి చతుర్విధః ॥ ౪౦॥

ప్రధానపురుషాభ్యాం స జగత్కృత్స్నం సృజత్యజః ।

కాలరూపేణ కలనాం జగతః కురుతేఽవ్యయః ॥ ౪౧॥

కాలరూపీ స భగవాన్ రామరూపేణ మాయయా ॥ ౪౨॥

బ్రహ్మణా ప్రార్థితో దేవస్త్వద్వధార్థమిహాగతః ।

తదన్యథా కథం కుర్యాత్సత్యసంకల్ప ఈశ్వరః ॥ ౪౩॥

హనిష్యతి త్వాం రామస్తు సపుత్రబలవాహనం ।

హన్యమానం న శక్నోమి ద్రష్టుం రామేణ రావణ ॥ ౪౪॥

త్వాం రాక్షసకులం కృత్స్నం తతో గచ్ఛామి రాఘవం ।

మయి యాతే సుఖీభూత్వా రమస్వ భవనే చిరం ॥ ౪౫॥

విభీషణో రావణవాక్యతః క్షణా-

ద్విసృజ్య సర్వం సపరిచ్ఛదం గృహం ।

జగామ రామస్య పదారవిందయోః

సేవాభికాంక్షీ పరిపూర్ణమానసః ॥ ౪౬॥

ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే యుద్ధకాండే ద్వితీయః సర్గః ॥ ౨॥

॥ తృతీయః సర్గః ॥

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ

విభీషణో మహాభాగశ్చతుర్భిర్మంత్రిభిః సహ ।

ఆగత్య గగనే రామసమ్ముఖే సమవస్థితః ॥ ౧॥

ఉచ్చైరువాచ భోః స్వామిన్ రామ రాజీవలోచన ।

రావణస్యానుజోఽహం తే దారహర్తుర్విభీషణః ॥ ౨॥

నామ్నా భ్రాత్రా నిరస్తోఽహం త్వామేవ శరణం గతః ।

హితముక్తం మయా దేవ తస్య చావిదితాత్మనః ॥ ౩॥

సీతాం రామాయ వైదేహీం ప్రేషయేతి పునః పునః ।

ఉక్తోఽపి న శృణోత్యేవ కాలపాశవశం గతః ॥ ౪॥

హంతుం మాం ఖడ్గమాదాయ ప్రాద్రవద్రాక్షసాధమః ।

తతోఽచిరేణ సచివైశ్చతుర్భిః సహితో భయాత్ ॥ ౫॥

త్వామేవ భవమోక్షాయ ముముక్షుః శరణం గతః ।

విభీషణవచః శ్రుత్వా సుగ్రీవో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౬॥

విశ్వాసార్హో న తే రామ మాయావీ రాక్షసాధమః ।

సీతాహర్తుర్విశేషేణ రావణస్యానుజో బలీ ॥ ౭॥

మంత్రిభిః సాయుధైరస్మాన్ వివరే నిహనిష్యతి ।

తదాజ్ఞాపయ మే దేవ వానరైర్హన్యతామయం ॥ ౮॥

మమైవం భాతి మే రామ బుద్ధ్యా కిం నిశ్చితం వద ।

శ్రుత్వా సుగ్రీవవచనం రామః సస్మితమబ్రవీత్ ॥ ౯॥

యదీచ్ఛామి కపిశ్రేష్ఠ లోకాన్ సర్వాన్ సహేశ్వరాన్ ।

నిమిషార్ధేన సంహన్యాం సృజామి నిమిషార్ధతః ॥ ౧౦॥

అతో మయాఽభయం దత్తం శీఘ్రమానయ రాక్షసం ॥ ౧౧॥

సకృదేవ ప్రపన్నాయ తవాస్మీతి చ యాచతే ।

అభయం సర్వభూతేభ్యో దదామ్యేతద్వ్రతం మమ ॥ ౧౨॥

రామస్య వచనం శ్రుత్వా సుగ్రీవో హృష్టమానసః ।

విభీషణమథానాయ్య దర్శయామాస రాఘవం ॥ ౧౩॥

విభీషణస్తు సాష్టాంగం ప్రణిపత్య రఘూత్తమం ।

హర్షగద్గదయా వాచా భక్త్యా చ పరయాన్వితః ॥ ౧౪॥

రామం శ్యామం విశాలాక్షం ప్రసన్నముఖపంకజం ।

ధనుర్బాణధరం శాంతం లక్ష్మణేన సమన్వితం ॥ ౧౫॥

కృతాంజలిపుటో భూత్వా స్తోతుం సముపచక్రమే ॥ ౧౬॥

విభీషణ ఉవాచ

నమస్తే రామ రాజేంద్ర నమః సీతామనోరమ ।

నమస్తే చండకోదండ నమస్తే భక్తవత్సల ॥ ౧౭॥

నమోఽనంతాయ శాంతాయ రామాయామితతేజసే ।

సుగ్రీవమిత్రాయ చ తే రఘూణాం పతయే నమః ॥ ౧౮॥

జగదుత్పత్తినాశానాం కారణాయ మహాత్మనే ।

త్రైలోక్యగురవేఽనాదిగృహస్థాయ నమో నమః ॥ ౧౯॥

త్వమాదిర్జగతాం రామ త్వమేవ స్థితికారణం ।

త్వమంతే నిధనస్థానం స్వేచ్ఛాచారస్త్వమేవ హి ॥ ౨౦॥

చరాచరాణాం భూతానాం బహిరంతశ్చ రాఘవ ।

వ్యాప్యవ్యాపకరూపేణ భవాన్ భాతి జగన్మయః ॥౨౧॥

త్వన్మాయయా హృతజ్ఞానా నష్టాత్మానో విచేతసః ।

గతాగతం ప్రపద్యంతే పాపపుణ్యవశాత్సదా ॥ ౨౨॥

తావత్సత్యం జగద్భాతి శుక్తికారజతం యథా ।

యావన్న జ్ఞాయతే జ్ఞానం చేతసానన్యగామినా ॥౨౩॥

త్వదజ్ఞానాత్సదా యుక్తాః పుత్రదారగృహాదిషు ।

రమంతే విషయాన్ సర్వానంతే దుఃఖప్రదాన్ విభో ॥ ౨౪॥

త్వమింద్రోఽగ్నిర్యమో రక్షో వరుణశ్చ తథానిలః ।

కుబేరశ్చ తథా రుద్రస్త్వమేవ పురుషోత్తమ ॥ ౨౫॥

త్వమణోరప్యణీయాంశ్చ స్థూలాత్ స్థూలతరః ప్రభో ।

త్వం పితా సర్వలోకానాం మాతా ధాతా త్వమేవ హి ॥ ౨౬॥

ఆదిమధ్యాంతరహితః పరిపూర్ణోఽచ్యుతోఽవ్యయః ।

త్వం పాణిపాదరహితశ్చక్షుఃశ్రోత్రవివర్జితః ॥ ౨౭॥

శ్రోతా ద్రష్టా గ్రహీతా చ జవనస్త్వం ఖరాంతక ।

కోశేభ్యో వ్యతిరిక్తస్త్వం నిర్గుణో నిరుపాశ్రయః ॥ ౨౮॥

నిర్వికల్పో నిర్వికారో నిరాకారో నిరీశ్వరః ।

షడ్భావరహితోఽనాదిః పురుషః ప్రకృతేః పరః ॥ ౨౯॥

మాయయా గృహ్యమాణస్త్వం మనుష్య ఇవ భావ్యసే ।

జ్ఞాత్వా త్వాం నిర్గుణమజం వైష్ణవా మోక్షగామినః ॥ ౩౦॥

అహం త్వత్పాదసద్భక్తినిఃశ్రేణీం ప్రాప్య రాఘవ ।

ఇచ్ఛామి జ్ఞానయోగాఖ్యం సౌధమారోఢుమీశ్వర ॥ ౩౧॥

నమః సీతాపతే రామ నమః కారుణికోత్తమ ।

రావణారే నమస్తుభ్యం త్రాహి మాం భవసాగరాత్ ॥ ౩౨॥

తతః ప్రసన్నః ప్రోవాచ శ్రీరామో భక్తవత్సలః ।

వరం వృణీష్వ భద్రం తే వాంఛితం వరదోఽస్మ్యహం ॥ ౩౩॥

విభీషణ ఉవాచ

ధన్యోఽస్మి కృతకృత్యోఽస్మి కృతకార్యోఽస్మి రాఘవ ।

త్వత్పాదదర్శనాదేవ విముక్తోఽస్మి న సంశయః ॥ ౩౪॥

నాస్తి మత్సదృశో ధన్యో నాస్తి మత్సదృశః శుచిః ।

నాస్తి మత్సదృశో లోకే రామ త్వన్మూర్తిదర్శనాత్ ॥ ౩౫॥

కర్మబంధవినాశాయ త్వజ్జ్ఞానం భక్తిలక్షణం ।

త్వద్ధ్యానం పరమార్థం చ దేహి మే రఘునందన ॥ ౩౬॥

న యాచే రామ రాజేంద్ర సుఖం విషయసంభవం ।

త్వత్పాదకమలే సక్తా భక్తిరేవ సదాస్తు మే ॥ ౩౭॥

ఓమిత్యుక్త్వా పునః ప్రీతో రామః ప్రోవాచ రాక్షసం ।

శృణు వక్ష్యామి తే భద్రం రహస్యం మమ నిశ్చితం ॥ ౩౮॥

మద్భక్తానాం ప్రశాంతానాం యోగినాం వీతరాగిణాం ।

హృదయే సీతయా నిత్యం వసామ్యత్ర న సంశయః ॥ ౩౯॥

తస్మాత్త్వం సర్వదా శాంతః సర్వకల్మషవర్జితః ।

మాం ధ్యాత్వా మోక్ష్యసే నిత్యం ఘోరసంసారసాగరాత్ ॥ ౪౦॥

స్తోత్రమేతత్పఠేద్యస్తు లిఖేద్యః శృణుయాదపి ।

మత్ప్రీతయే మమాభీష్టం సారూప్యం సమవాప్నుయాత్ ॥ ౪౧॥

ఇత్యుక్త్వా లక్ష్మణం ప్రాహ శ్రీరామో భక్తభక్తిమాన్ ।

పశ్యత్విదానీమేవైష మమ సందర్శనే ఫలం ॥ ౪౨॥

లంకారాజ్యేఽభిషేక్ష్యామి జలమానయ సాగరాత్ ।

యావచ్చంద్రశ్చ సూర్యశ్చ యావత్తిష్ఠతి మేదినీ ॥ ౪౩॥

యావన్మమ కథా లోకే తావద్రాజ్యం కరోత్వసౌ ।

ఇత్యుక్త్వా లక్ష్మణేనాంబు హ్యానాయ్య కలశేన తం ॥ ౪౪॥

లంకారాజ్యాధిపత్యార్థమభిషేకం రమాపతిః ।

కారయామాస సచివైర్లక్ష్మణేన విశేషతః ॥ ౪౫॥

సాధు సాధ్వితి తే సర్వే వానరాస్తుష్టువుర్భృశం ।

సుగ్రీవోఽపి పరిష్వజ్య విభీషణమథాబ్రవీత్ ॥ ౪౬॥

విభీషణ వయం సర్వే రామస్య పరమాత్మనః ।

కింకరాస్తత్ర ముఖ్యస్త్వం భక్త్యా రామపరిగ్రహాత్ ।

రావణస్య వినాశే త్వం సాహాయ్యం కర్తుమర్హసి ॥ ౪౭॥

విభీషణ ఉవాచ

అహం కియాన్ సహాయత్వే రామస్య పరమాత్మనః ।

కిం తు దాస్యం కరిష్యేఽహం భక్త్యా శక్త్యా హ్యమాయయా ॥ ౪౮॥

దశగ్రీవేణ సందిష్టః శుకో నామ మహాసురః ।

సంస్థితో హ్యంబరే వాక్యం సుగ్రీవమిదమబ్రవీత్ ॥ ౪౯॥

త్వామాహ రావణో రాజా భ్రాతరం రాక్షసాధిపః ।

మహాకులప్రసూతస్త్వం రాజాసి వనచారిణాం ॥ ౫౦॥

మమ భ్రాతృసమానస్త్వం తవ నాస్త్యర్థవిప్లవః ।

అహం యదహరం భార్యాం రాజపుత్రస్య కిం తవ ॥ ౫౧॥

కిష్కింధాం యాహి హరిభిర్లంకా శక్యా న దైవతైః ।
ప్రాప్తుం కిం మానవైరల్పసత్త్వైర్వానరయూథపైః ॥ ౫౨॥
తం ప్రాపయంతం వచనం తూర్ణముత్ప్లుత్య వానరాః ।
ప్రాపద్యంత తదా క్షిప్రం నిహంతుం దృఢముష్టిభిః ॥ ౫౩॥
వానరైర్హన్యమానస్తు శుకో రామమథాబ్రవీత్ ।
న దూతాన్ ఘ్నంతి రాజేంద్ర వానరాన్ వారయ ప్రభో ॥ ౫౪॥
రామః శ్రుత్వా తదా వాక్యం శుకస్య పరిదేవితం ।
మా వధిష్టేతి రామస్తాన్ వారయామాస వానరాన్ ॥ ౫౫॥
పునరంబరమాసాద్య శుకః సుగ్రీవమబ్రవీత్ ।
బ్రూహి రాజన్ దశగ్రీవం కిం వక్ష్యామి వ్రజామ్యహం ॥ ౫౬॥

సుగ్రీవ ఉవాచ

యథా వాలీ మమ భ్రాతా తథా త్వం రాక్షసాధమ ।
హంతవ్యస్త్వం మయా యత్నాత్సపుత్రబలవాహనః ॥ ౫౭॥
బ్రూహి మే రామచంద్రస్య భార్యాం హృత్వా క్వ యాస్యసి ।
తతో రామాజ్ఞయా ధృత్వా శుకం బధ్వాన్వరక్షయత్ ॥ ౫౮॥
శార్దూలోఽపి తతః పూర్వం దృష్ట్వా కపిబలం మహత్ ।
యథావత్కథయామాస రావణాయ స రాక్షసః ॥ ౫౯॥
దీర్ఘచింతాపరో భూత్వా నిఃశ్వసన్నాస మందిరే ।
తతః సముద్రమావేక్ష్య రామో రక్తాంతలోచనః ॥ ౬౦॥
పశ్య లక్ష్మణ దుష్టోఽసౌ వారిధిర్మాముపాగతం ।
నాభినందతి దుష్టాత్మా దర్శనార్థం మమానఘ ॥ ౬౧॥
జానాతి మానుషోఽయం మే కిం కరిష్యతి వానరైః ।
అద్య పశ్య మహాబాహో శోషయిష్యామి వారిధిం ॥ ౬౨॥
పాదేనైవ గమిష్యంతి వానరా విగతజ్వరాః ।

ఇత్యుక్త్వా క్రోధతామ్రాక్ష ఆరోపితధనుర్ధరః ॥ ౬౩॥

తూణీరాద్బాణమాదాయ కాలాగ్నిసదృశప్రభం ।

సంధాయ చాపమాకృష్య రామో వాక్యమథాబ్రవీత్ ॥ ౬౪॥

పశ్యంతు సర్వభూతాని రామస్య శరవిక్రమం ।

ఇదానీం భస్మసాత్కుర్యాం సముద్రం సరితాం పతిం ॥ ౬౫॥

ఏవం బ్రువతి రామే తు సశైలవనకాననా ।

చచాల వసుధా ద్యౌశ్చ దిశశ్చ తమసావృతాః ॥ ౬౬॥

చుక్షుభే సాగరో వేలాం భయాద్యోజనమత్యగాత్ ।

తిమినక్రఝషా మీనాః ప్రతప్తాః పరితత్రసుః ॥ ౬౭॥

ఏతస్మిన్నంతరే సాక్షాత్సాగరో దివ్యరూపధృక్ ।

దివ్యాభరణసంపన్నః స్వభాసా భాసయన్ దిశః ॥ ౬౮॥

స్వాంతఃస్థదివ్యరత్నాని కరాభ్యాం పరిగృహ్య సః ।

పాదయోః పురతః క్షిప్త్వా రామస్యోపాయనం బహు ॥ ౬౯॥

దండవత్ప్రణిత్యాహ రామం రక్తాంతలోచనం ।

త్రాహి త్రాహి జగన్నాథ రామ త్రైలోక్యరక్షక ॥ ౭౦॥

జడోఽహం రామ తే సృష్టః సృజతా నిఖిలం జగత్ ।

స్వభావమన్యథా కర్తుం కః శక్తో దేవనిర్మితం ॥ ౭౧॥

స్థూలాని పంచభూతాని జడాన్యేవ స్వభావతః ।

సృష్టాని భవతైతాని త్వదాజ్ఞాం లంఘయంతి న ॥ ౭౨॥

తామసాదహమో రామ భూతాని ప్రభవంతి హి ।

కారణానుగమాత్తేషాం జడత్వం తామసం స్వతః ॥ ౭౩॥

నిర్గుణస్త్వం నిరాకారో యదా మాయాగుణాన్ ప్రభో ।

లీలయాంగీకరోషి త్వం తదా వైరాజనామవాన్ ॥ ౭౪॥

గుణాత్మనో విరాజశ్చ సత్త్వాద్దేవా బభూవిరే ।

రజోగుణాత్ప్రజేశాద్యా మన్యోర్భూతపతిస్తవ ॥ ౭౫॥

త్వామహం మాయయా ఛన్నం లీలయా మానుషాకృతిం ॥ ౭౬॥

జడబుద్ధిర్జడో మూర్ఖః కథం జానామి నిర్గుణం ।

దండ ఏవ హి మూర్ఖాణాం సన్మార్గప్రాపకః ప్రభో ॥ ౭౭॥

భూతానామమరశ్రేష్ఠ పశూనాం లగుడో యథా ।

శరణం తే వ్రజామీశం శరణ్యం భక్తవత్సల ।

అభయం దేహి మే రామ లంకామార్గం దదామి తే ॥ ౭౮॥

శ్రీరామ ఉవాచ

అమోఘోఽయం మహాబాణః కస్మిన్ దేశే నిపాత్యతాం ।

లక్ష్యం దర్శయ మే శీఘ్రం బాణస్యామోఘపాతినః ॥ ౭౯॥

రామస్య వచనం శ్రుత్వా కరే దృష్ట్వా మహాశరం ।

మహోదధిర్మహాతేజా రాఘవం వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౮౦॥

రామోత్తరప్రదేశే తు ద్రుమకుల్య ఇతి శ్రుతః ।

ప్రదేశస్తత్ర బహవః పాపాత్మానో దివానిశం ॥ ౮౧॥

బాధంతే మాం రఘుశ్రేష్ఠ తత్ర తే పాత్యతాం శరః ।

రామేణ సృష్టో బాణస్తు క్షణాదాభీరమండలం ॥ ౮౨॥

హత్వా పునః సమాగత్య తూణీరే పూర్వవత్స్థితః ।

తతోఽబ్రవీద్రఘుశ్రేష్ఠం సాగరో వినయాన్వితః ॥ ౮౩॥

నలః సేతుం కరోత్వస్మిన్ జలే మే విశ్వకర్మణః ।

సుతో ధీమాన్ సమర్థోఽస్మిన్ కార్యే లబ్ధవరో హరిః ॥ ౮౪॥

కీర్తిం జానంతు తే లోకాః సర్వలోకమలాపహాం ।

ఇత్యుక్త్వా రాఘవం నత్వా యయౌ సింధురదృశ్యతాం ॥ ౮౫॥

తతో రామస్తు సుగ్రీవలక్ష్మణాభ్యాం సమన్వితః ।

నలమాజ్ఞాపయచ్ఛీఘ్రం వానరైః సేతుబంధనే ॥ ౮౬॥

తతోఽతిహృష్టః ప్లవగేంద్రయూథపై-

ర్మహానగేంద్రప్రతిమైర్యుతో నలః ।

బబంధ సేతుం శతయోజనాయతం

సువిస్తృతం పర్వతపాదపైర్దృఢం ॥ ౮౭॥

ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే యుద్ధకాండేతృతీయః సర్గః ॥ ౩॥

॥ చతుర్థః సర్గః ॥

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ

సేతుమారభమాణస్తు తత్ర రామేశ్వరం శివం ।

సంస్థాప్య పూజయిత్వాహ రామో లోకహితాయ చ ॥ ౧॥

ప్రణమేత్సేతుబంధం యో దృష్ట్వా రామేశ్వరం శివం ।

బ్రహ్మహత్యాదిపాపేభ్యో ముచ్యతే మదనుగ్రహాత్ ॥ ౨॥

సేతుబంధే నరః స్నాత్వా దృష్ట్వా రామేశ్వరం హరం ।

సంకల్పనియతో భూత్వా గత్వా వారాణసీం నరః ॥ ౩॥

ఆనీయ గంగాసలిలం రామేశమభిషిచ్య చ ।

సముద్రే క్షిప్తతద్భారో బ్రహ్మ ప్రాప్నోత్యసంశయం ॥ ౪॥

కృతాని ప్రథమేనాహ్నా యోజనాని చతుర్దశ ।

ద్వితీయేన తథా చాహ్నా యోజనాని తు వింశతిః ॥ ౫॥

తృతీయేన తథా చాహ్నా యోజనాన్యేకవింశతిః ।

చతుర్థేన తథా చాహ్నా ద్వావింశతిరితి శ్రుతం ॥ ౬॥

పంచమేన త్రయోవింశద్యోజనాని సమంతతః ।

బబంధ సాగరే సేతుం నలో వానరసత్తమః ॥ ౭॥

తేనైవ జగ్ముః కపయో యోజనానాం శతం ద్రుతం ।

అసంఖ్యాతాః సువేలాద్రిం రురుధుః ప్లవగోత్తమాః ॥ ౮॥

ఆరుహ్య మారుతిం రామో లక్ష్మణోఽప్యంగదం తథా ।
దిదృక్షూ రాఘవో లంకామారురోహాచలం మహత్ ॥ ౯॥
దృష్ట్వా లంకాం సువిస్తీర్ణాం నానాచిత్రధ్వజాకులాం ।
చిత్రప్రాసాదసంబాధాం స్వర్ణప్రాకారతోరణాం ॥ ౧౦॥
పరిఖాభిః శతఘ్నీభిః సంక్రమైశ్చ విరాజితాం ।
ప్రాసాదోపరి విస్తీర్ణప్రదేశే దశకంధరః ॥౧౧॥
మంత్రిభిః సహితో వీరైః కిరీటదశకోజ్జ్వలః ।
నీలాద్రిశిఖరాకారః కాలమేఘసమప్రభః ॥౧౨॥
రత్నదండైః సితచ్ఛత్రైరనేకైః పరిశోభితః ।
ఏతస్మిన్నంతరే బద్ధో ముక్తో రామేణ వై శుకః ॥ ౧౩॥
వానరైస్తాడితః సమ్యగ్ దశాననముపాగతః ।
ప్రహసన్ రావణః ప్రాహ పీడితః కిం పరైః శుక ॥౧౪॥
రావణస్య వచః శ్రుత్వా శుకో వచనమబ్రవీత్ ।
సాగరస్యోత్తరే తీరేఽబ్రవం తే వచనం యథా ।
తత ఉత్ప్లుత్య కపయో గృహీత్వా మాం క్షణాత్తతః ॥ ౧౫॥
ముష్టిభిర్నఖదంతైశ్చ హంతుం లోప్తుం ప్రచక్రముః ।
తతో మాం రామ రక్షేతి క్రోశంతం రఘుపుంగవః ॥ ౧౬॥
విసృజ్యతామితి ప్రాహ విసృష్టోఽహం కపీశ్వరైః ।
తతోఽహమాగతో భీత్యా దృష్ట్వా తద్వానరం బలం ॥ ౧౭॥
రాక్షసానాం బలౌఘస్య వానరేంద్రబలస్య చ ।
నైతయోర్విద్యతే సంధిర్దేవదానవయోరివ ॥ ౧౮॥
పురప్రాకారమాయాంతి క్షిప్రమేకతరం కురు ।
సీతాం వాస్మై ప్రయచ్ఛాశు యుద్ధం వా దీయతాం ప్రభో ॥౧౯॥
మామాహ రామస్త్వం బ్రూహి రావణం మద్వచః శుక ।

యద్బలం చ సమాశ్రిత్య సీతాం మే హృతవానసి ॥ ౨౦॥

తద్దర్శయ యథాకామం ససైన్యః సహబాంధవః ।

శ్వఃకాలే నగరీం లంకాం సప్రాకారాం సతోరణాం ॥ ౨౧॥

రాక్షసం చ బలం పశ్య శరైర్విధ్వంసితం మయా ।

ఘోరరోషమహం మోక్ష్యే బలం ధారయ రావణ ॥ ౨౨॥

ఇత్యుక్త్వోపరరామాథ రామః కమలలోచనః ।

ఏకస్థానగతా యత్ర చత్వారః పురుషర్షభాః ॥ ౨౩॥

శ్రీరామో లక్ష్మణశ్చైవ సుగ్రీవశ్చ విభీషణః ।

ఏత ఏవ సమర్థాస్తే లంకాం నాశయితుం ప్రభో ॥ ౨౪॥

ఉత్పాట్య భస్మీకరణే సర్వే తిష్ఠంతు వానరాః ।

తస్య యాదృగ్ బలం దృష్టం రూపం ప్రహరణాని చ ॥ ౨౫॥

వధిష్యతి పురం సర్వమేకస్తిష్ఠంతు తే త్రయః ।

పశ్య వానరసేనాం తామసంఖ్యాతాం ప్రపూరితాం ॥ ౨౬॥

గర్జంతి వానరాస్తత్ర పశ్య పర్వతసన్నిభాః ।

న శక్యాస్తే గణయితుం ప్రాధాన్యేన బ్రవీమి తే ॥ ౨౭॥

ఏష యోఽభిముఖో లంకాం నదంస్తిష్ఠతి వానరః ।

యూథపానాం సహస్రాణాం శతేన పరివారితః ॥ ౨౮॥

సుగ్రీవసేనాధిపతిర్నీలో నామాగ్నినందనః ।

ఏష పర్వతశృంగాభః పద్మకింజల్కసన్నిభః ॥ ౨౯॥

స్ఫోటయత్యభిసంరబ్ధో లాంగూలం చ పునః పునః ।

యువరాజోఽఙ్గదో నామ వాలిపుత్రోఽతివీర్యవాన్ ॥ ౩౦॥

యేన దృష్టా జనకజా రామస్యాతీవవల్లభా ।

హనూమానేష విఖ్యాతో హతో యేన తవాత్మజః ॥ ౩౧॥

శ్వేతో రజతసంకాశో మహాబుద్ధిపరాక్రమః ।

తూర్ణం సుగ్రీవమాగత్య పునర్గచ్ఛతి వానరః ॥ ౩౨॥

యస్త్వేష సింహసంకాశః పశ్యత్యతులవిక్రమః ।

రంభో నామ మహాసత్త్వో లంకాం నాశయితుం క్షమః ॥ ౩౩॥

ఏష పశ్యతి వై లంకాం దిధక్షన్నివ వానరః ।

శరభో నామ రాజేంద్ర కోటియూథపనాయకః ॥ ౩౪॥

పనసశ్చ మహావీర్యో మైందశ్చ ద్వివిదస్తథా ।

నలశ్చ సేతుకర్తాఽసౌ విశ్వకర్మసుతో బలీ ॥ ౩౫॥

వానరాణాం వర్ణనే వా సంఖ్యానే వా క ఈశ్వరః ।

శూరాః సర్వే మహాకాయాః సర్వే యుద్ధాభికాంక్షిణః ॥ ౩౬॥

శక్తాః సర్వే చూర్ణయితుం లంకాం రక్షోగణైః సహ ।

ఏతేషాం బలసంఖ్యానం ప్రత్యేకం వచ్మి తే శృణు ॥౩౭॥

ఏషాం కోటిసహస్రాణి నవ పంచ చ సప్త చ ।

తథా శంఖసహస్రాణి తథార్బుదశతాని చ ॥ ౩౮॥

సుగ్రీవసచివానాం తే బలమేతత్ప్రకీర్తితం ।

అన్యేషాం తు బలం నాహం వక్తుం శక్తోఽస్మి రావణ ॥౩౯॥

రామో న మానుషః సాక్షాదాదినారాయణః పరః ।

సీతా సాక్షాజ్జగద్ధేతుశ్చిచ్ఛక్తిర్జగదాత్మికా ॥ ౪౦॥

తాభ్యామేవ సముత్పన్నం జగత్స్థావరజంగమం ।

తస్మాద్రామశ్చ సీతాచ జగతస్తస్థుషశ్చ తౌ ॥ ౪౧॥

పితరౌ పృథివీపాల తయోర్వైరీ కథం భవేత్ ।

అజానతా త్వయానీతా జగన్మాతైవ జానకీ ॥ ౪౨॥

క్షణనాశిని సంసారే శరీరే క్షణభంగురే ।

పంచభూతాత్మకే రాజంశ్చతుర్వింశతితత్త్వకే ॥ ౪౩॥

మలమాంసాస్థిదుర్గంధభూయిష్ఠేఽహంకృతాలయే ।

కైవాస్థా (కైవాస్య) వ్యతిరిక్తస్య కాయే తవ జడాత్మకే ॥ ౪౪॥

యత్కృతే బ్రహ్మహత్యాదిపాతకాని కృతాని చ ।

భోగభోక్తా తు యో దేహః స దేహోఽత్ర పతిష్యతి ॥ ౪౫॥

పుణ్యపాపే సమాయాతో జీవేన సుఖదుఃఖయోః ।

కారణే దేహయోగాదినాఽఽత్మనః కురుతోఽనిశం ॥౪౬॥

యావద్దేహోఽస్మి కర్తాస్మీత్యాత్మాహంకురుతేఽవశః ।

అధ్యాసాత్తావదేవ స్యాజ్జన్మనాశాదిసంభవః ॥ ౪౭॥

తస్మాత్త్వం త్యజ దేహాదావభిమానం మహామతే ।

ఆత్మాతినిర్మలః శుద్ధో విజ్ఞానాత్మాఽచలోఽవ్యయః ॥ ౪౮॥

స్వాజ్ఞానవశతో బంధం ప్రతిపద్య విముహ్యతి ।

తస్మాత్త్వం శుద్ధభావేన జ్ఞాత్వాత్మానం సదా స్మర ॥ ౪౯॥

విరతిం భజ సర్వత్ర పుత్రదారగృహాదిషు ।

నిరయేష్వపి భోగః స్యాచ్ఛ్వశూకరతనావపి ॥ ౫౦॥

దేహం లబ్ధ్వా వివేకాఢ్యం ద్విజత్వం చ విశేషతః ।

తత్రాపి భారతే వర్షే కర్మభూమౌ సుదుర్లభం ॥ ౫౧ ॥

కో విద్వానాత్మసాత్కృత్వా దేహం భోగానుగో భవేత్ ।

అతస్త్వం బ్రాహ్మణో భూత్వా పౌలస్త్యతనయశ్చ సన్ ॥ ౫౨॥

అజ్ఞానీవ సదా భోగాననుధావసి కిం ముధా ।

ఇతః పరం వా త్యక్త్వా త్వం సర్వసంగం సమాశ్రయ ॥ ౫౩॥

రామమేవ పరాత్మనం భక్తిభావేన సర్వదా ।

సీతాం సమర్ప్య రామాయ తత్పాదానుచరో భవ ॥ ౫౪॥

విముక్తః సర్వపాపేభ్యో విష్ణులోకం ప్రయాస్యసి ।

నో చేద్గమిష్యసేఽధోఽధః పునరావృత్తివర్జితః ।

అంగీకురుష్వ మద్వాక్యం హితమేవ వదామి తే ॥ ౫౫॥

సత్సంగతిం కురు భజస్వ హరిం శరణ్యం

శ్రీరాఘవం మరకతోపలకాంతికాంతం ।

సీతాసమేతమనిశం ధృతచాపబాణం

సుగ్రీవలక్ష్మణవిభీషణసేవితాంఘ్రిం ॥ ౭౬॥

ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే యుద్ధకాండేచతుర్థః సర్గః ॥ ౪॥

॥ పంచమః సర్గః ॥

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ

శ్రుత్వా శుకముఖోద్గీతం వాక్యమజ్ఞాననాశనం ।

రావణః క్రోధతామ్రాక్షో దహన్నివ తమబ్రవీత్ ॥ ౧॥

అనుజీవ్య సుదుర్బుద్ధే గురువద్భాషసే కథం ।

శాసితాహం త్రిజగతాం త్వం మాం శిక్షన్న లజ్జసే ॥ ౨॥

ఇదానీమేవ హన్మి త్వాం కింతు పూర్వకృతం తవ ।

స్మరామి తేన రక్షామి త్వాం యద్యపి వధోచితం ॥ ౩॥

ఇతో గచ్ఛ విమూఢ త్వమేవం శ్రోతుం న మే క్షమం ।

మహాప్రసాద ఇత్యుక్త్వా వేపమానో గృహం యయౌ ॥ ౪॥

శుకోఽపి బ్రాహ్మణః పూర్వం బ్రహ్మిష్ఠో బ్రహ్మవిత్తమః ।

వానప్రస్థవిధానేన వనే తిష్ఠన్ స్వకర్మకృత్ ॥ ౫॥

దేవానామభివృద్ధ్యర్థం వినాశాయ సురద్విషాం ।

చకార యజ్ఞవితతిమవిచ్ఛిన్నాం మహామతిః ॥ ౬॥

రాక్షసానాం విరోధోఽభూచ్ఛుకో దేవహితోద్యతః ।

వజ్రదంష్ట్ర ఇతి ఖ్యాతస్తత్రైకో రాక్షసో మహాన్ ॥ ౭॥

అంతరం ప్రేప్సురాతిష్ఠచ్ఛుకాపకరణోద్యతః ।

కదాచిదాగతోఽగస్త్యస్తస్యాశ్రమపదం మునేః ॥ ౮॥

తేన సంపూజితోఽగస్త్యో భోజనార్థం నిమంత్రితః ।
గతే స్నాతుం మునౌ కుంభసంభవే ప్రాప్య చాంతరం ॥ ౯॥
అగస్త్యరూపధృక్ సోఽపి రాక్షసః శుకమబ్రవీత్ ।
యది దాస్యసి మే బ్రహ్మన్ భోజనం దేహి సామిషం ॥ ౧౦॥
బహుకాలం న భుక్తం మే మాంసం ఛాగాంగసంభవం ।
తథేతి కారయామాస మాంసభోజ్యం సవిస్తరం ॥ ౧౧॥
ఉపవిష్టే మునౌ భోక్తుం రాక్షసోఽతీవ సుందరం ।
శుకభార్యావపుర్ధృత్వా తాం చాంతర్మోహయన్ ఖలః ॥ ౧౨॥
నరమాంసం దదౌ తస్మై సుపక్వం బహువిస్తరం ।
దత్త్వైవాంతర్దధే రక్షస్తతో దృష్ట్వా చుకోప సః ॥ ౧౩॥
అమేధ్యం మానుషం మాంసమగస్త్యః శుకమబ్రవీత్ ।
అభక్ష్యం మానుషం మాంసం దత్తవానసి దుర్మతే ॥ ౧౪॥
మహ్యం త్వం రాక్షసో భూత్వా తిష్ఠ త్వం మానుషాశనః ।
ఇతి శప్తః శుకో భీత్యా ప్రాహాగస్త్యం మునే త్వయా ॥ ౧౫॥
ఇదానీం భాషితం మేఽద్య మాంసం దేహీతి విస్తరం ।
తథైవ దత్తం భో దేవ కిం మే శాపం ప్రదాస్యసి ॥ ౧౬॥
శ్రుత్వా శుకస్య వచనం ముహూర్తం ధ్యానమాస్థితః ।
జ్ఞాత్వా రక్షఃకృతం సర్వం తతః ప్రాహ శుకం సుధీః ॥ ౧౭॥
తవాపకారిణా సర్వం రాక్షసేన కృతం త్విదం ।
అవిచార్యైవ మే దత్తః శాపస్తే మునిసత్తమ ॥ ౧౮॥
తథాపి మే వచోఽమోఘమేవమేవ భవిష్యతి ।
రాక్షసం వపురాస్థాయ రావణస్య సహాయకృత్ ॥ ౧౯॥
తిష్ఠ తావద్యదా రామో దశాననవధాయ హి ।
ఆగమిష్యతి లంకాయాః సమీపం వానరైః సహ ॥ ౨౦॥

ప్రేషితో రావణేన త్వం చారో భూత్వా రఘూత్తమం ।

దృష్ట్వా శాపాద్వినిర్ముక్తో బోధయిత్వా చ రావణం ॥ ౨౧॥

తత్త్వజ్ఞానం తతో ముక్తః పరం పదమవాప్స్యసి ।

ఇత్యుక్తోఽగస్త్యమునినా శుకో బ్రాహ్మణసత్తమః ॥ ౨౨॥

బభూవ రాక్షసః సద్యో రావణం ప్రాప్య సంస్థితః ।

ఇదానీం చారరూపేణ దృష్ట్వా రామం సహానుజం ॥ ౨౩॥

రావణం తత్త్వవిజ్ఞానం బోధయిత్వా పునర్ద్రుతం ।

పూర్వవద్బ్రాహ్మణో భూత్వా స్థితో వైఖానసైః సహ ॥ ౨౪॥

తతః సమాగమద్వృద్ధో మాల్యవాన్ రాక్షసో మహాన్ ।

బుద్ధిమాన్నీతినిపుణో రాజ్ఞో మాతుః ప్రియః పితా ॥ ౨౫॥

ప్రాహ తం రాక్షసం వీరం ప్రశాంతేనాంతరాత్మనా ।

శృణు రాజన్ వచో మేఽద్య శ్రుత్వా కురు యథేప్సితం ॥ ౨౬॥

యదా ప్రవిష్టా నగరీం జానకీ రామవల్లభా ।

తదాది పుర్యాం దృశ్యంతే నిమిత్తాని దశానన ॥ ౨౭॥

ఘోరాణి నాశహేతూని తాని మే వదతః శృణు ।

ఖరస్తనితనిర్ఘోషా మేఘా అతిభయంకరాః ॥ ౨౮॥

శోణితేనాభివర్షంతి లంకాముష్ణేన సర్వదా ।

రుదంతి దేవలింగాని స్విద్యంతి ప్రచలంతి చ ॥ ౨౯॥

కాలికా పాండురైర్దంతైః ప్రహసత్యగ్రతః స్థితా ।

ఖరా గోషు ప్రజాయంతే మూషకా నకులైః సహ ॥ ౩౦॥

మార్జారేణ తు యుధ్యంతి పన్నగా గరుడేన తు ।

కరాలో వికటో ముండః పురుషః కృష్ణపింగలః ॥ ౩౧॥

కాలో గృహాణి సర్వేషాం కాలే కాలే త్వవేక్షతే ।

ఏతాన్యన్యాని దృశ్యంతే నిమిత్తాన్యుద్భవంతి చ ॥ ౩౨॥

అతః కులస్య రక్షార్థం శాంతిం కురు దశానన ।
సీతాం సత్కృత్య సధనాం రామాయాశు ప్రయచ్ఛ భోః ॥ ౩౩॥
రామం నారాయణం విద్ధి విద్వేషం త్యజ రాఘవే ।
యత్పాదపోతమాశ్రిత్య జ్ఞానినో భవసాగరం ॥ ౩౪॥
తరంతి భక్తిపూతాంతాస్తతో రామో న మానుషః ।
భజస్వ భక్తిభావేన రామం సర్వహృదాలయం ॥ ౩౫॥
యద్యపి త్వం దురాచారో భక్త్యా పూతో భవిష్యసి ।
మద్వాక్యం కురు రాజేంద్ర కులకౌశలహేతవే ॥ ౩౬॥
తత్తు మాల్యవతో వాక్యం హితముక్తం దశాననః ।
న మర్షయతి దుష్టాత్మా కాలస్య వశమాగతః ॥ ౩౭॥
మానవం కృపణం రామమేకం శాఖామృగాశ్రయం ।
సమర్థం మన్యసే కేన హీనం పిత్రా మునిప్రియం ॥ ౩౮॥
రామేణ ప్రేషితో నూనం భాషసే త్వమనర్గలం ।
గచ్ఛ వృద్ధోఽసి బంధుస్త్వం సోఢం సర్వం త్వయోదితం ॥ ౩౯॥
ఇతో మత్కర్ణపదవీం దహత్యేతద్వచస్తవ ।
ఇత్యుక్త్వా సర్వసచివైః సహితః ప్రస్థితస్తదా ॥ ౪౦॥
ప్రాసాదాగ్రే సమాసీనః పశ్యన్ వానరసైనికాన్ ।
యుద్ధాయాయోజయత్సర్వరాక్షసాన్ సముపస్థితాన్ ॥ ౪౧॥
రామోఽపి ధనురాదాయ లక్ష్మణేన సమాహృతం ।
దృష్ట్వా రావణమాసీనం కోపేన కలుషీకృతః ॥ ౪౨॥
కిరీటినం సమాసీనం మంత్రిభిః పరివేష్టితం ।
శశాంకార్ధనిభేనైవ బాణేనైకేన రాఘవః ॥ ౪౩॥
శ్వేతచ్ఛత్రసహస్రాణి కిరీటదశకం తథా ।
చిచ్ఛేద నిమిషార్ధేన తదద్భుతమివాభవత్ ॥ ౪౪॥

లజ్జితో రావణస్తూర్ణం వివేశ భవనం స్వకం |

ఆహూయ రాక్షసాన్ సర్వాన్ ప్రహస్తప్రముఖాన్ ఖలః || ౪౫||

వానరైః సహ యుద్ధాయ నోదయామాస సత్వరః |

తతో భేరీమృదంగాద్యైః పణవానకగోముఖైః || ౪౬||

మహిషోష్ట్రైః ఖరైః సింహైర్ద్విపిభిః కృతవాహనాః |

ఖడ్గశూలధనుఃపాశయష్టితోమరశక్తిభిః ||౪౭||

లక్షితాః సర్వతో లంకాం ప్రతిద్వారముపాయయుః |

తత్పూర్వమేవ రామేణ నోదితా వానరర్షభాః || ౪౮||

ఉద్యమ్య గిరిశృంగాణి శిఖరాణి మహాంతి చ |

తరూంశ్చోత్పాట్య వివిధాన్ యుద్ధాయ హరియూథపాః || ౪౯||

ప్రేక్షమాణా రావణస్య తాన్యనీకాని భాగశః |

రాఘవప్రియకామార్థం లంకామారురుహుస్తదా || ౫౦||

తే ద్రుమైః పర్వతాగ్రైశ్చ ముష్టిభిశ్చ ప్లవంగమాః |

తతః సహస్రయూథాశ్చ కోటియూథాశ్చ యూథపాః || ౫౧||

కోటీశతయుతాశ్చాన్యే రురుధుర్నగరం భృశం |

ఆప్లవంతః ప్లవంతశ్చ గర్జంతశ్చ ప్లవంగమాః || ౫౨||

రామో జయత్యతిబలో లక్ష్మణశ్చ మహాబలః |

రాజా జయతి సుగ్రీవో రాఘవేణానుపాలితః || ౫౩||

ఇత్యేవం ఘోషయంతశ్చ సమం యుయుధిరేఽరిభిః |

హనూమానంగదశ్చైవ కుముదో నీల ఏవ చ || ౫౪||

నలశ్చ శరభశ్చైవ మైందో ద్వివిద ఏవ చ |

జాంబవాన్ దధివక్త్రశ్చ కేసరీ తార ఏవ చ || ౫౫||

అన్యే చ బలినః సర్వే యూథపాశ్చ ప్లవంగమాః |

ద్వారాణ్యుత్ప్లుత్య లంకాయాః సర్వతో రురుధుర్భృశం |

తదా వృక్షైర్మహాకాయాః పర్వతాగ్రైశ్చ వానరాః ‖ ౫౬‖
నిజఘ్నుస్తాని రక్షాంసి నఖైర్దంతైశ్చ వేగితాః ।
రాక్షసాశ్చ తదా భీమా ద్వారేభ్యః సర్వతో రుషా ‖ ౫౭‖
నిర్గత్య భిందిపాలైశ్చ ఖడ్గైః శూలైః పరశ్వధైః ।
నిజఘ్నుర్వానరానీకం మహాకాయా మహాబలాః ‖ ౫౮‖
రాక్షసాంశ్చ తథా జఘ్నుర్వానరా జితకాశినః ।
తదా బభూవ సమరో మాంసశోణితకర్దమః ‖ ౫౯‖
రక్షసాం వానరాణాం చ సంబభూవాద్భుతోపమః ।
తే హయైశ్చ గజైశ్చైవ రథైః కాంచనసన్నిభైః ‖ ౬౦‖
రక్షోవ్యాఘ్రా యుయుధిరే నాదయంతో దిశో దశ ।
రాక్షసాశ్చ కపీంద్రాశ్చ పరస్పరజయైషిణః ‖ ౬౧‖
రాక్షసాన్ వానరా జఘ్నుర్వానరాంశ్చైవ రాక్షసాః ।
రామేణ విష్ణునా దృష్టా హరయో దివిజాంశజాః ‖ ౬౨‖
బభూవుర్బలినో హృష్టాస్తదా పీతామృతా ఇవ ।
సీతాభిమర్శపాపేన రావణేనాభిపాలితాన్ ‖ ౬౩‖
హతశ్రీకాన్ హతబలాన్ రాక్షసాన్ జఘ్నురోజసా ।
చతుర్థాంశావశేషేణ నిహతం రాక్షసం బలం ‖ ౬౪‖
స్వసైన్యం నిహతం దృష్ట్వా మేఘనాదోఽథ దుష్టధీః ।
బ్రహ్మదత్తవరః శ్రీమానంతర్ధానం గతోఽసురః ‖ ౬౫‖
సర్వాస్త్రకుశలో వ్యోమ్ని బ్రహ్మాస్త్రేణ సమంతతః ।
నానావిధాని శస్త్రాణి వానరానీకమర్దయన్ ‖ ౬౬‖
వవర్ష శరజాలాని తదద్భుతమివాభవత్ ।
రామోఽపి మానయన్ బ్రాహ్మమస్త్రమస్త్రవిదాం వరః ‖ ౬౭‖
క్షణం తూష్ణీమువాసాథ దదర్శ పతితం బలం ।

వానరాణాం రఘుశ్రేష్ఠశ్చుకోపానలసన్నిభః ॥ ౬౮॥
చాపమానయ సౌమిత్రే బ్రహ్మాస్త్రేణాసురం క్షణాత్ ।
భస్మీకరోమి మే పశ్య బలమద్య రఘూత్తమ ॥ ౬౯॥
మేఘనాదోఽపి తచ్ఛ్రుత్వా రామవాక్యమతంద్రితః ।
తూర్ణం జగామ నగరం మాయయా మాయికోఽసురః ॥ ౭౦॥
పతితం వానరానీకం దృష్ట్వా రామోఽతిదుఃఖితః ।
ఉవాచ మారుతిం శీఘ్రం గత్వా క్షీరమహోదధిం ॥ ౭౧॥
తత్ర ద్రోణగిరిర్నామ దివ్యౌషధిసముద్భవః ।
తమానయ ద్రుతం గత్వా సంజీవయ మహామతే ॥ ౭౨॥
వానరౌఘాన్ మహాసత్త్వాన్ కీర్తిస్తే సుస్థిరా భవేత్ ।
ఆజ్ఞాప్రమాణమిత్యుక్త్వా జగామానిలనందనః ॥ ౭౩॥
ఆనీయ చ గిరిం సర్వాన్ వానరాన్ వానరర్షభః ।
జీవయిత్వా పునస్తత్ర స్థాపయిత్వాఽఽయయౌ ద్రుతం ॥ ౭౪॥
పూర్వవద్భైరవం నాదం వానరాణాం బలౌఘతః ।
శ్రుత్వా విస్మయమాపన్నో రావణో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౭౫॥
రాఘవో మే మహాన్ శత్రుః ప్రాప్తో దేవవినిర్మితః ।
హంతుం తం సమరే శీఘ్రం గచ్ఛంతు మమ యూథపాః ॥ ౭౬॥
మంత్రిణో బాంధవాః శూరా యే చ మత్ప్రియకాంక్షిణః ।
సర్వే గచ్ఛంతు యుద్ధాయ త్వరితం మమ శాసనాత్ ॥ ౭౭॥
యే న గచ్ఛంతి యుద్ధాయ భీరవః ప్రాణవిప్లవాత్ ।
తాన్ హనిష్యామ్యహం సర్వాన్ మచ్ఛాసనపరాఙ్ముఖాన్ ॥ ౭౮॥
తచ్ఛ్రుత్వా భయసంత్రస్తా నిర్జగ్ముః రణకోవిదాః ।
అతికాయః ప్రహస్తశ్చ మహానాదమహోదరౌ ॥ ౭౯॥
దేవశత్రుర్నికుంభశ్చ దేవాంతకనరాంతకౌ ।

అపరే బలినః సర్వే యయుర్యుద్ధాయ వానరైః ॥ ౮౦॥

ఏతే చాన్యే చ బహవః శూరాః శతసహస్రశః ।

ప్రవిశ్య వానరం సైన్యం మమంథుర్బలదర్పితాః ॥ ౮౧॥

భుశుండీభిందిపాలైశ్చ బాణైః ఖడ్గైః పరశ్వధైః ।

అన్యైశ్చ వివిధైరస్త్రైర్నిజఘ్నుర్హరియూథపాన్ ॥ ౮౨॥

తే పాదపైః పర్వతాగ్రైర్నఖదంష్ట్రైశ్చ ముష్టిభిః ।

ప్రాణైర్విమోచయామాసుః సర్వరాక్షసయూథపాన్ ॥ ౮౩॥

రామేణ నిహతాః కేచిత్సుగ్రీవేణ తథాపరే ।

హనూమతా చాంగదేన లక్ష్మణేన మహాత్మనా ।

యూథపైర్వానరాణాం తే నిహతాః సర్వరాక్షసాః ॥ ౮౪॥

రామతేజః సమావిశ్య వానరా బలినోఽభవన్ ।

రామశక్తివిహీనానామేవం శక్తిః కుతో భవేత్ ॥ ౮౫॥

సర్వేశ్వరః సర్వమయో విధాతా

మాయామనుష్యత్వవిడంబనేన ।

సదా చిదానందమయోఽపి రామో

యుద్ధాదిలీలాం వితనోతి మాయాం ॥ ౮౬॥

ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే యుద్ధకాండేపంచమః సర్గః ॥ ౫॥

॥ షష్ఠః సర్గః ॥

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ

శ్రుత్వా యుద్ధే బలం నష్టమతికాయముఖం మహత్ ।

రావణో దుఃఖసంతప్తః క్రోధేన మహతాఽఽవృతః ॥ ౧॥

నిధాయేంద్రజితం లంకారక్షణార్థం మహాద్యుతిః ।

స్వయం జగామ యుద్ధాయ రామేణ సహ రాక్షసః ॥ ౨॥

దివ్యం స్యందనమారుహ్య సర్వశస్త్రాస్త్రసంయుతం |
రామమేవాభిదుద్రావ రాక్షసేంద్రో మహాబలః || ౩||
వానరాన్ బహుశో హత్వా బాణైరాశీవిషోపమైః |
పాతయామాస సుగ్రీవప్రముఖాన్ యూథనాయకాన్ || ౪||
గదాపాణిం మహాసత్త్వం తత్ర దృష్ట్వా విభీషణం |
ఉత్ససర్జ మహాశక్తిం మయదత్తాం విభీషణే || ౫||
తామాపతంతీమాలోక్య విభీషణవిఘాతినీం |
దత్తాభయోఽయం రామేణ వధార్హో నాయమాసురః || ౬||
ఇత్యుక్త్వా లక్ష్మణో భీమం చాపమాదాయ వీర్యవాన్ |
విభీషణస్య పురతః స్థితోఽకంప ఇవాచలః || ౭||
సా శక్తిర్లక్ష్మణతనుం వివేశామోఘశక్తితః |
యావంత్యః శక్తయో లోకే మాయాయాః సంభవంతి హి || ౮||
తాసామాధారభూతస్య లక్ష్మణస్య మహాత్మనః |
మాయాశక్త్యా భవేత్కిం వా శేషాంశస్య హరేస్తనోః || ౯||
తథాపి మానుషం భావమాపన్నస్తదనువ్రతః |
మూర్చ్ఛితః పతితో భూమౌ తమాదాతుం దశాననః || ౧౦||
హస్తైస్తోలయితుం శక్తో న బభూవాతివిస్మితః |
సర్వస్య జగతః సారం విరాజం పరమేశ్వరం || ౧౧||
కథం లోకాశ్రయం విష్ణుం తోలయేల్లఘురాక్షసః |
గ్రహీతుకామం సౌమిత్రిం రావణం వీక్ష్య మారుతిః || ౧౨||
ఆజఘానోరసి క్రుద్ధో వజ్రకల్పేన ముష్టినా |
తేన ముష్టిప్రహారేణ జానుభ్యామపతద్భువి || ౧౩||
ఆస్యైశ్చ నేత్రశ్రవణైరుద్వమన్ రుధిరం బహు |
విఘూర్ణమాననయనో రథోపస్థ ఉపావిశత్ || ౧౪||

అథ లక్ష్మణమాదాయ హనూమాన్ రావణార్దితం ।
ఆనయద్రామసామీప్యం బాహుభ్యాం పరిగృహ్య తం ॥ ౧౫॥
హనూమతః సుహృత్త్వేన భక్త్యా చ పరమేశ్వరః ।
లఘుత్వమగమద్దేవో గురూణాం గురురప్యజః ॥ ౧౬॥
సా శక్తిరపి తం త్యక్త్వా జ్ఞాత్వా నారాయణాంశజం ।
రావణస్య రథం ప్రాగాద్రావణోఽపి శనైస్తతః ॥ ౧౭॥
సఞ్జ్ఞామవాప్య జగ్రాహ బాణాసనమథో రుషా ।
రామమేవాభిదుద్రావ దృష్ట్వా రామోఽపి తం క్రుధా ॥ ౧౮॥
ఆరుహ్య జగతాం నాథో హనూమంతం మహాబలం ।
రథస్థం రావణం దృష్ట్వా అభిదుద్రావ రాఘవః ॥ ౧౯॥
జ్యాశబ్దమకరోత్తీవ్రం వజ్రనిష్పేషనిష్ఠురం ।
రామో గంభీరయా వాచా రాక్షసేంద్రమువాచ హ ॥ ౨౦॥
రాక్షసాధమ తిష్ఠాద్య క్వ గమిష్యసి మే పురః ।
కృత్వాపరాధమేవం మే సర్వత్ర సమదర్శినః ॥ ౨౧॥
యేన బాణేన నిహతా రాక్షసాస్తే జనాలయే ।
తేనైవ త్వాం హనిష్యామి తిష్ఠాద్య మమ గోచరే ॥ ౨౨॥
శ్రీరామస్య వచః శ్రుత్వా రావణో మారుతాత్మజం ।
వహంతం రాఘవం సంఖ్యే శరైస్తీక్ష్ణైరతాడయత్ ॥ ౨౩॥
హతస్యాపి శరైస్తీక్ష్ణైర్వాయుసూనోః స్వతేజసా ।
వ్యవర్ధత పునస్తేజో ననర్ద చ మహాకపిః ॥ ౨౪॥
తతో దృష్ట్వా హనూమంతం సవ్రణం రఘుసత్తమః ।
క్రోధమాహారయామాస కాలరుద్ర ఇవాపరః ॥ ౨౫॥
సాశ్వం రథం ధ్వజం సూతం శస్త్రౌఘం ధనురంజసా ।
ఛత్రం పతాకాం తరసా చిచ్ఛేద శితసాయకైః ॥ ౨౬॥

తతో మహాశరేణాశు రావణం రఘుసత్తమః ।
వివ్యాధ వజ్రకల్పేన పాకారిరివ పర్వతం ॥ ౨౭॥
రామబాణహతో వీరశ్చచాల చ ముమోహ చ ।
హస్తాన్నిపతితశ్చాపస్తం సమీక్ష్య రఘూత్తమః ॥ ౨౮॥
అర్ధచంద్రేణ చిచ్ఛేద తత్కిరీటం రవిప్రభం ।
అనుజానామి గచ్ఛ త్వమిదానీం బాణపీడితః ॥ ౨౯॥
ప్రవిశ్య లంకామాశ్వాస్య శ్వః పశ్యసి బలం మమ ।
రామబాణేన సంవిద్ధో హతదర్పోఽథ రావణః ॥ ౩౦॥
మహత్యా లజ్జయా యుక్తో లంకాం ప్రావిశదాతురః ।
రామోఽపి లక్ష్మణం దృష్ట్వా మూర్ఛితం పతితం భువి ॥ ౩౧॥
మానుషత్వముపాశ్రిత్య లీలయానుశుశోచ హ ।
తతః ప్రాహ హనూమంతం వత్స జీవయ లక్ష్మణం ॥ ౩౨॥
మహౌషధీః సమానీయ పూర్వవద్వానరానపి ।
తథేతి రఘువేణోక్తో జగామాశు మహాకపిః ॥ ౩౩॥
హనూమాన్ వాయువేగేన క్షణాత్తీర్త్వా మహోదధిం ।
ఏతస్మిన్నంతరే చారా రావణాయ న్యవేదయన్ ॥ ౩౪॥
రామేణ ప్రేషితో దేవ హనూమాన్ క్షీరసాగరం ।
గతో నేతుం లక్ష్మణస్య జీవనార్థం మహౌషధీః ॥ ౩౫॥
శ్రుత్వా తచ్చారవచనం రాజా చింతాపరోఽభవత్ ।
జగామ రాత్రావేకాకీ కాలనేమిగృహం క్షణాత్ ॥ ౩౬॥
గృహాగతం సమాలోక్య రావణం విస్మయాన్వితః ।
కాలనేమిరువాచేదం ప్రాంజలిర్భయవిహ్వలః ।
అర్ఘ్యాదికం తతః కృత్వా రావణస్యాగ్రతః స్థితః ॥ ౩౭॥
కిం తే కరోమి రాజేంద్ర కిమాగమనకారణం ।

కాలనేమిమువాచేదం రావణో దుఃఖపీడితః || ౩౮||

మమాపి కాలవశతః కష్టమేతదుపస్థితం |

మయా శక్త్యా హతో వీరో లక్ష్మణః పతితో భువి || ౩౯||

తం జీవయితుమానేతుమోషధీర్హనుమాన్ గతః |

యథా తస్య భవేద్విఘ్నస్తథా కురు మహామతే || ౪౦||

మాయయా మునివేషేణ మోహయస్వ మహాకపిం |

కాలాత్యయో యథా భూయాత్తథా కృత్వైహి మందిరే || ౪౧||

రావణస్య వచః శ్రుత్వా కాలనేమిరువాచ తం |

రావణేశ వచో మేఽద్య శృణు ధారయ తత్త్వతః || ౪౨||

ప్రియం తే కరవాణ్యేవ న ప్రాణాన్ ధారయామ్యహం |

మారీచస్య యథారణ్యే పురాభూన్మృగరూపిణః || ౪౩||

తథైవ మే న సందేహో భవిష్యతి దశానన |

హతాః పుత్రాశ్చ పౌత్రాశ్చ బాంధవా రాక్షసాశ్చ తే || ౪౪||

ఘాతయిత్వాఽసురకులం జీవితేనాపి కిం తవ |

రాజ్యేన వా సీతయా వా కిం దేహేన జడాత్మనా || ౪౫||

సీతాం ప్రయచ్ఛ రామాయ రాజ్యం దేహి విభీషణే |

వనం యాహి మహాబాహో రమ్యం మునిగణాశ్రయం || ౪౬||

స్నాత్వా ప్రాతః శుభజలే కృత్వా సంధ్యాదికాః క్రియాః |

తత ఏకాంతమాశ్రిత్య సుఖాసనపరిగ్రహః || ౪౭||

విసృజ్య సర్వతః సంగమితరాన్ విషయాన్ బహిః |

బహిఃప్రవృత్తాక్షగణం శనైః ప్రత్యక్ ప్రవాహయ || ౪౮||

ప్రకృతేర్భిన్నమాత్మానం విచారయ సదానఘ |

చరాచరం జగత్కృత్స్నం దేహబుద్ధీంద్రియాదికం || ౪౯||

ఆబ్రహ్మస్తంబపర్యంతం దృశ్యతే శ్రూయతే చ యత్ |

సైషా ప్రకృతిరిత్యుక్తా సైవ మాయేతి కీర్తితా ॥ ౩౦॥

సర్గస్థితివినాశానాం జగద్వృక్షస్య కారణం ।

లోహితశ్వేతకృష్ణాది ప్రజాః సృజతి సర్వదా ॥ ౩౧॥

కామక్రోధాదిపుత్రాద్యాన్ హింసాతృష్ణాదికన్యకాః ।

మోహయంత్యనిశం దేవమాత్మానం స్వైర్గుణైర్విభుం ॥ ౩౨॥

కర్తృత్వభోక్తృత్వముఖాన్ స్వగుణానాత్మనీశ్వరే ।

ఆరోప్య స్వవశం కృత్వా తేన క్రీడతి సర్వదా ॥ ౩౩॥

శుద్ధోఽప్యాత్మా యయా యుక్తః పశ్యతీవ సదా బహిః ।

విస్మృత్య చ స్వమాత్మానం మాయాగుణవిమోహితః ॥ ౩౪॥

యదా సద్గురుణా యుక్తో బోధ్యతే బోధరూపిణా ।

నివృత్తదృష్టిరాత్మానం పశ్యత్యేవ సదా స్ఫుటం ॥ ౩౫॥

జీవన్ముక్తః సదా దేహీ ముచ్యతే ప్రాకృతైర్గుణైః ।

త్వమప్యేవం సదాత్మానం విచార్య నియతేంద్రియః ॥ ౩౬॥

ప్రకృతేరన్యమాత్మానం జ్ఞాత్వా ముక్తో భవిష్యసి ।

ధ్యాతుం యద్యసమర్థోఽసి సగుణం దేవమాశ్రయ ॥ ౩౭॥

హృత్పద్మకర్ణికే స్వర్ణపీఠే మణిగణాన్వితే ।

మృదుశ్లక్ష్ణతరే తత్ర జానక్యా సహ సంస్థితం ॥ ౩౮॥

వీరాసనం విశాలాక్షం విద్యుత్పుంజనిభాంబరం ।

కిరీటహారకేయూరకౌస్తుభాదిభిరన్వితం ॥ ౩౯॥

నూపురైః కటకైర్భాంతం తథైవ వనమాలయా ।

లక్ష్మణేన ధనుర్ద్వంద్వకరేణ పరిసేవితం ॥ ౬౦॥

ఏవం ధ్యాత్వా సదాత్మానం రామం సర్వహృది స్థితం ।

భక్త్యా పరమయా యుక్తో ముచ్యతే నాత్ర సంశయః ॥ ౬౧॥

శృణు వై చరితం తస్య భక్తైర్నిత్యమనన్యధీః ।

ఏవం చేత్కృతపూర్వాణి పాపాని చ మహాంత్యపి ।

క్షణాదేవ వినశ్యంతి యథాగ్నేస్తూలరాశయః ॥ ౬౨॥

భజస్వ రామం పరిపూర్ణమేకం

విహాయ వైరం నిజభక్తియుక్తః ।

హృదా సదా భావితభావరూపం

అనామరూపం పురుషం పురాణం ॥ ౬౩॥

ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే యుద్ధకాండే షష్ఠఃసర్గః ॥ ౬॥

॥ సప్తమః సర్గః ॥

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ

కాలనేమివచః శ్రుత్వా రావణోఽమృతసన్నిభం ।

జజ్వాల క్రోధతామ్రాక్షః సర్పిరద్భిరివాగ్నిమత్ ॥ ౧॥

నిహన్మి త్వాం దురాత్మానం మచ్ఛాసనపరాఙ్ముఖం ।

పరైః కించిద్గృహీత్వా త్వం భాషసే రామకింకరః ॥ ౨॥

కాలనేమిరువాచేదం రావణం దేవ కిం క్రుధా ।

న రోచతే మే వచనం యది గత్వా కరోమి తత్ ॥ ౩॥

ఇత్యుక్త్వా ప్రయయౌ శీఘ్రం కాలనేమిర్మహాసురః ।

నోదితో రావణేనైవ హనూమద్విఘ్నకారణాత్ ॥ ౪॥

స గత్వా హిమవత్పార్శ్వం తపోవనమకల్పయత్ ।

తత్ర శిష్యైః పరివృతో మునివేషధరః ఖలః ॥ ౫॥

గచ్ఛతో మార్గమాసాద్య వాయుసూనోర్మహాత్మనః ।

తతో గత్వా దదర్శాథ హనూమానాశ్రమం శుభం ॥ ౬॥

చింతయామాస మనసా శ్రీమాన్ పవననందనః ।

పురా న దృష్టమేతన్మే మునిమండలముత్తమం ॥ ౭॥

మార్గో విభ్రంశితో వా మే భ్రమో వా చిత్తసంభవః ।
యద్వాఽఽవిశ్యాశ్రమపదం దృష్ట్వా మునిమశేషతః ॥ ౮॥
పీత్వా జలం తతో యామి ద్రోణాచలమనుత్తమం ।
ఇత్యుక్త్వా ప్రవివేశాథ సర్వతో యోజనాయతం ॥ ౯॥
ఆశ్రమం కదలీశాలఖర్జూరపనసాదిభిః ।
సమావృతం పక్వఫలైర్నమ్రశాఖైశ్చ పాదపైః ॥ ౧౦॥
వైరభావవినిర్ముక్తం శుద్ధం నిర్మలలక్షణం ।
తస్మిన్మహాశ్రమే రమ్యే కాలనేమిః స రాక్షసః ॥ ౧౧॥
ఇంద్రయోగం సమాస్థాయ చకార శివపూజనం ।
హనూమానభివాద్యాహ గౌరవేణ మహాసురం ॥ ౧౨॥
భగవన్ రామదూతోఽహం హనూమాన్నామ నామతః ।
రామకార్యేణ మహతా క్షీరాబ్ధిం గంతుముద్యతః ॥ ౧౩॥
తృషా మాం బాధతే బ్రహ్మన్నుదకం కుత్ర విద్యతే ।
యథేచ్ఛం పాతుమిచ్ఛామి కథ్యతాం మే మునీశ్వర ॥ ౧౪॥
తచ్ఛ్రుత్వా మారుతేర్వాక్యం కాలనేమిస్తమబ్రవీత్ ।
కమండలుగతం తోయం మమ త్వం పాతుమర్హసి ॥ ౧౫॥
భుంక్ష్వ చేమాని పక్వాని ఫలాని తదనంతరం ।
నివసస్వ సుఖేనాత్ర నిద్రామేహి త్వరాస్తు మా ॥ ౧౬॥
భూతం భవ్యం భవిష్యం చ జానామి తపసా స్వయం ।
ఉత్థితో లక్ష్మణః సర్వే వానరా రామవీక్షితాః ॥ ౧౭॥
తచ్ఛ్రుత్వా హనుమానాహ కమండలుజలేన మే ।
న శామ్యత్యధికా తృష్ణా తతో దర్శయ మే జలం ॥ ౧౮॥
తథేత్యాజ్ఞాపయామాస వటుం మాయావికల్పితం ।
వటో దర్శయ విస్తీర్ణం వాయుసూనోర్జలాశయం ॥ ౧౯॥

నిమీల్య చాక్షిణీ తోయం పీత్వాగచ్ఛ మమాంతికం ।

ఉపదేక్ష్యామి తే మంత్రం యేన ద్రక్ష్యసి చౌషధీః ॥ ౨౦॥

తథేతి దర్శితం శీఘ్రం వటునా సలిలాశయం ।

ప్రవిశ్య హనుమాంస్తోయమపిబన్మీలితేక్షణః ॥ ౨౧॥

తతశ్చాగత్య మకరీ మహామాయా మహాకపిం ।

అగ్రసత్తం మహావేగాన్మారుతిం ఘోరరూపిణీ ॥ ౨౨॥

తతో దదర్శ హనుమాన్ గ్రసంతీం మకరీం రుషా ।

దారయామాస హస్తాభ్యాం వదనం సా మమార హ ॥ ౨౩॥

తతోఽన్తరిక్షే దదృశే దివ్యరూపధరాంగనా ।

ధాన్యమాలీతి విఖ్యాతా హనూమంతమథాబ్రవీత్ ॥ ౨౪॥

త్వత్ప్రసాదాదహం శాపాద్విముక్తాస్మి కపీశ్వర ।

శప్తాహం మునినా పూర్వమప్సరా కారణాంతరే ॥ ౨౫॥

ఆశ్రమే యస్తు తే దృష్టః కాలనేమిర్మహాసురః ।

రావణప్రహితో మార్గే విఘ్నం కర్తుం తవానఘ ॥ ౨౬॥

మునివేషధరో నాసౌ మునిర్విప్రవిహింసకః ।

జహి దుష్టం గచ్ఛ శీఘ్రం ద్రోణాచలమనుత్తమం ॥ ౨౭॥

గచ్ఛామ్యహం బ్రహ్మలోకం త్వత్స్పర్శాద్ధతకల్మషా ।

ఇత్యుక్త్వా సా యయౌ స్వర్గం హనూమానప్యథాశ్రమం ॥ ౨౮॥

ఆగతం తం సమాలోక్య కాలనేమిరభాషత ।

కిం విలంబేన మహతా తవ వానరసత్తమ ॥ ౨౯॥

గృహాణ మత్తో మంత్రాంస్త్వం దేహి మే గురుదక్షిణాం ।

ఇత్యుక్తో హనుమాన్ముష్టిం దృఢం బద్ధ్వాహ రాక్షసం ॥ ౩౦॥

గృహాణ దక్షిణామేతామిత్యుక్త్వా నిజఘాన తం ।

విసృజ్య మునివేషం స కాలనేమిర్మహాసురః ॥ ౩౧॥

యుయుధే వాయుపుత్రేణ నానామాయావిధానతః |

మహామాయికదూతోఽసౌ హనూమాన్మాయినాం రిపుః || ౩౨||

జఘాన ముష్టినా శీర్ష్ణి భగ్నమూర్ధా మమార సః |

తతః క్షీరనిధిం గత్వా దృష్ట్వా ద్రోణం మహాగిరిం || ౩౩||

అదృష్ట్వా చౌషధీస్తత్ర గిరిముత్పాట్య సత్వరః |

గృహీత్వా వాయువేగేన గత్వా రామస్య సన్నిధిం || ౩౪||

ఉవాచ హనుమాన్ రామమానీతోఽయం మహాగిరిః |

యదుక్తం కురు దేవేశ విలంబో నాత్ర యుజ్యతే || ౩౫||

శ్రుత్వా హనూమతో వాక్యం రామః సంతుష్టమానసః |

గృహీత్వా చౌషధీః శీఘ్రం సుషేణేన మహామతిః || ౩౬||

చికిత్సాం కారయామాస లక్ష్మణాయ మహాత్మనే |

తతః సుప్తోత్థిత ఇవ బుద్ధ్వా ప్రోవాచ లక్ష్మణః || ౩౭||

తిష్ఠ తిష్ఠ క్వ గంతాసి హన్మీదానీం దశానన |

ఇతి బ్రువంతమాలోక్య మూర్ధ్న్యవఘ్రాయ రాఘవః || ౩౮||

మారుతిం ప్రాహ వత్సాద్య త్వత్ప్రసాదాన్మహాకపే |

నిరామయం ప్రపశ్యామి లక్ష్మణం భ్రాతరం మమ || ౩౯||

ఇత్యుక్త్వా వానరైః సార్ధం సుగ్రీవేణ సమన్వితః |

విభీషణమతేనైవ యుద్ధాయ సమవస్థితః || ౪౦||

పాషాణైః పాదపైశ్చైవ పర్వతాగ్రైశ్చ వానరాః |

యుద్ధాయాభిముఖా భూత్వా యయుః సర్వే యుయుత్సవః || ౪౧||

రావణో వివ్యథే రామబాణైర్విద్ధో మహాసురః |

మాతంగ ఇవ సింహేన గరుడేనేవ పన్నగః || ౪౨||

అభిభూతోఽగమద్రాజా రాఘవేణ మహాత్మనా |

సింహాసనే సమావిశ్య రాక్షసానిదమబ్రవీత్ || ౪౩||

మానుషేణైవ మే మృత్యుమాహ పూర్వం పితామహః ।
మానుషో హి న మాం హంతుం శక్తోఽస్తి భువి కశ్చన ॥ ౪౪॥
తతో నారాయణః సాక్షాన్మానుషోఽభూన్న సంశయః ।
రామో దాశరథిర్భూత్వా మాం హంతుం సముపస్థితః ॥ ౪౫॥
అనరణ్యేన యత్పూర్వం శప్తోఽహం రాక్షసేశ్వర ।
ఉత్పత్స్యతే చ మద్వంశే పరమాత్మా సనాతనః ॥ ౪౬॥
తేన త్వం పుత్రపౌత్రైశ్చ బాంధవైశ్చ సమన్వితః ।
హనిష్యసే న సందేహ ఇత్యుక్త్వా మాం దివం గతః ॥ ౪౭॥
స ఏవ రామః సంజాతో మదర్థే మాం హనిష్యతి ।
కుంభకర్ణస్తు మూఢాత్మా సదా నిద్రావశం గతః ॥ ౪౮॥
తం విబోధ్య మహాసత్త్వమానయంతు మమాంతికం ।
ఇత్యుక్తాస్తే మహాకాయాస్తూర్ణం గత్వా తు యత్నతః ॥ ౪౯॥
విబోధ్య కుంభశ్రవణం నిన్యూ రావణసన్నిధిం ।
నమస్కృత్య స రాజానమాసనోపరి సంస్థితః ॥ ౫౦॥
తమాహ రావణో రాజా భ్రాతరం దీనయా గిరా ।
కుంభకర్ణ నిబోధ త్వం మహత్కష్టముపస్థితం ॥ ౫౧॥
రామేణ నిహతాః శూరాః పుత్రాః పౌత్రాశ్చ బాంధవాః ।
కిం కర్తవ్యమిదానీం మే మృత్యుకాల ఉపస్థితే ॥ ౫౨॥
ఏష దాశరథీ రామః సుగ్రీవసహితో బలీ ।
సముద్రం సబలస్తీర్త్వా మూలం నః పరికృంతతి ॥ ౫౩॥
యే రాక్షసా ముఖ్యతమాస్తే హతా వానరైర్యుధి ।
వానరాణాం క్షయం యుద్ధే న పశ్యామి కదాచన ॥ ౫౪॥
నాశయస్వ మహాబాహో యదర్థం పరిబోధితః ।
భ్రాతురర్థే మహాసత్త్వ కురు కర్మ సుదుష్కరం ॥ ౫౫॥

శ్రుత్వా తద్రావణేంద్రస్య వచనం పరిదేవితం ।

కుంభకర్ణో జహాసోచ్చైర్వచనం చేదమబ్రవీత్ ॥ ౫౬॥

పురా మంత్రవిచారే తే గదితం యన్మయా నృప ।

తదద్య త్వాముపగతం ఫలం పాపస్య కర్మణః ॥ ౫౭॥

పూర్వమేవ మయా ప్రోక్తో రామో నారాయణః పరః ।

సీతా చ యోగమాయేతి బోధితోఽపి న బుధ్యసే ॥ ౫౮॥

ఏకదాహం వనే సానౌ విశాలాయాం స్థితో నిశి ।

దృష్టో మయా మునిః సాక్షాన్నారదో దివ్యదర్శనః ॥ ౫౯॥

తమబ్రవం మహాభాగ కుతో గంతాసి మే వద ।

ఇత్యుక్తో నారదః ప్రాహ దేవానాం మంత్రణే స్థితః ॥ ౬౦॥

తత్రోత్పన్నముదంతం తే వక్ష్యామి శృణు తత్త్వతః ।

యువాభ్యాం పీడితా దేవాః సర్వే విష్ణుముపాగతాః ॥ ౬౧॥

ఊచుస్తే దేవదేవేశం స్తుత్వా భక్త్యా సమాహితాః ।

జహి రావణమక్షోభ్యం దేవ త్రైలోక్యకంటకం ॥ ౬౨॥

మానుషేణ మృతిస్తస్య కల్పితా బ్రహ్మణా పురా ।

అతస్త్వం మానుషో భూత్వా జహి రావణకంటకం ॥ ౬౩॥

తథేత్యాహ మహావిష్ణుః సత్యసంకల్ప ఈశ్వరః ।

జాతో రఘుకులే దేవో రామ ఇత్యభివిశ్రుతః ॥ ౬౪॥

స హనిష్యతి వః సర్వానిత్యుక్త్వా ప్రయయౌ మునిః ।

అతో జానీహి రామం త్వం పరం బ్రహ్మ సనాతనం ॥ ౬౫॥

త్యజ వైరం భజస్వాద్య మాయామానుషవిగ్రహం ।

భజతో భక్తిభావేన ప్రసీదతి రఘూత్తమః ॥ ౬౬॥

భక్తిర్జనిత్రీ జ్ఞానస్య భక్తిర్మోక్షప్రదాయినీ ।

భక్తిహీనేన యత్కించిత్కృతం సర్వమసత్సమం ॥ ౬౭॥

అవతారాః సుబహవో విష్ణోర్లీలానుకారిణః ।

తేషాం సహస్రసదృశో రామో జ్ఞానమయః శివః ॥ ౧౮॥

రామం భజంతి నిపుణా మనసా వచసాఽనిశం ।

అనాయాసేన సంసారం తీర్త్వా యాంతి హరేః పదం ॥ ౧౯॥

యే రామమేవ సతతం భువి శుద్ధసత్త్వా

ధ్యాయంతి తస్య చరితాని పఠంతి సంతః ।

ముక్తాస్త ఏవ భవభోగమహాహిపాశైః

సీతాపతేః పదమనంతసుఖం ప్రయాంతి ॥ ౨౦॥

ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే యుద్ధకాండే సప్తమఃసర్గః ॥ ౭॥

॥ అష్టమః సర్గః ॥

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ

కుంభకర్ణవచః శ్రుత్వా భ్రుకుటీవికటాననః ।

దశగ్రీవో జగాదేదమాసనాదుత్పతన్నివ ॥ ౧॥

త్వమానీతో న మే జ్ఞానబోధనాయ సుబుద్ధిమాన్ ।

మయా కృతం సమీకృత్య యుధ్యస్వ యది రోచతే ॥ ౨॥

నో చేద్గచ్ఛ సుషుప్త్యర్థం నిద్రా త్వాం బాధతేఽధునా ।

రావణస్య వచః శ్రుత్వా కుంభకర్ణో మహాబలః ॥ ౩॥

రుష్టోఽయమితి విజ్ఞాయ తూర్ణం యుద్ధాయ నిర్యయౌ ।

స లంఘయిత్వా ప్రాకారం మహాపర్వతసన్నిభః ॥ ౪॥

నిర్యయౌ నగరాత్తూర్ణం భీషయన్ హరిసైనికాన్ ।

స ననాద మహానాదం సముద్రమభినాదయన్ ॥ ౫॥

వానరాన్ కాలయామాస బాహుభ్యాం భక్షయన్ రుషా ।

కుంభకర్ణం తదా దృష్ట్వా సపక్షమివ పర్వతం ॥ ౬॥

దుద్రువుర్వానరాః సర్వే కాలాంతకమివాఖిలాః |
భ్రమంతం హరివాహిన్యాం ముద్గరేణ మహాబలం || ౭||
కాలయంతం హరీన్ వేగాద్భక్షయంతం సమంతతః |
చూర్ణయంతం ముద్గరేణ పాణిపాదైరనేకధా || ౮||
కుంభకర్ణం తదా దృష్ట్వా గదాపాణిర్విభీషణః |
ననామ చరణం తస్య భ్రాతుర్జ్యేష్ఠస్య బుద్ధిమాన్ || ౯||
విభీషణోఽహం భ్రాతుర్మే దయాం కురు మహామతే |
రావణస్తు మయా భ్రాతర్బహుధా పరిబోధితః || ౧౦||
సీతాం దేహీతి రామాయ రామః సాక్షాజ్జనార్దనః |
న శృణోతి చ మాం హంతుం ఖడ్గముద్యమ్య చోక్తవాన్ || ౧౧||
ధిక్ త్వాం గచ్ఛేతి మాం హత్వా పదా పాపిభిరావృతః |
చతుర్భిర్మంత్రిభిః సార్ధం రామం శరణమాగతః || ౧౨||
తచ్ఛ్రుత్వా కుంభకర్ణోఽపి జ్ఞాత్వా భ్రాతరమాగతం |
సమాలింగ్య చ వత్స త్వం జీవ రామపదాశ్రయాత్ || ౧౩||
కులసంరక్షణార్థాయ రాక్షసానాం హితాయ చ |
మహాభాగవతోఽసి త్వం పురా మే నారదాచ్ఛ్రుతం || ౧౪||
గచ్ఛ తాత మమేదానీం దృశ్యతే న చ కించన |
మదీయో వా పరో వాపి మదమత్తవిలోచనః || ౧౫||
ఇత్యుక్తోఽశ్రుముఖో భ్రాతుశ్చరణావభివంద్య సః |
రామపార్శ్వముపాగత్య చింతాపర ఉపస్థితః || ౧౬||
కుంభకర్ణోఽపి హస్తాభ్యాం పాదాభ్యాం పేషయన్ హరీన్ |
చచార వానరీం సేనాం కాలయన్ గంధహస్తివత్ || ౧౭||
దృష్ట్వా తం రాఘవః క్రుద్ధో వాయవ్యం శస్త్రమాదరాత్ |
చిక్షేప కుంభకర్ణాయ తేన చిచ్ఛేద రక్షసః || ౧౮||

సముద్గరం దక్షహస్తం తేన ఘోరం ననాద సః ।
స హస్తః పతితో భూమావనేకానర్దయన్ కపీన్ ॥ ౧౯॥
పర్యంతమాశ్రితాః సర్వే వానరా భయవేపితాః ।
రామరాక్షసయోర్యుద్ధం పశ్యంతః పర్యవస్థితాః ॥ ౨౦॥
కుంభకర్ణశ్ఛిన్నహస్తః శాలముద్యమ్య వేగతః ।
సమరే రాఘవం హంతుం దుద్రావ తమథోఽచ్ఛినత్ ॥ ౨౧॥
శాలేన సహితం వామహస్తమైంద్రేణ రాఘవః ।
ఛిన్నబాహుమథాయాంతం నర్దంతం వీక్ష్య రాఘవః ॥ ౨౨॥
ద్వావర్ధచంద్రౌ నిశితావాదాయాస్య పదద్వయం ।
చిచ్ఛేద పతితౌ పాదౌ లంకాద్వారి మహాస్వనౌ ॥ ౨౩॥
నికృత్తపాణిపాదోఽపి కుంభకర్ణోఽతిభీషణః ।
వడవాముఖవద్వక్త్రం వ్యాదాయ రఘునందనం ॥ ౨౪॥
అభిదుద్రావ నినదన్ రాహుశ్చంద్రమసం యథా ।
అపూరయచ్ఛితాగ్రైశ్చ సాయకైస్తద్రఘూత్తమః ॥ ౨౫॥
శరపూరితవక్త్రోఽసౌ చుక్రోశాతిభయంకరః ।
అథ సూర్యప్రతీకాశమైంద్రం శరమనుత్తమం ॥ ౨౬॥
వజ్రాశనిసమం రామశ్చిక్షేపాసురమృత్యవే ।
స తత్పర్వతసంకాశం స్ఫురత్కుండలదంష్ట్రకం ॥ ౨౭॥
చకర్త రక్షోఽధిపతేః శిరో వృత్రమివాశనిః ।
తచ్ఛిరః పతితం లంకాద్వారి కాయో మహోదధౌ ॥ ౨౮॥
శిరోఽస్య రోధయద్ద్వారం కాయో నక్రాద్యచూర్ణయత్ ।
తతో దేవాః సఋషయో గంధర్వాః పన్నగాః ఖగాః ॥ ౨౯॥
సిద్ధా యక్షా గుహ్యకాశ్చ అప్సరోభిశ్చ రాఘవం ।
ఈడిరే కుసుమాసారైర్వర్షంతశ్చాభినందితాః ॥ ౩౦॥

ఆజగామ తదా రామం ద్రష్టుం దేవమునీశ్వరః ।

నారదో గగనాత్తూర్ణం స్వభాసా భాసయన్ దిశః ॥ ౩౧॥

రామమిందీవరశ్యామముదారాంగం ధనుర్ధరం ।

ఈషత్తామ్రవిశాలాక్షమైంద్రాస్త్రాంచితబాహుకం ॥ ౩౨॥

దయార్ద్రదృష్ట్యా పశ్యంతం వానరాంఛరపీడితాన్ ।

దృష్ట్వా గద్గదయా వాచా భక్త్యా స్తోతుం ప్రచక్రమే ॥ ౩౩॥

నారద ఉవాచ

దేవదేవ జగన్నాథ పరమాత్మన్ సనాతన ।

నారాయణాఖిలాధార విశ్వసాక్షిన్నమోఽస్తు తే ॥ ౩౪॥

విశుద్ధజ్ఞానరూపోఽపి త్వం లోకానతివంచయన్ ।

మాయయా మనుజాకారః సుఖదుఃఖాదిమానివ ॥ ౩౫॥

త్వం మాయయా గుహ్యమానః సర్వేషాం హృది సంస్థితః ।

స్వయంజ్యోతిః స్వభావస్త్వం వ్యక్త ఏవామలాత్మనాం ॥ ౩౬॥

ఉన్మీలయన్ సృజస్యేతన్నేత్రే రామ జగత్త్రయం ।

ఉపసంహ్రియతే సర్వం త్వయా చక్షుర్నిమీలనాత్ ॥ ౩౭॥

యస్మిన్ సర్వమిదం భాతి యతశ్చైతచ్చరాచరం ।

యస్మాన్న కించిల్లోకేఽస్మింస్తస్మై తే బ్రహ్మణే నమః ॥ ౩౮॥

ప్రకృతిం పురుషం కాలం వ్యక్తావ్యక్తస్వరూపిణం ।

యం జానంతి మునిశ్రేష్ఠాస్తస్మై రామాయ తే నమః ॥ ౩౯॥

వికారరహితం శుద్ధం జ్ఞానరూపం శ్రుతిర్జగౌ ।

త్వాం సర్వజగదాకారమూర్తిం చాప్యాహ సా శ్రుతిః ॥ ౪౦॥

విరోధో దృశ్యతే దేవ వైదికో వేదవాదినాం ।

నిశ్చయం నాధిగచ్ఛంతి త్వత్ప్రసాదం వినా బుధాః ॥ ౪౧॥

మాయయా క్రీడతో దేవ న విరోధో మనాగపి ।

రశ్మిజాలం రవేర్యద్వద్దృశ్యతే జలవద్ భ్రమాత్ ॥ ౪౨॥

భ్రాంతిజ్ఞానాత్తథా రామ త్వయి సర్వం ప్రకల్ప్యతే ।

మనసోఽవిషయో దేవ రూపం తే నిర్గుణం పరం ॥ ౪౩॥

కథం దృశ్యం భవేద్దేవ దృశ్యాభావే భజేత్కథం ।

అతస్తవావతారేషు రూపాణి నిపుణా భువి ॥ ౪౪॥

భజంతి బుద్ధిసంపన్నాస్తరంత్యేవ భవార్ణవం ।

కామక్రోధాదయస్తత్ర బహవః పరిపంథినః ॥ ౪౫॥

భీషయంతి సదా చేతో మార్జారా మూషకం యథా ।

త్వన్నామ స్మరతాం నిత్యం త్వద్రూపమపి మానసే ॥ ౪౬॥

త్వత్పూజానిరతానాం తే కథామృతపరాత్మనాం ।

త్వద్భక్తసంగినాం రామ సంసారో గోష్పదాయతే ॥ ౪౭॥

అతస్తే సగుణం రూపం ధ్యాత్వాహం సర్వదా హృది ।

ముక్తశ్చరామి లోకేషు పూజ్యోఽహం సర్వదైవతైః ॥ ౪౮॥

రామ త్వయా మహత్కార్యం కృతం దేవహితేచ్ఛయా ।

కుంభకర్ణవధేనాద్య భూభారోఽయం గతః ప్రభో ॥ ౪౯॥

శ్వో హనిష్యతి సౌమిత్రిరింద్రజేతారమాహవే ।

హనిష్యసేఽథ రామ త్వం పరశ్వో దశకంధరం ॥ ౫౦॥

పశ్యామి సర్వం దేవేశ సిద్ధైః సహ నభోగతః ।

అనుగృహ్ణీష్వ మాం దేవ గమిష్యామి సురాలయం ॥ ౫౧॥

ఇత్యుక్త్వా రామమామంత్ర్య నారదో భగవానృషిః ।

యయౌ దేవైః పూజ్యమానో బ్రహ్మలోకమకల్మషం ॥ ౫౨॥

భ్రాతరం నిహతం శ్రుత్వా కుంభకర్ణం మహాబలం ।

రావణః శోకసంతప్తో రామేణాక్లిష్టకర్మణా ॥ ౫౩॥

మూర్ఛ్ఛితః పతితో భూమావుత్థాయ విలలాప హ ।

పితృవ్యం నిహతం శ్రుత్వా పితరం చాతివిహ్వాలం ‖ ౫౪‖

ఇంద్రజిత్ప్రాహ శోకార్తం త్యజ శోకం మహామతే ।

వ్యేతు తే దుఃఖమఖిలం స్వస్థో భవ మహీపతే ‖ ౫౬‖

సర్వం సమీకరిష్యామి హనిష్యామి చ వై రిపూన్ ।

గత్వా నికుంభిలాం సద్యస్తర్పయిత్వా హుతాశనం ‖ ౫౭‖

లబ్ధ్వా రథాదికం తస్మాదజేయోఽహం భవామ్యరేః ।

ఇత్యుక్త్వా త్వరితం గత్వా నిర్దిష్టం హవనస్థలం ‖ ౫౮‖

రక్తమాల్యాంబరధరో రక్తగంధానులేపనః ।

నికుంభిలాస్థలే మౌనీ హవనాయోపచక్రమే ‖ ౫౯‖

విభీషణోఽథ తచ్ఛ్రుత్వా మేఘనాదస్య చేష్టితం ।

ప్రాహ రామాయ సకలం హోమారంభం దురాత్మనః ‖ ౬౦‖

సమాప్యతే చేద్ధోమోఽయం మేఘనాదస్య దుర్మతేః ।

తదాజేయో భవేద్రామ మేఘనాదః సురాసురైః ‖ ౬౧‖

అతః శీఘ్రం లక్ష్మణేన ఘాతయిష్యామి రావణిం ।

ఆజ్ఞాపయ మయా సార్ధం లక్ష్మణం బలినాం వరం ।

హనిష్యతి న సందేహో మేఘనాదం తవానుజః ‖ ౬౨‖

శ్రీరామచంద్ర ఉవాచ

అహమేవాగమిష్యామి హంతుమింద్రజితం రిపుం ।

ఆగ్నేయేన మహాస్త్రేణ సర్వరాక్షసఘాతినా ‖ ౬౩‖

విభీషణోఽపి తం ప్రాహ నాసావన్యైర్నిహన్యతే ।

యస్తు ద్వాదశ వర్షాణి నిద్రాహారవివర్జితః ‖ ౬౪‖

తేనైవ మృత్యుర్నిర్దిష్టో బ్రహ్మణాస్య దురాత్మనః ।

లక్ష్మణస్తు అయోధ్యాయా నిర్గమ్యాయాత్త్వయా సహ ‖ ౬౫‖

తదాది నిద్రాహారాదీన్న జానాతి రఘూత్తమ ।

సేవార్థం తవ రాజేంద్ర జ్ఞాతం సర్వమిదం మయా ॥ ౬౬॥

తదాజ్ఞాపయ దేవేశ లక్ష్మణం త్వరయా మయా ।

హనిష్యతి న సందేహః శేషః సాక్షాద్ధరాధరః ॥ ౬౭॥

త్వమేవ సాక్షాజ్జగతామధీశో

నారాయణో లక్ష్మణ ఏవ శేషః ।

యువాం ధరాభారనివారణార్థం

జాతౌ జగన్నాటకసూత్రధారౌ ॥ ౬౮॥

ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే యుద్ధకాండే అష్టమఃసర్గః ॥ ౮॥

॥ నవమః సర్గః ॥

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ

విభీషణవచః శ్రుత్వా రామో వాక్యమథాబ్రవీత్ ।

జానామి తస్య రౌద్రస్య మాయాం కృత్స్నాం విభీషణ ॥ ౧॥

స హి బ్రహ్మాస్త్రవిచ్ఛూరో మాయావీ చ మహాబలః ।

జానామి లక్ష్మణస్యాపి స్వరూపం మమ సేవనం ॥ ౨॥

జ్ఞాత్వైవాసమహం తూష్ణీం భవిష్యత్కార్యగౌరవాత్ ।

ఇత్యుక్త్వా లక్ష్మణం ప్రాహ రామో జ్ఞానవతాం వరః ॥ ౩॥

గచ్ఛ లక్ష్మణ సైన్యేన మహతా జహి రావణిం ।

హనూమత్ప్రముఖైః సర్వైర్యూథపైః సహ లక్ష్మణ ॥ ౪॥

జాంబవానృక్షరాజోఽయం సహ సైన్యేన సంవృతః ।

విభీషణశ్చ సచివైః సహ త్వామభియాస్యతి ॥ ౫॥

అభిజ్ఞస్తస్య దేశస్య జానాతి వివరాణి సః ।

రామస్య వచనం శ్రుత్వా లక్ష్మణః సవిభీషణః ॥ ౬॥

జగ్రాహ కార్ముకం శ్రేష్ఠమన్యద్భీమపరాక్రమః ।

రామపాదాంబుజం స్పృష్ట్వా హృష్టః సౌమిత్రిరబ్రవీత్ ॥ ౭॥

అద్య మత్కార్ముకాన్ముక్తాః శరా నిర్భిద్య రావణిం ।

గమిష్యంతి హి పాతాలం స్నాతుం భోగవతీజలే ॥ ౮॥

ఏవముక్త్వా స సౌమిత్రిః పరిక్రమ్య ప్రణమ్య తం ।

ఇంద్రజిన్నిధనాకాంక్షీ యయౌ త్వరితవిక్రమః ॥ ౯॥

వానరైర్బహుసాహస్రైర్హనూమాన్ పృష్ఠతోఽన్వగాత్ ।

విభీషణశ్చ సహితో మంత్రిభిస్త్వరితం యయౌ ॥ ౧౦॥

జాంబవత్ప్రముఖా ఋక్షాః సౌమిత్రిం త్వరయాన్వయుః ।

గత్వా నికుంభిలాదేశం లక్ష్మణో వానరైః సహ ॥ ౧౧॥

అపశ్యద్బలసంఘాతం దూరాద్రాక్షససంకులం ।

ధనురాయమ్య సౌమిత్రిర్యత్తోఽభూద్భూరివిక్రమః ॥ ౧౨॥

అంగదేన చ వీరేణ జాంబవాన్ రాక్షసాధిపః ।

తదా విభీషణః ప్రాహ సౌమిత్రిం పశ్య రాక్షసాన్ ॥ ౧౩॥

యదేతద్రాక్షసానీకం మేఘశ్యామం విలోక్యతే ।

అస్యానీకస్య మహతో భేదనే యత్నవాన్ భవ ॥ ౧౪॥

రాక్షసేంద్రసుతోఽప్యస్మిన్ భిన్నే దృశ్యో భవిష్యతి ।

అభిద్రవాశు యావద్వై నైతత్కర్మ సమాప్యతే ॥ ౧౫॥

జహి వీర దురాత్మానం హింసాపరమధార్మికం ।

విభీషణవచః శ్రుత్వా లక్ష్మణః శుభలక్ష్మణః ॥ ౧౬॥

వవర్ష శరవర్షాణి రాక్షసేంద్రసుతం ప్రతి ।

పాషాణైః పర్వతాగ్రైశ్చ వృక్షైశ్చ హరియూథపాః ॥ ౧౭॥

నిర్జఘ్నుః సర్వతో దైత్యాంస్తేఽపి వానరయూథపాన్ ।

పరశ్వధైః శితైర్బాణైరసిభిర్యష్టితోమరైః ॥ ౧౮॥

నిర్జఘ్నుర్వానరానీకం తదా శబ్దో మహానభూత్ ।

స సంప్రహారస్తుములః సంజజ్ఞే హరిరక్షసాం ॥ ౧౯॥

ఇంద్రజిత్స్వబలం సర్వమర్ద్యమానం విలోక్య సః ।

నికుంభిలాం చ హోమం చ త్యక్త్వా శీఘ్రం వినిర్గతః ॥ ౨౦॥

రథమారుహ్య సధనుః క్రోధేన మహతాగమత్ ।

సమాహ్వయన్ స సౌమిత్రిం యుద్ధాయ రణమూర్ధని ॥ ౨౧॥

సౌమిత్రే మేఘనాదోఽహం మయా జీవన్న మోక్ష్యసే ।

తత్ర దృష్ట్వా పితృవ్యం స ప్రాహ నిష్ఠురభాషణం ॥ ౨౨॥

ఇహైవ జాతః సంవృద్ధః సాక్షాద్ భ్రాతా పితుర్మమ ।

యస్త్వం స్వజనముత్సృజ్య పరభృత్యత్వమాగతః ॥ ౨౩॥

కథం ద్రుహ్యసి పుత్రాయ పాపీయానసి దుర్మతిః ।

ఇత్యుక్త్వా లక్ష్మణం దృష్ట్వా హనూమత్పృష్ఠతః స్థితం ॥ ౨౪॥

ఉద్యదాయుధనిస్త్రింశే రథే మహతి సంస్థితః ।

మహాప్రమాణముద్యమ్య ఘోరం విస్ఫారయన్ ధనుః ॥ ౨౫॥

అద్య వో మామకా బాణాః ప్రాణాన్ పాస్యంతి వానరాః ।

తతః శరం దాశరథిః సంధాయామిత్రకర్షణః ॥ ౨౬॥

ససర్జ రాక్షసేంద్రాయ క్రుద్ధః సర్ప ఇవ శ్వసన్ ।

ఇంద్రజిద్రక్తనయనో లక్ష్మణం సముదైక్షత ॥ ౨౭॥

శక్రాశనిసమస్పర్శైర్లక్ష్మణేనాహతః శరైః ।

ముహూర్తమభవన్మూఢః పునః ప్రత్యాహృతేంద్రియః ॥ ౨౮॥

దదర్శావస్థితం వీరం వీరో దశరథాత్మజం ।

సోఽభిచక్రామ సౌమిత్రిం క్రోధసంరక్తలోచనః ॥ ౨౯॥

శరాన్ ధనుషి సంధాయ లక్ష్మణం చేదమబ్రవీత్ ।

యది తే ప్రథమే యుద్ధే న దృష్టో మే పరాక్రమః ॥ ౩౦॥

అద్య త్వాం దర్శయిష్యామి తిష్ఠేదానీం వ్యవస్థితః ।

ఇత్యుక్త్వా సప్తభిర్బాణైరభివివ్యాధ లక్ష్మణం ‖ ౩౧‖

దశభిశ్చ హనూమంతం తీక్ష్ణధారైః శరోత్తమైః |

తతః శరశతేనైవ సంప్రయుక్తేన వీర్యవాన్ ‖ ౩౨‖

క్రోధద్విగుణసంరబ్ధో నిర్బిభేద విభీషణం |

లక్ష్మణోఽపి తథా శత్రుం శరవర్షైరవాకిరత్ ‖ ౩౩‖

తస్య బాణైః సుసంవిద్ధం కవచం కాంచనప్రభం |

వ్యశీర్యత రథోపస్థే తిలశః పతితం భువి ‖ ౩౪‖

తతః శరసహస్రేణ సంక్రుద్ధో రావణాత్మజః |

బిభేద సమరే వీరం లక్ష్మణం భీమవిక్రమం ‖ ౩౫‖

వ్యశీర్యతాపతద్దివ్యం కవచం లక్ష్మణస్య చ |

కృతప్రతికృతాన్యోన్యం బభూవతురభిద్రుతౌ ‖ ౩౬‖

అభీక్ష్ణం నిఃశ్వసంతౌ తౌ యుధ్యేతాం తుములం పునః |

శరసంవృతసర్వాంగౌ సర్వతో రుధిరోక్షితౌ ‖ ౩౭‖

సుదీర్ఘకాలం తౌ వీరావన్యోన్యం నిశితైః శరైః |

అయుధ్యేతాం మహాసత్త్వౌ జయాజయవివర్జితౌ ‖ ౩౮‖

ఏతస్మిన్నంతరే వీరో లక్ష్మణః పంచభిః శరైః |

రావణేః సారథిం సాశ్వం రథం చ సమచూర్ణయత్ ‖ ౩౯‖

చిచ్ఛేద కార్ముకం తస్య దర్శయన్ హస్తలాఘవం |

సోఽన్యత్తు కార్ముకం భద్రం సజ్యం చక్రే త్వరాన్వితః ‖ ౪౦‖

తచ్చాపమపి చిచ్ఛేద లక్ష్మణస్త్రిభిరాశుగైః |

తమేవ ఛిన్నధన్వానం వివ్యాధానేకసాయకైః ‖ ౪౧‖

పునరన్యత్సమాదాయ కార్ముకం భీమవిక్రమః |

ఇంద్రజిల్లక్ష్మణం బాణైః శితైరాదిత్యసన్నిభైః ‖ ౪౨‖

బిభేద వానరాన్ సర్వాన్ బాణైరాపూరయన్ దిశః |

తత ఐంద్రం సమాదాయ లక్ష్మణో రావణిం ప్రతి || ౪౩||

సంధాయాకృష్య కర్ణాంతం కార్ముకం దృఢనిష్ఠురం |

ఉవాచ లక్ష్మణో వీరః స్మరన్ రామపదాంబుజం || ౪౪||

ధర్మాత్మా సత్యసంధశ్చ రామో దాశరథిర్యది |

త్రిలోక్యామప్రతిద్వంద్వస్తదేనం జహి రావణిం || ౪౫||

ఇత్యుక్త్వా బాణమాకర్ణాద్వికృష్య తమజిహ్మగం |

లక్ష్మణః సమరే వీరః ససర్జేంద్రజితం ప్రతి || ౪౬||

స శరః సశిరస్త్రాణం శ్రీమజ్జ్వలితకుండలం |

ప్రమథ్యేంద్రజితః కాయాత్పాతయామాస భూతలే || ౪౭||

తతః ప్రముదితా దేవాః కీర్తయంతో రఘూత్తమం |

వవర్షుః పుష్పవర్షాణి స్తువంతశ్చ ముహుర్ముహుః || ౪౮||

జహర్ష శక్రో భగవాన్ సహ దేవైర్మహర్షిభిః |

ఆకాశేఽపి చ దేవానాం శుశ్రువే దుందుభిస్వనః || ౪౯||

విమలం గగనం చాసీత్స్థిరాభూద్విశ్వధారిణీ |

నిహతం రావణిం దృష్ట్వా జయజల్పసమన్వితః || ౫౦||

గతశ్రమః స సౌమిత్రిః శంఖమాపూరయద్రణే |

సింహనాదం తతః కృత్వా జ్యాశబ్దమకరోద్విభుః || ౫౧||

తేన నాదేన సంహృష్టా వానరాశ్చ గతశ్రమాః |

వానరేంద్రైశ్చ సహితః స్తువద్భిర్హృష్టమానసైః || ౫౨||

లక్ష్మణః పరితుష్టాత్మా దదర్శాభ్యేత్య రాఘవం |

హనూమద్రాక్షసాభ్యాం చ సహితో వినయాన్వితః || ౫౩||

వవందే భ్రాతరం రామం జ్యేష్ఠం నారాయణం విభుం |

త్వత్ప్రసాదాద్రఘుశ్రేష్ఠ హతో రావణిరాహవే || ౫౪||

శ్రుత్వా తల్లక్ష్మణాద్భక్త్యా తమాలింగ్య రఘూత్తమః |

మూర్ధ్న్యవఘ్రాయ ముదితః సస్నేహమిదమబ్రవీత్ || ౫౫||

సాధు లక్ష్మణ తుష్టోఽస్మి కర్మ తే దుష్కరం కృతం |

మేఘనాదస్య నిధనే జితం సర్వమరిందమ || ౫౬||

అహోరాత్రైస్త్రిభిర్వీరః కథంచిద్వినిపాతితః |

నిఃసపత్నః కృతోఽస్మ్యద్య నిర్యాస్యతి హి రావణః || ౫౭||

పుత్రశోకాన్మయా యోద్ధుం తం హనిష్యామి రావణం || ౫౮||

మేఘనాదం హతం శ్రుత్వా లక్ష్మణేన మహాబలం |

రావణః పతితో భుమౌ మూర్ఛ్ఛితః పునరుత్థితః |

విలలాపాతిదీనాత్మా పుత్రశోకేన రావణః || ౫౯||

పుత్రస్య గుణకర్మాణి సంస్మరన్ పర్యదేవయత్ |

అద్య దేవగణాః సర్వే లోకపాలా మహర్షయః || ౬౦||

హతమింద్రజితం జ్ఞాత్వా సుఖం స్వప్స్యంతి నిర్భయాః |

ఇత్యాది బహుశః పుత్రలాలసో విలలాప హ || ౬౧||

తతః పరమసంక్రుద్ధో రావణో రాక్షసాధిపః |

ఉవాచ రాక్షసాన్ సర్వాన్నినాశయిషురాహవే || ౬౨||

స పుత్రవధసంతప్తః శూరః క్రోధవశం గతః |

సంవీక్ష్య రావణో బుద్ధ్యా హంతుం సీతాం ప్రదుద్రువే || ౬౩||

ఖడ్గపాణిమథాయాంతం క్రుద్ధం దృష్ట్వా దశాననం |

రాక్షసీమధ్యగా సీతా భయశోకాకులాభవత్ || ౬౪||

ఏతస్మిన్నంతరే తస్య సచివో బుద్ధిమాన్ శుచిః |

సుపార్శ్వో నామ మేధావీ రావణం వాక్యమబ్రవీత్ || ౬౫||

నను నామ దశగ్రీవ సాక్షాద్వైశ్రవణానుజః |

వేదవిద్యావ్రతస్నాతః స్వకర్మపరినిష్ఠితః || ౬౬||

అనేకగుణసంపన్నః కథం స్త్రీవధమిచ్ఛసి |

అస్మాభిః సహితో యుద్ధే హత్వా రామం చ లక్ష్మణం ।

ప్రాప్స్యసే జానకీం శీఘ్రమిత్యుక్తః స న్యవర్తత ॥ ౬౭॥

తతో దురాత్మా సుహృదా నివేదితం

వచః సుధర్మ్యం ప్రతిగృహ్య రావణః ।

గృహం జగామాశు శుచా విమూఢధీః

పునః సభాం చ ప్రయయౌ సుహృద్వృతః ॥ ౬౮॥

ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే యుద్ధకాండే నవమఃసర్గః ॥ ౯॥

॥ దశమః సర్గః ॥

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ

స విచార్య సభామధ్యే రాక్షసైః సహ మంత్రిభిః ।

నిర్యయౌ యేఽవశిష్టాస్తై రాక్షసైః సహ రాఘవం ॥ ౧॥

శలభః శలభైర్యుక్తః ప్రజ్వలంతమివానలం ।

తతో రామేణ నిహతాః సర్వే తే రాక్షసా యుధి ॥ ౨॥

స్వయం రామేణ నిహతస్తీక్ష్ణబాణేన వక్షసి ।

వ్యథితస్త్వరితం లంకాం ప్రవివేశ దశాననః ॥ ౩॥

దృష్ట్వా రామస్య బహుశః పౌరుషం చాప్యమానుషం ।

రావణో మారుతేశ్చైవ శీఘ్రం శుక్రాంతికం యయౌ ॥ ౪॥

నమస్కృత్య దశగ్రీవః శుక్రం ప్రాంజలిరబ్రవీత్ ।

భగవన్ రాఘవేణైవం లంకా రాక్షసయుథపైః ॥ ౫॥

వినాశితా మహాదైత్యా నిహతాః పుత్రబాంధవాః ।

కథం మే దుఃఖసందోహస్త్వయి తిష్ఠతి సద్గురౌ ॥ ౬॥

ఇతి విజ్ఞాపితో దైత్యగురుః ప్రాహ దశాననం ।

హోమం కురు ప్రయత్నేన రహసి త్వం దశానన ॥ ౭॥

యది విఘ్నో న చేద్ధోమే తర్హి హోమానలోత్థితః || ౮||

మహాన్ రథశ్చ వాహాశ్చ చాపతూణీరసాయకాః |

సంభవిష్యంతి తైర్యుక్తస్త్వమజేయో భవిష్యసి || ౯||

గృహాణ మంత్రాన్ మద్దత్తాన్ గచ్ఛ హోమం కురు ద్రుతం |

ఇత్యుక్తస్త్వరితం గత్వా రావణో రాక్షసాధిపః || ౧౦||

గుహాం పాతాలసదృశీం మందిరే స్వే చకార హ |

లంకాద్వారకపాటాది బద్ధ్వా సర్వత్ర యత్నతః || ౧౧||

హోమద్రవ్యాణి సంపాద్య యాన్యుక్తాన్యాభిచారికే |

గుహాం ప్రవిశ్య చైకాంతే మౌనీ హోమం ప్రచక్రమే || ౧౨||

ఉత్థితం ధూమమాలోక్య మహాంతం రావణానుజః |

రామాయ దర్శయామాస హోమధూమం భయాకులః || ౧౩||

పశ్య రామ దశగ్రీవో హోమం కర్తుం సమారభత్ |

యది హోమః సమాప్తః స్యాత్తదాఽజేయో భవిష్యతి || ౧౪||

అతో విఘ్నాయ హోమస్య ప్రేషయాశు హరీశ్వరాన్ |

తథేతి రామః సుగ్రీవసమ్మతేనాంగదం కపిం || ౧౫||

హనూమత్ప్రముఖాన్ వీరానాదిదేశ మహాబలాన్ |

ప్రాకారం లంఘయిత్వా తే గత్వా రావణమందిరం || ౧౬||

దశకోట్యః ప్లవంగానాం గత్వా మందిరరక్షకాన్ |

చూర్ణయామాసురశ్వాంశ్చ గజాంశ్చ న్యహనన్ క్షణాత్ || ౧౭||

తతశ్చ సరమా నామ ప్రభాతే హస్తసజ్ఞ్ఞయా |

విభీషణస్య భార్యా సా హోమస్థానమసూచయత్ || ౧౮||

గుహాపిధానపాషాణమంగదః పాదఘట్టనైః |

చూర్ణయిత్వా మహాసత్త్వః ప్రవివేశ మహాగుహాం || ౧౯||

దృష్ట్వా దశాననం తత్ర మీలితాక్షం దృఢాసనం |

తతోఽఙ్గదాజ్ఞయా సర్వే వానరా వివిశుర్ద్రుతం ॥ ౨౦॥

తత్ర కోలాహలం చక్రుస్తాడయంతశ్చ సేవకాన్ ।

సంభారాంశ్చిక్షిపుస్తస్య హోమకుండే సమంతతః ॥ ౨౧॥

స్రువమాచ్ఛిద్య హస్తాచ్చ రావణస్య బలాద్రుషా ।

తేనైవ సంజఘానాశు హనూమాన్ ప్లవగాగ్రణీః ॥ ౨౨॥

ఘ్నంతి దంతైశ్చ కాష్ఠైశ్చ వానరాస్తమితస్తతః ।

న జహౌ రావణో ధ్యానం హతోఽపి విజిగీషయా ॥ ౨౩॥

ప్రవిశ్యాంతఃపురే వేశ్మన్యంగదో వేగవత్తరః ।

సమానయత్కేశబంధే ధృత్వా మందోదరీం శుభాం ॥। ౨౪॥

రావణస్యైవ పురతో విలపంతీమనాథవత్ ।

విదదారాంగదస్తస్యాః కంచుకం రత్నభూషితం ॥ ౨౫॥

ముక్తా విముక్తాః పతితాః సమంతాద్రత్నసంచయైః ।

శ్రోణిసూత్రం నిపతితం త్రుటితం రత్నచిత్రితం ॥ ౨౬॥

కటిప్రదేశాద్విస్రస్తా నీవీ తస్యైవ పశ్యతః ।

భూషణాని చ సర్వాణి పతితాని సమంతతః ॥ ౨౭॥

దేవగంధర్వకన్యాశ్చ నీతా హృష్టైః ప్లవంగమైః ।

మందోదరీ రురోదాథ రావణస్యాగ్రతో భృశం ॥ ౨౮॥

క్రోశంతీ కరుణం దీనా జగాద దశకంధరం ।

నిర్లజ్జోఽసి పరైరేవం కేశపాశే వికృష్యతే ॥ ౨౯॥

భార్యా తవైవ పురతః కిం జుహోషి న లజ్జసే ।

హన్యతే పశ్యతో యస్య భార్యా పాపైశ్చ శత్రుభిః ॥ ౩౦॥

మర్తవ్యం తేన తత్రైవ జీవితాన్మరణం వరం ।

హా మేఘనాద తే మాతా క్లిశ్యతే బత వానరైః ॥ ౩౧॥

త్వయి జీవతి మే దుఃఖమీదృశం చ కథం భవేత్ ।

భార్యా లజ్జా చ సంత్యక్తా భర్త్రా మే జీవితాశయా ॥ ౩౨॥

శ్రుత్వా తద్దేవితం రాజా మందోదర్యా దశాననః ।

ఉత్తస్థౌ ఖడ్గమాదాయ త్యజ దేవీమితి బ్రువన్ ॥ ౩౩॥

జఘానాంగదమవ్యగ్రః కటిదేశే దశాననః ।

తదోత్సృజ్య యయుః సర్వే విధ్వంస్య హవనం మహత్ ॥ ౩౪॥

రామపార్శ్వముపాగమ్య తస్థుః సర్వే ప్రహర్షితాః ॥ ౩౫॥

రావణస్తు తతో భార్యామువాచ పరిసాంత్వయన్ ।

దైవాధీనమిదం భద్రే జీవతా కిం న దృశ్యతే ।

త్యజ శోకం విశాలాక్షి జ్ఞానమాలంబ్య నిశ్చితం ॥ ౩౬॥

అజ్ఞానప్రభవః శోకః శోకో జ్ఞానవినాశకృత్ ।

అజ్ఞానప్రభవాహంధీః శరీరాదిష్వనాత్మసు ॥ ౩౭॥

తన్మూలః పుత్రదారాదిసంబంధః సంసృతిస్తతః ।

హర్షశోకభయక్రోధలోభమోహస్పృహాదయః ॥ ౩౮॥

అజ్ఞానప్రభవా హ్యేతే జన్మమృత్యుజరాదయః ।

ఆత్మా తు కేవలం శుద్ధో వ్యతిరిక్తో హ్యలేపకః ॥ ౩౯॥

ఆనందరూపో జ్ఞానాత్మా సర్వభావవివర్జితః ।

న సంయోగో వియోగో వా విద్యతే కేనచిత్సతః ॥ ౪౦॥

ఏవం జ్ఞాత్వా స్వమాత్మానం త్యజ శోకమనిందితే ।

ఇదానీమేవ గచ్ఛామి హత్వా రామం సలక్ష్మణం ॥ ౪౧॥

ఆగమిష్యామి నో చేన్మాం దారయిష్యతి సాయకైః ।

శ్రీరామో వజ్రకల్పైశ్చ తతో గచ్ఛామి తత్పదం ॥ ౪౨॥

తదా త్వయా మే కర్తవ్యా క్రియా మచ్ఛాసనాత్ప్రియే ।

సీతాం హత్వా మయా సార్ధం త్వం ప్రవేక్ష్యసి పావకం ॥ ౪౩॥

ఏవం శ్రుత్వా వచస్తస్య రావణస్యాతిదుఃఖితా ।

ఉవాచ నాథ మే వాక్యం శృణు సత్యం తథా కురు ॥ ౪౪॥

శక్యో న రాఘవో జేతుం త్వయా చాన్యైః కదాచన ।

రామో దేవవరః సాక్షాత్ప్రధానపురుషేశ్వరః ॥ ౪౫॥

మత్స్యో భూత్వా పురా కల్పే మనుం వైవస్వతం ప్రభుః ।

రరక్ష సకలాపద్భ్యో రాఘవో భక్తవత్సలః ॥ ౪౬॥

రామః కూర్మోఽభవత్పూర్వం లక్షయోజనవిస్తృతః ।

సముద్రమథనే పృష్ఠే దధార కనకాచలం ॥ ౪౭॥

హిరణ్యాక్షోఽతిదుర్వృత్తో హతోఽనేన మహాత్మనా ।

క్రోడరూపేణ వపుషా క్షోణీముద్ధరతా క్వచిత్ ॥ ౪౮॥

త్రిలోకకంటకం దైత్యం హిరణ్యకశిపుం పురా ।

హతవాన్నారసింహేన వపుషా రఘునందనః ॥ ౪౯॥

విక్రమైస్త్రిభిరేవాసౌ బలిం బద్ధ్వా జగత్త్రయం ।

ఆక్రమ్యాదాత్సురేంద్రాయ భృత్యాయ రఘుసత్తమః ॥ ౫౦॥

రాక్షసాః క్షత్రియాకారా జాతా భూమేర్భరావహాః ।

తాన్ హత్వా బహుశో రామో భువం జిత్వా హ్యదాన్మునేః ॥ ౫౧॥

స ఏవ సాంప్రతం జాతో రఘువంశే పరాత్పరః ।

భవదర్థే రఘుశ్రేష్ఠో మానుషత్వముపాగతః ॥ ౫౨॥

తస్య భార్యా కిమర్థం వా హృతా సీతా వనాద్బలాత్ ।

మమ పుత్రవినాశార్థం స్వస్యాపి నిధనాయ చ ॥ ౫౩॥

ఇతః పరం వా వైదేహీం ప్రేషయస్వ రఘూత్తమే ।

విభీషణాయ రాజ్యం తు దత్త్వా గచ్ఛామహే వనం ॥ ౫౪॥

మందోదరీవచః శ్రుత్వా రావణో వాక్యమబ్రవీత్ ।

కథం భద్రే రణే పుత్రాన్ భ్రాతౄన్ రాక్షసమండలం ॥ ౫౫॥

ఘాతయిత్వా రాఘవేణ జీవామి వనగోచరః ।

రామేణ సహ యోత్స్యామి రామబాణైః సుశీఘ్రగైః ॥ ౫౬॥

విదార్యమాణో యాస్యామి తద్విష్ణోః పరమం పదం ।

జానామి రాఘవం విష్ణుం లక్ష్మీం జానామి జానకీం ।

జ్ఞాత్వైవ జానకీ సీతా మయానీతా వనాద్బలాత్ ॥ ౫౭॥

రామేణ నిధనం ప్రాప్య యాస్యామీతి పరం పదం ।

విముచ్య త్వాం తు సంసారాద్గమిష్యామి సహ ప్రియే ॥ ౫౮॥

పరానందమయీ శుద్ధా సేవ్యతే యా ముముక్షుభిః ।

తాం గతిం తు గమిష్యామి హతో రామేణ సంయుగే ॥ ౫౯॥

ప్రక్షాల్య కల్మషాణీహ ముక్తిం యాస్యామి దుర్లభాం ॥ ౬౦॥

క్లేశాదిపంచకతరంగయుతం భ్రమాఢ్యం

దారాత్మజాప్తధనబంధుఝషాభియుక్తం ।

ఔర్వానలాభనిజరోషమనంగజాలం

సంసారసాగరమతీత్య హరిం వ్రజామి ॥ ౬౧॥

ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే యుద్ధకాండే దశమఃసర్గః ॥ ౧౦॥

॥ ఏకాదశః సర్గః ॥

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ

ఇత్యుక్త్వా వచనం ప్రేమ్ణా రాజ్ఞీం మందోదరీం తదా ।

రావణః ప్రయయౌ యోద్ధుం రామేణ సహ సంయుగే ॥ ౧॥

దృఢం స్యందనమాస్థాయ వృతో ఘోరైర్నిశాచరైః ।

చక్రైః షోడశభిర్యుక్తం సవరూథం సకూబరం ॥ ౨॥

పిశాచవదనైర్ఘోరైః ఖరైర్యుక్తం భయావహం ।

సర్వాస్త్రశస్త్రసహితం సర్వోపస్కరసంయుతం ॥ ౩॥

నిశ్చక్రామాథ సహసా రావణో భీషణాకృతిః ।

ఆయాంతం రావణం దృష్ట్వా భీషణం రణకర్కశం ॥ ౪॥

సంత్రస్తాభూత్తదా సేనా వానరీ రామపాలితా ॥ ౫॥

హనూమానథ చోత్ప్లుత్య రావణం యోద్ధుమాయయౌ ।

ఆగత్య హనుమాన్ రక్షోవక్షస్యతులవిక్రమః ॥ ౬॥

ముష్టిబంధం దృఢం బద్ధ్వా తాడయామాస వేగతః ।

తేన ముష్టిప్రహారేణ జానుభ్యామపతద్రథే ॥ ౭॥

మూర్ఛ్ఛితోఽథ ముహూర్తేన రావణః పునరుత్థితః ।

ఉవాచ చ హనూమంతం శూరోఽసి మమ సమ్మతః ॥ ౮॥

హనూమానాహ తం ధిఙ్మాం యస్త్వం జీవసి రావణ ।

త్వం తావన్ముష్టినా వక్షో మమ తాడయ రావణ ॥ ౯॥

పశ్చాన్మయా హతః ప్రాణాన్మోక్ష్యసే నాత్ర సంశయః ।

తథేతి ముష్టినా వక్షో రావణేనాపి తాడితః ॥ ౧౦॥

విఘూర్ణమాననయనః కించిత్కశ్మలమాయయౌ ।

సఞ్జ్ఞామవాప్య కపిరాడ్ రావణం హంతుముద్యతః ॥ ౧౧॥

తతోఽన్యత్ర గతో భీత్యా రావణో రాక్షసాధిపః ।

హనూమానంగదశ్చైవ నలో నీలస్తథైవ చ ॥ ౧౨॥

చత్వారః సమవేత్యాగ్రే దృష్ట్వా రాక్షసపుంగవాన్ ।

అగ్నివర్ణం తథా సర్పరోమాణం ఖడ్గరోమకం ॥ ౧౩॥

తథా వృశ్చికరోమాణం నిర్జఘ్నుః క్రమశోఽసురాన్ ।

చత్వారశ్చతురో హత్వా రాక్షసాన్ భీమవిక్రమాన్ ।

సింహనాదం పృథక్ కృత్వా రామపార్శ్వముపాగతాః ॥ ౧౪॥

తతః క్రుద్ధో దశగ్రీవః సందశ్య దశనచ్ఛదం ॥ ౧౫॥

వివృత్య నయనే క్రూరో రామమేవాన్వధావత ।

దశగ్రీవో రథస్థస్తు రామం వజ్రోపమైః శరైః ॥ ౧౬॥

ఆజఘాన మహాఘోరైర్ధారాభిరివ తోయదః ।

రామస్య పురతః సర్వాన్ వానరానపి వివ్యధే ॥ ౧౭॥

తతః పావకసంకాశైః శరైః కాంచనభూషణైః ।

అభ్యవర్షద్రణే రామో దశగ్రీవం సమాహితః ॥ ౧౮॥

రథస్థం రావణం దృష్ట్వా భూమిష్ఠం రఘునందనం ।

ఆహూయ మాతలిం శక్రో వచనం చేదమబ్రవీత్ ॥ ౧౯॥

రథేన మమ భూమిష్ఠం శీఘ్రం యాహి రఘూత్తమం ।

త్వరితం భూతలం గత్వా కురు కార్యం మమానఘ ॥ ౨౦॥

ఏవముక్తోఽథ తం నత్వా మాతలిర్దేవసారథిః ।

తతో హయైశ్చ సంయోజ్య హరితైః స్యందనోత్తమం ॥ ౨౧॥

స్వర్గాజ్జయార్థం రామస్య హ్యుపచక్రామ మాతలిః ।

ప్రాంజలిర్దేవరాజేన ప్రేషితోఽస్మి రఘూత్తమ ॥ ౨౨॥

రథోఽయం దేవరాజస్య విజయాయ తవ ప్రభో ।

ప్రేషితశ్చ మహారాజ ధనురైంద్రం చ భూషితం ॥ ౨౩॥

అభేద్యం కవచం ఖడ్గం దివ్యతూణీయుగం తథా ।

ఆరుహ్య చ రథం రామ రావణం జహి రాక్షసం ॥ ౨౪॥

మయా సారథినా దేవ వృత్రం దేవపతిర్యథా ।

ఇత్యుక్తస్తం పరిక్రమ్య నమస్కృత్య రథోత్తమం ॥ ౨౫॥

ఆరురోహ రథం రామో లోకాన్లక్ష్మ్యా నియోజయన్ ।

తతోఽభవన్మహాయుద్ధం భైరవం రోమహర్షణం ॥ ౨౬॥

మహాత్మనో రాఘవస్య రావణస్య చ ధీమతః ।

ఆగ్నేయేన చ ఆగ్నేయం దైవం దైవేన రాఘవః ॥ ౨౭॥

అస్త్రం రాక్షసరాజస్య జఘాన పరమాస్త్రవిత్ ।

తతస్తు ససృజే ఘోరం రాక్షసం చాస్త్రమస్త్రవిత్ ।

క్రోధేన మహతావిష్టో రామస్యోపరి రావణః ॥ ౨౮॥

రావణస్య ధనుర్ముక్తాః సర్పా భూత్వా మహావిషాః ।

శరాః కాంచనపుంఖాభా రాఘవం పరితోఽపతన్ ॥ ౨౯॥

తైః శరైః సర్పవదనైర్వమద్భిరనలం ముఖైః ।

దిశశ్చ విదిశశ్చైవ వ్యాప్తాస్తత్ర తదాభవన్ ॥ ౩౦॥

రామః సర్పాంస్తతో దృష్ట్వా సమంతాత్పరిపూరితాన్ ।

సౌపర్ణమస్త్రం తద్ఘోరం పురః ప్రావర్తయద్రణే ॥ ౩౧॥

రామేణ ముక్తాస్తే బాణా భూత్వా గరుడరూపిణః ।

చిచ్ఛిదుః సర్పబాణాంస్తాన్ సమంతాత్ సర్పశత్రవః ॥ ౩౨॥

అస్త్రే ప్రతిహతే యుద్ధే రామేణ దశకంధరః ।

అభ్యవర్షత్తతో రామం ఘోరాభిః శరవృష్టిభిః ॥ ౩౩॥

తతః పునః శరానీకై రామమక్లిష్టకారిణం ।

అర్దయిత్వా తు ఘోరేణ మాతలిం ప్రత్యవిధ్యత ॥ ౩౪॥

పాతయిత్వా రథోపస్థే రథకేతుం చ కాంచనం ।

ఐంద్రానశ్వానభ్యహనద్రావణః క్రోధమూర్చ్ఛితః ॥ ౩౫॥

విషేదుర్దేవగంధర్వాశ్చారణాః పితరస్తథా ।

ఆర్తాకారం హరిం దృష్ట్వా వ్యథితాశ్చ మహర్షయః ॥ ౩౬॥

వ్యథితా వానరేంద్రాశ్చ బభూవుః సవిభీషణాః ।

దశాస్యో వింశతిభుజః ప్రగృహీతశరాసనః ॥ ౩౭॥

దదృశే రావణస్తత్ర మైనాక ఇవ పర్వతః ।

రామస్తు భ్రుకుటిం బద్ధ్వా క్రోధసంరక్తలోచనః ॥ ౩౮॥

కోపం చకార సదృశం నిర్దహన్నివ రాక్షసం ।

ధనురాదాయ దేవేంద్రధనురాకారమద్భుతం ॥ ౩౯॥

గృహీత్వా పాణినా బాణం కాలానలసమప్రభం ।

నిర్దహన్నివ చక్షుర్భ్యాం దదృశే రిపుమంతికే ॥ ౪౦॥

పరాక్రమం దర్శయితుం తేజసా ప్రజ్వలన్నివ ।

ప్రచక్రమే కాలరూపీ సర్వలోకస్య పశ్యతః ॥ ౪౧॥

వికృష్య చాపం రామస్తు రావణం ప్రతివిధ్య చ ।

హర్షయన్ వానరానీకం కాలాంతక ఇవాబభౌ ॥ ౪౩॥

క్రుద్ధం రామస్య వదనం దృష్ట్వా శత్రుం ప్రధావతః ।

తత్రసుః సర్వభూతాని చచాల చ వసుంధరా ॥ ౪౩॥

రామం దృష్ట్వా మహారౌద్రముత్పాతాంశ్చ సుదారుణాన్ ।

త్రస్తాని సర్వభూతాని రావణం చావిశద్భయం ॥ ౪౪॥

విమానస్థా సురగణాః సిద్ధగంధర్వకిన్నరాః ।

దదృశుః సుమహాయుద్ధం లోకసంవర్తకోపమం ।

ఐంద్రమస్త్రం సమాదాయ రావణస్య శిరోఽచ్ఛినత్ ॥ ౪౫॥

మూర్ధానో రావణస్యాథ బహవో రుధిరోక్షితాః ।

గగనాత్ప్రపతంతి స్మ తాలాదివ ఫలాని హి ॥ ౪౬॥

న దినం న చ వై రాత్రిర్న సంధ్యాం న దిశోఽపి వా ।

ప్రకాశంతే న తద్రూపం దృశ్యతే తత్ర సంగరే ॥ ౪౭॥

తతో రామో బభూవాథ విస్మయావిష్టమానసః ।

శతమేకోత్తరం ఛిన్నం శిరసాం చైకవర్చసాం ॥ ౪౮॥

న చైవ రావణః శాంతో దృశ్యతే జీవితక్షయాత్ ।

తతః సర్వాస్త్రవిద్ధీరః కౌసల్యానందవర్ధనః ॥ ౪౯॥

అస్త్రైశ్చ బహుభిర్యుక్తశ్చింతయామాస రాఘవః ।

యైర్యైర్బాణైర్హతా దైత్యా మహాసత్త్వపరాక్రమాః ॥ ౫౦॥

త ఏతే నిష్ఫలం యాతా రావణస్య నిపాతనే ।

ఇతి చింతాకులే రామే సమీపస్థో విభీషణః ॥ ౫౧॥

ఉవాచ రాఘవం వాక్యం బ్రహ్మదత్తవరో హ్యసౌ ।

విచ్ఛిన్నా బాహవోఽప్యస్య విచ్ఛిన్నాని శిరాంసి చ ॥ ౫౨॥

ఉత్పత్స్యంతి పునః శీఘ్రమిత్యాహ భగవానజః ।

నాభిదేశేఽమృతం తస్య కుండలాకారసంస్థితం ॥ ౫౩॥

తచ్ఛోషయానలాస్త్రేణ తస్య మృత్యుస్తతో భవేత్ ।

విభీషణవచః శ్రుత్వా రామః శీఘ్రపరాక్రమః ॥ ౫౪॥

పావకాస్త్రేణ సంయోజ్య నాభిం వివ్యాధ రక్షసః ।

అనంతరం చ చిచ్ఛేద శిరాంసి చ మహాబలః ॥ ౫౫॥

బాహూనపి చ సంరబ్ధో రావణస్య రఘూత్తమః ।

తతో ఘోరాం మహాశక్తిమాదాయ దశకంధరః ॥ ౫౬॥

విభీషణవధార్థాయ చిక్షేప క్రోధవిహ్వలః ।

చిచ్ఛేద రాఘవో బాణైస్తాం శితైర్హేమభూషితైః ॥ ౫౭॥

దశగ్రీవశిరశ్ఛేదాత్తదా తేజో వినిర్గతం ।

మ్లానరూపో బభూవాథ ఛిన్నైః శీర్షైర్భయంకరైః ॥ ౫౮॥

ఏకేన ముఖ్యశిరసా బాహుభ్యాం రావణో బభౌ ।

రావణస్తు పునః క్రుద్ధో నానాశస్త్రాస్త్రవృష్టిభిః ॥ ౫౯॥

వవర్ష రామం తం రామస్తథా బాణైర్వవర్ష చ ।

తతో యుద్ధమభూద్ఘోరం తుములం లోమహర్షణం ॥ ౬౦॥

అథ సంస్మారయామాస మాతలీ రాఘవం తదా ।

విసృజాస్త్రం వధాయాస్య బ్రాహ్మం శీఘ్రం రఘూత్తమ ॥ ౬౧॥

వినాశకాలః ప్రథితో యః సురైః సోఽద్య వర్తతే ।

ఉత్తమాంగం న చైతస్య ఛేత్తవ్యం రాఘవ త్వయా ॥ ౬౨॥

నైవ శీర్ష్ణి ప్రభో వధ్యో వధ్య ఏవ హి మర్మణి ।

తతః సంస్మారితో రామస్తేన వాక్యేన మాతలేః ॥ ౬౩॥

జగ్రాహ స శరం దీప్తం నిఃశ్వసంతమివోరగం |

యస్య పార్శ్వే తు పవనః ఫలే భాస్కరపావకౌ || ౬౪||

శరీరమాకాశమయం గౌరవే మేరుమందరౌ |

పర్వస్వపి చ విన్యస్తా లోకపాలా మహౌజసః || ౬౫||

జాజ్వల్యమానం వపుషా భాతం భాస్కరవర్చసా |

తముగ్రమస్త్రం లోకానాం భయనాశనమద్భుతం || ౬౬||

అభిమంత్ర్య తతో రామస్తం మహేషుం మహాభుజః |

వేదప్రోక్తేన విధినా సందధే కార్ముకే బలీ || ౬౭||

తస్మిన్ సంధీయమానే తు రాఘవేణ శరోత్తమే |

సర్వభూతాని విత్రేసుశ్చచాల చ వసుంధరా || ౬౮||

స రావణాయ సంక్రుద్ధో భృశమానమ్య కార్ముకం |

చిక్షేప పరమాయత్తస్తమస్త్రం మర్మఘాతినం || ౬౯||

స వజ్ర ఇవ దుర్ధర్షో వజ్రపాణివిసర్జితః |

కృతాంత ఇవ ఘోరాస్యో న్యపతద్రావణోరసి || ౭౦||

స నిమగ్నో మహాఘోరః శరీరాంతకరః పరః |

బిభేద హృదయం తూర్ణం రావణస్య మహాత్మనః || ౭౧||

రావణస్యాహరత్ప్రాణాన్ వివేశ ధరణితలే |

స శరో రావణం హత్వా రామతూణీరమావిశత్ || ౭౨||

తస్య హస్తాత్పపాతాశు సశరం కార్ముకం మహత్ |

గతాసుర్భ్రమివేగేన రాక్షసేంద్రోఽపతద్భువి || ౭౩||

తం దృష్ట్వా పతితం భూమౌ హతశేషాశ్చ రాక్షసాః |

హతనాథా భయత్రస్తా దుద్రువుః సర్వతోదిశం || ౭౪||

దశగ్రీవస్య నిధనం విజయం రాఘవస్య చ |

తతో వినేదుః సంహృష్టా వానరా జితకాశినః || ౭౫||

వదంతో రామవిజయం రావణస్య చ తద్వధం ।
అథాంతరిక్షే వ్యనదత్సౌమ్యస్త్రిదశదుందుభిః ॥ ౨౬॥
పపాత పుష్పవృష్టిశ్చ సమంతాద్రాఘవోపరి ।
తుష్టువుర్మునయః సిద్ధాశ్చారణాశ్చ దివౌకసః ॥ ౨౭॥
అథాంతరిక్షే ననృతుః సర్వతోఽప్సరసో ముదా ।
రావణస్య చ దేహోత్థం జ్యోతిరాదిత్యవత్స్ఫురత్ ॥ ౨౮॥
ప్రవివేశ రఘుశ్రేష్ఠం దేవానాం పశ్యతాం సతాం ।
దేవా ఊచురహో భాగ్యం రావణస్య మహాత్మనః ॥ ౨౯॥
వయం తు సాత్త్వికా దేవా విష్ణోః కారుణ్యభాజనాః ।
భయదుఃఖాదిభిర్వ్యాప్తాః సంసారే పరివర్తినః ॥ ౩౦॥
అయం తు రాక్షసః క్రూరో బ్రహ్మహాఽతీవ తామసః ।
పరదారరతో విష్ణుద్వేషీ తాపసహింసకః ॥ ౩౧॥
పశ్యత్సు సర్వభూతేషు రామమేవ ప్రవిష్టవాన్ ।
ఏవం బ్రువత్సు దేవేషు నారదః ప్రాహ సుస్మితః ॥ ౩౨॥
శృణుతాత్ర సురా యూయం ధర్మతత్త్వవిచక్షణాః ।
రావణో రాఘవద్వేషాదనిశం హృది భావయన్ ॥ ౩౩॥
భృత్యైః సహ సదా రామచరితం ద్వేషసంయుతః ।
శ్రుత్వా రామాత్స్వనిధనం భయాత్సర్వత్ర రాఘవం ॥ ౩౪॥
పశ్యన్ననుదినం స్వప్నే రామమేవానుపశ్యతి ।
క్రోధోఽపి రావణస్యాశు గురుబోధాధికోఽభవత్ ॥ ౩౫॥
రామేణ నిహతశ్చాంతే నిర్ధూతాశేషకల్మషః ।
రామసాయుజ్యమేవాప రావణో ముక్తబంధనః ॥ ౩౬॥
పాపిష్ఠో వా దురాత్మా పరధనపరదారేషు సక్తో యది స్యా-
న్నిత్యం స్నేహాద్భయాద్వా రఘుకులతిలకం భావయన్ సంపరేతః ।

భూత్వా శుద్ధాంతరంగో భవశతజనితానేకదోషైర్విముక్తః

సద్యో రామస్య విష్ణోః సురవరవినుతం యాతి వైకుంఠమాద్యం ॥ ౮౭॥

హత్వా యుద్ధే దశాస్యం త్రిభువనవిషమం వామహస్తేన చాపం

భుమౌ విష్టభ్య తిష్ఠన్నితరకరధృతం భ్రామయన్ బాణమేకం ।

ఆరక్తోపాంతనేత్రః శరదలితవపుః సూర్యకోటిప్రకాశో

వీరశ్రీబంధురాంగస్త్రిదశపతినుతః పాతు మాం వీరరామః ॥ ౮౮॥

ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే యుద్ధకాండేఏకాదశః సర్గః ॥ ౧౧॥

॥ ద్వాదశః సర్గః ॥

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ

రామో విభీషణం దృష్ట్వా హనూమంతం తథాంగదం ।

లక్ష్మణం కపిరాజం చ జాంబవంతం తథా పరాన్ ॥ ౧॥

పరితుష్టేన మనసా సర్వానేవాబ్రవీద్వచః ।

భవతాం బాహువీర్యేణ నిహతో రావణో మయా ॥ ౨॥

కీర్తిః స్థాస్యతి వః పుణ్యా యావచ్చంద్రదివాకరౌ

కీర్తయిష్యంతి భవతాం కథాం త్రైలోక్యపావనీం ॥ ౩॥

మయోపేతాం కలిహరాం యాస్యంతి పరమాం గతిం ।

ఏతస్మిన్నంతరే దృష్ట్వా రావణం పతితం భువి ॥ ౪॥

మందోదరీముఖాః సర్వాః స్త్రియో రావణపాలితాః ।

పతితా రావణస్యాగ్రే శోచంత్యః పర్యదేవయన్ ॥ ౫॥

విభీషణః శుశోచార్తః శోకేన మహతావృతః ।

పతితో రావణస్యాగ్రే బహుధా పర్యదేవయత్ ॥ ౬॥

రామస్తు లక్ష్మణం ప్రాహ బోధయస్వ విభీషణం ।

కరోతు భ్రాతృసంస్కారం కిం విలంబేన మానద ॥ ౭॥

స్త్రియో మందోదరీముఖ్యాః పతితా విలపంతి చ ।
నివారయతు తాః సర్వా రాక్షసీ రావణప్రియాః ॥ ౮॥
ఏవముక్తోఽథ రామేణ లక్ష్మణోఽగాద్విభీషణం ।
ఉవాచ మృతకోపాంతే పతితం మృతకోపమం ॥ ౯॥
శోకేన మహతావిష్టం సౌమిత్రిరిదమబ్రవీత్ ।
యం శోచసి త్వం దుఃఖేన కోఽయం తవ విభీషణ ॥ ౧౦॥
త్వం వాస్య కతమః సృష్టేః పురేదానీమతః పరం ।
యద్వత్తోయౌఘపతితాః సికతా యాంతి తద్వశాః ॥ ౧౧॥
సంయుజ్యంతే వియుజ్యంతే తథా కాలేన దేహినః ।
యథా ధానాసు వై ధానా భవంతి న భవంతి చ ॥ ౧౨॥
ఏవం భూతేషు భూతాని ప్రేరితానీశమాయయా ।
త్వం చేమే వయమన్యే చ తుల్యాః కాలవశోద్భవాః ॥ ౧౩॥
జన్మమృత్యూ యదా యస్మాత్తదా తస్మాద్భవిష్యతః ।
ఈశ్వరః సర్వభూతాని భూతైః సృజతి హంత్యజః ॥ ౧౪॥
ఆత్మసృష్టైరస్వతంత్రైర్నిరపేక్షోఽపి బాలవత్ ।
దేహేన దేహినో జీవా దేహాద్దేహోఽభిజాయతే ॥ ౧౫॥
బీజాదేవ యథా బీజం దేహాన్య ఇవ శాశ్వతః ।
దేహిదేహవిభాగోఽయమవివేకకృతః పురా ॥ ౧౬॥
నానాత్వం జన్మ నాశశ్చ క్షయో వృద్ధిః క్రియాఫలం ।
ద్రష్టురాభాంత్యతద్ధర్మా యథాగ్నేర్దారువిక్రియాః ॥ ౧౭॥
త ఇమే దేహసంయోగాదాత్మనా భాంత్యసద్గ్రహాత్ ।
యథా యథా తథా చాన్యద్ధ్యాయతోఽసత్సదాగ్రహాత్ ॥ ౧౮॥
ప్రసుప్తస్యానహంభావాత్తదా భాతి న సంసృతిః ।
జీవతోఽపి తథా తద్వద్విముక్తస్యానహంకృతేః ॥ ౧౯॥

తస్మాన్మాయామనోధర్మం జహ్యాహమ్మమతాభ్రమం ।

రామభద్రే భగవతి మనో ధేహ్యాత్మనీశ్వరే ॥ ౨౦॥

సర్వభూతాత్మని పరే మాయామానుషరూపిణి ।

బాహ్యేంద్రియార్థసంబంధాత్త్యాజయిత్వా మనః శనైః ॥ ౨౧॥

తత్ర దోషాన్ దర్శయిత్వా రామానందే నియోజయ ।

దేహబుద్ధ్యా భవేద్భ్రాతా పితా మాతా సుహృత్ప్రియః ॥ ౨౨॥

విలక్షణం యదా దేహాజ్జానాత్యాత్మానమాత్మనా ।

తదా కః కస్య వా బంధుర్భ్రాతా మాతా పితా సుహృత్ ॥ ౨౩॥

మిథ్యాజ్ఞానవశాజ్జాతా దారాగారాదయః సదా ।

శబ్దాదయశ్చ విషయా వివిధాశ్చైవ సంపదః ॥ ౨౪॥

బలం కోశో భృత్యవర్గో రాజ్యం భూమిః సుతాదయః ।

అజ్ఞానజత్వాత్సర్వే తే క్షణసంగమభంగురాః ॥ ౨౫॥

అథోత్తిష్ఠ హృదా రామం భావయన్ భక్తిభావితం ।

అనువర్తస్వ రాజ్యాది భుంజన్ ప్రారబ్ధమన్వహం ॥ ౨౬॥

భూతం భవిష్యదభజన్ వర్తమానమథాచరన్ ।

విహరస్వ యథాన్యాయం భవదోషైర్న లిప్యసే ॥ ౨౭॥

ఆజ్ఞాపయతి రామస్త్వాం యద్భ్రాతుః సాంపరాయికం ।

తత్కురుష్వ యథాశాస్త్రం రుదతీశ్చాపి యోషితః ॥ ౨౮॥

నివారయ మహాబుద్ధే లంకాం గచ్ఛంతు మా చిరం ।

శ్రుత్వా యథావద్వచనం లక్ష్మణస్య విభీషణః ॥ ౨౯॥

త్యక్త్వా శోకం చ మోహం చ రామపార్శ్వముపాగమత్ ।

విమృశ్య బుద్ధ్యా ధర్మజ్ఞో ధర్మార్థసహితం వచః ॥ ౩౦॥

రామస్యైవానువృత్త్యర్థముత్తరం పర్యభాషత ।

నృశంసమనృతం క్రూరం త్యక్తధర్మవ్రతం ప్రభో ॥ ౩౧॥

నార్హోఽస్మి దేవ సంస్కర్తుం పరదారాభిమర్శినం ।

శ్రుత్వా తద్వచనం ప్రీతో రామో వచనమబ్రవీత్ ॥ ౩౨॥

మరణాంతాని వైరాణి నివృత్తం నః ప్రయోజనం ।

క్రియతామస్య సంస్కారో మమాప్యేష యథా తవ ॥ ౩౩॥

రామాజ్ఞాం శిరసా ధృత్వా శీఘ్రమేవ విభీషణః ।

సాంత్వవాక్యైర్మహాబుద్ధిం రాజ్ఞీం మందోదరీం తదా ॥ ౩౪॥

సాంత్వయామాస ధర్మాత్మా ధర్మబుద్ధిర్విభీషణః ।

త్వరయామాస ధర్మజ్ఞః సంస్కారార్థం స్వబాంధవాన్ ॥ ౩౫॥

చిత్యాం నివేశ్య విధివత్పిత్రుమేధవిధానతః ।

ఆహితాగ్నేర్యథా కార్యం రావణస్య విభీషణః ॥ ౩౬॥

తథైవ సర్వమకరోద్బంధుభిః సహ మంత్రిభిః ।

దదౌ చ పావకం తస్య విధియుక్తం విభీషణః ॥ ౩౭॥

స్నాత్వా చైవార్ద్రవస్త్రేణ తిలాన్ దర్భాభిమిశ్రితాన్ ।

ఉదకేన చ సమ్మిశ్రాన్ ప్రదాయ విధిపూర్వకం ॥ ౩౮॥

ప్రదాయ చోదకం తస్మై మూర్ధ్నా చైనం ప్రణమ్య చ ।

తాః స్త్రియోఽనునయామాస సాంత్వముక్త్వా పునః పునః ॥ ౩౯॥

గమ్యతామితి తాః సర్వా వివిశుర్నగరం తదా ।

ప్రవిష్టాసు చ సర్వాసు రాక్షసీషు విభీషణః ॥ ౪౦॥

రామపార్శ్వముపాగత్య తదాతిష్ఠద్వినీతవత్ ।

రామోఽపి సహ సైన్యేన ససుగ్రీవః సలక్ష్మణః ॥ ౪౧॥

హర్షం లేభే రిపూన్ హత్వా యథా వృత్రం శతక్రతుః ।

మాతలిశ్చ తదా రామం పరిక్రమ్యాభివంద్య చ ॥ ౪౨॥

అనుజ్ఞాతశ్చ రామేణ యయౌ స్వర్గం విహాయసా ।

తతో హృష్టమనా రామో లక్ష్మణం చేదమబ్రవీత్ ॥ ౪౩॥

విభీషణాయ మే లంకారాజ్యం దత్తం పురైవ హి ।

ఇదానీమపి గత్వా త్వం లంకామధ్యే విభీషణం ॥ ౪౪॥

అభిషేచయ విప్రైశ్చ మంత్రవద్విధిపూర్వకం ।

ఇత్యుక్తో లక్ష్మణస్తూర్ణం జగామ సహ వానరైః ॥ ౪౫॥

లంకాం సువర్ణకలశైః సముద్రజలసంయుతైః ।

అభిషేకం శుభం చక్రే రాక్షసేంద్రస్య ధీమతః ॥ ౪౬॥

తతః పౌరజనైః సార్ధం నానోపాయనపాణిభిః ।

విభీషణః ససౌమిత్రిరుపాయనపురస్కృతః ॥ ౪౭॥

దండప్రణామమకరోద్రామస్యాక్లిష్టకర్మణః ।

రామో విభీషణం దృష్ట్వా ప్రాప్తరాజ్యం ముదాన్వితః ॥ ౪౮॥

కృతకృత్యమివాత్మానమమన్యత సహానుజః ।

సుగ్రీవం చ సమాలింగ్య రామో వాక్యమథాబ్రవీత్ ॥ ౪౯॥

సహాయేన త్వయా వీర జితో మే రావణో మహాన్ ।

విభీషణోఽపి లంకాయామభిషిక్తో మయానఘ ॥ ౫౦॥

తతః ప్రాహ హనూమంతం పార్శ్వస్థం వినయాన్వితం ।

విభీషణస్యానుమతేర్గచ్ఛ త్వం రావణాలయం ॥ ౫౧॥

జానక్యై సర్వమాఖ్యాహి రావణస్య వధాదికం ।

జానక్యాః ప్రతివాక్యం మే శీఘ్రమేవ నివేదయ ॥ ౫౨॥

ఏవమాజ్ఞాపితో ధీమాన్ రామేణ పవనాత్మజః ।

ప్రవివేశ పురీం లంకాం పూజ్యమానో నిశాచరైః ॥ ౫౩॥

ప్రవిశ్య రావణగృహం శింశపామూలమాశ్రితాం ।

దదర్శ జానకీం తత్ర కృశాం దీనామనిందితాం ॥ ౫౪॥

రాక్షసీభిః పరివృతాం ధ్యాయంతీం రామమేవ హి ।

వినయావనతో భూత్వా ప్రణమ్య పవనాత్మజః ॥ ౫౫॥

కృతాంజలిపుటో భూత్వా ప్రహ్వో భక్త్యాఽగ్రతః స్థితః ।

తం దృష్ట్వా జానకీ తూష్ణీం స్థిత్వా పూర్వస్మృతిం యయౌ ॥ ౫౬॥

జ్ఞాత్వా తం రామదూతం సా హర్షాత్సౌమ్యముఖీ బభౌ ।

స తాం సౌమ్యముఖీం దృష్ట్వా తస్యై పవననందనః ।

రామస్య భాషితం సర్వమాఖ్యాతుముపచక్రమే ॥ ౫౭॥

దేవి రామః ససుగ్రీవో విభీషణసహాయవాన్ ।

కుశలీ వానరాణాం చ సైన్యైశ్చ సహలక్ష్మణః ॥ ౫౮॥

రావణం ససుతం హత్వా సబలం సహ మంత్రిభిః ।

త్వామాహ కుశలం రామో రాజ్యే కృత్వా విభీషణం ॥ ౫౯॥

శ్రుత్వా భర్తుః ప్రియం వాక్యం హర్షగద్గదయా గిరా ।

కిం తే ప్రియం కరోమ్యద్య న పశ్యామి జగత్త్రయే ॥ ౬౦॥

సమం తే ప్రియవాక్యస్య రత్నాన్యాభరణాని చ ।

ఏవముక్తస్తు వైదేహ్యా ప్రత్యువాచ ప్లవంగమః ॥ ౬౧॥

రత్నౌఘాద్వివిధాద్వాపి దేవరాజ్యాద్విశిష్యతే ।

హతశత్రుం విజయినం రామం పశ్యామి సుస్థిరం ॥ ౬౨॥

తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా మైథిలీ ప్రాహ మారుతిం ।

సర్వే సౌమ్యా గుణా సౌమ్య త్వయ్యేవ పరినిష్ఠితాః ॥ ౬౩॥

రామం ద్రక్ష్యామి శీఘ్రం మామాజ్ఞాపయతు రాఘవః ।

తథేతి తాం నమస్కృత్య యయౌ ద్రష్టుం రఘూత్తమం ॥ ౬౪॥

జానక్యా భాషితం సర్వం రామస్యాగ్రే న్యవేదయత్ ।

యన్నిమిత్తోఽయమారంభః కర్మణాం చ ఫలోదయః ॥ ౬౫॥

తాం దేవీం శోకసంతప్తాం ద్రష్టుమర్హసి మైథిలీం ।

ఏవముక్తో హనుమతా రామో జ్ఞానవతాం వరః ॥ ౬౬॥

మాయాసీతాం పరిత్యక్తుం జానకీమనలే స్థితాం ।

ఆదాతుం మనసా ధ్యాత్వా రామః ప్రాహ విభీషణం ॥ ౬౭॥

గచ్ఛ రాజన్ జనకజామానయాశు మమాంతికం ।

స్నాతాం విరజవస్త్రాఢ్యాం సర్వాభరణభూషితాం ॥ ౬౮॥

విభీషణోఽపి తచ్ఛ్రుత్వా జగామ సహమారుతిః ।

రాక్షసీభిః సువృద్ధాభిః స్నాపయిత్వా తు మైథిలీం ॥ ౬౯॥

సర్వాభరణసంపన్నామారోప్య శిబికోత్తమే ।

యాష్టీకైర్బహుభిర్గుప్తాం కంచుకోష్ణీషిభిః శుభాం ॥ ౭౦॥

తాం ద్రష్టుమాగతాః సర్వే వానరా జనకాత్మజాం ।

తాన్ వారయంతో బహవః సర్వతో వేత్రపాణయః ॥ ౭౧॥

కోలాహలం ప్రకుర్వంతో రామపార్శ్వముపాయయుః ।

దృష్ట్వా తాం శిబికారూఢాం దూరాదథ రఘూత్తమః ॥ ౭౨॥

విభీషణ కిమర్థం తే వానరాన్ వారయంతి హి ।

పశ్యంతు వానరాః సర్వే మైథిలీం మాతరం యథా ॥ ౭౩॥

పాదచారేణ సాఽఽయాతు జానకీ మమ సన్నిధిం ।

శ్రుత్వా తద్రామవచనం శిబికాదవరుహ్య సా ॥ ౭౪॥

పాదచారేణ శనకైరాగతా రామసన్నిధిం ।

రామోఽపి దృష్ట్వా తాం మాయాసీతాం కార్యార్థనిర్మితాం ॥ ౭౫॥

అవాచ్యవాదాన్ బహుశః ప్రాహ తాం రఘునందనః ।

అమృష్యమాణా సా సీతా వచనం రాఘవోదితం ॥ ౭౬॥

లక్ష్మణం ప్రాహ మే శీఘ్రం ప్రజ్వాలయ హుతాశనం ।

విశ్వాసార్థం హి రామస్య లోకానాం ప్రత్యయాయ చ ॥ ౭౭॥

రాఘవస్య మతం జ్ఞాత్వా లక్ష్మణోఽపి తథైవ హి ।

మహాకాష్ఠచయం కృత్వా జ్వాలయిత్వా హుతాశనం ॥ ౭౮॥

రామపార్శ్వముపాగమ్య తస్థౌ తూష్ణీమరిందమః ।

తతః సీతా పరిక్రమ్య రాఘవం భక్తిసంయుతా ॥ ౭౯॥

పశ్యతాం సర్వలోకానాం దేవరాక్షసయోషితాం ।

ప్రణమ్య దేవతాభ్యశ్చ బ్రాహ్మణేభ్యశ్చ మైథిలీ ॥ ౮౦॥

బద్ధాంజలిపుటా చేదమువాచాగ్నిసమీపగా ।

యథా మే హృదయం నిత్యం నాపసర్పతి రాఘవాత్ ॥ ౮౧॥

తథా లోకస్య సాక్షీ మాం సర్వతః పాతు పావకః ।

ఏవముక్త్వా తదా సీతా పరిక్రమ్య హుతాశనం ॥ ౮౨॥

వివేశ జ్వలనం దీప్తం నిర్భయేన హృదా సతీ ॥ ౮౩॥

దృష్ట్వా తతో భూతగణాః ససిద్ధాః

సీతాం మహావహ్నిగతాం భృశార్తాః ।

పరస్పరం ప్రాహురహో స సీతాం

రామః శ్రియం స్వాం కథమత్యజజ్జ్ఞః ॥ ౮౪॥

ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే యుద్ధకాండేదశః సర్గః ॥ ౧౨॥

॥ త్రయోదశః సర్గః ॥

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ

తతః శక్రః సహస్రాక్షో యమశ్చ వరుణస్తథా ।

కుబేరశ్చ మహాతేజాః పినాకీ వృషవాహనః ॥ ౧॥

బ్రహ్మా బ్రహ్మవిదాం శ్రేష్ఠో మునిభిః సిద్ధచారణైః ।

ఋషయః పితరః సాధ్యా గంధర్వాప్సరసోరగాః ॥ ౨॥

ఏతే చాన్యే విమానాగ్ర్యైరాజగ్ముర్యత్ర రాఘవః ।

అబ్రువన్ పరమాత్మానం రామం ప్రాంజలయశ్చ తే ॥ ౩॥

కర్తా త్వం సర్వలోకానాం సాక్షీ విజ్ఞానవిగ్రహః ।

వసూనామష్టమోఽసి త్వం రుద్రాణాం శంకరో భవాన్ ॥ ౪॥

ఆదికర్తాసి లోకానాం బ్రహ్మా త్వం చతురాననః ।

అశ్వినౌ ఘ్రాణభూతౌ తే చక్షుషీ చంద్రభాస్కరౌ ॥ ౫॥

లోకానామాదిరంతోఽసి నిత్య ఏకః సదోదితః ।

సదా శుద్ధః సదా బుద్ధః సదా ముక్తోఽగుణోఽద్వయః ॥ ౬॥

త్వన్మాయాసంవృతానాం త్వం భాసి మానుషవిగ్రహః ।

త్వన్నామ స్మరతాం రామ సదా భాసి చిదాత్మకః ॥ ౭॥

రావణేన హృతం స్థానమస్మాకం తేజసా సహ ।

త్వయాద్య నిహతో దుష్టః పునః ప్రాప్తం పదం స్వకం ॥ ౮॥

ఏవం స్తువత్సు దేవేషు బ్రహ్మా సాక్షాత్పితామహః ।

అబ్రవీత్ప్రణతో భూత్వా రామం సత్యపథే స్థితం ॥ ౯॥

బ్రహ్మోవాచ

వందే దేవం విష్ణుమశేషస్థితిహేతుం

త్వామధ్యాత్మజ్ఞానిభిరంతర్హృది భావ్యం ।

హేయాహేయద్వంద్వవిహీనం పరమేకం

సత్తామాత్రం సర్వహృదిస్థం దృశిరూపం ॥ ౧౦॥

ప్రాణాపానౌ నిశ్చయబుద్ధ్యా హృది రుద్ధ్వా

ఛిత్త్వా సర్వం సంశయబంధం విషయౌఘాన్ ।

పశ్యంతీశం యం గతమోహా యతయస్తం

వందే రామం రత్నకిరీటం రవిభాసం ॥ ౧౧॥

మాయాతీతం మాధవమాద్యం జగదాదిం

మానాతీతం మోహవినాశం మునివంద్యం ।

యోగిధ్యేయం యోగవిధానం పరిపూర్ణం

వందే రామం రంజితలోకం రమణీయం ॥ ౧౨॥

భావాభావప్రత్యయహీనం భవముఖ్యైః

యోగాసక్తైరర్చితపాదాంబుజయుగ్మం ।
నిత్యం శుద్ధం బుద్ధమనంతం ప్రణవాఖ్యం
వందే రామం వీరమశేషాసురదావం ॥ ౧౩॥
త్వం మే నాథో నాథితకార్యాఖిలకారీ
మానాతీతో మాధవరూపోఽఖిలధారీ ।
భక్త్యా గమ్యో భావితరూపో భవహారీ
యోగాభ్యాసైర్భావితచేతఃసహచారీ ॥ ౧౪॥
త్వామాద్యంతం లోకతతీనాం పరమీశం
లోకానాం నో లౌకికమానైరధిగమ్యం ।
భక్తిశ్రద్ధాభావసమేతైర్భజనీయం
వందే రామం సుందరమిందీవరనీలం ॥ ౧౫॥
కో వా జ్ఞాతుం త్వామతిమానం గతమానం
మాయాసక్తో మాధవ శక్తో మునిమాన్యం ।
వృందారణ్యే వందితవృందారకవృందం
వందే రామం భవముఖవంద్యం సుఖకందం ॥ ౧౬॥
నానాశాస్త్రైర్వేదకదంబైః ప్రతిపాద్యం
నిత్యానందం నిర్విషయజ్ఞానమనాదిం ।
మత్సేవార్థం మానుషభావం ప్రతిపన్నం
వందే రామం మరకతవర్ణం మథురేశం ॥ ౧౭॥
శ్రద్ధాయుక్తో యః పఠతీమం స్తవమాద్యం
బ్రాహ్మం బ్రహ్మజ్ఞానవిధానం భువి మర్త్యః ।
రామం శ్యామం కామితకామప్రదమీశం
ధ్యాత్వా ధ్యాతా పాతకజాలైర్విగతః స్యాత్ ॥ ౧౮॥
శ్రుత్వా స్తుతిం లోకగురోర్విభావసుః

స్వాంకే సమాదాయ విదేహపుత్రికాం |

విభ్రాజమానాం విమలారుణద్యుతిం

రక్తాంబరాం దివ్యవిభూషణాన్వితాం || ౧౯||

ప్రోవాచ సాక్షీ జగతాం రఘూత్తమం

ప్రపన్నసర్వార్తిహరం హుతాశనః |

గృహాణ దేవీం రఘునాథ జానకీం

పురా త్వయా మయ్యవరోపితాం వనే || ౨౦||

విధాయ మాయాజనకాత్మజాం హరే

దశాననప్రాణవినాశనాయ చ |

హతో దశాస్యః సహ పుత్రబాంధవై-

ర్నిరాకృతోఽనేన భరో భువః ప్రభో || ౨౧||

తిరోహితా సా ప్రతిబింబరూపిణీ

కృతా యదర్థం కృతకృత్యతాం గతా |

తతోఽతిహృష్టాం పరిగృహ్య జానకీం

రామః ప్రహృష్టః ప్రతిపూజ్య పావకం || ౨౨||

స్వాంకే సమావేశ్య సదాఽనపాయినీం

శ్రియం త్రిలోకీజననీం శ్రియః పతిః |

దృష్ట్వాథ రామం జనకాత్మజాయుతం

శ్రియా స్ఫురంతం సురనాయకో ముదా |

భక్త్యా గిరా గద్గదయా సమేత్య

కృతాంజలిః స్తోతుమథోపచక్రమే || ౨౩||

ఇంద్ర ఉవాచ

భజేఽహం సదా రామమిందీవరాభం

భవారణ్యదావానలాభాభిధానం |

భవానీహృదా భావితానందరూపం

భవాభావహేతుం భవాదిప్రపన్నం ॥ ౨౪॥

సురానీకదుఃఖౌఘనాశైకహేతుం

నరాకారదేహం నిరాకారమీడ్యం ।

పరేశం పరానందరూపం వరేణ్యం

హరిం రామమీశం భజే భారనాశం ॥ ౨౫॥

ప్రపన్నాఖిలానందదోహం ప్రపన్నం

ప్రపన్నార్తినిఃశేషనాశాభిధానం ।

తపోయోగయోగీశభావాభిభావ్యం

కపీశాదిమిత్రం భజే రామమిత్రం ॥ ౨౬॥

సదా భోగభాజాం సుదూరే విభాంతం

సదా యోగభాజామదూరే విభాంతం ।

చిదానందకందం సదా రాఘవేశం

విదేహాత్మజానందరూపం ప్రపద్యే ॥ ౨౭॥

మహాయోగమాయావిశేషానుయుక్తో

విభాసీశ లీలానరాకారవృత్తిః ।

త్వదానందలీలాకథాపూర్ణకర్ణాః

సదానందరూపా భవంతీహ లోకే ॥ ౨౮॥

అహం మానపానాభిమత్తప్రమత్తో

న వేదాఖిలేశాభిమానాభిమానః ।

ఇదానీం భవత్పాదపద్మప్రసాదాత్

త్రిలోకాధిపత్యాభిమానో వినష్టః ॥ ౨౯॥

స్ఫురద్రత్నకేయూరహారాభిరామం

ధరాభారభూతాసురానీకదావం ।

శరచ్చంద్రవక్త్రం లసత్పద్మనేత్రం
దురావారపారం భజే రాఘవేశం ॥ ౩౦॥
సురాధీశనీలాభ్రనీలాంగకాంతిం
విరాధాదిరక్షోవధాల్లోకశాంతిం ।
కిరీటాదిశోభం పురారాతిలాభం
భజే రామచంద్రం రఘూణామధీశం ॥ ౩౧॥
లసచ్చంద్రకోటిప్రకాశాదిపీఠే
సమాసీనమంకే సమాధాయ సీతాం ।
స్ఫురద్ధేమవర్ణాం తడిత్పుంజభాసాం
భజే రామచంద్రం నివృత్తార్తితంద్రం ॥ ౩౨॥
తతః ప్రోవాచ భగవాన్ భవాన్యా సహితో భవః ।
రామం కమలపత్రాక్షం విమానస్థో నభఃస్థలే ॥ ౩౩॥
ఆగమిష్యామ్యయోధ్యాయాం ద్రష్టుం త్వాం రాజ్యసత్కృతం ।
ఇదానీం పశ్య పితరమస్య దేహస్య రాఘవ ॥ ౩౪॥
తతోఽపశ్యద్విమానస్థం రామో దశరథం పురః ।
ననామ శిరసా పాదౌ ముదా భక్త్యా సహానుజః ॥ ౩౫॥
ఆలింగ్య మూర్ధ్న్యవఘ్రాయ రామం దశరథోఽబ్రవీత్ ।
తారితోఽస్మి త్వయా వత్స సంసారాద్దుఃఖసాగరాత్ ॥ ౩౬॥
ఇత్యుక్త్వా పునరాలింగ్య యయౌ రామేణ పూజితః ।
రామోఽపి దేవరాజం తం దృష్ట్వా ప్రాహ కృతాంజలిం ॥ ౩౭॥
మత్కృతే నిహతాన్ సంఖ్యే వానరాన్ పతితాన్ భువి ।
జీవయాశు సుధావృష్ట్యా సహస్రాక్ష మమాజ్ఞయా ॥ ౩౮॥
తథేత్యమృతవృష్ట్యా తాన్ జీవయామాస వానరాన్ ।
యే యే మృతా మృధే పూర్వం తే తే సుప్తోత్థితా ఇవ ।

పూర్వవద్బలినో హృష్టా రామపార్శ్వముపాయయుః || ౩౯||

నోత్థితా రాక్షసాస్తత్ర పీయూషస్పర్శనాదపి |

విభీషణస్తు సాష్టాంగం ప్రణిపత్యాబ్రవీద్వచః || ౪౦||

దేవ మామనుగృహ్ణీష్వ మయి భక్తిర్యదా తవ |

మంగలస్నానమద్య త్వం కురు సీతాసమన్వితః || ౪౧||

అలంకృత్య సహ భ్రాత్రా శ్వో గమిష్యామహే వయం |

విభీషణవచః శ్రుత్వా ప్రత్యువాచ రఘూత్తమః || ౪౨||

సుకుమారోఽతిభక్తో మే భరతో మామవేక్షతే |

జటావల్కలధారీ స శబ్దబ్రహ్మసమాహితః || ౪౩||

కథం తేన వినా స్నానమలంకారాదికం మమ |

అతః సుగ్రీవముఖ్యాంస్త్వం పూజయాశు విశేషతః || ౪౪||

పూజితేషు కపీంద్రేషు పూజితోఽహం న సంశయః |

ఇత్యుక్తో రాఘవేణాశు స్వర్ణరత్నాంబరాణి చ || ౪౫||

వవర్ష రాక్షసశ్రేష్ఠో యథాకామం యథారుచి |

తతస్తాన్ పూజితాన్ దృష్ట్వా రామో రత్నైశ్చ యూథపాన్ || ౪౬||

అభినంద్య యథాన్యాయం విససర్జ హరీశ్వరాన్ |

విభీషణసమానీతం పుష్పకం సూర్యవర్చసం || ౪౭||

ఆరురోహ తతో రామస్తద్విమానమనుత్తమం |

అంకే నిధాయ వైదేహీం లజ్జమానాం యశస్వినీం || ౪౮||

లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా విక్రాంతేన ధనుష్మతా |

అబ్రవీచ్చ విమానస్థః శ్రీరామః సర్వవానరాన్ || ౪౯||

సుగ్రీవం హరిరాజం చ అంగదం చ విభీషణం |

మిత్రకార్యం కృతం సర్వం భవద్భిః సహ వానరైః || ౫౦||

అనుజ్ఞాతా మయా సర్వే యథేష్టం గంతుమర్హథ |

సుగ్రీవ ప్రతియాహ్యాశు కిష్కింధాం సర్వసైనికైః ॥ ౫౧॥

స్వరాజ్యే వస లంకాయాం మమ భక్తో విభీషణ ।

న త్వాం ధర్షయితుం శక్తాః సేంద్రా అపి దివౌకసః ॥ ౫౨॥

అయోధ్యాం గంతుమిచ్ఛామి రాజధానీం పితుర్మమ ।

ఏవముక్తాస్తు రామేణ వానరాస్తే మహాబలాః ॥ ౫౩॥

ఊచుః ప్రాంజలయః సర్వే రాక్షసశ్చ విభీషణః ।

అయోధ్యాం గంతుమిచ్ఛామస్త్వయా సహ రఘూత్తమ ॥ ౫౪॥

దృష్ట్వా త్వామభిషిక్తం తు కౌసల్యామభివాద్య చ ।

పశ్చాద్వృణీమహే రాజ్యమనుజ్ఞాం దేహి నః ప్రభో ॥ ౫౫॥

రామస్తథేతి సుగ్రీవ వానరైః సవిభీషణః ।

పుష్పకం సహనూమాంశ్చ శీఘ్రమారోహ సాంప్రతం ॥ ౫౬॥

తతస్తు పుష్పకం దివ్యం సుగ్రీవః సహ సేనయా ।

విభీషణశ్చ సామాత్యః సర్వే చారురుహుర్ద్రుతం ॥ ౫౭॥

తేష్వారూఢేషు సర్వేషు కౌబేరం పరమాసనం ।

రాఘవేణాభ్యనుజ్ఞాతముత్పపాత విహాయసా ॥ ౫౮॥

బభౌ తేన విమానేన హంసయుక్తేన భాస్వతా ।

ప్రహృష్టశ్చ తదా రామశ్చతుర్ముఖ ఇవాపరః ॥ ౫౯॥

తతో బభౌ భాస్కరబింబతుల్యం

కుబేరయానం తపసానులబ్ధం ।

రామేణ శోభాం నితరాం ప్రపేదే

సీతాసమేతేన సహానుజేన ॥ ౬౦॥

ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే యుద్ధకాండేత్రయోదశః సర్గః ॥ ౧౩॥

॥ చతుర్దశః సర్గః ॥

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ

పాతయిత్వా తతశ్చక్షుః సర్వతో రఘునందనః ।

అబ్రవీన్మైథిలీం సీతాం రామః శశినిభాననాం ॥ ౧॥

త్రికూటశిఖరాగ్రస్థాం పశ్య లంకాం మహాప్రభాం ।

ఏతాం రణభువం పశ్య మాంసకర్దమపంకిలాం ॥ ౨॥

అసురాణాం ప్లవంగానామత్ర వైశసనం మహత్ ।

అత్ర మే నిహతః శేతే రావణో రాక్షసేశ్వరః ॥ ౩॥

కుంభకర్ణేంద్రజిన్ముఖ్యాః సర్వే చాత్ర నిపాతితాః ।

ఏష సేతుర్మయా బద్ధః సాగరే సలిలాశయే ॥ ౪॥

ఏతచ్చ దృశ్యతే తీర్థం సాగరస్య మహాత్మనః ।

సేతుబంధమితి ఖ్యాతం త్రైలోక్యేన చ పూజితం ॥ ౫॥

ఏతత్పవిత్రం పరమం దర్శనాత్పాతకాపహం ।

అత్ర రామేశ్వరో దేవో మయా శంభుః ప్రతిష్ఠితః ॥ ౬॥

అత్ర మాం శరణం ప్రాప్తో మంత్రిభిశ్చ విభీషణః ।

ఏషా సుగ్రీవనగరీ కిష్కింధా చిత్రకాననా ॥ ౭॥

తత్ర రామాజ్ఞయా తారాప్రముఖా హరియోషితః ।

ఆనయామాస సుగ్రీవః సీతాయాః ప్రియకామ్యయా ॥ ౮॥

తాభిః సహోత్థితం శీఘ్రం విమానం ప్రేక్ష్య రాఘవః ।

ప్రాహ చాద్రిమృష్యమూకం పశ్య వాల్యత్ర మే హతః ॥ ౯॥

ఏషా పంచవటీ నామ రాక్షసా యత్ర మే హతాః ।

అగస్త్యస్య సుతీక్ష్ణస్య పశ్యాశ్రమపదే శుభే ॥ ౧౦॥

ఏతే తే తాపసాః సర్వే దృశ్యంతే వరవర్ణిని ।

అసౌ శైలవరో దేవి చిత్రకూటః ప్రకాశతే ॥ ౧౧॥

అత్ర మాం కైకయీపుత్రః ప్రసాదయితుమాగతః ।

భరద్వాజాశ్రమం పశ్య దృశ్యతే యమునాతటే ॥ ౧౨॥

ఏషా భాగీరథీ గంగా దృశ్యతే లోకపావనీ ।

ఏషా సా దృశ్యతే సీతే సరయూయూపమాలినీ ॥ ౧౩॥

ఏషా సా దృశ్యతేఽయోధ్యా ప్రణామం కురు భామిని ।

ఏవం క్రమేణ సంప్రాప్తో భరద్వాజాశ్రమం హరిః ॥ ౧౪॥

పూర్ణే చతుర్దశే వర్షే పంచమ్యాం రఘునందనః ।

భరద్వాజం మునిం దృష్ట్వా వవందే సానుజః ప్రభుః ॥ ౧౫॥

పప్రచ్ఛ మునిమాసీనం వినయేన రఘూత్తమః ।

శృణోషి కచ్చిద్భరతః కుశల్యాస్తే సహానుజః ॥ ౧౬॥

సుభిక్షా వర్తతేఽయోధ్యా జీవంతి చ హి మాతరః ।

శ్రుత్వా రామస్య వచనం భరద్వాజః ప్రహృష్టధీః ॥ ౧౭॥

ప్రాహ సర్వే కుశలినో భరతస్తు మహామనాః ।

ఫలమూలకృతాహారో జటావల్కలధారకః ॥ ౧౮॥

పాదుకే సకలం న్యస్య రాజ్యం త్వాం సుప్రతీక్షతే ।

యద్యత్కృతం త్వయా కర్మ దండకే రఘునందన ॥ ౧౯॥

రాక్షసానాం వినాశం చ సీతాహరణపూర్వకం ।

సర్వం జ్ఞాతం మయా రామ తపసా తే ప్రసాదతః ॥ ౨౦॥

త్వం బ్రహ్మ పరమం సాక్షాదాదిమధ్యాంతవర్జితః ।

త్వమగ్రే సలిలం సృష్ట్వా తత్ర సుప్తోఽసి భూతకృత్ ॥ ౨౧॥

నారాయణోఽసి విశ్వాత్మన్నరాణామంతరాత్మకః ।

త్వన్నాభికమలోత్పన్నో బ్రహ్మా లోకపితామహః ॥ ౨౨॥

అతస్త్వం జగతామీశః సర్వలోకనమస్కృతః ।

త్వం విష్ణుర్జానకీ లక్ష్మీః శేషోఽయం లక్ష్మణాభిధః ॥ ౨౩॥

ఆత్మనా సృజసీదం త్వమాత్మన్యేవాత్మమాయయా ।

న సజ్జసే నభోవత్త్వం చిచ్ఛక్త్యా సర్వసాక్షికః ॥ ౨౪॥

బహిరంతశ్చ భూతానాం త్వమేవ రఘునందన ।

పూర్ణోఽపి మూఢదృష్టీనాం విచ్ఛిన్న ఇవ లక్ష్యసే ॥ ౨౫॥

జగత్త్వం జగదాధారస్త్వమేవ పరిపాలకః ।

త్వమేవ సర్వభూతానాం భోక్తా భోజ్యం జగత్పతే ॥ ౨౬॥

దృశ్యతే శ్రూయతే యద్యత్స్మర్యతే వా రఘూత్తమ ।

త్వమేవ సర్వమఖిలం త్వద్వినాన్యన్న కించన ॥ ౨౭॥

మాయా సృజతి లోకాంశ్చ స్వగుణైరహమాదిభిః ।

త్వచ్ఛక్తిప్రేరితా రామ తస్మాత్త్వయ్యుపచర్యతే ॥ ౨౮॥

యథా చుంబకసాన్నిధ్యాచ్చలంత్యేవాయసాదయః ।

జడాస్తథా త్వయా దృష్టా మాయా సృజతి వై జగత్ ॥ ౨౯॥

దేహద్వయమదేహస్య తవ విశ్వం రిరక్షిషోః ।

విరాట్ స్థూలం శరీరం తే సూత్రం సూక్ష్మముదాహృతం ॥ ౩౦॥

విరాజః సంభవంత్యేతే అవతారాః సహస్రశః ।

కార్యాంతే ప్రవిశంత్యేవ విరాజం రఘునందన ॥ ౩౧॥

అవతారకథాం లోకే యే గాయంతి గృణంతి చ ।

అనన్యమనసో ముక్తిస్తేషామేవ రఘూత్తమ ॥ ౩౨॥

త్వం బ్రహ్మణా పురా భూమేర్భారహారాయ రాఘవ ।

ప్రార్థితస్తపసా తుష్టస్త్వం జాతోఽసి రఘోః కులే ॥ ౩౩॥

దేవకార్యమశేషేణ కృతం తే రామ దుష్కరం ।

బహువర్షసహస్రాణి మానుషం దేహమాశ్రితః ॥ ౩౪॥

కుర్వన్ దుష్కరకర్మాణి లోకద్వయహితాయ చ ।

పాపహారిణీ భువనం యశసా పూరయిష్యసి ॥ ౩౫॥

ప్రార్థయామి జగన్నాథ పవిత్రం కురు మే గృహం ।

స్థిత్వాద్య భుక్త్వా సబలః శ్వో గమిష్యసి పత్తనం ॥ ౩౬॥

తథేతి రాఘవోఽతిష్ఠత్తస్మిన్నాశ్రమ ఉత్తమే ।

ససైన్యః పూజితస్తేన సీతయా లక్ష్మణేన చ ॥ ౩౭॥

తతో రామశ్చింతయిత్వా ముహూర్తం ప్రాహ మారుతిం ।

ఇతో గచ్ఛ హనూమంస్త్వమయోధ్యాం ప్రతి సత్వరః ॥ ౩౮॥

జానీహి కుశలీ కచ్చిజ్జనో నృపతిమందిరే ।

శృంగవేరపురం గత్వా బ్రూహి మిత్రం గుహం మమ ॥ ౩౯॥

జానకీలక్ష్మణోపేతమాగతం మాం నివేదయ ।

నందిగ్రామం తతో గత్వా భ్రాతరం భరతం మమ ॥ ౪౦॥

దృష్ట్వా బ్రూహి సభార్యస్య సభ్రాతుః కుశలం మమ ।

సీతాపహరణాదీని రావణస్య వధాదికం ॥ ౪౧॥

బ్రూహి క్రమేణ మే భ్రాతుః సర్వం తత్ర విచేష్టితం ।

హత్వా శత్రుగణాన్ సర్వాన్ సభార్యః సహలక్ష్మణః ॥ ౪౨॥

ఉపయాతి సమృద్ధార్థః సహ ఋక్షహరీశ్వరైః ।

ఇత్యుక్త్వా తత్ర వృత్తాంతం భరతస్య విచేష్టితం ॥ ౪౩॥

సర్వం జ్ఞాత్వా పునః శీఘ్రమాగచ్ఛ మమ సన్నిధిం ।

తథేతి హనుమాంస్తత్ర మానుషం వపురాస్థితః ॥ ౪౪॥

నందిగ్రామం యయౌ తూర్ణం వాయువేగేన మారుతిః ।

గరుత్మానివ వేగేన జిఘృక్షన్ భుజగోత్తమం ॥ ౪౫॥

శృంగవేరపురం ప్రాప్య గుహమాసాద్య మారుతిః ।

ఉవాచా మధురం వాక్యం ప్రహృష్టేనాంతరాత్మనా ॥ ౪౬॥

రామో దాశరథిః శ్రీమాన్ సఖా తే సహ సీతయా ।

సలక్ష్మణస్త్వాం ధర్మాత్మా క్షేమీ కుశలమబ్రవీత్ ॥ ౪౭॥

అనుజ్ఞాతోఽద్య మునినా భరద్వాజేన రాఘవః ।

ఆగమిష్యతి తం దేవం ద్రక్ష్యసి త్వం రఘూత్తమం || ౪౮||

ఏవముక్త్వా మహాతేజాః సంప్రహృష్టతనూరుహం |

ఉత్పపాత మహావేగో వాయువేగేన మారుతిః || ౪౯||

సోఽపశ్యద్రామతీర్థం చ సరయూం చ మహానదీం |

తామతిక్రమ్య హనుమాన్నందిగ్రామం యయౌ ముదా || ౫౦||

క్రోశమాత్రే త్వయోధ్యాయాశ్చీరకృష్ణాజినాంబరం |

దదర్శ భరతం దీనం కృశమాశ్రమవాసినం || ౫౧||

మలపంకవిదిగ్ధాంగం జటిలం వల్కలాంబరం |

ఫలమూలకృతాహారం రామచింతాపరాయణం || ౫౨||

పాదుకే తే పురస్కృత్య శాసయంతం వసుంధరాం |

మంత్రిభిః పౌరముఖ్యైశ్చ కాషాయాంబరధారిభిః || ౫౩||

వృతదేహం మూర్తిమంతం సాక్షాద్ధర్మమివ స్థితం |

ఉవాచ ప్రాంజలిర్వాక్యం హనూమాన్మారుతాత్మజః || ౫౪||

యం త్వం చింతయసే రామం తాపసం దండకే స్థితం |

అనుశోచసి కాకుత్స్థః స త్వాం కుశలమబ్రవీత్ || ౫౫||

ప్రియమాఖ్యామి తే దేవ శోకం త్యజ సుదారుణం |

అస్మిన్ముహూర్తే భ్రాత్రా త్వం రామేణ సహ సంగతః || ౫౬||

సమరే రావణం హత్వా రామః సీతామవాప్య చ |

ఉపయాతి సమృద్ధార్థః ససీతః సహలక్ష్మణః || ౫౭||

ఏవముక్తో మహాతేజా భరతో హర్షమూర్చ్ఛితః |

పపాత భువి చాస్వస్థః కైకయీప్రియనందనః || ౫౮||

ఆలింగ్య భరతః శీఘ్రం మారుతిం ప్రియవాదినం |

ఆనందజైరశ్రుజలైః సిషేచ భరతః కపిం || ౫౯||

దేవో వా మానుషో వా త్వమనుక్రోశాదిహాగతః |

ప్రియాఖ్యానస్య తే సౌమ్య దదామి బ్రువతః ప్రియం ॥ ౬౦॥

గవాం శతసహస్రం చ గ్రామాణాం చ శతం వరం ।

సర్వాభరణసంపన్నా ముగ్ధాః కన్యాస్తు షోడశ ॥ ౬౧॥

ఏవముక్త్వా పునః ప్రాహ భరతో మారుతాత్మజం ।

బహూనీమాని వర్షాణి గతస్య సుమహద్వనం ॥ ౬౨॥

శృణోమ్యహం ప్రీతికరం మమ నాథస్య కీర్తనం ।

కల్యాణీ బత గాథేయం లౌకికీ ప్రతిభాతి మే ॥ ౬౩॥

ఏతి జీవంతమానందో నరం వర్షశతాదపి ।

రాఘవస్య హరీణాం చ కథమాసీత్సమాగమః ॥ ౬౪॥

తత్త్వమాఖ్యాహి భద్రం తే విశ్వసేయం వచస్తవ ।

ఏవముక్తోఽథ హనుమాన్ భరతేన మహాత్మనా ॥ ౬౫॥

ఆచచక్షేఽథ రామస్య చరితం కృత్స్నశః క్రమాత్ ।

శ్రుత్వా తు పరమానందం భరతో మారుతాత్మజాత్ ॥ ౬౬॥

ఆజ్ఞాపయచ్ఛత్రుహణం ముదా యుక్తం ముదాన్వితః ।

దైవతాని చ యావంతి నగరే రఘునందన ॥ ౬౭॥

నానోపహారబలిభిః పూజయంతు మహాధియః ।

సూతా వైతాలికాశ్చైవ వందినః స్తుతిపాఠకాః ॥ ౬౮॥

వారముఖ్యాశ్చ శతశో నిర్యాంత్వద్యైవ సంఘశః ।

రాజదారాస్తథామాత్యాః సేనా హస్త్యశ్వపత్తయః ॥ ౬౯॥

బ్రాహ్మణాశ్చ తథా పౌరా రాజానో యే సమాగతాః ।

నిర్యాంతు రాఘవస్యాద్య ద్రష్టుం శశినిభాననం ॥ ౭౦॥

భరతస్య వచః శ్రుత్వా శత్రుఘ్నపరిచోదితాః ।

అలంచక్రుశ్చ నగరీం ముక్తారత్నమయోజ్జ్వలైః ॥ ౭౧॥

తోరణైశ్చ పతాకాభిర్విచిత్రాభిరనేకధా ।

అలంకుర్వంతి వేశ్మాని నానాబలివిచక్షణాః ॥ ౭౨॥

నిర్యాంతి వృందశః సర్వే రామదర్శనలాలసాః ।

హయానాం శతసాహస్రం గజానామయుతం తథా ॥ ౭౩॥

రథానాం దశసాహస్రం స్వర్ణసూత్రవిభూషితం ।

పారమేష్ఠీన్యుపాదాయ ద్రవ్యాణ్యుచ్చావచాని చ ॥ ౭౪॥

తతస్తు శిబికారూఢా నిర్యయూ రాజయోషితః ।

భరతః పాదుకే న్యస్య శిరస్యేవ కృతాంజలిః ॥ ౭౫॥

శత్రుఘ్నసహితో రామం పాదచారేణ నిర్యయౌ ।

తదైవ దృశ్యతే దూరాద్విమానం చంద్రసన్నిభం ॥ ౭౬॥

పుష్పకం సూర్యసంకాశం మనసా బ్రహ్మనిర్మితం ।

ఏతస్మిన్ భ్రాతరౌ వీరౌ వైదేహ్యా రామలక్ష్మణౌ ॥ ౭౭॥

సుగ్రీవశ్చ కపిశ్రేష్ఠో మంత్రిభిశ్చ విభీషణః ।

దృశ్యతే పశ్యత జనా ఇత్యాహ పవనాత్మజః ॥ ౭౮॥

తతో హర్షసముద్భూతో నిఃస్వనో దివమస్పృశత్ ।

స్త్రీబాలయువవృద్ధానాం రామోఽయమితి కీర్తనాత్ ॥ ౭౯॥

రథకుంజరవాజిస్థా అవతీర్య మహీం గతాః ।

దదృశుస్తే విమానస్థం జనాః సోమమివాంబరే ॥ ౮౦॥

ప్రాంజలిర్భరతో భూత్వా ప్రహృష్టో రాఘవోన్ముఖః ।

తతో విమానాగ్రగతం భరతో రాఘవం ముదా ॥ ౮౧॥

వవందే ప్రణతో రామం మేరుస్థమివ భాస్కరం ।

తతో రామాభ్యనుజ్ఞాతం విమానమపతద్భువి ॥ ౮౨॥

ఆరోపితో విమానం తద్భరతః సానుజస్తదా ।

రామమాసాద్య ముదితః పునరేవాభ్యవాదయత్ ॥ ౮౩॥

సముత్థాయ చిరాద్దృష్టం భరతం రఘునందనః ।

భ్రాతరం స్వాంకమారోప్య ముదా తం పరిషస్వజే ॥ ౮౪॥

తతో లక్ష్మణమాసాద్య వైదేహీం నామ కీర్తయన్ ।

అభ్యవాదయత ప్రీతో భరతః ప్రేమవిహ్వలః ॥ ౮౫॥

సుగ్రీవం జాంబవంతం చ యువరాజం తథాంగదం ।

మైందద్వివిదనీలాంశ్చ ఋషభం చైవ సస్వజే ॥ ౮౬॥

సుషేణం చ నలం చైవ గవాక్షం గంధమాదనం ।

శరభం పనసం చైవ భరతః పరిషస్వజే ॥ ౮౭॥

సర్వే తే మానుషం రూపం కృత్వా భరతమాదృతాః ।

పప్రచ్ఛుః కుశలం సౌమ్యాః ప్రహృష్టాశ్చ ప్లవంగమాః ॥ ౮౮॥

తతః సుగ్రీవమాలింగ్య భరతః ప్రాహ భక్తితః ।

త్వత్సహాయేన రామస్య జయోఽభూద్రావణో హతః ॥ ౮౯॥

త్వమస్మాకం చతుర్ణాం తు భ్రాతా సుగ్రీవ పంచమః ।

శత్రుఘ్నశ్చ తదా రామమభివాద్య సలక్ష్మణం ॥ ౯౦॥

సీతాయాశ్చరణౌ పశ్చాద్వవందే వినయాన్వితః ।

రామో మాతరమాసాద్య వివర్ణాం శోకవిహ్వలాం ॥ ౯౧॥

జగ్రాహ ప్రణతః పాదౌ మనో మాతుః ప్రసాదయన్ ।

కైకేయీం చ సుమిత్రాం చ ననామేతరమాతరౌ ॥ ౯౨॥

భరతః పాదుకే తే తు రాఘవస్య సుపూజితే ।

యోజయామాస రామస్య పాదయోర్భక్తిసంయుతః ॥ ౯౩॥

రాజ్యమేతన్న్యాసభూతం మయా నిర్యాతితం తవ ।

అద్య మే సఫలం జన్మ ఫలితో మే మనోరథః ॥ ౯౪॥

యత్పశ్యామి సమాయాతమయోధ్యాం త్వామహం ప్రభో ।

కోష్ఠాగారం బలం కోశం కృతం దశగుణం మయా ॥ ౯౫॥

త్వత్తేజసా జగన్నాథ పాలయస్వ పురం స్వకం ।

ఇతి బ్రువాణం భరతం దృష్ట్వా సర్వే కపీశ్వరాః ॥ ౯౬॥

ముముచుర్నేత్రజం తోయం ప్రశశంసుర్ముదాన్వితాః ।

తతో రామః ప్రహృష్టాత్మా భరతం స్వాంకగం ముదా ॥ ౯౭॥

యయౌ తేన విమానేన భరతస్యాశ్రమం తదా ।

అవరుహ్య తదా రామో విమానాగ్ర్యాన్మహీతలం ॥ ౯౮॥

అబ్రవీత్పుష్పకం దేవో గచ్ఛ వైశ్రవణం వహ ।

అనుగచ్ఛానుజానామి కుబేరం ధనపాలకం ॥ ౯౯॥

రామో వసిష్ఠస్య గురోః పదాంబుజం

నత్వా యథా దేవగురోః శతక్రతుః ।

దత్త్వా మహార్హాసనముత్తమం గురో-

రుపావివేశాథ గురోః సమీపతః ॥ ౧౦౦॥

ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే యుద్ధకాండేచతుర్దశః సర్గః ॥ ౧౪॥

॥ పంచదశః సర్గః ॥

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ

తతస్తు కైకయీపుత్రో భరతో భక్తిసంయుతః ।

శిరస్యంజలిమాధాయ జ్యేష్ఠం భ్రాతరమబ్రవీత్ ॥ ౧॥

మాతా మే సత్కృతా రామ దత్తం రాజ్యం త్వయా మమ ।

దదామి తత్తే చ పునర్యథా త్వమదదా మమ ॥ ౨॥

ఇత్యుక్త్వా పాదయోర్భక్త్యా సాష్టాంగం ప్రణిపత్య చ ।

బహుధా ప్రార్థయామాస కైకేయ్యా గురుణా సహ ॥ ౩॥

తథేతి ప్రతిజగ్రాహ భరతాద్రాజ్యమీశ్వరః ।

మాయామాశ్రిత్య సకలాం నరచేష్టాముపాగతః ॥ ౪॥

స్వారాజ్యానుభవో యస్య సుఖజ్ఞానైకరూపిణః ।

నిరస్తాతిశయానందరూపిణః పరమాత్మనః ॥ ౫॥

మానుషేణ తు రాజ్యేన కిం తస్య జగదీశితుః ।

యస్య భ్రూభంగమాత్రేణ త్రిలోకీ నశ్యతి క్షణాత్ ॥ ౬॥

యస్యానుగ్రహమాత్రేణ భవంత్యాఖండలశ్రియః ।

లీలాసృష్టమహాసృష్టేః కియదేతద్రమాపతేః ॥ ౭॥

తథాపి భజతాం నిత్యం కామపూరవిధిత్సయా ।

లీలామానుషదేహేన సర్వమప్యనువర్తతే ॥ ౮॥

తతః శత్రుఘ్నవచనాన్నిపుణః శ్మశ్రుకృంతకః

సంభారాశ్చాభిషేకార్థమానీతా రాఘవస్య హి ॥ ౯॥

పూర్వం తు భరతే స్నాతే లక్ష్మణే చ మహాత్మని ।

సుగ్రీవే వానరేంద్రే చ రాక్షసేంద్రే విభీషణే ॥ ౧౦॥

విశోధితజటః స్నాతశ్చిత్రమాల్యానులేపనః ।

మహార్హవసనోపేతస్తస్థౌ తత్ర శ్రియా జ్వలన్ ॥ ౧౧॥

ప్రతికర్మ చ రామస్య లక్ష్మణశ్చ మహామతిః ।

కారయామాస భరతః సీతాయా రాజయోషితః ॥ ౧౨॥

మహార్హవస్త్రాభరణైరలంచక్రుః సుమధ్యమాం ।

తతో వానరపత్నీనాం సర్వాసామేవ శోభనా ॥ ౧౩॥

అకారయత కౌసల్యా ప్రహృష్టా పుత్రవత్సలా ।

తతః స్యందనమాదాయ శత్రుఘ్నవచనాత్సుధీః ॥ ౧౪॥

సుమంత్రః సూర్యసంకాశం యోజయిత్వాగ్రతః స్థితః ।

ఆరురోహ రథం రామః సత్యధర్మపరాయణః ॥ ౧౫॥

సుగ్రీవో యువరాజశ్చ హనుమాంశ్చ విభీషణః ।

స్నాత్వా దివ్యాంబరధరా దివ్యాభరణభూషితాః ॥ ౧౬॥

రామమన్వీయురగ్రే చ రథాశ్వగజవాహనాః ।

సుగ్రీవపత్న్యః సీతా చ యయుర్యానైః పురం మహత్ ॥ ౧౭॥

వజ్రపాణిర్యథా దేవైర్వృరితాశ్వరథే స్థితః ।

ప్రయయౌ రథమాస్థాయ తథా రామో మహత్పురం ॥ ౧౮॥

సారథ్యం భరతశ్చక్రే రత్నదండం మహాద్యుతిః ।

శ్వేతాతపత్రం శత్రుఘ్నో లక్ష్మణో వ్యజనం దధే ॥ ౧౯॥

చామరం చ సమీపస్థో న్యవీజయదరిందమః ।

శశిప్రకాశం త్వపరం జగ్రాహాసురనాయకః ॥ ౨౦॥

దివిజైః సిద్ధసంఘైశ్చ ఋషిభిర్దివ్యదర్శనైః ।

స్తూయమానస్య రామస్య శుశ్రువే మధురధ్వనిః ॥ ౨౧॥

మానుషం రూపమాస్థాయ వానరా గజవాహనాః ।

భేరీశంఖనినాదైశ్చ మృదంగపణవానకైః ॥ ౨౨॥

ప్రయయౌ రాఘవశ్రేష్ఠస్తాం పురీం సమలంకృతాం ।

దదృశుస్తే సమాయాంతం రాఘవం పురవాసినః ॥ ౨౩॥

దూర్వాదలశ్యామతనుం మహార్హ-

కిరీటరత్నాభరణాంచితాంగం ।

ఆరక్తకంజాయతలోచనాంతం

దృష్ట్వా యయుర్మోదమతీవ పుణ్యాః ॥ ౨౪॥

విచిత్రరత్నాంచితసూత్రనద్ధ-

పీతాంబరం పీనభుజాంతరాలం ।

అనర్ఘ్యముక్తాఫలదివ్యహారైః

విరోచమానం రఘునందనం ప్రజాః ॥ ౨౫॥

సుగ్రీవముఖ్యైర్హరిభిః ప్రశాంతైః

నిషేవ్యమాణం రవితుల్యభాసం ।

కస్తూరికాచందనలిప్తగాత్రం

నివీతకల్పద్రుమపుష్పమాలం ॥ ౨౬॥

శ్రుత్వా స్త్రియో రామముపాగతం ముదా

ప్రహర్షవేగోత్కలితాననశ్రియః ।

అపాస్య సర్వం గృహకార్యమాహితం

హర్మ్యాణి చైవారురుహుః స్వలంకృతాః ॥ ౨౭॥

దృష్ట్వా హరిం సర్వదృగుత్సవాకృతిం

పుష్పైః కిరంత్యః స్మితశోభితాననాః ।

దృగ్భిః పునర్నేత్రమనోరసాయనం

స్వానందమూర్తిం మనసాభిరేభిరే ॥ ౨౮॥

రామః స్మితస్నిగ్ధదృశా ప్రజాస్తథా

పశ్యన్ ప్రజానాథ ఇవాపరః ప్రభుః ।

శనైర్జగామాథ పితుః స్వలంకృతం

గృహం మహేంద్రాలయసన్నిభం హరిః ॥ ౨౯॥

ప్రవిశ్య వేశ్మాంతరసంస్థితో ముదా

రామో వవందే చరణౌ స్వమాతుః ।

క్రమేణ సర్వాః పితృయోషితః ప్రభుః

ననామ భక్త్యా రఘువంశకేతుః ॥ ౩౦॥

తతో భరతమాహేదం రామః సత్యపరాక్రమః ।

సర్వసంపత్సమాయుక్తం మమ మందిరముత్తమం ॥ ౩౧॥

మిత్రాయ వానరేంద్రాయ సుగ్రీవాయ ప్రదీయతాం ।

సర్వేభ్యః సుఖవాసార్థం మందిరాణి ప్రకల్పయ ॥ ౩౨॥

రామేణైవం సమాదిష్టో భరతశ్చ తథాకరోత్ ।

ఉవాచ చ మహాతేజాః సుగ్రీవం రాఘవానుజః ॥ ౩౩॥

రాఘవస్యాభిషేకార్థం చతుఃసింధుజలం శుభం ।

ఆనేతుం ప్రేషయస్వాశు దూతాంస్త్వరితవిక్రమాన్ ॥ ౩౪॥

ప్రేషయామాస సుగ్రీవో జాంబవంతం మరుత్సుతం ।

అంగదం చ సుషేణం చ తే గత్వా వాయువేగతః ॥ ౩౫॥

జలపూర్ణాన్ శాతకుంభకలశాంశ్చ సమానయన్ ।

ఆనీతం తీర్థసలిలం శత్రుఘ్నో మంత్రిభిః సహ ॥ ౩౬॥

రాఘవస్యాభిషేకార్థం వసిష్ఠాయ న్యవేదయత్ ।

తతస్తు ప్రయతో వృద్ధో వసిష్ఠో బ్రాహ్మణైః సహ ॥ ౩౭॥

రామం రత్నమయే పీఠే ససీతం సంన్యవేశయత్ ।

వసిష్ఠో వామదేవశ్చ జాబాలిర్గౌతమస్తథా ॥ ౩౮॥

వాల్మీకిశ్చ తథా చక్రుః సర్వే రామాభిషేచనం ।

కుశాగ్రతులసీయుక్తపుణ్యగంధజలైర్ముదా ॥ ౩౯॥

అభ్యషించన్ రఘుశ్రేష్ఠం వాసవం వసవో యథా ।

ఋత్విగ్భిర్బ్రాహ్మణైః శ్రేష్ఠైః కన్యాభిః సహ మంత్రిభిః ॥ ౪౦॥

సర్వౌషధిరసైశ్చైవ దైవతైర్నభసి స్థితైః ।

చతుర్భిర్లోకపాలైశ్చ స్తువద్భిః సగణైస్తథా ॥ ౪౧॥

ఛత్రం చ తస్య జగ్రాహ శత్రుఘ్నః పాండురం శుభం ।

సుగ్రీవరాక్షసేంద్రౌ తౌ దధతుః శ్వేతచామరే ॥ ౪౨॥

మాలాం చ కాంచనీం వాయుర్దదౌ వాసవచోదితః ।

సర్వరత్నసమాయుక్తం మణికాంచనభూషితం ॥ ౪౩॥

దదౌ హారం నరేంద్రాయ స్వయం శక్రస్తు భక్తితః ।

ప్రజగుర్దేవగంధర్వా ననృతుశ్చాప్సరోగణాః ॥ ౪౪॥

దేవదుందుభయో నేదుః పుష్పవృష్టిః పపాత ఖాత్ ।

నవదూర్వాదలశ్యామం పద్మపత్రాయతేక్షణం ॥ ౪౫॥

రవికోటిప్రభాయుక్తకిరీటేన విరాజితం ।

కోటికందర్పలావణ్యం పీతాంబరసమావృతం ॥ ౪౬॥

దివ్యాభరణసంపన్నం దివ్యచందనలేపనం ।

అయుతాదిత్యసంకాశం ద్విభుజం రఘునందనం ॥ ౪౭॥

వామభాగే సమాసీనాం సీతాం కాంచనసన్నిభాం ।

సర్వాభరణసంపన్నాం వామాంకే సముపస్థితాం ॥ ౪౮॥

రక్తోత్పలకరాంభోజాం వామేనాలింగ్య సంస్థితం ।

సర్వాతిశయశోభాఢ్యం దృష్ట్వా భక్తిసమన్వితః ॥ ౪౯॥

ఉమయా సహితో దేవః శంకరో రఘునందనం ।

సర్వదేవగణైర్యుక్తః స్తోతుం సముపచక్రమే ॥ ౫౦॥

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ

నమోఽస్తు రామాయ సశక్తికాయ

నీలోత్పలశ్యామలకోమలాయ ।

కిరీటహారాంగదభూషణాయ

సింహాసనస్థాయ మహాప్రభాయ ॥ ౫౧॥

త్వమాదిమధ్యాంతవిహీన ఏకః

సృజస్యవస్యత్సి చ లోకజాతం ।

స్వమాయయా తేన న లిప్యసే త్వం

యత్స్వే సుఖేఽజస్రరతోఽనవద్యః ॥ ౫౨॥

లీలాం విధత్సే గుణసంవృతస్త్వం

ప్రపన్నభక్తానువిధానహేతోః ।

నానావతారైః సురమానుషాద్యైః

ప్రతీయసే జ్ఞానిభిరేవ నిత్యం ॥ ౫౩॥

స్వాంశేన లోకం సకలం విధాయ తం

బిభర్షి చ త్వం తదధః ఫణీశ్వరః ।

ఉపర్యధో భాన్వనిలోడుపౌషధి-

ప్రవర్షరూపోఽవసి నైకధా జగత్ ॥ ౩౪॥

త్వమిహ దేహభృతాం శిఖిరూపః

పచసి భుక్తమశేషమజస్రం ।

పవనపంచకరూపసహాయో

జగదఖండమనేన బిభర్షి ॥ ౩౫॥

చంద్రసూర్యశిఖిమధ్యగతం యత్

తేజ ఈశ చిదశేషతనూనాం ।

ప్రాభవత్తనుభృతామివ ధైర్యం

శౌర్యమాయురఖిలం తవ సత్త్వం ॥ ౩౬॥

త్వం విరించిశివవిష్ణువిభేదాత్

కాలకర్మశశిసూర్యవిభాగాత్ ।

వాదినాం పృథగివేశ విభాసి

బ్రహ్మ నిశ్చితమనన్యదిహైకం ॥ ౩౭॥

మత్స్యాదిరూపేణ యథా త్వమేకః

శ్రుతౌ పురాణేషు చ లోకసిద్ధః ।

తథైవ సర్వం సదసద్విభాగ-

స్త్వమేవ నాన్యద్భవతో విభాతి ॥ ౩౮॥

యద్యత్సముత్పన్నమనంతసృష్టా-

వుత్పత్స్యతే యచ్చ భవచ్చ యచ్చ ।

న దృశ్యతే స్థావరజంగమాదౌ

త్వయా వినాతఃపరతః పరస్త్వం ॥ ౩౯॥

తత్త్వం న జానంతి పరాత్మనస్తే

జనాః సమస్తాస్తవ మాయయాతః ।

త్వద్భక్తసేవాఽమలమానసానాం

విభాతి తత్త్వం పరమేకమైశం ॥ ౬౦॥

బ్రహ్మాదయస్తే న విదుః స్వరూపం

చిదాత్మతత్త్వం బహిరర్థభావాః ।

తతో బుధస్త్వామిదమేవ రూపం

భక్త్యా భజన్ముక్తిముపైత్యదుఃఖః ॥ ౬౧॥

అహం భవన్నామ గృణన్ కృతార్థో

వసామి కాశ్యామనిశం భవాన్యా ।

ముమూర్షమాణస్య విముక్తయేఽహం

దిశామి మంత్రం తవ రామ నామ ॥ ౬౨॥

ఇమం స్తవం నిత్యమనన్యభక్త్యా

శృణ్వంతి గాయంతి లిఖంతి యే వై ।

తే సర్వసౌఖ్యం పరమం చ లబ్ధ్వా

భవత్పదం యాంతు భవత్ప్రసాదాత్ ॥ ౬౩॥

ఇంద్ర ఉవాచ

రక్షోఽధిపేనాఖిలదేవ సౌఖ్యం

హృతం చ మే బ్రహ్మవరేణ దేవ ।

పునశ్చ సర్వం భవతః ప్రసాదాత్

ప్రాప్తం హతో రాక్షసదుష్టశత్రుః ॥ ౬౪॥

దేవా ఊచుః

హృతా యజ్ఞభాగా ధరాదేవదత్తా

మురారే ఖలేనాదిదైత్యేన విష్ణో ।

హతోఽద్య త్వయా నో వితానేషు భాగాః

పురావద్భవిష్యంతి యుష్మత్ప్రసాదాత్ ॥ ౬౫॥

పితర ఊచుః

హతోఽద్య త్వయా దుష్టదైత్యో మహాత్మన్

గయాదౌ నరైర్దత్తపిండాదికాన్నః ।

బలాదత్తి హత్వా గృహీత్వా సమస్తా-

నిదానీం పునర్లబ్ధసత్త్వా భవామః ॥ ౬౬॥

యక్షా ఊచుః

సదా విష్టికర్మణ్యనేనాభియుక్తా

వహామో దశాస్యం బలాద్దుఃఖయుక్తాః ।

దురాత్మా హతో రావణో రాఘవేశ

త్వయా తే వయం దుఃఖజాతాద్విముక్తాః ॥ ౬౭॥

గంధర్వా ఊచుః

వయం సంగీతనిపుణా గాయంతస్తే కథామృతం ।

ఆనందామృతసందోహయుక్తాః పూర్ణాః స్థితాః పురా ॥ ౬౮॥

పశ్చాద్దురాత్మనా రామ రావణేనాభివిద్రుతాః ।

తమేవ గాయమానాశ్చ తదారాధనతత్పరాః ॥ ౬౯॥

స్థితాస్త్వయా పరిత్రాతా హతోఽయం దుష్టరాక్షసః ।

ఏవం మహోరగాః సిద్ధాః కిన్నరా మరుతస్తథా ॥ ౭౦॥

వసవో మునయో గావో గుహ్యకాశ్చ పతత్రిణః ।

సప్రజాపతయశ్చైతే తథా చాప్సరసాం గణాః ॥ ౭౧॥

సర్వే రామం సమాసాద్య దృష్ట్వా నేత్రమహోత్సవం ।

స్తుత్వా పృథక్ పృథక్ సర్వే రాఘవేణాభివందితాః ॥ ౭౨॥

యయుః స్వం స్వం పదం సర్వే బ్రహ్మరుద్రాదయస్తథా ।

ప్రశంసంతో ముదా రామం గాయంతస్తస్య చేష్టితం ॥ ౭౩॥

ధ్యాయంతస్త్వభిషేకార్ద్రం సీతాలక్ష్మణసంయుతం ।

సింహాసనస్థం రాజేంద్రం యయుః సర్వే హృది స్థితం ॥ ౭౪॥

ఖే వాద్యేషు ధ్వనత్సు ప్రముదితహృదయైర్దేవవృందైః స్తువద్భిః

వర్షద్భిఃపుష్పవృష్టిం దివి మునినికరైరీడ్యమానః సమంతాత్ ।

రామః శ్యామః ప్రసన్నస్మితరుచిరముఖః సూర్యకోటిప్రకాశః

సీతాసౌమిత్రివాతాత్మజమునిహరిభిః సేవ్యమానో విభాతి ॥ ౭౫॥

ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే యుద్ధకాండేపంచదశః సర్గః ॥ ౧౫॥

॥ షోడశః సర్గః ॥

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ

రామేఽభిషిక్తే రాజేంద్రే సర్వలోకసుఖావహే ।

వసుధా సస్యసంపన్నా ఫలవంతో మహీరుహాః ॥ ౧॥

గంధహీనాని పుష్పాణి గంధవంతి చకాశిరే ।

సహస్రశతమశ్వానాం ధేనూనాం చ గవాం తథా ॥ ౨॥

దదౌ శతవృషాన్ పూర్వం ద్విజేభ్యో రఘునందనః ।

త్రింశత్కోటిం సువర్ణస్య బ్రాహ్మణేభ్యో దదౌ పునః ॥ ౩॥

వస్త్రాభరణరత్నాని బ్రాహ్మణేభ్యో ముదా తథా ।

సూర్యకాంతిసమప్రఖ్యాం సర్వరత్నమయీం స్రజం ॥ ౪॥

సుగ్రీవాయ దదౌ ప్రీత్యా రాఘవో భక్తవత్సలః ।

అంగదాయ దదౌ దివ్యే హ్యంగదే రఘునందనః ॥ ౫॥

చంద్రకోటిప్రతీకాశం మణిరత్నవిభూషితం ।

సీతాయై ప్రదదౌ హారం ప్రీత్యా రఘుకులోత్తమః ॥ ౬॥

అవముచ్యాత్మనః కంఠాద్ధారం జనకనందినీ ।

అవైక్షత హరీన్ సర్వాన్ భర్తారం చ ముహుర్ముహుః ॥ ౭॥

రామస్తామాహ వైదేహీమింగితజ్ఞో విలోకయన్ ।

వైదేహి యస్య తుష్టాసి దేహి తస్మై వరాననే ॥ ౮॥

హనూమతే దదౌ హారం పశ్యతో రాఘవస్య చ ।

తేన హారేణ శుశుభే మారుతిర్గౌరవేణ చ ॥ ౯॥

రామోఽపి మారుతిం దృష్ట్వా కృతాంజలిముపస్థితం ।

భక్త్యా పరమయా తుష్ట ఇదం వచనమబ్రవీత్ ॥ ౧౦॥

హనూమంస్తే ప్రసన్నోఽస్మి వరం వరయ కాంక్షితం ।

దాస్యామి దేవైరపి యద్దుర్లభం భువనత్రయే ॥ ౧౧॥

హనూమానపి తం ప్రాహ నత్వా రామం ప్రహృష్టధీః ।

త్వన్నామ స్మరతో రామ న తృప్యతి మనో మమ ॥ ౧౨॥

అతస్త్వన్నామ సతతం స్మరన్ స్థాస్యామి భూతలే ।

యావత్స్థాస్యతి తే నామ లోకే తావత్కలేవరం ॥ ౧౩॥

మమ తిష్ఠతు రాజేంద్ర వరోఽయం మేఽభికాంక్షితః ।

రామస్తథేతి తం ప్రాహ ముక్తస్తిష్ఠ యథాసుఖం ॥ ౧౪॥

కల్పాంతే మమ సాయుజ్యం ప్రాప్స్యసే నాత్ర సంశయః ।

తమాహ జానకీ ప్రీతా యత్ర కుత్రాపి మారుతే ॥ ౧౫॥

స్థితం త్వామనుయాస్యంతి భోగాః సర్వే మమాజ్ఞయా ।

ఇత్యుక్తో మారుతిస్తాభ్యామీశ్వరాభ్యాం ప్రహృష్టధీః ॥ ౧౬॥

ఆనందాశ్రుపరీతాక్షో భూయో భూయః ప్రణమ్య తౌ ।

కృచ్ఛ్రాద్యయౌ తపస్తప్తుం హిమవంతం మహామతిః ॥ ౧౭॥

తతో గుహం సమాసాద్య రామః ప్రాంజలిమబ్రవీత్ ।

సఖే గచ్ఛ పురం రమ్యం శృంగవేరమనుత్తమం ॥ ౧౮॥

మామేవ చింతయన్నిత్యం భుంక్ష్వ భోగాన్నిజార్జితాన్ ।

అంతే మమైవ సారూప్యం ప్రాప్స్యసే త్వం న సంశయః ॥ ౧౯॥

ఇత్యుక్త్వా ప్రదదౌ తస్మై దివ్యాన్యాభరణాని చ ।

రాజ్యం చ విపులం దత్త్వా విజ్ఞానం చ దదౌ విభుః ॥ ౨౦॥

రామేణాలింగితో హృష్టో యయౌ స్వభవనం గుహః |
యే చాన్యే వానరాః శ్రేష్ఠా అయోధ్యాం సముపాగతాః || ౨౧||
అమూల్యాభరణైర్వస్త్రైః పూజయామాస రాఘవః |
సుగ్రీవప్రముఖాః సర్వే వానరాః సవిభీషణాః || ౨౨||
యథార్హం పూజితాస్తేన రామేణ పరమాత్మనా |
ప్రహృష్టమనసః సర్వే జగ్మురేవ యథాగతం || ౨౩||
సుగ్రీవప్రముఖాః సర్వే కిష్కింధాం ప్రయయుర్ముదా |
విభీషణస్తు సంప్రాప్య రాజ్యం నిహతకంటకం || ౨౪||
రామేణః పూజితః ప్రీత్యా యయౌ లంకామనిందితః |
రాఘవో రాజ్యమఖిలం శశాసాఖిలవత్సలః || ౨౫||
అనిచ్ఛన్నపి రామేణ యౌవరాజ్యేఽభిషేచితః |
లక్ష్మణః పరయా భక్త్యా రామసేవాపరోఽభవత్ || ౨౬||
రామస్తు పరమాత్మాపి కర్మాధ్యక్షోఽపి నిర్మలః |
కర్తృత్వాది విహీనోఽపి నిర్వికారోఽపి సర్వదా || ౨౭||
స్వానందేనాపి తుష్టః సన్ లోకానాముపదేశకృత్ |
అశ్వమేధాదియజ్ఞైశ్చ సర్వైర్విపులదక్షిణైః || ౨౮||
అయజత్పరమానందో మానుషం వపురాశ్రితః |
న పర్యదేవన్ విధవా న చ వ్యాలకృతం భయం || ౨౯||
న వ్యాధిజం భయం చాసీద్రామే రాజ్యం ప్రశాసతి |
లోకే దస్యుభయం నాసీదనర్థో నాస్తి కశ్చన || ౩౦||
వృద్ధేషు సత్సు బాలానాం నాసీన్మృత్యుభయం తథా |
రామపూజాపరాః సర్వే సర్వే రాఘవచింతకాః || ౩౧||
వవర్షుర్జలదాస్తోయం యథాకాలం యథారుచి |
ప్రజాః స్వధర్మనిరతా వర్ణాశ్రమగుణాన్వితాః || ౩౨||

ఔరసానివ రామోఽపి జుగోప పితృవత్ప్రజాః ।

సర్వలక్షణసంయుక్తః సర్వధర్మపరాయణః ॥ ౩౩॥

దశవర్షసహస్రాణి రామో రాజ్యముపాస్త సః ॥ ౩౪॥

ఇదం రహస్యం ధనధాన్యబుద్ధిమ-

ద్దీర్ఘాయురారోగ్యకరం సుపుణ్యదం ।

పవిత్రమాధ్యాత్మికసజ్జ్ఞితం పురా

రామాయణం భాషితమాదిశంభునా ॥ ౩౫॥

శృణోతి భక్త్యా మనుజః సమాహితో

భక్త్యా పఠేద్వా పరితుష్టమానసః ।

సర్వాః సమాప్నోతి మనోగతాశిషో

విముచ్యతే పాతకకోటిభిః క్షణాత్ ॥ ౩౬॥

రామాభిషేకం ప్రయతః శృణోతి యో

ధనాభిలాషీ లభతే మహద్ధనం ।

పుత్రాభిలాషీ సుతమార్యసమ్మతం

ప్రాప్నోతి రామాయణమాదితః పఠన్ ॥ ౩౭॥

శృణోతి యోఽధ్యాత్మికరామసంహితాం

ప్రాప్నోతి రాజా భువమృద్ధసంపదం ।

శత్రూన్ విజిత్యారిభిరప్రధర్షితో

వ్యపేతదుఃఖో విజయీ భవేన్నృపః ॥ ౩౮॥

స్త్రియోఽపి శృణ్వంత్యధిరామసంహితాం

భవంతి తా జీవిసుతాశ్చ పూజితాః ।

వంధ్యాపి పుత్రం లభతే సురూపిణం

కథామిమాం భక్తియుతా శృణోతి యా ॥ ౩౯॥

శ్రద్ధాన్వితో యః శృణుయాత్పఠేన్నరో

విజిత్య కోపం చ తథా విమత్సరః ।
దుర్గాణి సర్వాణి విజిత్య నిర్భయో
భవేత్సుఖీ రాఘవభక్తిసంయుతః ॥ ౪౦॥
సురాః సమస్తా అపి యాంతి తుష్టతాం
విఘ్నాః సమస్తా అపయాంతి శృణ్వతాం ।
అధ్యాత్మరామాయణమాదితో నృణాం
భవంతి సర్వా అపి సంపదః పరాః ॥ ౪౧॥
రజస్వలా వా యది రామతత్పరా
శృణోతి రామాయణమేతదాదితః ।
పుత్రం ప్రసూతే ఋషభం చిరాయుషం
పతివ్రతా లోకసుపూజితా భవేత్ ॥ ౪౨॥
పూజయిత్వా తు యే భక్త్యా నమస్కుర్వంతి నిత్యశః ।
సర్వైః పాపైర్వినిర్ముక్తా విష్ణోర్యాంతి పరం పదం ॥ ౪౩॥
అధ్యాత్మరామచరితం కృత్స్నం శృణ్వంతి భక్తితః ।
పఠంతి వా స్వయం వక్త్రాత్తేషాం రామః ప్రసీదతి ॥ ౪౪॥
రామ ఏవ పరం బ్రహ్మ తస్మింస్తుష్టేఽఖిలాత్మని ।
ధర్మార్థకామమోక్షాణాం యద్యదిచ్ఛతి తద్భవేత్ ॥ ౪౫॥
శ్రోతవ్యం నియమేనైతద్రామాయణమఖండితం ।
ఆయుష్యమారోగ్యకరం కల్పకోట్యఘనాశనం ॥ ౪౬॥
దేవాశ్చ సర్వే తుష్యంతి గ్రహాః సర్వే మహర్షయః ।
రామాయణస్య శ్రవణే తృప్యంతి పితరస్తథా ॥ ౪౭॥
అధ్యాత్మరామాయణమేతదద్భుతం
వైరాగ్యవిజ్ఞానయుతం పురాతనం ।
పఠంతి శృణ్వంతి లిఖంతి యే నరాః

తేషాం భవేఽస్మిన్న పునర్భవో భవేత్ ॥ ౪౮॥

ఆలోడ్యాఖిలవేదరాశిమసకృద్యత్తారకం బ్రహ్మ తద్-
రామో విష్ణురహస్యమూర్తిరితి యో విజ్ఞాయ భూతేశ్వరః ।
ఉద్ధృత్యాఖిలసారసంగ్రహమిదం సంక్షేపతః ప్రస్ఫుటం
శ్రీరామస్య నిగూఢతత్త్వమఖిలం ప్రాహ ప్రియాయై భవః ॥ ౪౯॥

ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే యుద్ధకాండే షోడశఃసర్గః ॥ ౧౬॥

॥ సమాప్తమిదం యుద్ధకాండం ॥

ఉత్తరకాండం

॥ ప్రథమః సర్గః ॥

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ

జయతి రఘువంశతిలకః కౌసల్యాహృదయనందనో రామః ।
దశవదననిధనకారీ దాశరథిః పుండరీకాక్షః ॥ ౧॥

పార్వత్యువాచ ।

అథ రామః కిమకరోత్కౌసల్యానందవర్ధనః ।
హత్వా మృధే రావణాదీన్ రాక్షసాన్ భీమవిక్రమః ॥ ౨॥

అభిషిక్తస్త్వయోధ్యాయాం సీతయా సహ రాఘవః ।
మాయామానుషతాం ప్రాప్య కతి వర్షాణి భూతలే ॥ ౩॥

స్థితవాన్ లీలయా దేవః పరమాత్మా సనాతనః ।
అత్యజన్మానుషం లోకం కథమంతే రఘూద్వహః ॥ ౪॥

ఏతదాఖ్యాహి భగవన్ శ్రద్దధత్యా మమ ప్రభో ।
కథాపీయుషమాస్వాద్య తృష్ణా మేఽతీవ వర్ధతే ।
రామచంద్రస్య భగవన్ బ్రూహి విస్తరశః కథాం ॥ ౫॥

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ

రాక్షసానాం వధం కృత్వా రాజ్యే రామ ఉపస్థితే ।
ఆయయుర్మునయః సర్వే శ్రీరామమభివందితుం ॥ ౬॥

విశ్వామిత్రోఽసితః కణ్వో దుర్వాసా భృగురంగిరాః ।
కశ్యపో వామదేవోఽత్రిస్తథా సప్తర్షయోఽమలాః ॥ ౭॥

అగస్త్యః సహ శిష్యైశ్చ మునిభిః సహితోఽభ్యగాత్ ।
ద్వారమాసాద్య రామస్య ద్వారపాలమథాబ్రవీత్ ॥ ౮॥

బ్రూహి రామాయ మునయః సమాగత్య బహిఃస్థితాః ।
అగస్త్యప్రముఖాః సర్వే ఆశీర్భిరభినందితుం ॥ ౯॥

ప్రతీహారస్తతో రామమగస్త్యవచనాద్ ద్రుతం ।
నమస్కృత్యాబ్రవీద్వాక్యం వినయావనతః ప్రభుం ॥ ౧౦॥

కృతాంజలిరువాచేదమగస్త్యో మునిభిః సహ ।
దేవ త్వద్దర్శనార్థాయ ప్రాప్తో బహిరుపస్థితః ॥ ౧౧॥

తమువాచ ద్వారపాలం ప్రవేశయ యథాసుఖం ।
పూజితా వివిశుర్వేశ్మ నానారత్నవిభూషితం ॥ ౧౨॥

దృష్ట్వా రామో మునీన్ శీఘ్రం ప్రత్యుత్థాయ కృతాంజలిః ।
పాద్యార్ఘ్యాదిభిరాపూజ్య గాం నివేద్య యథావిధి ॥ ౧౩॥

నత్వా తేభ్యో దదౌ దివ్యాన్యాసనాని యథార్హతః ।
ఉపవిష్టా ప్రహృష్టాశ్చ మునయో రామపూజితాః ॥ ౧౪॥

సంపృష్టకుశలాః సర్వే రామం కుశలమబ్రువన్ ।
కుశలం తే మహాబాహో సర్వత్ర రఘునందన ॥ ౧౫॥

దిష్ట్యేదానీం ప్రపశ్యామో హతశత్రుమరిందమ ।
న హి భారః స తే రామ రావణో రాక్షసేశ్వరః ॥ ౧౬॥

సధనుస్త్వం హి లోకాంస్త్రీన్ విజేతుం శక్త ఏవ హి ।
దిష్ట్యా త్వయా హతాః సర్వే రాక్షసా రావణాదయః ॥ ౧౭॥

సహ్యమేతన్మహాబాహో రావణస్య నిబర్హణం ।
అసహ్యమేతత్సంప్రాప్తం రావణేర్యన్నిషూదనం ॥ ౧౮॥

అంతకప్రతిమాః సర్వే కుంభకర్ణాదయో మృధే ।
అంతకప్రతిమైర్బాణైర్హతాస్తే రఘుసత్తమ ॥ ౧౯॥

దత్తా చేయం త్వయాస్మాకం పురా హ్యభయదక్షిణా ।
హత్వా రక్షోగణాన్ సంఖ్యే కృతకృత్యోఽద్య జీవసి ॥ ౨౦॥

శ్రుత్వా తు భాషితం తేషాం మునీనాం భావితాత్మనాం ।
విస్మయం పరమం గత్వా రామః ప్రాంజలిరబ్రవీత్ ॥ ౨౧॥

రావణాదీనతిక్రమ్య కుంభకర్ణాదిరాక్షసాన్ ।
త్రిలోకజయినో హిత్వా కిం ప్రశంసథ రావణిం ॥ ౨౨॥

తతస్తద్వచనం శ్రుత్వా రాఘవస్య మహాత్మనః ।
కుంభయోనిర్మహాతేజా రామం ప్రీత్యా వచోఽబ్రవీత్ ॥ ౨౩॥

శృణు రామ యథా వృత్తం రావణే రావణస్య చ ।
జన్మ కర్మ వరాదానం సంక్షేపాద్వదతో మమ ॥ ౨౪॥

పురా కృతయుగే రామ పులస్త్యో బ్రహ్మణః సుతః ।
తపస్తప్తుం గతో విద్వాన్ మేరోః పార్శ్వం మహామతిః ॥ ౨౫॥

తృణబిందోరాశ్రమేఽసౌ న్యవసన్మునిపుంగవః ।
తపస్తేపే మహాతేజాః స్వాధ్యాయనిరతః సదా ॥ ౨౬॥

తత్రాశ్రమే మహారమ్యే దేవగంధర్వకన్యకాః ।
గాయంత్యో నన్నృతుస్తత్ర హసంత్యో వాదయంతి చ ॥ ౨౭॥

పులస్త్యస్య తపోవిఘ్నం చక్రుః సర్వా అనిందితాః |
తతః క్రుద్ధో మహాతేజా వ్యాజహార వచో మహత్ || ౨౮||

యా మే దృష్టిపథం గచ్ఛేత్సా గర్భం ధారయిష్యతి |
తాః సర్వాః శాపసంవిగ్నా న తం దేశం ప్రచక్రముః || ౨౯||

తృణబిందోస్తు రాజర్షేః కన్యా తన్నాశృణోద్వచః |
విచచార మునేరగ్రే నిర్భయా తం ప్రపశ్యతీ || ౩౦||

బభూవ పాండురతనుర్వ్యంజితాంతఃశరీరజా |
దృష్ట్వా సా దేహవైవర్ణ్యం భీతా పితరమన్వగాత్ || ౩౧||

తృణబిందుశ్చ తాం దృష్ట్వా రాజర్షిరమితద్యుతిః |
ధ్యాత్వా మునికృతం సర్వమవైద్విజ్ఞానచక్షుషా || ౩౨||

తాం కన్యాం మునివర్యాయ పులస్త్యాయ దదౌ పితా |
తాం ప్రగృహ్యాబ్రవీత్కన్యాం బాఢమిత్యేవ స ద్విజః || ౩౩||

శుశ్రూషణపరాం దృష్ట్వా మునిః ప్రీతోఽబ్రవీద్వచః |
దాస్యామి పుత్రమేకం తే ఉభయోర్వంశవర్ధనం || ౩౪||

తతః ప్రాసూత సా పుత్రం పులస్త్యాల్లోకవిశ్రుతం |
విశ్రవా ఇతి విఖ్యాతః పౌలస్త్యో బ్రహ్మవిన్మునిః || ౩౫||

తస్య శీలాదికం దృష్ట్వా భరద్వాజో మహామునిః |
భార్యార్థం స్వాం దుహితరం దదౌ విశ్రవసే ముదా || ౩౬||

తస్యాం తు పుత్రః సంజజ్ఞే పౌలస్త్యాల్లోకసమ్మతః |
పితృతుల్యో వైశ్రవణో బ్రహ్మణా చానుమోదితః || ౩౭||

దదౌ తత్తపసా తుష్టో బ్రహ్మా తస్మై వరం శుభం |
మనోఽభిలషితం తస్య ధనేశత్వమఖండితం || ౩౮||

తతో లబ్ధవరః సోఽపి పితరం ద్రష్టుమాగతః |
పుష్పకేణ ధనాధ్యక్షో బ్రహ్మదత్తేన భాస్వతా || ౩౯||

నమస్కృత్యాథ పితరం నివేద్య తపసః ఫలం |
ప్రాహ మే భగవాన్ బ్రహ్మా దత్త్వా వరమనిందితం || ౪౦||

నివాసాయ న మే స్థానం దత్తవాన్ పరమేశ్వరః |
బ్రూహి మే నియతం స్థానం హింసా యత్ర న కస్యచిత్ || ౪౧||

విశ్రవా అపి తం ప్రాహ లంకానామ పురీ శుభా |
రాక్షసానాం నివాసాయ నిర్మితా విశ్వకర్మణా || ౪౨||

త్యక్త్వా విష్ణుభయాద్దైత్యా వివిశుస్తే రసాతలం |
సా పురీ దుష్ప్రధర్షా న్యైర్మధ్యేసాగరమాస్థితా || ౪౩||

తత్ర వాసాయ గచ్ఛ త్వం నాన్యైః సాధిష్ఠితా పురా |
పిత్రాదిష్టస్త్వసౌ గత్వా తాం పురీం ధనదోఽవిశత్ || ౪౪||

స తత్ర సుచిరం కాలమువాస పితృసమ్మతః |
కస్యచిత్త్వథ కాలస్య సుమాలీ నామ రాక్షసః || ౪౫||

రసాతలాన్మర్త్యలోకం చచార పిశితాశనః |
గృహీత్వా తనయాం కన్యాం సాక్షాద్దేవీమివ శ్రియం || ౪౬||

అపశ్యద్ధనదం దేవం చరంతం పుష్పకేణ సః |
హితాయ చింతయామాస రాక్షసానాం మహామనాః || ౪౭||

ఉవాచ తనయాం తత్ర కైకసీం నామ నామతః |
వత్సే వివాహకాలస్తే యౌవనం చాతివర్తతే || ౪౮||

ప్రత్యాఖ్యానాచ్చ భీతైస్త్వం న వరైర్గృహ్యసే శుభే |
సా త్వం వరయ భద్రం తే మునిం బ్రహ్మకులోద్భవం || ౪౯||

స్వయమేవ తతః పుత్రా భవిష్యంతి మహాబలాః |
ఈదృశాః సర్వశోభాఢ్యా ధనదేన సమాః శుభే || ౫౦||

తథేతి సాఽఽశ్రమం గత్వా మునేరగ్రే వ్యవస్థితా |
లిఖంతీ భువమగ్రేణ పాదేనాధోముఖీ స్థితా || ౫౧||

తామపృచ్ఛన్మునిః కా త్వం కన్యాఽసి వరవర్ణిని |
సాబ్రవీత్ప్రాంజలిర్బ్రహ్మన్ ధ్యానేన జ్ఞాతుమర్హసి || ౫౨||

తతో ధ్యాత్వా మునిః సర్వం జ్ఞాత్వా తాం ప్రత్యభాషత |
జ్ఞాతం తవాభిలషితం మత్తః పుత్రానభీప్ససి || ౫౩||

దారుణాయాం తు వేలాయామాగతాసి సుమధ్యమే |
అతస్తే దారుణౌ పుత్రౌ రాక్షసౌ సంభవిష్యతః || ౫౪||

సాబ్రవీన్మునిశార్దూల త్వత్తోఽప్యేవంవిధౌ సుతౌ |
తామాహ పశ్చిమో యస్తే భవిష్యతి మహామతిః || ౫౫||

మహాభాగవతః శ్రీమాన్ రామభక్త్యేకతత్పరః |
ఇత్యుక్తా సా తథా కాలే సుషువే దశకంధరం || ౫౬||

రావణం వింశతిభుజం దశశీర్షం సుదారుణం |
తద్రక్షోజాతమాత్రేణ చచాల చ వసుంధరా || ౫౭||

బభూవుర్నాశహేతూని నిమిత్తాన్యఖిలాన్యపి |
కుంభకర్ణస్తతో జాతో మహాపర్వతసన్నిభః || ౫౮||

తతః శూర్పణఖా నామ జాతా రావణసోదరీ |
తతో విభీషణో జాతః శాంతాత్మా సౌమ్యదర్శనః || ౫౯||

స్వాధ్యాయీ నియతాహారో నిత్యకర్మపరాయణః ।
కుంభకర్ణస్తు దుష్టాత్మా ద్విజాన్ సంతుష్టచేతసః ॥ ౬౦॥

భక్షయన్నృషిసంఘాంశ్చ విచచారాతిదారుణః ।
రావణోఽపి మహాసత్త్వో లోకానాం భయదాయకః ।
వవృధే లోకనాశాయ హ్యామయో దేహినామివ ॥ ౬౧॥

రామ త్వం సకలాంతరస్థమభితో జానాసి విజ్ఞానదృక్
సాక్షీ సర్వహృది స్థితో హి పరమో నిత్యోదితో నిర్మలః ।
త్వం లీలామనుజాకృతిః స్వమహిమన్ మాయాగుణైర్నాజ్యసే
లీలార్థం ప్రతిచోదితోఽద్య భవతా వక్ష్యామి రక్షోద్భవం ॥ ౬౨॥

జానామి కేవలమనంతమచింత్యశక్తిం
చిన్మాత్రమక్షరమజం విదితాత్మతత్త్వం ।
త్వాం రామ గూఢనిజరూపమనుప్రవృత్తో
మూఢోఽప్యహం భవదనుగ్రహతశ్చరామి ॥ ౬౩॥

ఏవం వదంతమినవంశపవిత్రకీర్తిః
కుంభోద్భవం రఘుపతిః ప్రహసన్ బభాషే ।
మాయాశ్రితం సకలమేతదనన్యకత్వాత్
మత్కీర్తనం జగతి పాపహరం నిబోధ ॥ ౬౪॥

ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే ఉత్తరకాండే ప్రథమః సర్గః ॥ ౧॥

॥ ద్వితీయ సర్గః ॥

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ

శ్రీరామవచనం శ్రుత్వా పరమానందనిర్భరః ।
మునిః ప్రోవాచ సదసి సర్వేషాం తత్ర శృణ్వతాం ॥ ౧॥

అథ విత్తేశ్వరో దేవస్తత్ర కాలేన కేనచిత్ ।
ఆయయౌ పుష్పకారూఢః పితరం ద్రష్టుమంజసా ॥ ౨॥

దృష్ట్వా తం కైకసీ తత్ర భ్రాజమానం మహౌజసం ।
రాక్షసీ పుత్రసామీప్యం గత్వా రావణమబ్రవీత్ ॥ ౩॥

పుత్ర పశ్య ధనాధ్యక్షం జ్వలంతం స్వేన తేజసా ।
త్వమప్యేవం యథా భూయాస్తథా యత్నం కురు ప్రభో ॥ ౪॥

తచ్ఛ్రుత్వా రావణో రోషాత్ ప్రతిజ్ఞామకరోద్ద్రుతం ।
ధనదేన సమో వాపి హ్యధికో వాచిరేణ తు ॥ ౫॥

భవిష్యామ్యంబ మాం పశ్య సంతాపం త్యజ సువ్రతే ।

ఇత్యుక్త్వా దుష్కరం కర్తుం తపః స దశకంధరః ॥ ౬॥

అగమత్ఫలసిద్ధ్యర్థం గోకర్ణం తు సహానుజః ।
స్వం స్వం నియమమాస్థాయ భ్రాతరస్తే తపో మహత్ ॥ ౭॥

ఆస్థితా దుష్కరం ఘోరం సర్వలోకైకతాపనం ।
దశవర్షసహస్రాణి కుంభకర్ణోఽకరోత్తపః ॥ ౮॥

విభీషణోఽపి ధర్మాత్మా సత్యధర్మపరాయణః ।
పంచవర్షసహస్రాణి పాదేనైకేన తస్థివాన్ ॥ ౯॥

దివ్యవర్షసహస్రం తు నిరాహారో దశాననః ।
పూర్ణే వర్షసహస్రే తు శీర్షమగ్నౌ జుహావ సః ।
ఏవం వర్షసహస్రాణి నవ తస్యాతిచక్రముః ॥ ౧౦॥

అథ వర్షసహస్రం తు దశమే దశమం శిరః ।
ఛేత్తుకామస్య ధర్మాత్మా ప్రాప్తశ్చాథ ప్రజాపతిః ।
వత్స వత్స దశగ్రీవ ప్రీతోఽస్మీత్యభ్యభాషత ॥ ౧౧॥

వరం వరయ దాస్యామి యత్తే మనసి కాంక్షితం ।
దశగ్రీవోఽపి తచ్ఛ్రుత్వా ప్రహృష్టేనాంతరాత్మనా ॥ ౧౨॥

అమరత్వం వృణోమీశ వరదో యది మే భవాన్ ।
సుపర్ణనాగయక్షాణాం దేవతానాం తథాసురైః ।
అవధ్యత్వం తు మే దేహి తృణభూతా హి మానుషాః ॥ ౧౩॥

తథాస్త్వితి ప్రజాధ్యక్షః పునరాహ దశాననం ।
అగ్నౌ హుతాని శీర్షాణి యాని తేఽసురపుంగవ ॥ ౧౪॥

భవిష్యంతి యథాపూర్వమక్షయాణి చ సత్తమ ॥ ౧౫॥

ఏవముక్త్వా తతో రామ దశగ్రీవం ప్రజాపతిః ।
విభీషణమువాచేదం ప్రణతం భక్తవత్సలః ॥ ౧౬॥

విభీషణ త్వయా వత్స కృతం ధర్మార్థముత్తమం ।
తపస్తతో వరం వత్స వృణీష్వాభిమతం హితం ॥ ౧౭॥

విభీషణోఽపి తం నత్వా ప్రాంజలిర్వాక్యమబ్రవీత్ ।
దేవ మే సర్వదా బుద్ధిర్ధర్మే తిష్ఠతు శాశ్వతీ ।
మా రోచయత్వధర్మం మే బుద్ధిః సర్వత్ర సర్వదా ॥ ౧౮॥

తతః ప్రజాపతిః ప్రీతో విభీషణమథాబ్రవీత్ ।
వత్స త్వం ధర్మశీలోఽసి తథైవ చ భవిష్యసి ॥ ౧౯॥

అయాచితోఽపి తే దాస్యే హ్యమరత్వం విభీషణ ।
కుంభకర్ణమథోవాచ వరం వరయ సువ్రత ॥ ౨౦॥

వాణ్యా వ్యాప్తోఽథ తం ప్రాహ కుంభకర్ణః పితామహం ।
స్వప్స్యామి దేవ షణ్మాసాన్ దినమేకం తు భోజనం ॥ ౨౧॥

ఏవమస్త్వితి తం ప్రాహ బ్రహ్మా దృష్ట్వా దివౌకసః ।
సరస్వతీ చ తద్వక్త్రాన్నిర్గతా ప్రయయౌ దివం ॥ ౨౨॥

కుంభకర్ణస్తు దుష్టాత్మా చింతయామాస దుఃఖితః ।
అనభిప్రేతమేవాస్యాత్కిం నిర్గతమహో విధిః ॥ ౨౩॥

సుమాలీ వరలబ్ధాంస్తాన్ జ్ఞాత్వా పౌత్రాన్ నిశాచరాన్ ।
పాతాలాన్నిర్భయః ప్రాయాత్ ప్రహస్తాదిభిరన్వితః ॥ ౨౪॥

దశగ్రీవం పరిష్వజ్య వచనం చేదమబ్రవీత్ ।
దిష్ట్యా తే పుత్ర సంవృత్తో వాంఛితో మే మనోరథః ॥ ౨౫॥

యద్భయాచ్చ వయం లంకాం త్యక్త్వా యాతా రసాతలం ।
తద్గతం నో మహాబాహో మహద్విష్ణుకృతం భయం ॥ ౨౬॥

అస్మాభిః పూర్వముషితా లంకేయం ధనదేన తే ।
భ్రాత్రాక్రాంతామిదానీం త్వం ప్రత్యానేతుమిహార్హసి ॥ ౨౭॥

సామ్నా వాథ బలేనాపి రాజ్ఞాం బంధుః కుతః సుహృత్ ।
ఇత్యుక్తో రావణః ప్రాహ నార్హస్యేవం ప్రభాషితుం ॥ ౨౮॥

విత్తేశో గురురస్మాకమేవం శ్రుత్వా తమబ్రవీత్ ।
ప్రహస్తః ప్రశ్రితం వాక్యం రావణం దశకంధరం ॥ ౨౯॥

శృణు రావణ యత్నేన నైవం త్వం వక్తుమర్హసి ।
నాధీతా రాజధర్మాస్తే నీతిశాస్త్రం తథైవ చ ॥ ౩౦॥

శూరాణాం న హి సౌభ్రాత్రం శృణు మే వదతః ప్రభో ।
కశ్యపస్య సుతా దేవా రాక్షసాశ్చ మహాబలాః ॥ ౩౧॥

పరస్పరమయుధ్యంత త్యక్త్వా సౌహృదమాయుధైః ।
నైవేదానీంతనం రాజన్ వైరం దేవైరనుష్ఠితం ॥ ౩౨॥

ప్రహస్తస్య వచః శ్రుత్వా దశగ్రీవో దురాత్మనః ।
తథేతి క్రోధతామ్రాక్షస్త్రికూటాచలమన్వగాత్ ॥ ౩౩॥

దూతం ప్రహస్తం సంప్రేష్య నిష్కాస్య ధనదేశ్వరం ।
లంకామాక్రమ్య సచివై రాక్షసైః సుఖమాస్థితః ॥ ౩౪॥

ధనదః పితృవాక్యేన త్యక్త్వా లంకాం మహాయశాః ।
గత్వా కైలాసశిఖరం తపసాతోషయచ్ఛివం ॥ ౩౫॥

తేన సఖ్యమనుప్రాప్య తేనైవ పరిపాలితః ।
అలకాం నగరీం తత్ర నిర్మమే విశ్వకర్మణా ॥ ౩౬॥

దిక్పాలత్వం చకారాత్ర శివేన పరిపాలితః ।
రావణో రాక్షసైః సార్ధమభిషిక్తః సహానుజైః ॥ ౩౭॥

రాజ్యం చకారాసురాణాం త్రిలోకీం బాధయన్ ఖలః ।
భగినీం కాలఖంజాయ దదౌ వికటరూపిణీం ॥ ౩౮॥

విద్యుజ్జిహ్వాయ నామ్నాసౌ మహామాయీ నిశాచరః ।
తతో మయో విశ్వకర్మా రాక్షసానాం దితేః సుతః ॥ ౩౯॥

సుతాం మందోదరీం నామ్నా దదౌ లోకైకసుందరీం ।
రావణాయ పునః శక్తిమమోఘాం ప్రీతమానసః ॥ ౪౦॥

వైరోచనస్య దౌహిత్రీం వృత్రజ్వాలేతి విశ్రుతాం ।
స్వయందత్తాముదవహత్కుంభకర్ణాయ రావణః ॥ ౪౧॥

గంధర్వరాజస్య సుతాం శైలూషస్య మహాత్మనః ।
విభీషణస్య భార్యార్థే ధర్మజ్ఞాం సముదావహత్ ॥ ౪౨॥

సరమాం నామ సుభగాం సర్వలక్షణసంయుతాం ।
తతో మందోదరీ పుత్రం మేఘనాదమజీజనత్ ॥ ౪౩॥

జాతమాత్రస్తు యో నాదం మేఘవత్ప్రముమోచ హ ।
తతః సర్వేఽబ్రువన్మేఘనాదోఽయమితి చాసకృత్ ॥ ౪౪॥

కుంభకర్ణస్తతః ప్రాహ నిద్రా మాం బాధతే ప్రభో ।
తతశ్చ కారయామాస గుహాం దీర్ఘాం సువిస్తరాం ॥ ౪౫॥

తత్ర సుష్వాప మూఢాత్మా కుంభకర్ణో విఘూర్ణితః ।
నిద్రితే కుంభకర్ణే తు రావణో లోకరావణః ॥ ౪౬॥

బ్రాహ్మణాన్ ఋషిముఖ్యాంశ్చ దేవదానవకిన్నరాన్ ।
దేవశ్రియో మనుష్యాంశ్చ నిజఘ్నే సమహోరగాన్ ॥ ౪౭॥

ధనదోఽపి తతః శ్రుత్వా రావణస్యాక్రమం ప్రభుః ।
అధర్మం మా కురుష్వేతి దూతవాక్యైర్న్యవారయత్ ॥ ౪౮॥

తతః క్రుద్ధో దశగ్రీవో జగామ ధనదాలయం ।
వినిర్జిత్య ధనాధ్యక్షం జహారోత్తమపుష్పకం ॥ ౪౯॥

తతో యమం చ వరుణం నిర్జిత్య సమరేఽసురః ।
స్వర్గలోకమగాత్తూర్ణం దేవరాజజిఘాంసయా ॥ ౫౦॥

తతోఽభవన్మహద్యుద్ధమింద్రేణ సహ దైవతైః ।
తతో రావణమభ్యేత్య బబంధ త్రిదశేశ్వరః ॥ ౫౧॥

తచ్ఛ్రుత్వా సహసాగత్య మేఘనాదః ప్రతాపవాన్ ।
కృత్వా ఘోరం మహద్యుద్ధం జిత్వా త్రిదశపుంగవాన్ ॥ ౫౨॥

ఇంద్రం గృహీత్వా బధ్వాసౌ మేఘనాదో మహాబలః |
మోచయిత్వా తు పితరం గృహీత్వేంద్రం యయౌ పురం || ౫౩||

బ్రహ్మా తు మోచయామాస దేవేంద్రం మేఘనాదతః |
దత్త్వా వరాన్ బహూంస్తస్మై బ్రహ్మా స్వభవనం యయౌ || ౫౪||

రావణో విజయీ లోకాన్ సర్వాన్ జిత్వా క్రమేణ తు |
కైలాసం తోలయామాస బాహుభిః పరిఘోపమైః || ౫౫||

తత్ర నందీశ్వరేణైవం శప్తోఽయం రాక్షసేశ్వరః |
వానరైర్మానుషైశ్చైవ నాశం గచ్ఛేతి కోపినా || ౫౬||

శప్తోఽప్యగణయన్ వాక్యం యయౌ హైహయపత్తనం |
తేన బద్ధో దశగ్రీవః పులస్త్యేన విమోచితః || ౫౭||

తతోఽతిబలమాసాద్య జిఘాంసుర్హరిపుంగవం |
ధృతస్తేనైవ కక్షేణ వాలినా దశకంధరః || ౫౮||

భ్రామయిత్వా తు చతురః సముద్రాన్ రావణం హరిః |
విసర్జయామాస తతస్తేన సఖ్యం చకార సః || ౫౯||

రావణః పరమప్రీత ఏవం లోకాన్ మహాబలః |
చకార స్వవశే రామ బుభుజే స్వయమేవ తాన్ || ౬౦||

ఏవంప్రభావో రాజేంద్ర దశగ్రీవః సహేంద్రజిత్ |
త్వయా వినిహతః సంఖ్యే రావణో లోకరావణః || ౬౧||

మేఘనాదశ్చ నిహతో లక్ష్మణేన మహాత్మనా |
కుంభకర్ణశ్చ నిహతస్త్వయా పర్వతసన్నిభః || ౬౨||

భవాన్నారాయణః సాక్షాజ్జగతామాదికృద్విభుః |
త్వత్స్వరూపమిదం సర్వం జగత్స్థావరజంగమం || ౬౩||

త్వన్నాభికమలోత్పన్నో బ్రహ్మా లోకపితామహః |
అగ్నిస్తే ముఖతో జాతో వాచా సహ రఘూత్తమ || ౬౪||

బాహుభ్యాం లోకపాలౌఘాశ్చక్షుర్భ్యాం చంద్రభాస్కరౌ |
దిశశ్చ విదిశశ్చైవ కర్ణాభ్యాం తే సముత్థితాః || ౬౫||

ఘ్రాణాత్ప్రాణః సముత్పన్నశ్చాశ్వినౌ దేవసత్తమౌ |
జంఘాజానూరుజఘనాద్భువర్లోకాదయోఽభవన్ || ౬౬||

కుక్షిదేశాత్సముత్పన్నాశ్చత్వారః సాగరా హరే |
స్తనాభ్యామింద్రవరుణౌ వాలఖిల్యాశ్చ రేతసః || ౬౭||

మేఢ్రాద్యమో గుదాన్మృత్యుర్మన్యో రుద్రస్త్రిలోచనః |
అస్థిభ్యః పర్వతా జాతాః కేశేభ్యో మేఘసంహతిః || ౬౮||

ఓషధ్యస్తవ రోమేభ్యో నఖేభ్యశ్చ ఖరాదయః |
త్వం విశ్వరూపః పురుషో మాయాశక్తిసమన్వితః || ౧౯||

నానారూప ఇవాభాసి గుణవ్యతికరే సతి |
త్వామాశ్రిత్యైవ విబుధాః పిబంత్యమృతమధ్వరే || ౨౦||

త్వయా సృష్టమిదం సర్వం విశ్వం స్థావరజంగమం |
త్వామాశ్రిత్యైవ జీవంతి సర్వే స్థావరజంగమాః || ౨౧||

త్వద్యుక్తమఖిలం వస్తు వ్యవహారేఽపి రాఘవ |
క్షీరమధ్యగతం సర్పిర్యథా వ్యాప్యాఖిలం పయః || ౨౨||

త్వద్భాసా భాసతేఽర్కాది న త్వం తేనావభాససే |
సర్వగం నిత్యమేకం త్వాం జ్ఞానచక్షుర్విలోకయేత్ || ౨౩||

నాజ్ఞానచక్షుస్త్వాం పశ్యేదంధదృగ్ భాస్కరం యథా |
యోగినస్త్వాం విచిన్వంతి స్వదేహే పరమేశ్వరం || ౨౪||

అతన్నిరసనముఖైర్వేదశీర్షైరహర్నిశం |
త్వత్పాదభక్తిలేశేన గృహీతా యది యోగినః || ౨౫||

విచిన్వంతో హి పశ్యంతి చిన్మాత్రం త్వాం న చాన్యథా |
మయా ప్రలపితం కించిత్సర్వజ్ఞస్య తవాగ్రతః |
క్షంతుమర్హసి దేవేశ తవానుగ్రహభాగహం || ౨౬||

దిగ్దేశకాలపరిహీనమనన్యమేకం
చిన్మాత్రమక్షరమజం చలనాదిహీనం |
సర్వజ్ఞమీశ్వరమనంతగుణం వ్యుదస్త-
మాయం భజే రఘుపతిం భజతామభిన్నం || ౨౭||

ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే ఉత్తరకాండే ద్వితీయః సర్గః || ౨||

|| తృతీయ సర్గః ||

శ్రీరామ ఉవాచ

వాలిసుగ్రీవయోర్జన్మ శ్రోతుమిచ్ఛామి తత్త్వతః |
రవీంద్రౌ వానరాకారౌ జజ్ఞాతావితి నః శ్రుతం || ౧||

అగస్త్య ఉవాచ

మేరోః స్వర్ణమయస్యాద్రేర్మధ్యశృంగే మణిప్రభే |
తస్మిన్ సభాఽఽస్తే విస్తీర్ణా బ్రహ్మణః శతయోజనా || ౨||

తస్యాం చతుర్ముఖః సాక్షాత్కదాచిద్యోగమాస్థితః ।
నేత్రాభ్యాం పతితం దివ్యమానందసలిలం బహు ॥ ౩॥

తద్గృహీత్వా కరే బ్రహ్మా ధ్యాత్వా కించిత్తదత్యజత్ ।
భూమౌ పతితమాత్రేణ తస్మాజ్జాతో మహాకపిః ॥ ౪॥

తమాహ ద్రుహిణో వత్స కించిత్కాలం వసాత్ర మే ।
సమీపే సర్వశోభాఢ్యే తతః శ్రేయో భవిష్యతి ॥ ౫॥

ఇత్యుక్తో న్యవసత్తత్ర బ్రహ్మణా వానరోత్తమః ।
ఏవం బహుతిథే కాలే గతే ఋక్షాధిపః సుధీః ॥ ౬॥

కదాచిత్పర్యటన్నద్రౌ ఫలమూలార్థముద్యతః ।
అపశ్యద్దివ్యసలిలాం వాపీం మణిశిలాన్వితాం ॥ ౭॥

పానీయం పాతుమాగచ్ఛత్తత్ర ఛాయామయం కపిం ।
దృష్ట్వా ప్రతికపిం మత్వా నిపపాత జలాంతరే ॥ ౮॥

తత్రాదృష్ట్వా హరిం శీఘ్రం పునరుత్ప్లుత్య వానరః ।
అపశ్యత్సుందరీం రామామాత్మానం విస్మయం గతః ॥ ౯॥

తతః సురేశో దేవేశం పూజయిత్వా చతుర్ముఖం ।
గచ్ఛన్ మధ్యాహ్నసమయే దృష్ట్వా నారీం మనోరమాం ॥ ౧౦॥

కందర్పశరవిద్ధాంగస్త్యక్తవాన్ వీర్యముత్తమం ।
తామప్రాప్యైవ తద్బీజం వాలదేశేఽపతద్భువి ॥ ౧౧॥

వాలీ సమభవత్తత్ర శక్రతుల్యపరాక్రమః ।
తస్య దత్త్వా సురేశానః స్వర్ణమాలాం దివం గతః ॥ ౧౨॥

భానురప్యాగతస్తత్ర తదానీమేవ భామినీం ।
దృష్ట్వా కామవశో భూత్వా గ్రీవాదేశేఽసృజన్మహత్ ॥ ౧౩॥

బీజం తస్యాస్తతః సద్యో మహాకాయోఽభవద్ధరిః ।
తస్య దత్త్వా హనూమంతం సహాయార్థం గతో రవిః ॥ ౧౪॥

పుత్రద్వయం సమాదాయ గత్వా సా నిద్రితా క్వచిత్ ।
ప్రభాతేఽపశ్యదాత్మానం పూర్వవద్వానరాకృతిం ॥ ౧౫॥

ఫలమూలాదిభిః సార్ధం పుత్రాభ్యాం సహితః కపిః ।
నత్వా చతుర్ముఖస్యాగ్రే ఋక్షరాజః స్థితః సుధీః ॥ ౧౬॥

తతోఽబ్రవీత్సమాశ్వాస్య బహుశః కపికుంజరం ।
తత్రైకం దేవతాదూతమాహూయామరసన్నిభం ॥ ౧౭॥

గచ్ఛ దూత మయాదిష్టో గృహీత్వా వానరోత్తమం ।
కిష్కింధాం దివ్యనగరీం నిర్మితాం విశ్వకర్మణా ॥ ౧౮॥

సర్వసౌభాగ్యవలితాం దేవైరపి దురాసదాం ।
తస్యాం సింహాసనే వీరం రాజానమభిషేచయ ॥ ౧౯॥

సప్తద్వీపగతా యే యే వానరాః సంతి దుర్జయాః ।
సర్వే తే ఋక్షరాజస్య భవిష్యంతి వశేఽనుగాః ॥ ౨౦॥

యదా నారాయణః సాక్షాద్రామో భూత్వా సనాతనః ।
భూభారాసురనాశాయ సంభవిష్యతి భూతలే ॥ ౨౧॥

తదా సర్వే సహాయార్థే తస్య గచ్ఛంతు వానరాః ।
ఇత్యుక్తో బ్రహ్మణా దూతో దేవానాం స మహామతిః ॥ ౨౨॥

యథాఽఽజ్ఞప్తస్తథా చక్రే బ్రహ్మణా తం హరీశ్వరం ।
దేవదూతస్తతో గత్వా బ్రహ్మణే తన్న్యవేదయత్ ॥ ౨౩॥

తదాది వానరాణాం సా కిష్కింధాఽభూన్నృపాశ్రయః ॥ ౨౪॥

సర్వేశ్వరస్త్వమేవాసీరిదానీం బ్రహ్మణార్థితః ।
భూమేర్భారో హృతః కృత్స్నస్త్వయా లీలానృదేహినా ।
సర్వభూతాంతరస్థస్య నిత్యముక్తచిదాత్మనః ॥ ౨౫॥

అఖండానంతరూపస్య కియానేష పరాక్రమః ।
తథాపి వర్ణ్యతే సద్భిర్లీలామానుషరూపిణః ॥ ౨౬॥

యశస్తే సర్వలోకానాం పాపహత్యై సుఖాయ చ ।
య ఇదం కీర్తయేన్మర్త్యో వాలిసుగ్రీవయోర్మహత్ ॥ ౨౭॥

జన్మ త్వదాశ్రయత్వాత్స ముచ్యతే సర్వపాతకైః ॥ ౨౮॥

అథాన్యాం సంప్రవక్ష్యామి కథాం రామ త్వదాశ్రయాం ।
సీతా హృతా యదర్థం సా రావణేన దురాత్మనా ॥ ౨౯॥

పురా కృతయుగే రామ ప్రజాపతిసుతం విభుం ।
సనత్కుమారమేకాంతే సమాసీనం దశాననః ।
వినయావనతో భూత్వా హ్యభివాద్యేదమబ్రవీత్ ॥ ౩౦॥

కో న్వస్మిన్ ప్రవరో లోకే దేవానాం బలవత్తరః ।
దేవాశ్చ యం సమాశ్రిత్య యుద్ధే శత్రుం జయంతి హి ॥ ౩౧॥

కం యజంతి ద్విజా నిత్యం కం ధ్యాయంతి చ యోగినః ।
ఏతన్మే శంస భగవన్ ప్రశ్నం ప్రశ్నవిదాంవర ॥ ౩౨॥

జ్ఞాత్వా తస్య హృదిస్థం యత్తదశేషేణ యోగదృక్ ।
దశాననమువాచేదం శృణు వక్ష్యామి పుత్రక ॥ ౩౩॥

భర్తా యో జగతాం నిత్యం యస్య జన్మాదికం న హి ।
సురాసురైర్నుతో నిత్యం హరిర్నారాయణోఽవ్యయః ॥ ౩౪॥

యన్నాభిపంకజాజ్జాతో బ్రహ్మా విశ్వసృజాం పతిః ।
సృష్టం యేనైవ సకలం జగత్స్థావరజంగమం ॥ ౩౫॥

తం సమాశ్రిత్య విబుధా జయంతి సమరే రిపూన్ ।
యోగినో ధ్యానయోగేన తమేవానుజపంతి హి ॥ ౩౬॥

మహర్షేర్వచనం శ్రుత్వా ప్రత్యువాచ దశాననః ।
దైత్యదానవరక్షాంసి విష్ణునా నిహతాని చ ॥ ౩౭॥

కాం వా గతిం ప్రపద్యంతే ప్రేత్య తే మునిపుంగవ ।
తమువాచ మునిశ్రేష్ఠో రావణం రాక్షసాధిపం ॥ ౩౮॥

దైవతైర్నిహతా నిత్యం గత్వా స్వర్గమనుత్తమం ।
భోగక్షయే పునస్తస్మాద్భ్రష్టా భూమౌ భవంతి తే ॥ ౩౯॥

పూర్వార్జితైః పుణ్యపాపైర్మ్రియంతే చోద్భవంతి చ ।
విష్ణునా యే హతాస్తే తు ప్రాప్నువంతి హరేర్గతిం ॥ ౪౦॥

శ్రుత్వా మునిముఖాత్సర్వం రావణో హృష్టమానసః ।
యోత్స్యేఽహం హరిణా సార్ధమితి చింతాపరోఽభవత్ ॥ ౪౧॥

మనఃస్థితం పరిజ్ఞాయ రావణస్య మహామునిః ।
ఉవాచ వత్స తేఽభీష్టం భవిష్యతి న సంశయః ॥ ౪౨॥

కంచిత్కాలం ప్రతీక్షస్వ సుఖీ భవ దశానన ।
ఏవముక్త్వా మహాబాహో మునిః పునరువాచ తం ॥ ౪౩॥

తస్య స్వరూపం వక్ష్యామి హ్యరూపస్యాపి మాయినః ।
స్థావరేషు చ సర్వేషు నదేషు చ నదీషు చ ॥ ౪౪॥

ఓంకారశ్చైవ సత్యం చ సావిత్రీ పృథివీ చ సః ।
సమస్తజగదాధారః శేషరూపధరో హి సః ॥ ౪౫॥

సర్వే దేవాః సముద్రాశ్చ కాలః సూర్యశ్చ చంద్రమాః ।
సూర్యోదయో దివారాత్రీ యమశ్చైవ తథానిలః ॥ ౪౬॥

అగ్నిరింద్రస్తథా మృత్యుః పర్జన్యో వసవస్తథా ।
బ్రహ్మా రుద్రాదయశ్చైవ యే చాన్యే దేవదానవాః ॥ ౪౭॥

విద్యోతతే జ్వలత్యేష పాతి చాత్తీతి విశ్వకృత్ ।
క్రీడాం కరోత్యవ్యయాత్మా సోఽయం విష్ణుః సనాతనః ॥ ౪౮॥

తేన సర్వమిదం వ్యాప్తం త్రైలోక్యం సచరాచరం ।
నీలోత్పలదలశ్యామో విద్యుద్వర్ణాంబరావృతః ॥ ౪౯॥

శుద్ధజాంబూనదప్రఖ్యాం శ్రియం వామాంకసంస్థితాం ।
సదానపాయినీం దేవీం పశ్యన్నాలింగ్య తిష్ఠతి ॥ ౫౦॥

ద్రష్టుం న శక్యతే కైశ్చిద్దేవదానవపన్నగైః ।
యస్య ప్రసాదం కురుతే స చైనం ద్రష్టుమర్హతి ॥ ౫౧॥

న చ యజ్ఞతపోభిర్వా న దానాధ్యయనాదిభిః ।
శక్యతే భగవాన్ ద్రష్టుముపాయైరితరైరపి ॥ ౫౨॥

తద్భక్తైస్తద్గతప్రాణైస్తచ్చిత్తైర్ధూతకల్మషైః ।
శక్యతే భగవాన్ విష్ణుర్వేదాంతామలదృష్టిభిః ॥ ౫౩॥

అథవా ద్రష్టుమిచ్ఛా తే శృణు త్వం పరమేశ్వరం ।
త్రేతాయుగే స దేవేశో భవితా నృపవిగ్రహః ॥ ౫౪॥

హితార్థం దేవమర్త్యానామిక్ష్వాకూణాం కులే హరిః ।
రామో దాశరథిర్భూత్వా మహాసత్త్వపరాక్రమః ॥ ౫౫॥

పితుర్నియోగాత్స భ్రాత్రా భార్యయా దండకే వనే ।
విచరిష్యతి ధర్మాత్మా జగన్మాత్రా స్వమాయయా ॥ ౫౬॥

ఏవం తే సర్వమాఖ్యాతం మయా రావణ విస్తరాత్ ।
భజస్వ భక్తిభావేన సదా రామం శ్రియా యుతం ॥ ౫౭॥

అగస్త్య ఉవాచ

ఏవం శ్రుత్వాసురాధ్యక్షో ధ్యాత్వా కించిద్విచార్య చ ।
త్వయా సహ విరోధేప్సుర్ముముదే రావణో మహాన్ ॥ ౫౮॥

యుద్ధార్థీ సర్వతో లోకాన్ పర్యటన్ సమవస్థితః ।
ఏతదర్థం మహారాజ రావణోఽతీవ బుద్ధిమాన్ ।
హృతవాన్ జానకీం దేవీం త్వయాత్మవధకాంక్షయా ॥ ౫౯॥

ఇమాం కథాం యః శృణుయాత్పఠేద్వా
సంశ్రావయేద్వా శ్రవణార్థినాం సదా ।
ఆయుష్యమారోగ్యమనంతసౌఖ్యం
ప్రాప్నోతి లాభం ధనమక్షయం చ ॥ ౬౦॥

ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే ఉత్తరకాండే తృతీయః సర్గః ॥ ౩॥

॥ చతుర్థ సర్గః ॥

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ

ఏకదా బ్రహ్మణో లోకాదాయాంతం నారదం మునిం ।
పర్యటన్ రావణో లోకాన్ దృష్ట్వా నత్వాబ్రవీద్వచః ॥ ౧॥

భగవన్ బ్రూహి మే యోద్ధుం కుత్ర సంతి మహాబలాః ।
యోద్ధుమిచ్ఛామి బలిభిస్త్వం జ్ఞాతాసి జగత్త్రయం ॥ ౨॥

మునిర్ధ్యాఽఽత్వాహ సుచిరం శ్వేతద్వీపనివాసినః ।
మహాబలా మహాకాయాస్తత్ర యాహి మహామతే ॥ ౩॥

విష్ణుపూజారతా యే వై విష్ణునా నిహతాశ్చ యే ।
త ఏవ తత్ర సంజాతా అజేయాశ్చ సురాసురైః ॥ ౪॥

శ్రుత్వా తద్రావణో వేగాన్మంత్రిభిః పుష్పకేణ తాన్ ।
యోద్ధుకామః సమాగత్య శ్వేతద్వీపసమీపతః ॥ ౫॥

తత్ప్రభాహతతేజస్కం పుష్పకం నాచలత్తతః ।
త్యక్త్వా విమానం ప్రయయౌ మంత్రిణశ్చ దశాననః ॥ ౬॥

ప్రవిశన్నేవ తద్ ద్వీపం ధృతో హస్తేన యోషితా ।
పృష్టశ్చ త్వం కుతః కోఽసి ప్రేషితః కేన వా వద ॥ ౭॥

ఇత్యుక్తో లీలయా స్త్రీభిర్హసంతీభిః పునః పునః ।
కృచ్ఛ్రాద్ధస్తాద్వినిర్ముక్తస్తాసాం స్త్రీణాం దశాననః ॥ ౮॥

ఆశ్చర్యమతులం లబ్ధ్వా చింతయామాస దుర్మతిః ।
విష్ణునా నిహతో యామి వైకుంఠమితి నిశ్చితః ॥ ౯॥

మయి విష్ణుర్యథా కుప్యేత్తథా కార్యం కరోమ్యహం ।
ఇతి నిశ్చిత్య వైదేహీం జహార విపినేఽసురః ॥ ౧౦॥

జానన్నేవ పరాత్మానం స జహారావనీసుతాం ।
మాతృవత్పాలయామాస త్వత్తః కాంక్షన్ వధం స్వకం ॥ ౧౧॥

రామ త్వం పరమేశ్వరోఽసి సకలం జానాసి విజ్ఞానదృగ్
భూతం భవ్యమిదం త్రికాలకలనాసాక్షీ వికల్పోజ్ఝితః ।
భక్తానామనువర్తనాయ సకలాం కుర్వన్ క్రియాసంహతిం
త్వం శృణ్వన్మనుజాకృతిర్మునివచో భాసీశ లోకార్చితః ॥ ౧౨॥

స్తుత్వైవం రాఘవం తేన పూజితః కుంభసంభవః ।
స్వాశ్రమం మునిభిః సార్ధం ప్రయయౌ హృష్టమానసః ॥ ౧౩॥

రామస్తు సీతయా సార్ధం భ్రాతృభిః సహ మంత్రిభిః ।
సంసారీవ రమానాథో రమమాణోఽవసద్గృహే ॥ ౧౪॥

అనాసక్తోఽపి విషయాన్ బుభుజే ప్రియయా సహ ।
హనుమత్ప్రముఖైః సద్భిర్వానరైః పరివేష్టితః ॥ ౧౫॥

పుష్పకం చాగమద్రామమేకదా పూర్వవత్ప్రభుం ।
ప్రాహ దేవ కుబేరేణ ప్రేషితం త్వామహం తతః ॥ ౧౬॥

జితం త్వం రావణేనాదౌ పశ్చాద్రామేణ నిర్జితం |
అతస్త్వం రాఘవం నిత్యం వహ యావద్వసేద్భువి || ౧౭||

యదా గచ్ఛేద్రఘుశ్రేష్ఠో వైకుంఠం యాహి మాం తదా |
తచ్ఛ్రుత్వా రాఘవః ప్రాహ పుష్పకం సూర్యసన్నిభం || ౧౮||

యదా స్మరామి భద్రం తే తదాగచ్ఛ మమాంతికం |
తిష్ఠాంతర్ధాయ సర్వత్ర గచ్ఛేదానీం మమాజ్ఞయా || ౧౯||

ఇత్యుక్త్వా రామచంద్రోఽపి పౌరకార్యాణి సర్వశః |
భ్రాతృభిర్మంత్రిభిః సార్ధం యథాన్యాయం చకార సః || ౨౦||

రాఘవే శాసతి భువం లోకనాథే రమాపతౌ |
వసుధా సస్యసంపన్నా ఫలవంతశ్చ భూరుహాః || ౨౧||

జనా ధర్మపరాః సర్వే పతిభక్తిపరాః స్త్రియః |
నాపశ్యత్పుత్రమరణం కశ్చిద్రాజని రాఘవే || ౨౨||

సమారుహ్య విమానాగ్ర్యం రాఘవః సీతయా సహ |
వానరైర్భ్రాతృభిః సార్ధం సంచచారావనిం ప్రభుః || ౨౩||

అమానుషాణి కార్యాణి చకార బహుశో భువి |
బ్రాహ్మణస్య సుతం దృష్ట్వా బాలం మృతమకాలతః || ౨౪||

శోచంతం బ్రాహ్మణం చాపి జ్ఞాత్వా రామో మహామతిః |
తపస్యంతం వనే శూద్రం హత్వా బ్రాహ్మణబాలకం || ౨౫||

జీవయామాస శూద్రస్య దదౌ స్వర్గమనుత్తమం |
లోకానాముపదేశార్థం పరమాత్మా రఘూత్తమః || ౨౬||

కోటిశః స్థాపయామాస శివలింగాని సర్వశః |
సీతాం చ రమయామాస సర్వభోగైరమానుషైః || ౨౭||

శశాస రామో ధర్మేణ రాజ్యం పరమధర్మవిత్ |
కథాం సంస్థాపయామాస సర్వలోకమలాపహాం || ౨౮||

దశవర్షసహస్రాణి మాయామానుషవిగ్రహః |
చకార రాజ్యం విధివల్లోకవంద్యపదాంబుజః || ౨౯||

ఏకపత్నీవ్రతో రామో రాజర్షిః సర్వదా శుచిః |
గృహమేధీయమఖిలమాచరన్ శిక్షయన్ జనాన్ || ౩౦||

సీతా ప్రేమ్ణానువృత్త్యా చ ప్రశ్రయేణ దమేన చ |
భర్తుర్మనోహరా సాధ్వీ భావజ్ఞా సా హ్రియా భియా || ౩౧||

ఏకదాక్రీడవిపినే సర్వభోగసమన్వితే |
ఏకాంతే దివ్యభవనే సుఖాసీనం రఘూత్తమం || ౩౨||

నీలమాణిక్యసంకాశం దివ్యాభరణభూషితం ।
ప్రసన్నవదనం శాంతం విద్యుత్పుంజనిభాంబరం ॥ ౩౩॥

సీతా కమలపత్రాక్షీ సర్వాభరణభూషితా ।
రామమాహ కరాభ్యాం సా లాలయంతీ పదాంబుజే ॥ ౩౪॥

దేవదేవ జగన్నాథ పరమాత్మన్ సనాతన ।
చిదానందాదిమధ్యాంతరహితాశేషకారణ ॥ ౩౫॥

దేవ దేవాః సమాసాద్య మామేకాంతేఽబ్రువన్వచః ।
బహుశోఽర్థ్యమానాస్తే వైకుంఠాగమనం ప్రతి ॥ ౩౬॥

త్వయా సమేతశ్చిచ్ఛక్త్యా రామస్తిష్ఠతి భూతలే ।
విసృజ్యాస్మాన్ స్వకం ధామ వైకుంఠం చ సనాతనం ॥ ౩౭॥

ఆస్తే త్వయా జగద్ధాత్రి రామః కమలలోచనః ।
అగ్రతో యాహి వైకుంఠం త్వం తథా చేద్రఘూత్తమః ॥ ౩౮॥

ఆగమిష్యతి వైకుంఠం సనాథాన్నః కరిష్యతి ।
ఇతి విజ్ఞాపితాహం తైర్మయా విజ్ఞాపితో భవాన్ ॥ ౩౯॥

యదుక్తం తత్కురుష్వాద్య నాహమాజ్ఞాపయే ప్రభో ।
సీతాయాస్తద్వచః శ్రుత్వా రామో ధ్యాత్వాబ్రవీత్క్షణం ॥ ౪౦॥

దేవి జానామి సకలం తత్రోపాయం వదామి తే ।
కల్పయిత్వా మిషం దేవి లోకవాదం త్వదాశయం ॥ ౪౧॥

త్యజామి త్వాం వనే లోకవాదాద్భీత ఇవాపరః ।
భవిష్యతః కుమారౌ ద్వౌ వాల్మీకేరాశ్రమాంతికే ॥ ౪౨॥

ఇదానీం దృశ్యతే గర్భః పునరాగత్య మేఽన్తికం ।
లోకానాం ప్రత్యయార్థం త్వం కృత్వా శపథమాదరాత్ ॥ ౪౩॥

భూమేర్వివరమాత్రేణ వైకుంఠం యాస్యసి ద్రుతం ।
పశ్చాదహం గమిష్యామి ఏష ఏవ సునిశ్చయః ॥ ౪౪॥

ఇత్యుక్త్వా తాం విసృజ్యాథ రామో జ్ఞానైకలక్షణః ।
మంత్రిభిర్మంత్రతత్త్వజ్ఞైర్బలముఖ్యైశ్చ సంవృతః ॥ ౪౫॥

తత్రోపవిష్టం శ్రీరామం సుహృదః పర్యుపాసత ।
హాస్యప్రౌఢకథాసుజ్ఞా హాసయంతః స్థితా హరిం ॥ ౪౬॥

కథాప్రసంగాత్పప్రచ్ఛ రామో విజయనామకం ।
పౌరా జానపదా మే కిం వదంతీహ శుభాశుభం ॥ ౪౭॥

సీతాం వా మాతరం వా మే భ్రాతౄన్వా కైకయీమథ ।
న భేతవ్యం త్వయా బ్రూహి శాపితోఽసి మమోపరి ॥ ౪౮॥

ఇత్యుక్తః ప్రాహ విజయో దేవ సర్వే వదంతి తే ।
కృతం సుదుష్కరం సర్వం రామేణ విదితాత్మనా ॥ ౪౯॥

కింతు హత్వా దశగ్రీవం సీతామాహృత్య రాఘవః ।
అమర్షం పృష్ఠతః కృత్వా స్వం వేశ్మ ప్రత్యపాదయత్ ॥ ౫౦॥

కీదృశం హృదయే తస్య సీతాసంభోగజం సుఖం ।
యా హృతా విజనేఽరణ్యే రావణేన దురాత్మనా ॥ ౫౧॥

అస్మాకమపి దుష్కర్మ యోషితాం మర్షణం భవేత్ ।
యాదృగ్భవతి వై రాజా తాదృశ్యో నియతం ప్రజాః ॥ ౫౨॥

శ్రుత్వా తద్వచనం రామః స్వజనాన్ పర్యపృచ్ఛత ।
తేఽపి నత్వాబ్రువన్ రామమేవమేతన్న సంశయః ॥ ౫౩॥

తతో విసృజ్య సచివాన్ విజయం సుహృదస్తథా ।
ఆహూయ లక్ష్మణం రామో వచనం చేదమబ్రవీత్ ॥ ౫౪॥

లోకాపవాదస్తు మహాన్ సీతామాశ్రిత్య మేఽభవత్ ।
సీతాం ప్రాతః సమానీయ వాల్మీకేరాశ్రమాంతికే ॥ ౫౫॥

త్యక్త్వా శీఘ్రం రథేన త్వం పునరాయాహి లక్ష్మణ ।
వక్ష్యసే యది వా కించిత్తదా మాం హతవానసి ॥ ౫౬॥

ఇత్యుక్తో లక్ష్మణో భీత్యా ప్రాతరుత్థాయ జానకీం ।
సుమంత్రేణ రథే కృత్వా జగామ సహసా వనం ॥ ౫౭॥

వాల్మీకేరాశ్రమస్యాంతే త్యక్త్వా సీతామువాచ సః ।
లోకాపవాదభీత్యా త్వాం త్యక్తవాన్ రాఘవో వనే ॥ ౫౮॥

దోషో న కశ్చిన్మే మాతర్గచ్ఛాశ్రమపదం మునేః ।
ఇత్యుక్త్వా లక్ష్మణః శీఘ్రం గతవాన్ రామసన్నిధిం ॥ ౫౯॥

సీతాపి దుఃఖసంతప్తా విలలాపాతిముగ్ధవత్ ।
శిష్యైః శ్రుత్వా చ వాల్మీకిః సీతాం జ్ఞాత్వా స దివ్యదృక్ ॥ ౬౦॥

అర్ఘ్యాదిభిః పూజయిత్వా సమాశ్వాస్య చ జానకీం ।
జ్ఞాత్వా భవిష్యం సకలమార్పయన్ మునియోషితాం ॥ ౬౧॥

తాస్తాం సంపూజయంతి స్మ సీతాం భక్త్యా దినే దినే ।
జ్ఞాత్వా పరాత్మనో లక్ష్మీం మునివాక్యేన యోషితః ।
సేవాం చక్రుః సదా తస్యా వినయాదిభిరాదరాత్ ॥ ౬౨॥

రామోఽపి సీతారహితః పరాత్మా విజ్ఞానదృక్కేవల ఆదిదేవః ।
సంత్యజ్య భోగానఖిలాన్ విరక్తో మునివ్రతోఽభూన్మునిసేవితాంఘ్రిః ॥ ౬౩॥

ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే ఉత్తరకాండే చతుర్థః సర్గః ॥ ౪॥

|| పంచమ సర్గః ||

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ

తతో జగన్మంగలమంగలాత్మనా
విధాయ రామాయణకీర్తిముత్తమాం |
చచార పూర్వాచరితం రఘూత్తమో
రాజర్షివర్యైరభిసేవితం యథా || ౧||

సౌమిత్రిణా పృష్ట ఉదారబుద్ధినా
రామః కథాః ప్రాహ పురాతనీః శుభాః |
రాజ్ఞః ప్రమత్తస్య నృగస్య శాపతో
ద్విజస్య తిర్యక్త్వమథాహ రాఘవః || ౨||

కదాచిదేకాంత ఉపస్థితం ప్రభుం
రామం రమాలాలితపాదపంకజం |
సౌమిత్రిరాసాదితశుద్ధభావనః
ప్రణమ్య భక్త్యా వినయాన్వితోఽబ్రవీత్ || ౩||

త్వం శుద్ధబోధోఽసి హి సర్వదేహినా-
మాత్మాస్యధీశోఽసి నిరాకృతిః స్వయం |
ప్రతీయసే జ్ఞానదృశాం మహామతే
పాదాబ్జభృంగాహితసంగసంగినాం || ౪||

అహం ప్రపన్నోఽస్మి పదాంబుజం ప్రభో
భవాపవర్గం తవ యోగిభావితం |
యథాంజసాఽజ్ఞానమపారవారిధిం
సుఖం తరిష్యామి తథానుశాధి మాం || ౫||

శ్రుత్వాథ సౌమిత్రివచోఽఖిలం తదా
ప్రాహ ప్రపన్నార్తిహరః ప్రసన్నధీః |
విజ్ఞానమజ్ఞానతమఃప్రశాంతయే
శ్రుతిప్రపన్నం క్షితిపాలభూషణః || ౬||

ఆదౌ స్వవర్ణాశ్రమవర్ణితాః క్రియాః
కృత్వా సమాసాదితశుద్ధమానసః |
సమాప్య తత్పూర్వముపాత్తసాధనః
సమాశ్రయేత్సద్గురుమాత్మలబ్ధయే || ౭||

క్రియా శరీరోద్భవహేతురాదృతా
ప్రియాప్రియౌ తౌ భవతః సురాగిణః |
ధర్మేతరౌ తత్ర పునః శరీరకం
పునః క్రియా చక్రవదీర్యతే భవః || ౮||

అజ్ఞానమేవాస్య హి మూలకారణం
తద్ధానమేవాత్ర విధౌ విధీయతే ।
విద్యైవ తన్నాశవిధౌ పటీయసీ
న కర్మ తజ్జం సవిరోధమీరితం ॥ ౯॥

నాజ్ఞానహానిర్న చ రాగసంక్షయో
భవేత్తతః కర్మ సదోషముద్భవేత్ ।
తతః పునః సంసృతిరప్యవారితా
తస్మాద్బుధో జ్ఞానవిచారవాన్ భవేత్ ॥ ౧౦॥

నను క్రియా వేదముఖేన చోదితా
తథైవ విద్యా పురుషార్థసాధనం ।
కర్తవ్యతా ప్రాణభృతః ప్రచోదితా
విద్యాసహాయత్వముపైతి సా పునః ॥ ౧౧॥

కర్మాకృతౌ దోషమపి శ్రుతిర్జగౌ
తస్మాత్సదా కార్యమిదం ముముక్షుణా ।
నను స్వతంత్రా ధ్రువకార్యకారిణీ
విద్యా న కించిన్మనసాప్యపేక్షతే ॥ ౧౨॥

న సత్యకార్యోఽపి హి యద్వదధ్వరః
ప్రకాంక్షతేఽన్యానపి కారకాదికాన్ ।
తథైవ విద్యా విధితః ప్రకాశితైః
విశిష్యతే కర్మభిరేవ ముక్తయే ॥ ౧౩॥

కేచిద్వదంతీతి వితర్కవాదిన-
స్తదప్యసద్దృష్టవిరోధకారణాత్ ।
దేహాభిమానాదభివర్ధతే క్రియా
విద్యా గతాహంకృతితః ప్రసిద్ధ్యతి ॥ ౧౪॥

విశుద్ధవిజ్ఞానవిరోచనాంచితా
విద్యాత్మవృత్తిశ్చరమేతి భణ్యతే ।
ఉదేతి కర్మాఖిలకారకాదిభిః
నిహంతి విద్యాఖిలకారకాదికం ॥ ౧౫॥

తస్మాత్త్యజేత్కార్యమశేషతః సుధీః
విద్యావిరోధాన్న సముచ్చయో భవేత్ ।
ఆత్మానుసంధానపరాయణః సదా
నివృత్తసర్వేంద్రియవృత్తిగోచరః ॥ ౧౬॥

యావచ్ఛరీరాదిషు మాయయాత్మధీ-
స్తావద్విధేయో విధివాదకర్మణాం ।
నేతీతి వాక్యైరఖిలం నిషిధ్య తత్
జ్ఞాత్వా పరాత్మానమథ త్యజేత్క్రియాః ॥ ౧౭॥

యదా పరాత్మాత్మవిభేదభేదకం

విజ్ఞానమాత్మన్యవభాతి భాస్వరం ।
తదైవ మాయా ప్రవిలీయతేఽఞ్జసా
సకారకా కారణమాత్మసంసృతేః ॥ ౧౮॥

శ్రుతిప్రమాణాభివినాశితా చ సా
కథం భవిష్యత్యపి కార్యకారిణీ ।
విజ్ఞానమాత్రాదమలాద్వితీయత-
స్తస్మాదవిద్యా న పునర్భవిష్యతి ॥ ౧౯॥

యది స్మ నష్టా న పునః ప్రసూయతే
కర్తాహమస్యేతి మతిః కథం భవేత్ ।
తస్మాత్స్వతంత్రా న కిమప్యపేక్షతే
విద్యా విమోక్షాయ విభాతి కేవలా ॥ ౨౦॥

సా తైత్తిరీయశ్రుతిరాహ సాదరం
న్యాసం ప్రశస్తాఖిలకర్మణాం స్ఫుటం ।
ఏతావదిత్యాహ చ వాజినాం శ్రుతిః
జ్ఞానం విమోక్షాయ న కర్మ సాధనం ॥ ౨౧॥

విద్యాసమత్వేన తు దర్శితస్త్వయా
క్రతుర్న దృష్టాంత ఉదాహృతః సమః ।
ఫలైః పృథక్త్వాద్బహుకారకైః క్రతుః
సంసాధ్యతే జ్ఞానమతో విపర్యయం ॥ ౨౨॥

సప్రత్యవాయో హ్యహమిత్యనాత్మధీ-
రజ్ఞప్రసిద్ధా న తు తత్త్వదర్శినః ।
తస్మాద్బుధైస్త్యాజ్యమవిక్రియాత్మభిః
విధానతః కర్మ విధిప్రకాశితం ॥ ౨౩॥

శ్రద్ధాన్వితస్తత్త్వమసీతి వాక్యతో
గురోః ప్రసాదాదపి శుద్ధమానసః ।
విజ్ఞాయ చైకాత్మ్యమథాత్మజీవయోః
సుఖీ భవేన్మేరురివాప్రకంపనః ॥ ౨౪॥

ఆదౌ పదార్థావగతిర్హి కారణం
వాక్యార్థవిజ్ఞానవిధౌ విధానతః ।
తత్త్వంపదార్థౌ పరమాత్మజీవకా-
వసీతి చైకాత్మ్యమథానయోర్భవేత్ ॥ ౨౫॥

ప్రత్యక్పరోక్షాదివిరోధమాత్మనోః
విహాయ సంగృహ్య తయోశ్చిదాత్మతాం ।
సంశోధితాం లక్షణయా చ లక్షితాం
జ్ఞాత్వా స్వమాత్మానమథాద్వయో భవేత్ ॥ ౨౬॥

ఏకాత్మకత్వాజ్జహతీ న సంభవేత్
తథాఽజహల్లక్షణతా విరోధతః ।

సోఽయంపదార్థావివ భాగలక్షణా
యుజ్యేత తత్త్వంపదయోరదోషతః ॥ ౨౭॥

రసాదిపంచీకృతభూతసంభవం
భోగాలయం దుఃఖసుఖాదికర్మణాం ।
శరీరమాద్యంతవదాదికర్మజం
మాయామయం స్థూలముపాధిమాత్మనః ॥ ౨౮॥

సూక్ష్మం మనోబుద్ధిదశేంద్రియైర్యుతం
ప్రాణైరపంచీకృతభూతసంభవం ।
భోక్తుః సుఖాదేరనుసాధనం భవేత్
శరీరమన్యద్విదురాత్మనో బుధాః ॥ ౨౯॥

అనాద్యనిర్వాచ్యమపీహ కారణం
మాయాప్రధానం తు పరం శరీరకం ।
ఉపాధిభేదాత్తు యతః పృథక్ స్థితం
స్వాత్మానమాత్మన్యవధారయేత్క్రమాత్ ॥ ౩౦॥

కోశేష్వయం తేషు తు తత్తదాకృతిః
విభాతి సంగాత్ స్ఫటికోపలో యథా ।
అసంగరూపోఽయమజో యతోఽద్వయో
విజ్ఞాయతేఽస్మిన్ పరితో విచారితే ॥ ౩౧॥

బుద్ధేస్త్రిధా వృత్తిరపీహ దృశ్యతే
స్వప్నాదిభేదేన గుణత్రయాత్మనః ।
అన్యోన్యతోఽస్మిన్ వ్యభిచారతో మృషా
నిత్యే పరే బ్రహ్మణి కేవలే శివే ॥ ౩౨॥

దేహేంద్రియప్రాణమనశ్చిదాత్మనాం
సంఘాదజస్రం పరివర్తతే ధియః ।
వృత్తిస్తమోమూలతయాజ్ఞలక్షణా
యావద్భవేత్తావదసౌ భవోద్భవః ॥ ౩౩॥

నేతిప్రమాణేన నిరాకృతాఖిలో
హృదా సమాస్వాదితచిద్ఘనామృతః ।
త్యజేదశేషం జగదాత్తసద్రసం
పీత్వా యథాంభః ప్రజహాతి తత్ఫలం ॥ ౩౪॥

కదాచిదాత్మా న మృతో న జాయతే
న క్షీయతే నాపి వివర్ధతేఽనవః ।
నిరస్తసర్వాతిశయః సుఖాత్మకః
స్వయంప్రభః సర్వగతోఽయమద్వయః ॥ ౩౫॥

ఏవంవిధే జ్ఞానమయే సుఖాత్మకే
కథం భవో దుఃఖమయః ప్రతీయతే ।
అజ్ఞానతోఽధ్యాసవశాత్ప్రకాశతే

జ్ఞానే విలీయేత విరోధతః క్షణాత్ || ౩౬||

యదన్యదన్యత్ర విభావ్యతే భ్రమా-
దధ్యాసమిత్యాహురముం విపశ్చితః |
అసర్పభూతేఽహివిభావనం యథా
రజ్జ్వాదికే తద్వదపీశ్వరే జగత్ || ౩౭||

వికల్పమాయారహితే చిదాత్మకే-
ఽహంకార ఏష ప్రథమః ప్రకల్పితః |
అధ్యాస ఏవాత్మని సర్వకారణే
నిరామయే బ్రహ్మణి కేవలే పరే || ౩౮||

ఇచ్ఛాదిరాగాదిసుఖాదిధర్మికాః
సదా ధియః సంసృతిహేతవః పరే |
యస్మాత్ప్రసుప్తౌ తదభావతః పరః
సుఖస్వరూపేణ విభావ్యతే హి నః || ౩౯||

అనాద్యవిద్యోద్భవబుద్ధిబింబితో
జీవః ప్రకాశోఽయమితీర్యతే చితః |
ఆత్మా ధియః సాక్షితయా పృథక్ స్థితో
బుద్ధ్యాపరిచ్ఛిన్నపరః స ఏవ హి || ౪౦||

చిద్బింబసాక్ష్యాత్మధియాం ప్రసంగత-
స్త్వేకత్ర వాసాదనలాక్తలోహవత్ |
అన్యోన్యమధ్యాసవశాత్ప్రతీయతే
జడాజడత్వం చ చిదాత్మచేతసోః || ౪౧||

గురోః సకాశాదపి వేదవాక్యతః |
సంజాతవిద్యానుభవో నిరీక్ష్య తం |
స్వాత్మానమాత్మస్థముపాధివర్జితం
త్యజేదశేషం జడమాత్మగోచరం || ౪౨||

ప్రకాశరూపోఽహమజోఽహమద్వయో-
ఽసకృద్విభాతోఽహమతీవ నిర్మలః |
విశుద్ధ విజ్ఞానఘనో నిరామయః
సంపూర్ణ ఆనందమయోఽహమక్రియః || ౪౩||

సదైవ ముక్తోఽహమచింత్యశక్తిమాన్
అతీంద్రియజ్ఞానమవిక్రియాత్మకః |
అనంతపారోఽహమహర్నిశం బుధైః
విభావితోఽహం హృది వేదవాదిభిః || ౪౪||

ఏవం సదాత్మానమఖండితాత్మనా
విచారమాణస్య విశుద్ధభావనా |
హన్యాదవిద్యామచిరేణ కారకై
రసాయనం యద్వదుపాసితం రుజః || ౪౫||

వివిక్త ఆసీన ఉపారతేంద్రియో
వినిర్జితాత్మా విమలాంతరాశయః ।
విభావయేదేకమనన్యసాధనో
విజ్ఞానదృక్కేవల ఆత్మసంస్థితః ॥ ౪౬॥

విశ్వం యదేతత్పరమాత్మదర్శనం
విలాపయేదాత్మని సర్వకారణే ।
పూర్ణశ్చిదానందమయోఽవతిష్ఠతే
న వేద బాహ్యం న చ కించిదాంతరం ॥ ౪౭॥

పూర్వం సమాధేరఖిలం విచింతయే-
దోంకారమాత్రం సచరాచరం జగత్ ।
తదేవ వాచ్యం ప్రణవో హి వాచకో
విభావ్యతేఽజ్ఞానవశాన్న బోధతః ॥ ౪౮॥

అకారసంజ్ఞః పురుషో హి విశ్వకో
హ్యుకారకస్తైజస ఈర్యతే క్రమాత్ ।
ప్రాజ్ఞో మకారః పరిపఠ్యతేఽఖిలైః
సమాధిపూర్వం న తు తత్త్వతో భవేత్ ॥ ౪౯॥

విశ్వం త్వకారం పురుషం విలాపయే-
దుకారమధ్యే బహుధా వ్యవస్థితం ।
తతో మకారే ప్రవిలాప్య తైజసం
ద్వితీయవర్ణం ప్రణవస్య చాంతిమే ॥ ౫౦॥

మకారమప్యాత్మని చిద్ఘనే పరే
విలాపయేత్ప్రాజ్ఞమపీహ కారణం ।
సోఽహం పరం బ్రహ్మ సదా విముక్తిమ-
ద్విజ్ఞానదృఙ్ముక్త ఉపాధితోఽమలః ॥ ౫౧॥

ఏవం సదా జాతపరాత్మభావనః
స్వానందతుష్టః పరివిస్మృతాఖిలః ।
ఆస్తే స నిత్యాత్మసుఖప్రకాశకః
సాక్షాద్విముక్తోఽచలవారిసింధువత్ ॥ ౫౨॥

ఏవం సదాభ్యస్తసమాధియోగినో
నివృత్తసర్వేంద్రియగోచరస్య హి ।
వినిర్జితాశేషరిపోరహం సదా
దృశ్యో భవేయం జితషడ్గుణాత్మనః ॥ ౫౩॥

ధ్యాత్వైవమాత్మానమహర్నిశం ముని-
స్తిష్ఠేత్సదా ముక్తసమస్తబంధనః ।
ప్రారబ్ధమశ్నన్నభిమానవర్జితో
మయ్యేవ సాక్షాత్ప్రవిలీయతే తతః ॥ ౫౪॥

ఆదౌ చ మధ్యే చ తథైవ చాంతతో

భవం విదిత్వా భయశోకకారణం ।
హిత్వా సమస్తం విధివాదచోదితం
భజేత్స్వమాత్మానమథాఖిలాత్మనాం ॥ ౫౫॥

ఆత్మన్యభేదేన విభావయన్నిదం
భవత్యభేదేన మయాత్మనా తదా ।
యథా జలం వారినిధౌ యథా పయః
క్షీరే వియద్వ్యోమ్న్యనిలే యథానిలః ॥ ౫౬॥

ఇత్థం యదీక్షేత హి లోకసంస్థితో
జగన్మృషైవేతి విభావయన్మునిః ।
నిరాకృతత్వాచ్ఛ్రుతియుక్తిమానతో
యథేందుభేదో దిశి దిగ్భ్రమాదయః ॥ ౫౭॥

యావన్న పశ్యేదఖిలం మదాత్మకం
తావన్మదారాధనతత్పరో భవేత్ ।
శ్రద్ధాలురత్యూర్జితభక్తిలక్షణో
యస్తస్య దృశ్యోఽహమహర్నిశం హృది ॥ ౫౮॥

రహస్యమేతచ్ఛ్రుతిసారసంగ్రహం
మయా వినిశ్చిత్య తవోదితం ప్రియ ।
యస్త్వేతదాలోచయతీహ బుద్ధిమాన్
స ముచ్యతే పాతకరాశిభిః క్షణాత్ ॥ ౫౯॥

భ్రాతర్యదీదం పరిదృశ్యతే జగ-
న్మాయైవ సర్వం పరిహృత్య చేతసా ।
మద్భావనాభావితశుద్ధమానసః
సుఖీ భవానందమయో నిరామయః ॥ ౬౦॥

యః సేవతే మామగుణం గుణాత్పరం
హృదా కదా వా యది వా గుణాత్మకం ।
సోఽహం స్వపాదాంచితరేణుభిః స్పృశన్
పునాతి లోకత్రితయం యథా రవిః ॥ ౬౧॥

విజ్ఞానమేతదఖిలం శ్రుతిసారమేకం
వేదాంతవేద్యచరణేన మయైవ గీతం ।
యః శ్రద్ధయా పరిపఠేద్ గురుభక్తియుక్తో
మద్రూపమేతి యది మద్వచనేషు భక్తిః ॥ ౬౨॥

ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే ఉత్తరకాండే పంచమః సర్గః ॥ ౫॥

॥ షష్ఠః సర్గః ॥

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ

ఏకదా మునయః సర్వే యమునాతీరవాసినః ।
ఆజగ్మూ రాఘవం ద్రష్టుం భయాల్లవణరక్షసః ॥ ౧॥

కృత్వాగ్రే తు మునిశ్రేష్ఠం భార్గవం చ్యవనం ద్విజాః ।
అసంఖ్యాతాః సమాయాతా రామాదభయకాంక్షిణః ॥ ౨॥

తాన్ పూజయిత్వా పరయా భక్త్యా రఘుకులోత్తమః ।
ఉవాచ మధురం వాక్యం హర్షయన్ మునిమండలం ॥ ౩॥

కరవాణి మునిశ్రేష్ఠాః కిమాగమనకారణం ।
ధన్యోఽస్మి యది యూయం మాం ప్రీత్యా ద్రష్టుమిహాగతాః ॥ ౪॥

దుష్కరం చాపి యత్కార్యం భవతాం తత్కరోమ్యహం ।
ఆజ్ఞాపయంతు మాం భృత్యం బ్రాహ్మణా దైవతం హి మే ॥ ౫॥

తచ్ఛ్రుత్వా సహసా హృష్టశ్చ్యవనో వాక్యమబ్రవీత్ ।
మధునామా మహాదైత్యః పురా కృతయుగే ప్రభో ॥ ౬॥

ఆసీదతీవ ధర్మాత్మా దేవబ్రాహ్మణపూజకః ।
తస్య తుష్టో మహాదేవో దదౌ శూలమనుత్తమం ॥ ౭॥

ప్రాహ చానేన యం హంసి స తు భస్మీభవిష్యతి ।
రావణస్యానుజా భార్యా తస్య కుంభీనసీ శ్రుతా ॥ ౮॥

తస్యాం తు లవణో నామ రాక్షసో భీమవిక్రమః ।
ఆసీద్దురాత్మా దుర్ధర్షో దేవబ్రాహ్మణహింసకః ॥ ౯॥

పీడితాస్తేన రాజేంద్ర వయం త్వాం శరణం గతాః ।
తచ్ఛ్రుత్వా రాఘవోఽప్యాహ మా భీర్వో మునిపుంగవాః ॥ ౧౦॥

లవణం నాశయిష్యామి గచ్ఛంతు విగతజ్వరాః ।
ఇత్యుక్త్వా ప్రాహ రామోఽపి భ్రాతౄన్ కో వా హనిష్యతి ॥ ౧౧॥

లవణం రాక్షసం దద్యాత్ బ్రాహ్మణేభ్యోఽభయం మహత్ ।
తచ్ఛ్రుత్వా ప్రాంజలిః ప్రాహ భరతో రాఘవాయ వై ॥ ౧౨॥

అహమేవ హనిష్యామి దేవాజ్ఞాపయ మాం ప్రభో ।
తతో రామం నమస్కృత్య శత్రుఘ్నో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౧౩॥

లక్ష్మణేన మహత్కార్యం కృతం రాఘవ సంయుగే ।
నందిగ్రామే మహాబుద్ధిర్భరతో దుఃఖమన్వభూత్ ॥ ౧౪॥

అహమేవ గమిష్యామి లవణస్య వధాయ చ ।
త్వత్ప్రసాదాద్రఘుశ్రేష్ఠ హన్యాం తం రాక్షసం యుధి ॥ ౧౫॥

తచ్ఛ్రుత్వా స్వాంకమారోప్య శత్రుఘ్నం శత్రుసూదనః ।
ప్రాహాద్యైవాభిషేక్ష్యామి మథురారాజ్యకారణాత్ ॥ ౧౬॥

ఆనాయ్య చ సుసంభారాన్ లక్ష్మణేనాభిషేచనే ।
అనిచ్ఛంతమపి స్నేహాదభిషేకమకారయత్ ॥ ౧౭॥

దత్త్వా తస్మై శరం దివ్యం రామః శత్రుఘ్నమబ్రవీత్ ।
అనేన జహి బాణేన లవణం లోకకంటకం ॥ ౧౮॥

స తు సంపూజ్య తచ్ఛూలం గేహే గచ్ఛతి కాననం ।
భక్షణార్థం తు జంతూనాం నానాప్రాణివధాయ చ ॥ ౧౯॥

స తు నాయాతి సదనం యావద్వనచరో భవేత్ ।
తావదేవ పురద్వారి తిష్ఠ త్వం ధృతకార్ముకః ॥ ౨౦॥

యోత్స్యతే స త్వయా క్రుద్ధస్తదా వధ్యో భవిష్యతి ।
తం హత్వా లవణం క్రూరం తద్వనం మధుసంజ్ఞితం ॥ ౨౧॥

నివేశ్య నగరం తత్ర తిష్ఠ త్వం మేఽనుశాసనాత్ ।
అశ్వానాం పంచసాహస్రం రథానాం చ తదర్ధకం ॥ ౨౨॥

గజానాం షట్ శతానీహ పత్తీనామయుతత్రయం ।
ఆగమిష్యతి పశ్చాత్త్వమగ్రే సాధయ రాక్షసం ॥ ౨౩॥

ఇత్యుక్త్వా మూర్ధ్న్యవఘ్రాయ ప్రేషయామాస రాఘవః ।
శత్రుఘ్నం మునిభిః సార్ధమాశీర్భిరభినంద్య చ ॥ ౨౪॥

శత్రుఘ్నోఽపి తథా చక్రే యథా రామేణ చోదితః ।
హత్వా మధుసుతం యుద్ధే మథురామకరోత్పురీం ॥ ౨౫॥

స్ఫీతాం జనపదాం చక్రే మథురాం దానమానతః ।
సీతాపి సుషువే పుత్రౌ ద్వౌ వాల్మీకేరథాశ్రమే ॥ ౨౬॥

మునిస్తయోర్నామ చక్రే కుశో జ్యేష్ఠోఽనుజో లవః ।
క్రమేణ విద్యాసంపన్నౌ సీతాపుత్రౌ బభూవతుః ॥ ౨౭॥

ఉపనీతౌ చ మునినా వేదాధ్యయనతత్పరౌ ।
కృత్స్నం రామాయణం ప్రాహ కావ్యం బాలకయోర్మునిః ॥ ౨౮॥

శంకరేణ పురా ప్రోక్తం పార్వత్యై పురహారిణా ।
వేదోపబృంహణార్థాయ తావగ్రాహయత ప్రభుః ॥ ౨౯॥

కుమారౌ స్వరసంపన్నౌ సుందరావశ్వినావివ ।
తంత్రీతాలసమాయుక్తౌ గాయంతౌ చేరతుర్వనే ॥ ౩౦॥

తత్ర తత్ర మునీనాం తౌ సమాజే సురరూపిణౌ ।
గాయంతావభితో దృష్ట్వా విస్మితా మునయోఽబ్రువన్ ॥ ౩౧॥

గంధర్వేష్విప కిన్నరేషు భువి వా దేవేషు దేవాలయే
పాతాలేష్వథవా చతుర్ముఖగృహే లోకేషు సర్వేషు చ |
అస్మాభిశ్చిరజీవిభిశ్చిరతరం దృష్ట్వా దిశః సర్వతో
నాజ్ఞాయీదృశగీతవాద్యగరిమా నాదర్శి నాశ్రావి చ || ౩౨||

ఏవం స్తువద్భిరఖిలైర్మునిభిః ప్రతివాసరం |
ఆసాతే సుఖమేకాంతే వాల్మీకేరాశ్రమే చిరం || ౩౩||

అథ రామోఽశ్వమేధాదీంశ్చకార బహుదక్షిణాన్ |
యజ్ఞాన్ స్వర్ణమయీం సీతాం విధాయ విపులద్యుతిః || ౩౪||

తస్మిన్ వితానే ఋషయః సర్వే రాజర్షయస్తథా |
బ్రాహ్మణాః క్షత్రియా వైశ్యాః సమాజగ్ముర్దిదృక్షవః || ౩౫||

వాల్మీకిరపి సంగృహ్య గాయంతౌ తౌ కుశీలవౌ |
జగామ ఋషివాటస్య సమీపం మునిపుంగవః || ౩౬||

తత్రైకాంతే స్థితం శాంతం సమాధివిరమే మునిం |
కుశః పప్రచ్ఛ వాల్మీకిం జ్ఞానశాస్త్రం కథాంతరే || ౩౭||

భగవన్ శ్రోతుమిచ్ఛామి సంక్షేపాద్భవతోఽఖిలం |
దేహినః సంసృతిర్బంధః కథముత్పద్యతే దృఢః || ౩౮||

కథం విముచ్యతే దేహీ దృఢబంధాద్భవాభిధాత్ |
వక్తుమర్హసి సర్వజ్ఞ మహ్యం శిష్యాయ తే మునే || ౩౯||

వాల్మీకిరువాచ |

శృణు వక్ష్యామి తే సర్వం సంక్షేపాద్బంధమోక్షయోః |
స్వరూపం సాధనం చాపి మత్తః శ్రుత్వా యథోదితం || ౪౦||

తథైవాచర భద్రం తే జీవన్ముక్తో భవిష్యసి |
దేహ ఏవ మహాగేహమదేహస్య చిదాత్మనః || ౪౧||

తస్యాహంకార ఏవాస్మిన్మంత్రీ తేనైవ కల్పితః |
దేహగేహాభిమానం స్వం సమారోప్య చిదాత్మని || ౪౨||

తేన తాదాత్మ్యమాపన్నః స్వచేష్టితమశేషతః |
విదధాతి చిదానందే తద్వాసితవపుః స్వయం || ౪౩||

తేన సంకల్పితో దేహీ సంకల్పనిగడావృతః |
పుత్రదారగృహాదీని సంకల్పయతి చానిశం || ౪౪||

సంకల్పయన్ స్వయం దేహీ పరిశోచతి సర్వదా |
త్రయస్తస్యాహమో దేహా అధమోత్తమమధ్యమాః || ౪౫||

తమః సత్త్వరజః సంజ్ఞా జగతః కారణం స్థితేః |

తమోరూపాద్ధి సంకల్పాన్నిత్యం తామసచేష్టయా ॥ ౪౬॥

అత్యంతం తామసో భూత్వా కృమికీటత్వమాప్నుయాత్ ।
సత్త్వరూపో హి సంకల్పో ధర్మజ్ఞానపరాయణః ॥ ౪౭॥

అదూరమోక్షసామ్రాజ్యః సుఖరూపో హి తిష్ఠతి ।
రజోరూపో హి సంకల్పో లోకే స వ్యవహారవాన్ ॥ ౪౮॥

పరితిష్ఠతి సంసారే పుత్రదారానురంజితః ।
త్రివిధం తు పరిత్యజ్య రూపమేతన్మహామతే ॥ ౪౯॥

సంకల్పం పరమాప్నోతి పదమాత్మపరిక్షయే ।
దృష్టీః సర్వాః పరిత్యజ్య నియమ్య మనసా మనః ॥ ౫౦॥

సబాహ్యాభ్యంతరార్థస్య సంకల్పస్య క్షయం కురు ।
యది వర్షసహస్రాణి తపశ్చరసి దారుణం ॥ ౫౧॥

పాతాలస్థస్య భూస్థస్య స్వర్గస్థస్యాపి తేఽనఘ ।
నాన్యః కశ్చిదుపాయోఽస్తి సంకల్పోపశమాదృతే ॥ ౫౨॥

అనాబాధేఽవికారే స్వే సుఖే పరమపావనే ।
సంకల్పోపశమే యత్నం పౌరుషేణ పరం కురు ॥ ౫౩॥

సంకల్పతంతౌ నిఖిలా భావాః ప్రోతాః కిలానఘ ।
ఛిన్నే తంతౌ న జానీమః క్వ యాంతి విభవాః పరాః ॥ ౫౪॥

నిఃసంకల్పో యథాప్రాప్తవ్యవహారపరో భవ ।
క్షయే సంకల్పజాలస్య జీవో బ్రహ్మత్వమాప్నుయాత్ ॥ ౫౫॥

అధిగతపరమార్థతాముపేత్య ప్రసభమపాస్య వికల్పజాలముచ్చైః ।
అధిగమయ పదం తదద్వితీయం వితతసుఖాయ సుషుప్తచిత్తవృత్తిః ॥ ౫౬॥

ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే ఉత్తరకాండే షష్ఠః సర్గః ॥ ౬॥

॥ సప్తమ సర్గః ॥

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ

వాల్మీకినా బోధితోఽసౌ కుశః సద్యోగతభ్రమః ।
అంతర్ముక్తో బహిః సర్వమనుకుర్వంశ్చకార సః ॥ ౧॥

వాల్మీకిరపి తౌ ప్రాహ సీతాపుత్రౌ మహాధియౌ ।
తత్ర తత్ర చ గాయంతౌ పురే వీథిషు సర్వతః ॥ ౨॥

రామస్యాగ్రే ప్రగాయేతం శుశ్రూషుర్యది రాఘవః |
న గ్రాహ్యం వై యువాభ్యాం తద్యది కించిత్ప్రదాస్యతి || ౩||

ఇతి తౌ చోదితౌ తత్ర గాయమానౌ విచేరతుః |
యథోక్తమృషిణా పూర్వం తత్ర తత్రాభ్యగాయతాం || ౪||

తాం స శుశ్రావ కాకుత్స్థః పూర్వచర్యాం తతస్తతః |
అపూర్వపాఠజాతిం చ గేయేన సమభిప్లుతాం || ౫||

బాలయో రాఘవః శ్రుత్వా కౌతూహలముపేయివాన్ |
అథ కర్మాంతరే రాజా సమాహూయ మహామునీన్ || ౬||

రాజ్ఞశ్చైవ నరవ్యాఘ్రః పండితాంశ్చైవ నైగమాన్ |
పౌరాణికాన్ శబ్దవిదో యే చ వృద్ధా ద్విజాతయః || ౭||

ఏతాన్ సర్వాన్ సమాహూయ గాయకౌ సమవేశయత్ |
తే సర్వే హృష్టమనసో రాజానో బ్రాహ్మణాదయః || ౮||

రామం తౌ దారకౌ దృష్ట్వా విస్మితాః హ్యనిమేషణాః |
అవోచన్ సర్వ ఏవైతే పరస్పరమథాగతాః || ౯||

ఇమౌ రామస్య సదృశౌ బింబాద్బింబమివోదితౌ |
జటిలౌ యది న స్యాతాం న చ వల్కలధారిణౌ || ౧౦||

విశేషం నాధిగచ్ఛామో రాఘవస్యానయోస్తదా |
ఏవం సంవదతాం తేషాం విస్మితానాం పరస్పరం || ౧౧||

ఉపచక్రమతుర్గాతుం తావుభౌ మునిదారకౌ |
తతః ప్రవృత్తం మధురం గాంధర్వమతిమానుషం || ౧౨||

శ్రుత్వా తన్మధురం గీతమపరాహ్ణే రఘూత్తమః |
ఉవాచ భరతం చాభ్యాం దీయతామయుతం వసు || ౧౩||

దీయమానం సువర్ణం తు న తజ్జగృహతుస్తదా |
కిమనేన సువర్ణేన రాజన్నౌ వన్యభోజనౌ || ౧౪||

ఇతి సంత్యజ్య సందత్తం జగ్మతుర్మునిసన్నిధిం |
ఏవం శ్రుత్వా తు చరితం రామః స్వస్యైవ విస్మితః || ౧౫||

జ్ఞాత్వా సీతాకుమారౌ తౌ శత్రుఘ్నం చేదమబ్రవీత్ |
హనూమంతం సుషేణం చ విభీషణమథాంగదం || ౧౬||

భగవంతం మహాత్మానం వాల్మీకిం మునిసత్తమం |
ఆనయధ్వం మునివరం ససీతం దేవసమ్మితం || ౧౭||

అస్యాస్తు పర్షదో మధ్యే ప్రత్యయం జనకాత్మజా |
కరోతు శపథం సర్వే జానంతు గతకల్మషాం || ౧౮||

సీతాం తద్వచనం శ్రుత్వా గతాః సర్వేఽతివిస్మితాః ।
ఊచుర్యథోక్తం రామేణ వాల్మీకిం రామపార్శ్వదాః ॥ ౧౯॥

రామస్య హృద్గతం సర్వం జ్ఞాత్వా వాల్మీకిరబ్రవీత్ ।
శ్వః కరిష్యతి వై సీతా శపథం జనసంసది ॥ ౨౦॥

యోషితాం పరమం దైవం పతిరేవ న సంశయః ।
తచ్ఛ్రుత్వా సహసా గత్వా సర్వే ప్రోచుర్మునేర్వచః ॥ ౨౧॥

రాఘవస్యాపి రామోఽపి శ్రుత్వా మునివచస్తథా ।
రాజానో మునయః సర్వే శృణుధ్వమితి చాబ్రవీత్ ॥ ౨౨॥

సీతాయాః శపథం లోకా విజానంతు శుభాశుభం ।
ఇత్యుక్తా రాఘవేణాథ లోకాః సర్వే దిదృక్షవః ॥ ౨౩॥

బ్రాహ్మణాః క్షత్రియా వైశ్యాః శూద్రాశ్చైవ మహర్షయః ।
వానరాశ్చ సమాజగ్ముః కౌతూహలసమన్వితాః ॥ ౨౪॥

తతో మునివరస్తూర్ణం ససీతః సముపాగమత్ ।
అగ్రతస్తమృషిం కృత్వాఽఽయాంతీ కించిదవాఙ్ముఖీ ॥ ౨౫॥

కృతాంజలిర్బాష్పకంఠా సీతా యజ్ఞం వివేశ తం ।
దృష్ట్వా లక్ష్మీమివాయాంతీం బ్రహ్మాణమనుయాయినీం ॥ ౨౬॥

వాల్మీకేః పృష్ఠతః సీతాం సాధువాదో మహానభూత్ ।
తదా మధ్యే జనౌఘస్య ప్రవిశ్య మునిపుంగవః ॥ ౨౭॥

సీతాసహాయో వాల్మీకిరితి ప్రాహ చ రాఘవం ।
ఇయం దాశరథే సీతా సువ్రతా ధర్మచారిణీ ॥ ౨౮॥

అపాపా తే పురా త్యక్తా మమాశ్రమసమీపతః ।
లోకాపవాదభీతేన త్వయా రామ మహావనే ॥ ౨౯॥

ప్రత్యయం దాస్యతే సీతా తదనుజ్ఞాతుమర్హసి ।
ఇమౌ తు సీతాతనయావిమౌ యమలజాతకౌ ॥ ౩౦॥

సుతౌ తు తవ దుర్ధర్షౌ తథ్యమేతద్బ్రవీమి తే ।
ప్రచేతసోఽహం దశమః పుత్రో రఘుకులోద్వహ ॥ ౩౧॥

అనృతం న స్మరామ్యుక్తం తథేమౌ తవ పుత్రకౌ ।
బహూన్ వర్షగణాన్ సమ్యక్ తపశ్చర్యా మయా కృతా ॥ ౩౨॥

నోపాశ్నీయాం ఫలం తస్యా దుష్టేయం యది మైథిలీ ।
వాల్మీకినైవముక్తస్తు రాఘవః ప్రత్యభాషత ॥ ౩౩॥

ఏవమేతన్మహాప్రాజ్ఞ యథా వదసి సువ్రత ।
ప్రత్యయో జనితో మహ్యం తవ వాక్యైరకిల్బిషైః ॥ ౩౪॥

లంకాయామపి దత్తో మే వైదేహ్యా ప్రత్యయో మహాన్ ।
దేవానాం పురతస్తేన మందిరే సంప్రవేశితా ॥ ౩౫॥

సేయం లోకభయాద్బ్రహ్మన్నపాపాఽపి సతీ పురా ।
సీతా మయా పరిత్యక్తా భవాంస్తత్క్షంతుమర్హతి ॥ ౩౬॥

మమైవ జాతౌ జానామి పుత్రావేతౌ కుశీలవౌ ।
శుద్ధాయాం జగతీమధ్యే సీతాయాం ప్రీతిరస్తు మే ॥ ౩౭॥

దేవాః సర్వే పరిజ్ఞాయ రామాభిప్రాయముత్సుకాః ।
బ్రహ్మాణమగ్రతః కృత్వా సమాజగ్ముః సహస్రశః ॥ ౩౮॥

ప్రజాః సమాగమన్ హృష్టాః సీతా కౌశేయవాసినీ ।
ఉదఙ్ముఖీ హ్యధోదృష్టిః ప్రాంజలిర్వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౩౯॥

రామాదన్యం యథాహం వై మనసాపి న చింతయే ।
తథా మే ధరణీ దేవీ వివరం దాతుమర్హతి ॥ ౪౦॥

తథా శపంత్యాః సీతాయాః ప్రాదురాసీన్మహాద్భుతం ।
భూతలాద్దివ్యమత్యర్థం సింహాసనమనుత్తమం ॥ ౪౧॥

నాగేంద్రైర్ధ్రియమాణం చ దివ్యదేహై రవిప్రభం ।
భూదేవీ జానకీం దోర్భ్యాం గృహీత్వా స్నేహసంయుతా ॥ ౪౨॥

స్వాగతం తామువాచైనామాసనే సంన్యవేశయత్ ।
సింహాసనస్థాం వైదేహీం ప్రవిశంతీం రసాతలం ॥ ౪౩॥

నిరంతరా పుష్పవృష్టిర్దివ్యా సీతామవాకిరత్ ।
సాధువాదశ్చ సుమహాన్ దేవానాం పరమాద్భుతః ॥ ౪౪॥

ఊచుశ్చ బహుధా వాచో హ్యంతరిక్షగతాః సురాః ।
అంతరిక్షే చ భూమౌ చ సర్వే స్థావరజంగమాః ॥ ౪౫॥

వానరాశ్చ మహాకాయాః సీతాశపథకారణాత్ ।
కేచిచ్చింతాపరాస్తస్య కేచిద్ధ్యానపరాయణాః ॥ ౪౬॥

కేచిద్రామం నిరీక్షంతః కేచిత్సీతామచేతసః ।
ముహూర్తమాత్రం తత్సర్వం తూష్ణీంభూతమచేతనం ॥ ౪౭॥

సీతాప్రవేశనం దృష్ట్వా సర్వం సమ్మోహితం జగత్ ।
రామస్తు సర్వం జ్ఞాత్వైవ భవిష్యత్కార్యగౌరవం ॥ ౪౮॥

అజానన్నివ దుఃఖేన శుశోచ జనకాత్మజాం ।
బ్రహ్మణా ఋషిభిః సార్ధం బోధితో రఘునందనః ॥ ౪౯॥

ప్రతిబుద్ధ ఇవ స్వప్నాచ్చకారానంతరాః క్రియాః ।
విససర్జ ఋషీన్ సర్వానృత్విజో యే సమాగతాః ॥ ౫౦॥

తాన్ సర్వాన్ ధనరత్నాద్యైస్తోషయామాస భూరిశః |
ఉపాదాయ కుమారౌ తావయోధ్యామగమత్ప్రభుః || ౫౧ ||

తదాది నిఃస్పృహో రామః సర్వభోగేషు సర్వదా |
ఆత్మచింతాపరో నిత్యమేకాంతే సముపస్థితః || ౫౨ ||

ఏకాంతే ధ్యాననిరతే ఏకదా రాఘవే సతి |
జ్ఞాత్వా నారాయణం సాక్షాత్కౌసల్యా ప్రియవాదినీ || ౫౩ ||

భక్త్యాగత్య ప్రసన్నం తం ప్రణతా ప్రాహ హృష్టధీః |
రామ త్వం జగతామాదిరాదిమధ్యాంతవర్జితః || ౫౪ ||

పరమాత్మా పరానందః పూర్ణః పురుష ఈశ్వరః |
జాతోఽసి మే గర్భగృహే మమ పుణ్యాతిరేకతః || ౫౫ ||

అవసానే మమాప్యద్య సమయోఽభూద్రఘూత్తమ |
నాద్యాప్యబోధజః కృత్స్నో భవబంధో నివర్తతే || ౫౬ ||

ఇదానీమపి మే జ్ఞానం భవబంధనివర్తకం |
యథా సంక్షేపతో భూయాత్తథా బోధయ మాం విభో || ౫౭ ||

నిర్వేదవాదినీమేవం మాతరం మాతృవత్సలః |
దయాలుః ప్రాహ ధర్మాత్మా జరాజర్జరితాం శుభాం || ౫౮ ||

మార్గాస్త్రయో మయా ప్రోక్తాః పురా మోక్షాప్తిసాధకాః |
కర్మయోగో జ్ఞానయోగో భక్తియోగశ్చ శాశ్వతః || ౫౯ ||

భక్తిర్విభిద్యతే మాతస్త్రివిధా గుణభేదతః |
స్వభావో యస్య యస్తేన తస్య భక్తిర్విభిద్యతే || ౬౦ ||

యస్తు హింసాం సముద్దిశ్య దంభం మాత్సర్యమేవ వా |
భేదదృష్టిశ్చ సంరంభీ భక్తో మే తామసః స్మృతః || ౬౧ ||

ఫలాభిసంధిర్భోగార్థీ ధనకామో యశస్తథా |
అర్చాదౌ భేదబుద్ధ్యా మాం పూజయేత్స తు రాజసః || ౬౨ ||

పరస్మిన్నర్పితం యస్తు కర్మనిర్హరణాయ వా |
కర్తవ్యమితి వా కుర్యాద్భేదబుద్ధ్యా స సాత్త్వికః || ౬౩ ||

మద్గుణాశ్రయణాదేవ మయ్యనంతగుణాలయే |
అవిచ్ఛిన్నా మనోవృత్తిర్యథా గంగాంబునోఽమ్బుధౌ || ౬౪ ||

తదేవ భక్తియోగస్య లక్షణం నిర్గుణస్య హి |
అహైతుక్యవ్యవహితా యా భక్తిర్మయి జాయతే || ౬౫ ||

సా మే సాలోక్యసామీప్యసార్ష్టిసాయుజ్యమేవ వా |
దదాత్యపి న గృహ్ణంతి భక్తా మత్సేవనం వినా || ౬౬ ||

స ఏవాత్యంతికో యోగో భక్తిమార్గస్య భామిని ।
మద్భావం ప్రాప్నుయాత్తేన అతిక్రమ్య గుణత్రయం ॥ ౬౭॥

మహతా కామహీనేన స్వధర్మాచరణేన చ ।
కర్మయోగేన శస్తేన వర్జితేన విహింసనాత్ ॥ ౬౮॥

మద్దర్శనస్తుతిమహాపూజాభిః స్మృతివందనైః ।
భూతేషు మద్భావనయా సంగేనాసత్యవర్జనైః ॥ ౬౯॥

బహుమానేన మహతాం దుఃఖినామనుకంపయా ।
స్వసమానేషు మైత్ర్యా చ యమాదీనాం నిషేవయా ॥ ౭౦॥

వేదాంతవాక్యశ్రవణాన్మమ నామానుకీర్తనాత్ ।
సత్సంగేనార్జవేనైవ హ్యహమః పరివర్జనాత్ ॥ ౭౧॥

కాంక్షయా మమ ధర్మస్య పరిశుద్ధాంతరో జనః ।
మద్గుణశ్రవణాదేవ యాతి మామంజసా జనః ॥ ౭౨॥

యథా వాయువశాద్గంధః స్వాశ్రయాద్ఘ్రాణమావిశేత్ ।
యోగాభ్యాసరతం చిత్తమేవమాత్మానమావిశేత్ ॥ ౭౩॥

సర్వేషు ప్రాణిజాతేషు హ్యహమాత్మా వ్యవస్థితః ।
తమజ్ఞాత్వా విమూఢాత్మా కురుతే కేవలం బహిః ॥ ౭౪॥

క్రియోత్పన్నైర్నైకభేదైర్ద్రవ్యైర్మే నాంబ తోషణం ।
భూతావమానినార్చాయామర్చితోఽహం న పూజితః ॥ ౭౫॥

తావన్మామర్చయేద్దేవం ప్రతిమాదౌ స్వకర్మభిః ।
యావత్సర్వేషు భూతేషు స్థితం చాత్మని న స్మరేత్ ॥ ౭౬॥

యస్తు భేదం ప్రకురుతే స్వాత్మనశ్చ పరస్య చ ।
భిన్నదృష్టేర్భయం మృత్యుస్తస్య కుర్యాన్న సంశయః ॥ ౭౭॥

మామతః సర్వభూతేషు పరిచ్ఛిన్నేషు సంస్థితం ।
ఏకం జ్ఞానేన మానేన మైత్ర్యా చార్చేదభిన్నధీః ॥ ౭౮॥

చేతసైవానిశం సర్వభూతాని ప్రణమేత్సుధీః ।
జ్ఞాత్వా మాం చేతనం శుద్ధం జీవరూపేణ సంస్థితం ॥ ౭౯॥

తస్మాత్కదాచిన్నేక్షేత భేదమీశ్వరజీవయోః ।
భక్తియోగో జ్ఞానయోగో మయా మాతరుదీరితః ॥ ౮౦॥

ఆలంబ్యైకతరం వాపి పురుషః శుభమృచ్ఛతి ।
తతో మాం భక్తియోగేన మాతః సర్వహృది స్థితం ॥ ౮౧॥

పుత్రరూపేణ వా నిత్యం స్మృత్వా శాంతిమవాప్స్యసి ।
శ్రుత్వా రామస్య వచనం కౌసల్యాఽఽనందసంయుతా ॥ ౮౨॥

రామం సదా హృది ధ్యాత్వా ఛిత్త్వా సంసారబంధనం ।
అతిక్రమ్య గతీస్తిస్రోఽప్యవాప పరమాం గతిం ॥ ౮౩॥

కైకేయీ చాపి యోగం రఘుపతిగదితం పూర్వమేవాధిగమ్య
శ్రద్ధాభక్తిప్రశాంతా హృది రఘుతిలకం భావయంతీ గతాసుః ।
గత్వా స్వర్గం స్ఫురంతీ దశరథసహితా మోదమానావతస్థే
మాతా శ్రీలక్ష్మణస్యాప్యతివిమలమతిః ప్రాప భర్తుః సమీపం ॥ ౮౪॥

ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే ఉత్తరకాండే సప్తమః సర్గః ॥ ౭॥

॥ అష్టమ సర్గః ॥

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ

అథ కాలే గతే కస్మిన్ భరతో భీమవిక్రమః ।
యుధాజితా మాతులేన హ్యాహూతోఽగాత్ససైనికః ॥ ౧॥

రామాజ్ఞయా గతస్తత్ర హత్వా గంధర్వనాయకాన్ ।
తిస్రః కోటీః పురే ద్వే తు నివేశ్య రఘునందనః ॥ ౨॥

పుష్కరం పుష్కరావత్యాం తక్షం తక్షశిలాహ్వయే ।
అభిషిచ్య సుతౌ తత్ర ధనధాన్యసుహృద్వృతౌ ॥ ౩॥

పునరాగత్య భరతో రామసేవాపరోఽభవత్ ।
తతః ప్రీతో రఘుశ్రేష్ఠో లక్ష్మణం ప్రాహ సాదరం ॥ ౪॥

ఉభౌ కుమారౌ సౌమిత్రే గృహీత్వా పశ్చిమాం దిశం ।
తత్ర భిల్లాన్ వినిర్జిత్య దుష్టాన్ సర్వాపకారిణః ॥ ౫॥

అంగదశ్చిత్రకేతుశ్చ మహాసత్త్వపరాక్రమౌ ।
ద్వయోర్ద్వే నగరే కృత్వా గజాశ్వధనరత్నకైః ॥ ౬॥

అభిషిచ్య సుతౌ తత్ర శీఘ్రమాగచ్ఛ మాం పునః ।
రామస్యాజ్ఞాం పురస్కృత్య గజాశ్వబలవాహనః ॥ ౭॥

గత్వా హత్వా రిపూన్ సర్వాన్ స్థాపయిత్వా కుమారకౌ ।
సౌమిత్రిః పునరాగత్య రామసేవాపరోఽభవత్ ॥ ౮॥

తతస్తు కాలే మహతి ప్రయాతే
రామం సదా ధర్మపథే స్థితం హరిం ।
ద్రష్టుం సమాగాదృషివేషధారీ
కాలస్తతో లక్ష్మణమిత్యువాచ ॥ ౯॥

నివేదయస్వాతిబలస్య దూతం

మాం ద్రష్టుకామం పురుషోత్తమాయ ।
రామాయ విజ్ఞాపనమస్తి తస్య
మహర్షిముఖ్యస్య చిరాయ ధీమన్ ॥ ౧౦॥

తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా సౌమిత్రిస్త్వరయాన్వితః ।
ఆచచక్షేఽథ రామాయ స సంప్రాప్తం తపోధనం ॥ ౧౧॥

ఏవం బ్రువంతం ప్రోవాచ లక్ష్మణం రాఘవో వచః ।
శీఘ్రం ప్రవేశ్యతాం తాత మునిః సత్కారపూర్వకం ॥ ౧౨॥

లక్ష్మణస్తు తథేత్యుక్త్వా ప్రావేశయత తాపసం ।
స్వతేజసా జ్వలంతం తం ఘృతసిక్తం యథానలం ॥ ౧౩॥

సోఽభిగమ్య రఘుశ్రేష్ఠం దీప్యమానః స్వతేజసా ।
మునిర్మధురవాక్యేన వర్ధస్వేత్యాహ రాఘవం ॥ ౧౪॥

తస్మై స మునయే రామః పూజాం కృత్వా యథావిధి ।
పృష్ట్వానామయమవ్యగ్రో రామః పృష్టోఽథ తేన సః ॥ ౧౫॥

దివ్యాసనే సమాసీనో రామః ప్రోవాచ తాపసం ।
యదర్థమాగతోఽసి త్వమిహ తత్ప్రాపయస్వ మే ॥ ౧౬॥

వాక్యేన చోదితస్తేన రామేణాహ మునిర్వచః ।
ద్వంద్వమేవ ప్రయోక్తవ్యమనాలక్ష్యం తు తద్వచః ॥ ౧౭॥

నాన్యేన చైతచ్ఛ్రోతవ్యం నాఖ్యాతవ్యం చ కస్యచిత్ ।
శృణుయాద్వా నిరీక్షేద్వా యః స వధ్యస్త్వయా ప్రభో ॥ ౧౮॥

తథేతి చ ప్రతిజ్ఞాయ రామో లక్ష్మణమబ్రవీత్ ।
తిష్ఠ త్వం ద్వారి సౌమిత్రే నాయాత్వత్ర జనో రహః ॥ ౧౯॥

యద్యాగచ్ఛతి కో వాపి స వధ్యో మే న సంశయః ।
తతః ప్రాహ మునిం రామో యేన వా త్వం విసర్జితః ॥ ౨౦॥

యత్తే మనీషితం వాక్యం తద్వదస్వ మమాగ్రతః ।
తతః ప్రాహ మునిర్వాక్యం శృణు రామ యథాతథం ॥ ౨౧॥

బ్రహ్మణా ప్రేషితోఽస్మీశ కార్యార్థే తేఽన్తికం ప్రభో ।
అహం హి పూర్వజో దేవ తవ పుత్రః పరంతప ॥ ౨౨॥

మాయాసంగమజో వీర కాలః సర్వహరః స్మృతః ।
బ్రహ్మా త్వామాహ భగవాన్ సర్వదేవర్షిపూజితః ॥ ౨౩॥

రక్షితుం స్వర్గలోకస్య సమయస్తే మహామతే ।
పురా త్వమేక ఏవాసీర్లోకాన్ సంహృత్య మాయయా ॥ ౨౪॥

భార్యయా సహితస్త్వం మామాదౌ పుత్రమజీజనః ।

తథా భోగవతం నాగమనంతముదకేశయం ॥ ౨౫॥

మాయయా జనయిత్వా త్వం ద్వౌ ససత్త్వౌ మహాబలౌ ।
మధుకైటభకౌ దైత్యౌ హత్వా మేదోఽస్థిసంచయం ॥ ౨౬॥

ఇమాం పర్వతసంబద్ధాం మేదినీం పురుషర్షభ ।
పద్మే దివ్యార్కసంకాశే నాభ్యాముత్పాద్య మామపి ॥ ౨౭॥

మాం విధాయ ప్రజాధ్యక్షం మయి సర్వం న్యవేదయత్ ।
సోఽహం సంయుక్తసంభారస్త్వామవోచం జగత్పతే ॥ ౨౮॥

రక్షాం విధత్స్వ భూతేభ్యో యే మే వీర్యాపహారిణః ।
తతస్త్వం కశ్యపాజ్జాతో విష్ణుర్వామనరూపధృక్ ॥ ౨౯॥

హృతవానసి భూభారం వధాద్రక్షోగణస్య చ ।
సర్వాసూత్సార్యమాణాసు ప్రజాసు ధరణీధర ॥ ౩౦॥

రావణస్య వధాకాంక్షీ మర్త్యలోకముపాగతః ।
దశవర్షసహస్రాణి దశవర్షశతాని చ ॥ ౩౧॥

కృత్వా వాసస్య సమయం త్రిదశేష్వాత్మనః పురా ।
స తే మనోరథః పూర్ణః పూర్ణే చాయుషి తే నృప ॥ ౩౨॥

కాలస్తాపసరూపేణ త్వత్సమీపముపాగమత్ ।
తతో భూయశ్చ తే బుద్ధిర్యది రాజ్యముపాసితుం ॥ ౩౩॥

తత్తథా భవ భద్రం తే ఏవమాహ పితామహః ।
యది తే గమనే బుద్ధిర్దేవలోకం జితేంద్రియ ॥ ౩౪॥

సనాథా విష్ణునా దేవా భజంతు విగతజ్వరాః ।
చతుర్ముఖస్య తద్వాక్యం శ్రుత్వా కాలేన భాషితం ॥ ౩౫॥

హసన్ రామస్తదా వాక్యం కృత్స్నస్యాంతకమబ్రవీత్ ।
శ్రుతం తవ వచో మేఽద్య మమాపీష్టతరం తు తత్ ॥ ౩౬॥

సంతోషః పరమో జ్ఞేయస్త్వదాగమనకారణాత్ ।
త్రయాణామపి లోకానాం కార్యార్థం మమ సంభవః ॥ ౩౭॥

భద్రం తేఽస్త్వాగమిష్యామి యత ఏవాహమాగతః ।
మనోరథస్తు సంప్రాప్తో న మేఽత్రాస్తి విచారణా ॥ ౩౮॥

మత్సేవకానాం దేవానాం సర్వకార్యేషు వై మయా ।
స్థాతవ్యం మాయయా పుత్ర యథా చాహ ప్రజాపతిః ॥ ౩౯॥

ఏవం తయోః కథయతోర్దుర్వాసా మునిరభ్యగాత్ ।
రాజద్వారం రాఘవస్య దర్శనాపేక్షయా ద్రుతం ॥ ౪౦॥

మునిర్లక్ష్మణమాసాద్య దుర్వాసా వాక్యమబ్రవీత్ ।
శీఘ్రం దర్శయ రామం మే కార్యం మేఽత్యంతమాహితం ॥ ४१॥

తచ్ఛ్రుత్వా ప్రాహ సౌమిత్రిర్మునిం జ్వలనతేజసం ।
రామేణ కార్యం కిం తేఽద్య కిం తేఽభీష్టం కరోమ్యహం ॥ ४२॥

రాజా కార్యాంతరే వ్యగ్రో ముహూర్తం సంప్రతీక్ష్యతాం ।
తచ్ఛ్రుత్వా క్రోధసంతప్తో మునిః సౌమిత్రిమబ్రవీత్ ॥ ४३॥

అస్మిన్ క్షణే తు సౌమిత్రే న దర్శయసి చేద్విభుం ।
రామం సవిషయం వంశం భస్మీకుర్యాం న సంశయః ॥ ४४॥

శ్రుత్వా తద్వచనం ఘోరమృషేర్దుర్వాససో భృశం ।
స్వరూపం తస్య వాక్యస్య చింతయిత్వా స లక్ష్మణః ॥ ४५॥

సర్వనాశాద్వరం మేఽద్య నాశో హ్యేకస్య కారణాత్ ।
నిశ్చిత్యైవం తతో గత్వా రామాయ ప్రాహ లక్ష్మణః ॥ ४६॥

సౌమిత్రేర్వచనం శ్రుత్వా రామః కాలం వ్యసర్జయత్ ।
శీఘ్రం నిర్గమ్య రామోఽపి దదర్శాత్రేః సుతం మునిం ॥ ४७॥

రామోఽభివాద్య సంప్రీతో మునిం పప్రచ్ఛ సాదరం ।
కిం కార్యం తే కరోమీతి మునిమాహ రఘూత్తమః ॥ ४८॥

తచ్ఛ్రుత్వా రామవచనం దుర్వాసా రామమబ్రవీత్ ।
అద్య వర్షసహస్రాణాముపవాససమాపనం ॥ ४९॥

అతో భోజనమిచ్ఛామి సిద్ధం యత్తే రఘూత్తమ ।
రామో మునివచః శ్రుత్వా సంతోషేణ సమన్వితః ॥ ५०॥

స సిద్ధమన్నం మునయే యథావత్సముపాహరత్ ।
మునిర్భుక్త్వాన్నమమృతం సంతుష్టః పునరభ్యగాత్ ॥ ५१॥

స్వమాశ్రమం గతే తస్మిన్ రామః సస్మార భాషితం ।
కాలేన శోకదుఃఖార్తో విమనాశ్చాతివిహ్వలః ॥ ५२॥

అవాఙ్ముఖో దీనమనా న శశాకాభిభాషితుం ।
మనసా లక్ష్మణం జ్ఞాత్వా హతప్రాయం రఘూద్వహః ॥ ५३॥

అవాఙ్ముఖో బభూవాథ తూష్ణీమేవాఖిలేశ్వరః ।
తతో రామం విలోక్యాహ సౌమిత్రిర్దుఃఖసంప్లుతం ॥ ५४॥

తూష్ణీంభూతం చింతయంతం గర్హంతం స్నేహబంధనం ।
మత్కృతే త్యజ సంతాపం జహి మాం రఘునందన ॥ ५५॥

గతిః కాలస్య కలితా పూర్వమేవేదృశీ ప్రభో ।
త్వయి హీనప్రతిజ్ఞే తు నరకో మే ధ్రువం భవేత్ ॥ ५६॥

మయి ప్రీతిర్యది భవేద్యద్యనుగ్రాహ్యతా తవ ।
త్యక్త్వా శంకాం జహి ప్రాజ్ఞ మా మా ధర్మం త్యజ ప్రభో ॥ ౫౭॥

సౌమిత్రిణోక్తం తచ్ఛ్రుత్వా రామశ్చలితమానసః ।
ఆహూయ మంత్రిణః సర్వాన్ వసిష్ఠం చేదమబ్రవీత్ ॥ ౫౮॥

మునేరాగమనం యత్తు కాలస్యాపి హి భాషితం ।
ప్రతిజ్ఞామాత్మనశ్చైవ సర్వమావేదయత్ప్రభుః ॥ ౫౯॥

శ్రుత్వా రామస్య వచనం మంత్రిణః సపురోహితాః ।
ఊచుః ప్రాంజలయః సర్వే రామమక్లిష్టకారిణం ॥ ౬౦॥

పూర్వమేవ హి నిర్దిష్టం తవ భూభారహారిణః ।
లక్ష్మణేన వియోగస్తే జ్ఞాతో విజ్ఞానచక్షుషా ॥ ౬౧॥

త్యజాశు లక్ష్మణం రామ మా ప్రతిజ్ఞాం త్యజ ప్రభో ।
ప్రతిజ్ఞాతే పరిత్యక్తే ధర్మో భవతి నిష్ఫలః ॥ ౬౨॥

ధర్మే నష్టేఽఖిలే రామ త్రైలోక్యం నశ్యతి ధ్రువం ।
త్వం తు సర్వస్య లోకస్య పాలకోఽసి రఘూత్తమ ॥ ౬౩॥

త్యక్త్వా లక్ష్మణమేవైకం త్రైలోక్యం త్రాతుమర్హసి ।
రామో ధర్మార్థసహితం వాక్యం తేషామనిందితం ॥ ౬౪॥

సభామధ్యే సమాశ్రుత్య ప్రాహ సౌమిత్రిమంజసా ।
యథేష్టం గచ్ఛ సౌమిత్రే మా భూద్ధర్మస్య సంశయః ॥ ౬౫॥

పరిత్యాగో వధో వాపి సతామేవోభయం సమం ।
ఏవముక్తే రఘుశ్రేష్ఠే దుఃఖవ్యాకులితేక్షణః ॥ ౬౬॥

రామం ప్రణమ్య సౌమిత్రిః శీఘ్రం గృహమగాత్స్వకం ।
తతోఽగాత్సరయూతీరమాచమ్య స కృతాంజలిః ॥ ౬౭॥

నవ ద్వారాణి సంయమ్య మూర్ధ్ని ప్రాణమధారయత్ ।
యదక్షరం పరం బ్రహ్మ వాసుదేవాఖ్యమవ్యయం ॥ ౬౮॥

పదం తత్పరమం ధామ చేతసా సోఽభ్యచింతయత్ ।
వాయురోధేన సంయుక్తం సర్వే దేవాః సహర్షయః ॥ ౬౯॥

సాగ్నయో లక్ష్మణం పుష్పైస్తుష్టువుశ్చ సమాకిరన్ ।
అదృశ్యం విబుధైః కైశ్చిత్సశరీరం చ వాసవః ॥ ౭౦॥

గృహీత్వా లక్ష్మణం శక్రః స్వర్గలోకమథాగమత్ ।
తతో విష్ణోశ్చతుర్భాగం తం దేవం సురసత్తమాః ।
సర్వే దేవర్షయో దృష్ట్వా లక్ష్మణం సమపూజయన్ ॥ ౭౧॥

లక్ష్మణే హి దివమాగతే హరౌ సిద్ధలోకగతయోగినస్తదా ।

బ్రహ్మణా సహ సమాగమన్ముదా ద్రష్టుమాహితమహోహిరూపకం ॥ ౭౨॥

ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే ఉత్తరకాండే అష్టమః సర్గః ॥ ౮॥

॥ నవమ సర్గః ॥

శ్రీ మహాదేవ ఉవాచ

లక్ష్మణం తు పరిత్యజ్య రామో దుఃఖసమన్వితః ।
మంత్రిణో నైగమాంశ్చైవ వసిష్ఠం చేదమబ్రవీత్ ॥ ౧॥

అభిషేక్ష్యామి భరతమధిరాజ్యే మహామతిం ।
అద్య చాహం గమిష్యామి లక్ష్మణస్య పదానుగః ॥ ౨॥

ఏవముక్తే రఘుశ్రేష్ఠే పౌరజానపదాస్తదా ।
ద్రుమా ఇవచ్ఛిన్నమూలా దుఃఖార్తాః పతితా భువి ॥ ౩॥

మూర్ఛ్ఛితో భరతో వాపి శ్రుత్వా రామాభిభాషితం ।
గర్హయామాస రాజ్యం స ప్రాహేదం రామసన్నిధౌ ॥ ౪॥

సత్యేన చ శపే నాహం త్వాం వినా దివి వా భువి ।
కాంక్షే రాజ్యం రఘుశ్రేష్ఠ శపే త్వత్పాదయోః ప్రభో ॥ ౫॥

ఇమౌ కుశలవౌ రాజన్నభిషించస్వ రాఘవ ।
కోసలేషు కుశం వీరముత్తరేషు లవం తథా ॥ ౬॥

గచ్ఛంతు దూతాస్త్వరితం శత్రుఘ్నానయనాయ హి ।
అస్మాకమేతద్గమనం స్వర్వాసాయ శృణోతు సః ॥ ౭॥

భరతేనోదితం శ్రుత్వా పతితాన్తాః సమీక్ష్య తం ।
ప్రజాశ్చ భయసంవిగ్నా రామవిశ్లేషకాతరాః ॥ ౮॥

వసిష్ఠో భగవాన్ రామమువాచ సదయం వచః ।
పశ్య తాతాదరాత్సర్వాః పతితా భూతలే ప్రజాః ॥ ౯॥

తాసాం భావానుగం రామ ప్రసాదం కర్తుమర్హసి ।
శ్రుత్వా వసిష్ఠవచనం తాః సముత్థాప్య పూజ్య చ ॥ ౧౦॥

సస్నేహో రఘునాథస్తాః కిం కరోమీతి చాబ్రవీత్ ।
తతః ప్రాంజలయః ప్రోచుః ప్రజా భక్త్యా రఘూద్వహం ॥ ౧౧॥

గంతుమిచ్ఛసి యత్ర త్వమనుగచ్ఛామహే వయం ।
అస్మాకమేషా పరమా ప్రీతిర్ధర్మోఽయమక్షయః ॥ ౧౨॥

తవానుగమనే రామ హృద్గతా నో దృఢా మతిః |
పుత్రదారాదిభిః సార్ధమనుయామోఽద్య సర్వథా || ౧౩||

తపోవనం వా స్వర్గం వా పురం వా రఘునందన |
జ్ఞాత్వా తేషాం మనోదార్ఢ్యం కాలస్య వచనం తథా || ౧౪||

భక్తం పౌరజనం చైవ బాఢమిత్యాహ రాఘవః |
కృత్వైవ నిశ్చయం రామస్తస్మిన్నేవాహని ప్రభుః || ౧౫||

ప్రస్థాపయామాస చ తౌ రామభద్రః కుశీలవౌ |
అష్టౌ రథసహస్రాణి సహస్రం చైవ దంతినాం || ౧౬||

షష్టిం చాశ్వసహస్రాణామేకైకస్మై దదౌ బలం |
బహురత్నౌ బహుధనౌ హృష్టపుష్టజనావృతౌ || ౧౭||

అభివాద్య గతౌ రామం కృచ్ఛ్రేణ తు కుశీలవౌ |
శత్రుఘ్నానయనే దూతాన్ ప్రేషయామాస రాఘవః || ౧౮||

తే దూతాస్త్వరితం గత్వా శత్రుఘ్నాయ న్యవేదయన్ |
కాలస్యాగమనం పశ్చాదత్రిపుత్రస్య చేష్టితం || ౧౯||

లక్ష్మణస్య చ నిర్యాణం ప్రతిజ్ఞాం రాఘవస్య చ |
పుత్రాభిషేచనం చైవ సర్వం రామచికీర్షితం || ౨౦||

శ్రుత్వా తద్దూతవచనం శ్త్రుఘ్నః కులనాశనం |
వ్యథితోఽపి ధృతిం లబ్ధ్వా పుత్రావాహూయ సత్వరః |
అభిషిచ్య సుబాహుం వై మథురాయాం మహాబలః || ౨౧||

యూపకేతుం చ విదిశానగరే శత్రుసూదనః |
అయోధ్యాం త్వరితం ప్రాగాత్స్వయం రామదిదృక్షయా || ౨౨||

దదర్శ చ మహాత్మానం తేజసా జ్వలనప్రభం |
దుకూలయుగసంవీతం ఋషిభిశ్చాక్షయైర్వృతం || ౨౩||

అభివాద్య రమానాథం శత్రుఘ్నో రఘుపుంగవం |
ప్రాంజలిర్ధర్మసహితం వాక్యం ప్రాహ మహామతిః || ౨౪||

అభిషిచ్య సుతౌ తత్ర రాజ్యే రాజీవలోచన |
తవానుగమనే రాజన్ విద్ధి మాం కృతనిశ్చయం || ౨౫||

త్యక్తుం నార్హసి మాం వీర భక్తం తవ విశేషతః |
శత్రుఘ్నస్య దృఢాం బుద్ధిం విజ్ఞాయ రఘునందనః || ౨౬||

సజ్జీభవతు మధ్యాహ్నే భవానిత్యబ్రవీద్వచః |
అథ క్షణాత్సముత్పేతుర్వానరాః కామరూపిణః || ౨౭||

ఋక్షాశ్చ రాక్షసాశ్చైవ గోపుచ్ఛాశ్చ సహస్రశః |

ఋషీణాం దేవతానాం చ పుత్రా రామస్య నిర్గమం ॥ ౨౮॥

శ్రుత్వా ప్రోచూ రఘుశ్రేష్ఠం సర్వే వానరరాక్షసాః ।
తవానుగమనే విద్ధి నిశ్చితార్థాన్ హి నః ప్రభో ॥ ౨౯॥

ఏతస్మిన్నంతరే రామం సుగ్రీవోఽపి మహాబలః ।
యథావదభివాద్యాహ రాఘవం భక్తవత్సలం ॥ ౩౦॥

అభిషిచ్యాంగదం రాజ్యే ఆగతోఽస్మి మహాబలం ।
తవానుగమనే రామ విద్ధి మాం కృతనిశ్చయం ॥ ౩౧॥

శ్రుత్వా తేషాం దృఢం వాక్యం ఋక్షవానరరక్షసాం ।
విభీషణమువాచేదం వచనం మృదు సాదరం ॥ ౩౨॥

ధరిష్యతి ధరా యావత్ప్రజాస్తావత్ప్రశాధి మే ।
వచనాద్రాక్షసం రాజ్యం శాపితోఽసి మమోపరి ॥ ౩౩॥

న కించిదుత్తరం వాచ్యం త్వయా మత్కృతకారణాత్ ।
ఏవం విభీషణం తూక్త్వా హనూమంతమథాబ్రవీత్ ॥ ౩౪॥

మారుతే త్వం చిరంజీవ మమాజ్ఞాం మా మృషా కృథాః ।
జాంబవంతమథ ప్రాహ తిష్ఠ త్వం ద్వాపరాంతరే । ౩౫॥

మయా సార్ధం భవేద్యుద్ధం యత్కించిత్కారణాంతరే ।
తతస్తాన్ రాఘవః ప్రాహ ఋక్షరాక్షసవానరాన్ ।
సర్వానేవ మయా సార్ధం ప్రయాతేతి దయాన్వితః ॥ ౩౬॥

తతః ప్రభాతే రఘువంశనాథో
విశాలవక్షాః సితకంజనేత్రః ।
పురోధసం ప్రాహ వసిష్ఠమార్యం
యాంత్వగ్నిహోత్రాణి పురో గురో మే । ౩౭॥

తతో వసిష్ఠోఽపి చకార సర్వం
ప్రాస్థానికం కర్మ మహద్విధానాత్ ।
క్షౌమాంబరో దర్భపవిత్రపాణిః
మహాప్రయాణాయ గృహీతబుద్ధిః ॥ ౩౮॥

నిష్క్రమ్య రామో నగరాత్ప్రితాభ్రా-
చ్ఛశీవ యాతః శశికోటికాంతిః ।
రామస్య సవ్యే సితపద్మహస్తా
పద్మా గతా పద్మవిశాలనేత్రా ॥ ౩౯॥

పార్శ్వేఽథ దక్షేఽరుణకంజహస్తా
శ్యామా యయౌ భూరపి దీప్యమానా ।
శాస్త్రాణి శస్త్రాణి ధనుశ్చ బాణా
జగ్ముః పురస్తాద్ధృతవిగ్రహాస్తే ॥ ౪౦॥

వేదాశ్చ సర్వే ధృతవిగ్రహాశ్చ
యయుశ్చ సర్వే మునయశ్చ దివ్యాః ।
మాతా శ్రుతీనాం ప్రణవేన సాధ్వీ
యయౌ హరిం వ్యాహృతిభిః సమేతా ॥ ౪౧॥

గచ్ఛంతమేవానుగతా జనాస్తే
సపుత్రదారాః సహ బంధువర్గైః ।
అనావృతద్వారమివాపవర్గం
రామం వ్రజంతం యయురాప్తకామాః ।
సాంతఃపురః సానుచరః సభార్యః
శత్రుఘ్నయుక్తో భరతోఽనుయాతః ॥ ౪౨॥

గచ్ఛంతమాలోక్య రమాసమేతం
శ్రీరాఘవం పౌరజనాః సమస్తాః ।
సబాలవృద్ధాశ్చ యయుర్ద్విజాగ్ర్యాః
సామాత్యవర్గాశ్చ సమంత్రిణో యయుః ॥ ౪౩॥

సర్వే గతాః క్షత్రముఖాః ప్రహృష్టా
వైశ్యాశ్చ శూద్రాశ్చ తథా పరే చ ।
సుగ్రీవముఖ్యా హరిపుంగవాశ్చ
స్నాతా విశుద్ధాః శుభశబ్దయుక్తాః ॥ ౪౪॥

న కశ్చిదాసీద్భవదుఃఖయుక్తో
దీనోఽథవా బాహ్యసుఖేషు సక్తః ।
ఆనందరూపానుగతా విరక్తా
యయుశ్చ రామం పశుభృత్యవర్గైః ॥ ౪౫॥

భూతాన్యదృశ్యాని చ యాని తత్ర
యే ప్రాణినః స్థావరజంగమాశ్చ ।
సాక్షాత్పరాత్మానమనంతశక్తిం
జగ్ముర్విముక్తాః పరమేకమీశం ॥ ౪౬॥

నాసీదయోధ్యానగరే తు జంతుః
కశ్చిత్తదా రామమనా న యాతః ।
శూన్యం బభూవాఖిలమేవ తత్ర
పురం గతే రాజని రామచంద్రే ॥ ౪౭॥

తతోఽతిదూరం నగరాత్స గత్వా
దృష్ట్వా నదీం తాం హరినేత్రజాతాం ।
ననంద రామః స్మృతపావనోఽతో
దదర్శ చాశేషమిదం హృదిస్థం ॥ ౪౮॥

అథాగతస్తత్ర పితామహో మహాన్
దేవాశ్చ సర్వే ఋషయశ్చ సిద్ధాః ।
విమానకోటీభిరపారపారం
సమావృతం ఖం సురసేవితాభిః ॥ ౪౯॥

రవిప్రకాశాభిరభిస్ఫురత్స్వం
జ్యోతిర్మయం తత్ర నభో బభూవ ।
స్వయంప్రకాశైర్మహతాం మహద్భిః
సమావృతం పుణ్యకృతాం వరిష్ఠైః ॥ ౫౦॥

వవుశ్చ వాతాశ్చ సుగంధవంతో
వవర్ష వృష్టిః కుసుమావలీనాం ।
ఉపస్థితే దేవమృదంగనాదే
గాయత్సు విద్యాధరకిన్నరేషు ॥ ౫౧॥

రామస్తు పద్భ్యాం సరయూజలం సకృత్
స్పృష్ట్వా పరిక్రామదనంతశక్తిః ।
బ్రహ్మా తదా ప్రాహ కృతాంజలిస్తం
రామం పరాత్మన్ పరమేశ్వరస్త్వం ॥ ౫౨॥

విష్ణుః సదానందమయోఽసి పూర్ణో
జానాసి తత్త్వం నిజమైశమేకం ।
తథాపి దాసస్య మమాఖిలేశ కృతం
వచో భక్తపరోఽసి విద్వన్ ॥ ౫౩॥

త్వం భ్రాతృభిర్వైష్ణవమేవమాద్యం
ప్రవిశ్య దేహం పరిపాహి దేవాన్ ।
యద్వా పరో వా యది రోచతే తం
ప్రవిశ్య దేహం పరిపాహి నస్త్వం ॥ ౫౪॥

త్వమేవ దేవాధిపతిశ్చ విష్ణుః
జానంతి న త్వాం పురుషా వినా మాం ।
సహస్రకృత్వస్తు నమో నమస్తే
ప్రసీద దేవేశ పునర్నమస్తే ॥ ౫౫॥

పితామహప్రార్థనయా స రామః
పశ్యత్సు దేవేషు మహాప్రకాశః ।
ముష్ణంశ్చ చక్షూంషి దివౌకసాం తదా
బభూవ చక్రాదియుతశ్చతుర్భుజః ॥ ౫౬॥

శేషో బభూవేశ్వరతల్పభూతః
సౌమిత్రిరత్యద్భుతభోగధారీ ।
బభూవతుశ్చక్రదరౌ చ దివ్యౌ
కైకేయిసూనుర్లవణాంతకశ్చ ॥ ౫౭॥

సీతా చ లక్ష్మీరభవత్పురేవ
రామో హి విష్ణుః పురుషః పురాణః ।
సహానుజః పూర్వశరీరకేణ
బభూవ తేజోమయదివ్యమూర్తిః ॥ ౫౮॥

విష్ణుం సమాసాద్య సురేంద్రముఖ్యా

దేవాశ్చ సిద్ధా మునయశ్చ దక్షాః ।
పితామహాద్యాః పరితః పరేశం
స్తవైర్గృణంతః పరిపూజయంతః ॥ ౫౯॥

ఆనందసంప్లావితపూర్ణచిత్తా
బభూవిరే ప్రాప్తమనోరథాస్తే ।
తదాహ విష్ణుర్ద్రుహిణం మహాత్మా
ఏతే హి భక్తా మయి చానురక్తాః ॥ ౬౦॥

యాంతం దివం మామనుయాంతి సర్వే
తిర్యక్శరీరా అపి పుణ్యయుక్తాః ।
వైకుంఠసామ్యం పరమం ప్రయాంతు
సమావిశస్వాశు మమాజ్ఞయా త్వం ॥ ౬౧॥

శ్రుత్వా హరేర్వాక్యమథాబ్రవీత్కః
సాంతానికాన్ యాంతు విచిత్రభోగాన్ ।
లోకాన్మదీయోపరి దీప్యమానాన్
త్వద్భావయుక్తాః కృతపుణ్యపుంజాః ॥ ౬౨॥

యే చాపి తే రామ పవిత్రనామ
గృణంతి మర్త్యా లయకాల ఏవ ।
అజ్ఞానతో వాపి భజంతు లోకాన్
తానేవ యోగైరపి చాధిగమ్యాన్ ॥ ౬౩॥

తతోఽతిహృష్టా హరిరాక్షసాద్యాః
స్పృష్ట్వా జలం త్యక్తకలేవరాస్తే ।
ప్రపేదిరే ప్రాక్తనమేవ రూపం
యదంశజా ఋక్షహరీశ్వరాస్తే ॥ ౬౪॥

ప్రభాకరం ప్రాప హరిప్రవీరః
సుగ్రీవ ఆదిత్యజవీర్యవత్త్వాత్ ।
తతో విమగ్నాః సరయూజలేషు
నరాః పరిత్యజ్య మనుష్యదేహం ॥ ౬౫॥

ఆరుహ్య దివ్యాభరణా విమానం
ప్రాపుశ్చ తే సాంతనికాఖ్యలోకాన్ ।
తిర్యక్ప్రజాతా అపి రామదృష్టా
జలం ప్రవిష్టా దివమేవ యాతాః ॥ ౬౬॥

దిదృక్షవో జానపదాశ్చ లోకా
రామం సమాలోక్య విముక్తసంగాః ।
స్మృత్వా హరిం లోకగురుం పరేశం
స్పృష్ట్వా జలం స్వర్గమవాపురంజః ॥ ౬౭॥

ఏతావదేవోత్తరమాహ శంభుః
శ్రీరామచంద్రస్య కథావశేషం ।

యః పాదమప్యత్ర పఠేత్స పాపాద్-
విముచ్యతే జన్మసహస్రజాతాత్ ॥ ౬౮॥

దినే దినే పాపచయం ప్రకుర్వన్
పఠేన్నరః శ్లోకమపీహ భక్త్యా ।
విముక్తసర్వాఘచయః ప్రయాతి
రామస్య సాలోక్యమనన్యలభ్యం ॥ ౬౯॥

ఆఖ్యానమేతద్రఘునాయకస్య
కృతం పురా రాఘవచోదితేన ।
మహేశ్వరేణాప్తభవిష్యదర్థం
శ్రుత్వా తు రామః పరితోషమేతి ॥ ౭౦॥

రామాయణం కావ్యమనంతపుణ్యం
శ్రీశంకరేణాభిహితం భవాన్యై ।
భక్త్యా పఠేద్యః శృణుయాత్ స పాపైః
విముచ్యతే జన్మశతోద్భవైశ్చ ॥ ౭౧॥

అధ్యాత్మరామం పఠతశ్చ నిత్యం
శ్రోతుశ్చ భక్త్యా లిఖితుశ్చ రామః ।
అతిప్రసన్నశ్చ సదా సమీపే
సీతాసమేతః శ్రియమాతనోతి ॥ ౭౨॥

రామాయణం జనమనోహరమాదికావ్యం
బ్రహ్మాదిభిః సురవరైరపి సంస్తుతం చ ।
శ్రద్ధాన్వితః పఠతి యః శృణుయాత్తు నిత్యం
విష్ణోః ప్రయాతి సదనం స విశుద్ధదేహః ॥ ౭౩॥

ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే ఉత్తరకాండే నవమః సర్గః ॥ ౯॥

॥ సమాప్తమిదముత్తరకాండం ॥

॥ సంపూర్ణం ఇతి అధ్యాత్మరామాయణం ॥

అధ్యాత్మరామాయణమాహాత్మ్యం

(బ్రహ్మాండపురాణే)

రామం విశ్వమయం వందే రామం వందే రఘూద్వహం |
రామం విప్రవరం వందే రామం శ్యామాగ్రజం భజే ||

యస్య వాగంశుతశ్చ్యుతం రమ్యం రామాయణామృతం |
శైలజాసేవితం వందే తం శివం సోమరూపిణం ||

సచ్చిదానందసందోహం భక్తిభూతివిభూషణం |
పూర్ణానందమహం వందే సద్గురుం శంకరం స్వయం ||

అజ్ఞానధ్వాంతసంహర్త్రీ జ్ఞానలోకవిలాసినీ |
చంద్రచూడవచశ్చంద్రచంద్రికేయం విరాజతే ||

అప్రమేయత్రయాతీతనిర్మలజ్ఞానమూర్తయే |
మనోగిరాం విదూరాయ దక్షిణామూర్తయే నమః || ౧||

సూత ఉవాచ

కదాచిన్నారదో యోగీ పరానుగ్రహవాంఛయా |
పర్యటన్ సకలాన్ లోకాన్ సత్యలోకముపాగమత్ || ౨||

తత్ర దృష్ట్వా మూర్తిమద్భిశ్ఛందోభిః పరివేష్టితం|
బాలార్కప్రభయా సమ్యగ్భాసయంతం సభాగృహం || ౩||

మార్కండేయాదిమునిభిః స్తూయమానం ముహుర్ముహుః |
సర్వార్థగోచరజ్ఞానం సరస్వత్యా సమన్వితం || ౪||

చతుర్ముఖం జగన్నాథం భక్తాభీష్టఫలప్రదం |
ప్రణమ్య దండవద్భక్త్యా తుష్టావ మునిపుంగవః || ౫||

సంతుష్టస్తం మునిం ప్రాహ స్వయంభూర్వైష్ణవోత్తమం |
కిం ప్రష్టుకామస్త్వమసి తద్వదిష్యామి తే మునే || ౬||

ఇత్యాకర్ణ్య వచస్తస్య మునిర్బ్రహ్మాణమబ్రవీత్ |
త్వత్తః శ్రుతం మయా సర్వం పూర్వమేవ శుభాశుభం || ౭||

ఇదానీమేకమేవాస్తి శ్రోతవ్యం సురసత్తమ |
తద్రహస్యమపి బ్రూహి యది తేఽనుగ్రహో మయి || ౮||

ప్రాప్తే కలియుగే ఘోరే నరాః పుణ్యవివర్జితాః |
దురాచారరతాః సర్వే సత్యవార్తాపరాఙ్ముఖాః || ౯||

పరాపవాదనిరతాః పరద్రవ్యాభిలాషిణః |
పరస్త్రీసక్తమనసః పరహింసాపరాయణాః || ౧౦||

దేహాత్మదృష్టయో మూఢా నాస్తికా పశుబుద్ధయః |
మాతాపితృకృతద్వేషాః స్త్రీదేవాః కామకింకరాః || ౧౧||

విప్రా లోభగ్రహగ్రస్తా వేదవిక్రయజీవినః |
ధనార్జనార్థమభ్యస్తవిద్యా మదవిమోహితాః || ౧౨||

త్యక్తస్వజాతికర్మాణః ప్రాయశః పరవంచకాః|
క్షత్రియాశ్చ తథా వైశ్యాః స్వధర్మత్యాగశీలినః || ౧౩||

తద్వచ్ఛూద్రాశ్చ యే కేచిద్బ్రాహ్మణాచారతత్పరాః|
స్త్రియశ్చ ప్రాయశో భ్రష్టా భర్త్రవజ్ఞాననిర్భయాః || ౧౪||

శ్వశురద్రోహకారిణ్యో భవిష్యంతి న సంశయః|
ఏతేషాం నష్టబుద్ధీనాం పరలోకః కథం భవేత్ || ౧౫||

ఇతి చింతాకులం చిత్తం జాయతే మమ సంతతం |
లఘూపాయేన యేనైషాం పరలోకగతిర్భవేత్|
తముపాయముపాఖ్యాహి సర్వం వేత్తి యతో భవాన్ || ౧౬||

ఇత్యృషేర్వాక్యమాకర్ణ్య ప్రత్యువాచాంబుజాసనః |
సాధు పృష్టం త్వయా సాధో వక్ష్యే తచ్ఛృణు సాదరం || ౧౭||

పురా త్రిపురహంతారం పార్వతీ భక్తవత్సలా|
శ్రీరామతత్త్వం జిజ్ఞాసుః పప్రచ్ఛ వినయాన్వితా || ౧౮||

ప్రియాయై గిరిశస్తస్యై గూఢం వ్యాఖ్యాతవాన్ స్వయం|
పురాణోత్తమమధ్యాత్మరామాయణమితి స్మృతం || ౧౯||

తత్పార్వతీ జగద్ధాత్రీ పూజయిత్వా దివానిశం|
ఆలోచయంతీ స్వానందమగ్నా తిష్ఠతి సాంప్రతం || ౨౦||

ప్రచరిష్యతి తల్లోకే ప్రాణ్యదృష్టవశాద్యదా |
తస్యాధ్యయనమాత్రేణ జనా యాస్యంతి సద్గతిం || ౨౧||

తావద్విజృంభతే పాపం బ్రహ్మహత్యాపురఃసరం|
యావజ్జగతి నాధ్యాత్మరామాయణముదేష్యతి || ౨౨||

తావత్కలిమహోత్సాహో నిఃశంకం సంప్రవర్తతే|
యావజ్జగతి నాధ్యాత్మరామాయణముదేష్యతి || ౨౩||

తావద్యమభటాః శూరాః సంచరిష్యంతి నిర్భయాః|
యావజ్జగతి నాధ్యాత్మరామాయణముదేష్యతి || ౨౪||

తావత్సర్వాణి శాస్త్రాణి వివదంతే పరస్పరం || ౨౫||

తావత్స్వరూపం రామస్య దుర్బోధం మహతామపి |
యావజ్జగతి నాధ్యాత్మరామాయణముదేష్యతి || ౨౬||

అధ్యాత్మరామాయణసంకీర్తనశ్రవణాదిజం |
ఫలం వక్తుం న శక్నోమి కార్త్స్న్యేన మునిసత్తమ || ౨౭||

తథాపి తస్య మాహాత్మ్యం వక్ష్యే కించిత్తవానఘ|
శృణు చిత్తం సమాధాయ శివేనోక్తం పురా మమ || ౨౮||

అధ్యాత్మరామాయణతః శ్లోకం శ్లోకార్ధమేవ వా|
యః పఠేత్ భక్తిసంయుక్తః స పాపాన్ముచ్యతే క్షణాత్ || ౨౯||

యస్తు ప్రత్యహమధ్యాత్మరామాయణమనన్యధీః|
యథాశక్తి వదేద్భక్త్యా స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే || ౩౦||

యో భక్త్యార్చయతేఽధ్యాత్మరామాయణమతంద్రితః|
దినే దినేఽశ్వమేధస్య ఫలం తస్య భవేన్మునే || ౩౧||

యదృచ్ఛయాపి యోఽధ్యాత్మరామాయణమనాదరాత్|
అన్యతః శృణుయాన్మర్త్యః సోఽపి ముచ్యేత పాతకాత్ || ౩౨||

నమస్కరోతి యోఽధ్యాత్మరామాయణమదూరతః|
సర్వదేవార్చనఫలం స ప్రాప్నోతి న సంశయః || ౩౩||

లిఖిత్వా పుస్తకేఽధ్యాత్మరామాయణమశేషతః|
యో దద్యాద్రామభక్తేభ్యస్తస్య పుణ్యఫలం శృణు || ౩౪||

అధీతేషు చ వేదేషు శాస్త్రేషు వ్యాకృతేషు చ |
యత్ఫలం దుర్లభం లోకే తత్ఫలం తస్య సంభవేత్ || ౩౫||

ఏకాదశీదినేఽధ్యాత్మరామాయణముపోషితః |
యో రామభక్తః సదసి వ్యాకరోతి నరోత్తమః || ౩౬||

తస్య పుణ్యఫలం వక్ష్యే శృణు వైష్ణవసత్తమ |
ప్రత్యక్షరం తు గాయత్రీపురశ్చర్యాఫలం భవేత్ || ౩౭||

ఉపవాసవ్రతం కృత్వా శ్రీరామనవమీదినే |
రాత్రౌ జాగరితోఽధ్యాత్మరామాయణమనన్యధీః|
యః పఠేచ్ఛృణుయాద్వాపి తస్య పుణ్యం వదామ్యహం || ౩౮||

కురుక్షేత్రాదినిఖిలపుణ్యతీర్థేష్వనేకశః|
ఆత్మతుల్యం ధనం సూర్యగ్రహణే సర్వతోముఖే || ౩౯||

విప్రేభ్యో వ్యాసతుల్యేభ్యో దత్వా యత్ఫలమశ్నుతే|
తత్ఫలం సంభవేత్తస్య సత్యం సత్యం న సంశయః || ౪౦||

యో గాయతే ముదాఽధ్యాత్మరామాయణమహర్నిశం|

ఆజ్ఞాం తస్య ప్రతీక్షంతే దేవా ఇంద్రపురోగమాః ॥ ౪౧॥

పఠన్ ప్రత్యహమధ్యాత్మరామాయణమనువ్రతః।
యద్యత్కరోతి తత్కర్మ తతః కోటిగుణం భవేత్ ॥ ౪౨॥

తత్ర శ్రీరామహృదయం యః పఠేత్ సుసమాహితః ।
స బ్రహ్మఘ్నోఽపి పూతాత్మా త్రిభిరేవ దినైర్భవేత్ ॥ ౪౩॥

శ్రీరామహృదయం యస్తు హనూమత్ప్రతిమాంతికే।
త్రిః పఠేత్ ప్రత్యహం మౌనీ స సర్వేప్సితభాగ్భవేత్ ॥ ౪౪॥

పఠన్ శ్రీరామహృదయం తులస్యశ్వత్థయోర్యది।
ప్రత్యక్షరం ప్రకుర్వీత బ్రహ్మహత్యానివర్తనం ॥ ౪౫॥

శ్రీరామగీతామాహాత్మ్యం కృత్స్నం జానాతి శంకరః।
తదర్ధం గిరిజా వేత్తి తదర్ధం వేద్మ్యహం మునే ॥ ౪౬॥

తత్తే కించిత్ప్రవక్ష్యామి కృత్స్నం వక్తుం న శక్యతే ।
యజ్జ్ఞాత్వా తత్క్షణాల్లోకశ్చిత్తశుద్ధిమవాప్నుయాత్ ॥ ౪౭॥

శ్రీరామగీతా యత్పాపం న నాశయతి నారద।
తన్న నశ్యతి తీర్థాదౌ లోకే క్వాపి కదాచన।
తన్న పశ్యామ్యహం లోకే మార్గమాణోఽపి సర్వదా ॥ ౪౮॥

రామేణోపనిషత్సింధుమున్మథ్యోత్పాదితం ముదా।
లక్ష్మణాయార్పితాం గీతాసుధాం పీత్వాఽమరో భవేత్ ॥ ౪౯॥

జమదగ్నిసుతః పుర్వం కార్తవీర్యవధేచ్ఛయా।
ధనుర్విద్యామభ్యసితుం మహేశస్యాంతికే వసన్ ॥ ౫౦॥

అధీయమానాం పార్వత్యా రామగీతాం ప్రయత్నతః ।
శ్రుత్వా గృహీత్వాఽఽశు పఠన్నారాయణకలామగాత్ ॥ ౫౧॥

బ్రహ్మహత్యాదిపాపానాం నిష్కృతిం యది వాంఛతి।
రామగీతాం మాసమాత్రం పఠిత్వా ముచ్యతే నరః ॥ ౫౨॥

దుష్ప్;రతిగ్రహదుర్భోజ్యదురాలాపాదిసంభవం।
పాపం యత్తత్కీర్తనేన రామగీతా వినాశయేత్ ॥ ౫౩॥

శాలగ్రామశిలాగ్రే చ తులస్యశ్వత్థసన్నిధౌ।
యతీనాం పురతస్తద్వత్ రామగీతాం పఠేత్తు యః ॥ ౫౪॥

స తత్ఫలమవాప్నోతి యద్వాచోఽపి న గోచరం ॥ ౫౫॥

రామగీతాం పఠన్ భక్త్యా యః శ్రాద్ధే భోజయేద్ద్విజాన్।
తస్య తే పితరః సర్వే యాంతి విష్ణోః పరం పదం ॥ ౫౬॥

ఏకాదశ్యాం నిరాహారో నియతో ద్వాదశీదినే|
స్థిత్వాగస్త్యతరోర్మూలే రామగీతాం పఠేత్తు యః|
స ఏవ రాఘవః సాక్షాత్ సర్వదేవైశ్చ పూజ్యతే || ౫౭||

వినా దానాం వినా ధ్యానం వినా తీర్థావగాహనం |
బహునా కిమిహోక్తేన శృణు నారద తత్త్వతః|
రామగీతాం నరోఽధీత్య తదనంతఫలం లభేత్ || ౫౮||

శ్రుతిస్మృతిపురాణేతిహాసాగమశతాని చ|
అర్హంతి నాల్పమధ్యాత్మరామాయణకలామపి || ౫౯||

అధ్యాత్మరామచరితస్య మునీశ్వరాయ
మాహాత్మ్యమేతదుదితం కమలాసనేన |
యః శ్రద్ధయా పఠతి వా శృణుయాత్ స మర్త్యః
ప్రాప్నోతి విష్ణుపదవీం సురపూజ్యమానః || ౬౦||

ఇతి శ్రీబ్రహ్మాండపురాణే ఉత్తరఖండే అధ్యాత్మరామాయణమాహాత్మ్యం సంపూర్ణం ||